

Sinan Meydan _ Sarı Lacivert Kurtuluş
sarı lacivert KURTULUŞ
Kurtuluş Savaş'ında Fenerbahçe ve Atatürk
Sinan Meydan

TRUVA YAYINLARI® Yayın No: 123

Truva / Tarih: 23

Yayın Danışmanı : Abdullah Şahin

Genel Yayın Yönetmeni : Burak Fazıl Çabuk

Yayın Editörü : Mehmet Murat Döğüşgen

Redaksiyon : Bulut Fikret Çöloğlu

Bilgisayar Uygulama : Truva Ajans

Kapak Tasarımı : www.natagrup.com

Baskı-Cilt : Kilim Matbaacılık Ltd. Şti.

Litros Yolu Fatih Sanayi Sitesi No: 12/204 Topkapı-istanbul (O 212) 612 95 59

1. Baskı Haziran 2006

ISBN: 9944-975-23-0

© Kitabın telif hakları, Truva Yayınları'na aittir. Yayınevinden ve yazardan yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

© Truva Yayınları, 2006

Hocapaşa Mah. Dervişler Sok. No. 9 Kat: 4 3411 0 Sirkeci/İSTANBUL

Tel: (0212) 513 85 44

Fax: (0212) 513 85 45

www.truvayayinlari.com

e-mail: info@truvayayinlari.com

SINAN MEYDAN

(sinanmeydan75@ mynet.com)

Sinan Meydan: 1975 yılında Artvin'de doğdu. İlk ve orta öğrenimini Artvin Şavşat'ta tamamladı. 1993 yılında girdiği İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nden 1997 yılında mezun oldu. Üniversite yıllarından itibaren Atatürk ve yakın tarih üzerinde çalıştı.

İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalında mastır yaptı.

"Bir Ömrün Öteki Hikayesi" adlı ilk kitabı 2002 yılında yayınlandı. Bu kitabında "Atatürk ve Din" konusunu tüm boyutlarıyla inceledi. 2005 yılında yayınlanan "Beyaz Kule" adlı tarihi romanında Atatürk'ün gençlik yılların dönemin atmosferiyle birlikte ele aldı.

2006 yılında yayınlanan "Atatürk ve Kayıp Kıta Mu" adlı araştırması ise bir hayli ses getirdi. Şu sıralar "Atatürk'ün Tarih ve Antropoloji Çalışmaları" konulu bir araştırma eser üzerinde çalışan yazar, ayrıca bir özel öğretim kurumunda "yakın tarih" dersleri vermektedir.

Truva'da Çıkan Kitapları:

-Atatürk ve Kayıp Kıta Mu (1. Baskı Eylül 2005; 2. Baskı Ekim 2005; 3. Baskı Kasım 2005; 4. Baskı Mart 2006)

-Son Truvahlar (1. Baskı, Mart 2006; 2. Baskı, Mart 2006)

*... .BEN DE FENERBAHÇELİYİM."

Mustafa Kemal Atatürk

10 Ağustos 1928

Gönlümün şampiyonu Ödem Akkoç'a en koyu sevgilerimle.

|y?«>'-* -

'||*-'! |\$:!

Galatasaraylı kuzenim Melisa Merve Meydan'a.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ / 9

I. BÖLÜM

BİR LİDER, BİR ŞEHİR VE BİR KULÜP / 11

II. BÖLÜM FUTBOL, ÖRGÜT ve İHTİLAL / 31

III. BÖLÜM

MUSTAFA KEMAL ve SAVAŞAN FENERBAHÇE / 75

IV. BÖLÜM

SARI LACİVERT KURTULUŞ / 123

SONUÇ FENERBAHÇELİ ATATÜRK / 201

ATATÜRK ve SPOR KRONOLOJİSİ / 205 BİBLİYOGRAFYA / 209

ÖNSÖZ

Çin'de MÖ. 2697'de Huang Ti döneminde Çin askerleri savaşa hazırlık amacıyla "Tsu Chu" adlı bir oyun oynuyorlardı. Çinliler, o günlerde farkında olmadan futbolun temelini atıyorlardı.

Yıllar sonra 1863'te yılında Londra Queen Caddesi'ndeki Free Ma-so'nun meyhanesinde bir araya gelen 11 İngiliz, İngiltere Futbol Fede-rasyonu'nu kuruyordu.

Futbol, milyonları peşinden sürüklemeye başlayınca siyasete alet olmaktan da kurtulamayacaktı: İspanya diktatörü Franco 'Yüz bin kişilik bir uyku tulumu yapın' dediğinde Real Madrid için Bamebeau Stadı yapılırken, Arjantin'de Videla ve Portekiz'de Salazar da aynı taktiği uygulayacak ve tüm dünyada '3 F'den söz edilmeye başlanacaktı:

Futbol, fiesta ve fado...

Türkiye'ye futbolu getirenler de İngilizlerdi.

19. yüzyılın ikinci yarısında tütün ve pamuk ticaretiyle uğraşan İngilizler yaşadıkları liman kentlerinde takımlar kurup futbol oynamaya başladılar. Bu "büyülü oyun" kısa sürede Türklerin de ilgisini çekecekti. Türkler de İngilizlerle birlikte top peşinde koşmaya başlayınca saray "Ne oluyor orada!" diyerek olaya el koyacak ve Müslümanların futbol oynamalarını yasaklayacaktı.

Abdülhamid, her şey gibi futbolu da yasaklamıştı.

Türkiye'de futbolun kitlesel özelliğini ilk fark eden İttihat ve Terakki Cemiyeti'ydi. Özellikle Talat Paşa meşrutiyet yıllarının en güçlü takımı Fenerbahçe'yi kontrol etmek için büyük çaba harcayacak, ama başarılı olamayınca Altmordu adlı yeni bir takım kuracaktı.

Birkaç yıl öncesine kadar futbolun yasaklandığı bir ülkede gün gelecek futbol emperyalizme karşı bir silah olarak kullanılacaktı.

Ve dünyada ilk kez bir futbol kulübü emperyalizme karşı başkaldıracaktı.

%t«*\$.

10 • SİNAN MEYDAN

Mustafa Kemal Atatürk 3 Kasım 1918 Cuma günü yakın arkadaşı Sabri Bey'le birlikte Fenerbahçe Spor Kulübü'nü ziyaret etti. Bu ilginç ziyaretin anlamı birkaç yıl sonra çok daha iyi anlaşılacaktı.

O ziyaretten kısa süre sonra emperyalist güçler Osmanlı'yı paylaşım planlarını uygulamaya koyup Anadolu'yu işgal edeceklerdi.

Anadolu ateşler içinde yanmaktaydı:

İşte o işgal günlerinde yine bir Mayıs günü Mustafa Kemal Kurtuluş Savaşı'nı başlatmak için Samsun'a çıktı.

Ülke yoksul ve perişan, halk bitkin ve çaresizdi. Ordular dağıtılmış, silahlarına el konulmuştu. Mustafa Kemal yine de kararlıydı, yine de inançlıydı. Bu yokluk ve yoksulluk içinde 23 Nisan 1920'de Anadolu bozkırında TBMM'yi açarak yeni bir devletin temellerini attı.

İşgalci güçleri Anadolu'dan atmak için olağanüstü bir mücadele içine giren Mustafa Kemal'in en önemli yardımcılarından biri de Fenerbahçe'ydi.

İşte bu kitap, Türk tarihinin ya hiç bilinmeyen ya da unutulmuş bir sayfasına ışık tutmakta, Kurtuluş Savaşı, Fenerbahçe ve Atatürk ilişkisinin şaşırtıcı boyutlarını ortaya koymaktadır.

Bu kitapta, Anadolu'ya gizlice silah kaçıran, yorulmadan cepheden cepheye koşan, gizli örgütlerde ve istihbarat teşkilatlarında ajanlık yapan, en önemlisi de İstanbul'da işgal güçlerinin ve azınlıkların takımlarını darmadağın eden ve halkın moralini yükselttiği için İşgal Kuvvetleri Komutanı General Harrington tarafından kapatılan Fenerbahçe'nin gizli tarihi anlatılmaktadır

Bu kitapta, bir kulübün tarihi, bir liderin ve bir ülkenin tarihiyle paralel olarak işlenmektedir. Sarı Lacivert Kurtuluş, emperyalist kuşatmayla çevrilmiş bir ulusu kurtarmaya çalışan bir adam ve bir kulübün romanıdır.

Bu kitabın ortaya çıkmasındaki katkılarından dolayı Truva Yayın-ları'na ve özellikle genel yayın yönetmeni Burak Fazıl Çabuk'a ve yayınevi sahibi Sami Çelik'e teşekkürü bir borç bilirim.

Sinan Meydan Başakşehir-2006

I. BÖLÜM BİR LİDER, BİR ŞEHİR ve BİR KULÜP

İstanbul 1899

Mustafa Kemal'in Selanik'ten bindiği vapur Boğaz'm sakin sularında hafifçe sallanarak İstanbul Galata rıhtımına doğru yaklaşıyordu.

Yeni Cami'nin önündeki fesli sarıklı kalabalık rengarenk yamalı bir çarşaf gibi bir o yana bir bu yana dalgalanıyordu. Cuma Selamlığı'n-dan dönen Sultan İkinci Abdülhamid'in süslü saray faytonu biraz önce buradan geçmiş olmalıydı. Limonata satıcıları ve şerbetçilerin sıralandığı rıhtım önleri de bir hayli kalabalıktı. Galata Köprüsü'ne doğru koşturmuş sıbyan mektebi talebelerinin çığırtkan kahkahaları vapurun güvertesine kadar ulaşmıştı. Sirkeci yönünde genç bir çift yürüyordu yan yana: Kızın başında renkli şeffaf bir örtü, erkeğin başında ise yeni kalıptan çıkmış vişneçürüğü bir fes vardı. Yokuşa doğru üst üste yığılı duran kafesli ahşap evlerden birinin ikinci katının penceresinde, etli kollarını dirseklerine kadar sıyrılmış bir Rum güzeli göğüslerini pervaza dayamış sokağı seyrediyordu. Aynı evin asma dallarıyla sarılmış yan cephesindeki dar sokak arasında iki kadın başlarını öne eğmiş, hızlı adımlarla yürüyordu. Sokağın hemen başında 7-8 yaşlarında, üstü başı toz içinde birkaç çocuk birdirbir oynuyordu.

Bu tarihi şehir yaşlı impa-

12«SİNAN MEYDAN

ratorluğun kalbi gibiydi. Osmanlı padişahları yüzlerce yıldır koskoca imparatorluğu bu şehirden yönetmişlerdi.

Boğaz'ın maviliği, Halic'in gizemi, Topkapı Sarayı'nın gelenek kokan mütevazi ihtişamı, Kız Kulesi'nin yalnızlığı, gökyüzünü yırtarcası-na her taraftan yükselen ince ve uzun minarelerin görkemi genç Make-donyalı'yı şaşkına çevirmişti. Bu şehir hayal ettiğinden de büyüktü.

İstanbul'la ilgili pek çok şey okumuş, pek çok şey duymuştu, ama yine de kafasında yuvarlandıkça büyüyen kocaman bir soru yumağı vardı.

Mustafa Kemal, Galata rıhtımında vapurdan indi, elindeki siyah bavuluyla birlikte insan kalabalığına karıştı.

Şaşkın ve yalnızdı.

Akşam olmak üzereydi.

Zamanın nasıl bu kadar çabuk geçtiğine bir türlü anlam veremiyordu. Genç Makedonyalı güneşin batışının bu kadar etkileyici olabileceğini daha önce hayal bile etmemişti. Denizin üzerinde beliren parlak kıvılcık gecenin karanlığıyla birleşmek üzereydi. İstanbul'da gün batarken Mustafa Kemal sanki yeniden doğmuş gibiydi. Genç Mustafa geleceğini bu şehirde hazırlayacaktı. Yaşamının yeni bir aşamasının, yüksek öğrenim döneminin eşliğindeydi. Yıllardır bu günü düşlemişti ve şimdi o düşün gerçeğe dönüşmesinin mutluluğunu yaşıyordu.

Mustafa Kemal 13 Mart 1899'da Pangaltı'daki Harp Okulu'na 1283 Apolet numarasıyla kaydoldu.

Harp Okulu'nun öğrenci sayısı 900 civarındaydı.

Genç Mustafa altı kısma ayrılan birinci sınıfın birinci kısmında okuyacaktı.

Artık amacına ulaşmıştı; fakat karmakarışık duygular içindeydi. Ayrılık acısı, sevinç, hüznün ve özlem gibi duygular birbirine karışmıştı. Bu karmaşık duyguların yarattığı tedirginliği çabuk atlatan genç adam, iki ay içinde kendini tüm arkadaşlarına tanıtır sınıfın çavuşu olacaktı.

Okula yazıldıktan beş gün sonra şık üniformalarını giyinip, parlak kılıcını kuşanarak ilk kez İstanbul sokaklarına çıktı. Kendini bir anda Beyoğlu'nun göz kamaştırıcı güzelliğine kaptırdı. Gençlik hayallerinin

13

SARI LACİVERT KURTULUŞ

buğusuyla adeta sarhoş olmuş gibiydi. Rengarenk ışık deryasında yıkanan Beyoğlu'nun büyüğü tüm benliğini sarmıştı.

İstanbul, yüzyılın başında iki ayrı şehir gibiydi. Halic'in kuzeyinde Pera, yani Beyoğlu yükseliyordu. Burası daha çok gayrimüslimlerin yaşadıkları bölümdü. Güneyde ise Müslümanların şehri yükseliyordu. Limanın üstündeki Galata köprüsünden geçmek adeta bir dünyadan başka bir dünyaya ya da bir çağdan başka bir çağa geçmek anlamına geliyordu. Mustafa Kemal İstanbul'u gezerken sıra sıra dizilmiş minareleriyle, Sarayburnu üzerinde yükselen kasırlarıyla gittikçe yaşlanan yorgun bir şehirle karşılaştı. Şehrin özellikle Müslüman nüfusun yoğun olarak yaşadığı bu bölümü geçen yüzyılı, orta çağı yaşar gibiydi. Buralar tarih ve gelenek kokuyordu. Genç subay adayı bir an Selanik'in Müslüman mahallelerini hatırladı, hüznüldü. Burada insanlar yüzyıllar öncesini yaşıyor, kapalı çarşılarda işleriyle meşgul oluyor, daha sonra da şehrin abidevi camilerinde manevi huzur arıyorlardı.

Oysa ki İstanbul'un bir de Beyoğlu tarafı vardı. Burası birçok yönüyle Selanik'in coşkulu atmosferini yansıtıyordu. Geceleri parlayan ışıklarıyla burası bir cazibe merkeziydi. Tavernaların sıralandığı dar yokuşlar tıpkı Selanik kordon boyuna benziyordu. Binaların görünüşü İtalyan stilindeydi. Bu binalar aşağıdan başlar yukarıya kadar üst üste yığılmış gibi dururdu. Bazı sokaklar çeşitli çiçeklerle bezenmiş, hoş kokulu bahçelere açılırdı. Beyoğlu çağdaş görünümlü bir yerdi. Sokakta yakışıklı ve şık beyler, Ermeni ya da Rum bir terziye diktirdikleri alafranga takımlarıyla arz-ı endam ederdi. Kadınlar da onlardan aşağı kalmaz, renkli ipekten diktirdikleri süslü elbiseleriyle, güzel boyunlarını süsleyen parlak takılarıyla ve narin ellerinde adeta bir aksesuar gibi duran rengarenk şemsiyeleriyle aheste aheste yürürlerdi. Akşamüstleri yıldızlı lüks otellerin kapılarında madam ve mösyöler kol kola yakındaki bir kafeye ya da tavernaya giderlerdi. Buralarda orkestralar ince ruhlara hitap eden müzikler çalardı. Sokaklar süslü faytonlarla doluydu. Beyoğlu o dönemin eğlence merkeziydi; tiyatrolar, müzikholler,, kabareler, poker oynanan ve içki yudumlanan Fransız tipi klüpler dolup taşardı. Oteller Batı'daki benzerlerim aratmaz, lüks odalar, oyun

14 • SİNAN MEYDAN

salanları ve Fransızca konuşan vestiyerleriyle zengin ve soylu müşterilerini ağırlardı.

Beyoğlu yabancılara ait gibiydi. İmparatorluğun ve İstanbul'un en zenginleri de onlardı. Burada yabancılar asıl unsur, Müslüman Türkler ise azınlık durumuna gelmişlerdi. Modern Beyoğlu eski İstanbul'u esir almış gibiydi, Genç Mustafa Kemal bu duruma içten içe büyük tepki duyacaktı.

Fenerbahçesi

İstanbul'un akciğerleri Boğaz'm öte tarafındaydı. Yeşilin binbir tonuyla bezenerek denize iyice sokulan Anadolu yakasındaki kıyı semtleri yeryüzü cenneti gibiydi. İstanbul'un Anadolu yakası; Allah'ın, yeryüzünü yaratırken kesinlikle ayrıcalıklı davrandığı eşsiz bölgelerden biriydi.

1800'lü yıllarda Fenerbahçesi

Daha 1800'lerin sonlarında Boğaz'm Anadolu yakası Kalamış'ıyla, Caddebostan'ıyla Suadiye'siyle, Moda'sıyla adeta bir rüya beldesi gibiydi. Göz alabildiğine bomboş arsarlarla yemyeşil çayırılara sahip bu yörede, adeta doğa insanları spor yapmaya çağırıyordu

15 »SARI LACİVERT KURTULUŞ

Boğaz'm öte yakasının en güzel semtlerinden biri Fenerbahçe'ydi.

Üzerinde Kafkas dağlarının altın sarısı, iri bal arılarının oynadığı rengarenk çiçekler, kıyıda yosunlu taşlan döven denizin berrak sularına doğru eğilmiş sanki sudaki yansımalarını seyrediyor, iri gövdeli yaşlı çam ağaçları, yanı başlarında yeni filizlenmeye başlayan gencecik fidanlarla konuşuyor gibiydi. Onların bu tatlı sohbetlerine uzaklardan esen ılık bir rüzgar eşlik ediyordu çoğu kez. Fenerbahçe'de denizle sahil, iki kara sevdalıydı. Bu öyle bir sevdalıydı ki dünyanın hiçbir yerinde deniz, sahilini Fenerbahçe'deki kadar sarıp sarmalamamış, dünyanın hiçbir yerinde deniz manzarasını buradaki gibi hovardaca ve sereserpe görücülerine sunmamış ve dünyanın hiçbir yerinde hiçbir deniz kenti, gönlünü çaldığı bireyleri ile böylesine hülyalı, böylesine sevdalı olmamıştı. 1935'te Türkiye'ye gelen İngiliz Velihaht 8. Edward, Moda'dan Fenerbahçe'sine baktığında adeta büyülenmiş ve genç veliahdın dudaklarından şu sözler dökülmüştü:

"Aman Tanrım, bu ne güzellik! Tam on Londra'ya bedel.

Antik Çağ'da İstanbul'u kuran Megeralılar önce Kalkedonia (Kadı-köy)'yü kurmuşlardı.

Tanrıça Hire'nin tapınağını kurduğu Kalkedonia'daki kıyı bölgesi Heraion, binlerce yıl sonra Fenerbahçe olarak adlandırılacaktı. Marmara Denizi'ne zarif bir yelpaze gibi açılan bu yanmada tarih boyunca önce Antik Anadolu uygarlıklarının, sonra Pers, Makedonya, Roma ve Bizans imparatorlarının daha sonra da Osmanlı padişahlarının ilgisini çekecekti. Bizans İmparatoru Justinianus, eşi Te-odora için burada çok görkemli bir saray yaptırmış, Bizans imparatorları ve Osmanlı padişahları Anadolu yönündeki seferlerinde konaklama ve dinlenme yeri olarak hep Fenerbahçe'yi tercih etmişlerdi.

Osmanlı Padişahı Kanuni Sultan Süleyman, 12 Mart 1562'de yayınladığı bir fermanla

İstanbul'un Anadolu yakasının en güzel kıyısında bir fener inşa edilmesini istemişti.

Bu fenerin bir gün milyonları peşinden sürükleyeceğini bilse kim bilir neler düşünürdü?!

Kanuni'nin fermanı gereği, İstanbul'un Anadolu yakasının en güzel yerinde fener inşaatı başlamıştı. Aylar sonra beyaz badanalı kule tamamlanmış ve ucuna da parlak ışıklı bir fener yerleştirilmişti. Artık ge-

16 • SİNAN MEYDAN

çelerin yıldızlı karanlığında İstanbul'un en güzel kıyılarından birindeki bu fenerden denize düşen ışık parçacıkları ay ışığıyla rekabet etmeye başlamıştı.

Bu tatlı rekabet, yerini zamanla müthiş bir uyuma bırakacaktı.

Bağçe-i Fener

Yerli yazarların "Bağçe-i Fener", yabancı yazarların ise "Feneraki" dedikleri bu güzel kulenin bulunduğu eşsiz kıyı 16. yüzyılda "Fenerbahçesi" olarak adlandırılacaktı.

Aslında Fenerbahçesi'yle ilk ilgilenen Osmanlı Padişahı Fatih Sultan Mehmet'ti. İstanbul fatihi genç padişah, burada arz odası biçiminde bir köşk yaptıtırırken, Kanuni Sultan Süleyman ise bir kasr ve onun eklentileri biçiminde hamamlar ve kışla odaları inşa ettirmişti. Fatih ve Kanuni'nin bu köşk ve saraylarının kapıları düzenli bahçelere ve ağaçlıklı yollara açılırdı. Saray erkani imparatorluğun kasvetli ağır havasından kurtulmak, bir az olsun dinlenip eğlenmek için hep bu cennet köşesini tercih ederdi. Terfi ettirilecek Anadolu vezirleri bu köşklerde ağırlandı, ortadan kaldırılacak devlet adamları da son dakikalarını yine bu bahçelerde geçirirlerdi.

Fenerbahçesi'nin şan ve şöhreti Lale Devri'nde (1718-1730) Der-
17 »SARI LACİVERT KURTULUŞ

:saadet'in* sınırlarını aşır Anadolu'nun uzak eyaletlerine kadar gitmişti. Yasaklarıyla ünlü Osmanlı Padişahı IV. Murat'ın burada yaptırdığı görkemli saray ise Fenerbahçesi'nin doğal güzelliğini taçlandıracaktı.

Osmanlı İmparatorluğu'nun iç ve dış sorunlarla boğuştuğu 19. yüzyıl ikinci yarısında Fenerbahçesi eski görkemini kaybetmeye başlamıştı. Elindeki toprakları korumak zorunda kalan Osmanlı, yoğun savaş hazırlıkları içindeydi. Bu süreçte Fenerbahçesi ordunun hazırlık ve talim yeri olarak kullanılmaya başlanmıştı. Hatta Padişah III. Osman döktürdüğü topları denerken Fenerbahçesi'ni hedef göstermiş, Tophane'den ateşlenen toplardan çıkan güller Fenerbahçesi'nin çiçek kokan yemyeşil bahçelerinde derin çukurlar açmıştı.

Sultan II. Abdülhamid Fenerbahçesi'ni halka açmıştı. 19. yüzyılın sonlarına doğru saraylıların yerini sıradan halk kitleleri almıştı. Doğrusunu söylemek gerekirse Fenerbahçesi bu yeni konuklarını daha çok . sevmişti. İstanbullular güneşli yaz günlerinde sabahın erken saatlerinde faytonlarla gelip buradaki bahçelerde yiyip içip eğlenirler, güneş batıp kıyadaki fenerin ilk ışıkları denize düşmeye başlarken toplanıp geri dönerlerdi. Sabırsızlıkla geceyi bekleyen bahçedeki fener, konuklarını ağırladığı günler adeta hiç akşam olmasın ister, akşam olup bahçeler boşalmaya, insanlar birer ikişer faytonlara binip uzaklaşmaya başlayınca adeta hüzünlenir, tepesindeki ışığın sönmesini isterdi.

O günlerde halkın Fenerbahçesi'ne gösterdiği büyük ilgi yöneticileri harekete geçirecek ve Fenerbahçesi trenle tanışacaktı. Tren seferleri Fenerbahçesi'nin içine kadar geldiğinden, Üsküdar'dan, Bağlarba-şı'ndan, Erenköy'den insanlar akın akın bu yeşil cennete taşınacaklardı. Elleri büyük süslü sepetlerle trenden inenler, akşamdan özenle hazırlanmış dolma ve sarmalarla, türlü içeceklerle dolu bohçalarını bir tatlı telaş içinde yeşil çimenler üzerine serip, gönüllerince yiyip içerler, türlü oyunlar oynayıp koşar eğlenirlerdi. O günlerde Fenerbahçesi'ne sıkça gelip giden bir de kibar takımı türemişti. Batı'dan yoğun olarak etkilenen bu "kibar takımı", başlarında kırmızı ya da vişneçürüğü yeni kalıplanmış fesleri, bacaklarında setre pantolon, üzerlerinde Frenk yaka ceketleri ve boyun bağlarıyla süslü faytonların üzerinde iki dirhem

İstanbul'a verilen adlardan biri.

18 • SİNAN MEYDAN

bir çekirdek arz-ı endam ederlerdi. Çekçek fayton, kupa, landon tek ve çift atlı arabalarıyla gelir Fenerbahçesi'nde araba turları atarlardı. Güneş alçalmaya başlayıp da ortalık ıslak ve tatlı bir pembeliğe dönüşmeye başlayınca, yakışıklı delikanlılar, kimi zaman yanlarındaki nazlı dilberlerle arabalarından inip çiçek kokan çimenler üzerinde hoş saatler geçirirlerdi. Bu yarı sarhoş, mutluluk saatleri beyaz atı üzerinde beliren muhafız ve zaptiyelerin, "Paydos... Evli evine köylü köyüne!" nidalarıyla son bulurdu.

İstanbul'un incisi Fenerbahçesi uzun süre sadece eğlence ve dinlence yeri olarak kullanıldı. 1850'lere kadar pek fazla insanın yerleşmediği bu sihirli bölgedeki doğal güzellikler yıllarca sessizlikle iç içe yaşadı. Bu güzel sessizliği 1870'li yıllardan itibaren birkaç Rum ve Ermeni ailesi ile İstanbul'un zengin Levanten aileleri ve İngiliz, Fransız, kalyan Alman aristokratları bozacaktı. Fenerbahçe'de büyük toprakları satın alan bu insanlar ahşap ve kargir köşkler

yaptıracaklardı.* Fakat yine d Fenerbahçesi yoğun bir yerleşime uğramamış, uzun yıllar boyunca bi yazlık yeri olarak insanların ilgisini çekmeye devam etmişti.

İstanbul'un silueti Boğaz'm durgun sularında uzaklardan perd perde yansıyıp dalgalanırken, Fenerbahçe Burnu'nda yanıp söner de nizcilere yol gösteren bir fener Türk sporuna önderlik edeceği bir küllü be sembol olmanın da gururu içinde, Adalar'a, Marmara'ya, daha d ötesi uzak yıllara doğru aynı şevkle ışık saçacağı günlerin özlemi ile ça kıp durmaya başlamıştı.

Ve de Kadıköy, en güzel semti Fenerbahçesi'nin bağrından çıkar? cağı "futbol takımını" önce yakınlara, sonra da yarınlara armağan edf ceği günleri bekliyordu

* O yıllarda Fenerbahçesi'nde inşa edilen bu köşk ve konakların en ünlül ri: Botter'm ve kızlarının, Müller'in, Cingric'nin, Decugis'nin köşkleri. D Müfit Ekdal Fenerbahçe'ye yerleşen ilk yabancıların Belçikalı Sigriy Fransız Baron Oppenheim, İsviçreli Semadeni ve Alman Müller ailelerin olduğunu söylüyor. Bu dört levantenin ölümünden sonra ise varisleri toj rakları satmışlar ve çoğu yarı ahşap villalar inşa edilmiş, satılan parseli üzerinde önceleri, kışları Beyoğlu'nda oturan levantenler yazları Fene bahçesi'ne gelmişler.

19 «SARI LACİVERT KURTULUŞ

İki Efsanenin İlk Buluşması

Mustafa Kemal'in İstanbul'a gelerek Pangaltı'daki Harp Okulu'na kaydolduğu 1899 yılında İstanbul'un öteki yakasında Kadıköylü Türk gençleri bir futbol kulübünün temelini atıyorlardı. Yaşlı imparatorluğun yorgun başkenti farkında olmaksızın iki efsaneye aynı anda kucak açıyordu:

Mustafa Kemal ve Fenerbahçe.*

Yıllar sonra bir araya gelecek bu iki efsane bir ulusun kaderim değiştirecekti.

Fenerbahçe'nin Kökleri

1900'lerin başlarında Kadıköy'de James La Fontaine adında "futbol hastası" bir İngiliz yaşıyordu. La Fontaine zamanının büyük bölümünü Boğaz'm öteki tarafının insanı kışkırtan yeşil çayırlarında top koşturarak geçiriyordu. Genç İngiliz, ata sporu futbolu, çok sevdiği bu topraklarda yaşayan insanlara da tanıtmak ve öğretmek istiyordu. La Fontaine yıllar sonra anılarında o sancılı günleri şöyle hatırlayacaktı:

Biz üç beş İngiliz, Moda çayırında bu işe başladık.. .Ancak iki takım kuracak kadar oyuncumuz vardı. Aynı insanlarla oynamaktan bıkip usan-mıştık. Lakin Türk gençlerini bu işe teşvik etmekten de korkuyorduk.

La Fontaine'i korkutan Sultan Abdülhamid'in yasakları ve korkunç hafiye teşkilatıydı.

Sultanın, en az kendisi kadar ceberrut hafiyeleri aldıkları emir gereği insanların bir araya gelmelerine, toplu halde değişik etkinliklerde bulunmalarına karşı mücadele ediyorlardı.

Abdülhamid korkuyordu, kendisinden önceki Osmanlı sultanlarının başına gelen kötü akıbetten korunmak için sarayın bulunduğu Yıldız sırtları başta olmak üzere İstanbul'da kendisinden habersiz bir kuş uçmasına bile izin vermiyordu. Üç beş kişi bile asla bir araya gelmemeliydi; çünkü ne gelirse örgütlü hareketten gelirdi. Padişahın insanların örgütlenmesin-

Fenerbahçe'nin gerçek kuruluş tarihi 1899'dur. O yıl Kadıköylü gençler "Black Stoking" yani "Siyah Çoraplılar" adlı bir takım kurmuşlardı. "Siyah Çoraplılar" 1907'de kurulacak olan Fenerbahçe'nin çekirdeğini oluşturmuştur.

20-SİNAN MEYDAN

21-SARI LACİVERT KURTULUŞ

den bu kadar korkmasının nedeni Jön Türkler ve İttihatçılardı. Bu ör-bağırnlarm mimiklerini tamamlıyordu. Arada bir deniz tarafından es-gütler padişahın yönetim anlayışına, daha doğrusu monarşiye karşien ılık bir rüzgar erkek seyircilerin başlarındaki fesleri uçuruyor, fesi mücadele ediyorlar ve öncelikle anayasanın ilanını ve meclisin açılma-uçan seyirci de fesin peşinden sahaya dalıyor, kimi zaman da uçan fesim, sonra da padişahın tahttan indirilmesini planlıyorlardı. Tüm bun-sin peşinden başka biri sahaya atlayıp başlıyordu vişneçürüğü fesi

tek-larm farkında olan padişah ise daha çok öldürülmekten korkuyordumelemeye, bu sırada fesin sahibi de fesini alabilmek için dalıyordu sa-Bunun için kurduğu jurnal ağı ve hafiye teşkilatıyla insanların bir arayahaya. Bir cümbüş ki sormayın gitsin! Maçın en heyecanlı anında iştahı-gelmesine izin vermiyordu. Böyle bir ortamda bir takım oyunu olannı dizginleyemeyen bir Türk üzerindeki setre pantolon, Frenk gömlek futbolla ilgilenmek büyük riskler taşıyordu. Futbol oynamak için biive cekete aldırış bile etmeksizin bir de üstüne üstlük ayakkabılarını çı-araya gelen gençler padişahın anlayışına göre örgüt kurmuş oluyorlardıkarıp dalıyordu sahaya, topu eline alıp başlıyordu gökyüzüne doğru ki bu Bekirağa'nın soğuk loş ve işkence kokan izbe zindanlarında çürü-vurmaya...

mek anlamına geliyordu.* Abdülhamid'in yasakları daha çok Türkleri Yıllar sonra James La Fontaine o unutulmaz maç anlarını şöyle an-kapsıyordu. Bu durumun farkında olan La Fontaine ve futbol meraklısılatacaktı:

arkadaşları kendilerini büyük bir merak ve iştahla seyreden Türk genç- Maçm olmadık bir yerinde kafasında fesiyle bir Türk seyirci sahaya lerini aralarına akıyorlardı. İngiliz ve Rum gençlerinin takımlar kurup aralarında maçlar yaptıkları Kuşdili, Moda, Papazın Çayırı, Baklatarlası ve Taksim Kışlası gibi yerlere zamanla Müslüman ahali birikmeye başlamıştı. "Bu ne iştir, ec nebi gençler neden top peşinde koşturuyorlar*." diye merak eden Müssayısı her geçen gün artıyordu: Kadıköy (1899), Moda (1896), Elpis, lüman Türkler her geçen gün artan kalabalıklar biçiminde top koşturarStroggles, Imogene (1900) takımları kendi aralarında amatör bir lig bi-ğençlerin bulunduğu yeşil alanları dolduruyorlardı. k oluşturmuşlardı.

Papazın Çayırında kısa pantolonlu ve önden ipli, kısa kollu, ince gömleklİ İngiliz gençleri İngiltere'den getirttikleri bir futbol topuyb Black Stokdng maç öncesi son hazırlıklarını yapıyorlardı. Sınırları kireç tozuyla belir o günlerde Papazın Çayırında* top koşturarı İngiliz ve Rum genç-lenmiş yeşil alanın her iki başında ikişer adet iğreti kale direğine doğnlerini kavaklı yolun bitiştİğindeki köşeden derin hayallere dalarak seyre-sert şutlar atıyorlardı. Sahanın hemen dışındaki kalabalık her an bira:den Fuat Hüsnü Bey adlı bir Türk genci vardı. Fuat Hüsnü Bey, Abdül-daha artıyor, "yaşa", "daha sert vur", "tepilek topu", "daha /u/car/hamid dönemi donanma amirallerinden Hüseyin Hüsnü Paşa'nın Mek-"patlatsana" sesleri, alkışlar ve kahkahalar arasında eriyip yok oluyorteb-i Bahriye'de okuyan oğluydu. O gün Fuat Hüsnü Bey'in, Papazın Ç-a-du. Maç başladığında ve tekmelerle meşin yuvarlak öteye beriye savrulyırında gündüz gözüyle kurduğu hayaller, yıllar sonra milyonlarca insa-dukça, adeta sahanın içine düşercesine üst üste maçı seyreden Türkle111 peşinden sürükleyecek bir markanın doğuşunu müjdeliyordu. Fuat rin iştahı da gittikçe artıyordu. El kol hareketleri, boğazı yırtılırcasmi^üsnü Bey, Abdülhamid'in baskılarına rağmen bir Türk futbol takımı

burmak için neler

yapabileceğini düşünüyordu. Gözü, Papazın Çayırın'n-

* Bekirağa: Beyazıt'ta, Harbiye Nezareti'nin Süleymaniye tarafında iki kati—•-----

bir binada faaliyet gösteren zindandı. Resmi adı "İstanbul Muhafızlığı Da* Papazın Çayır: Bugün Fenerbahçe Şükrü Saraçoğlu Stadı'nın bulunduiresi" idi. 1870-1922 yılları arasında tutuk evi olarak kullanılmıştı. ğu yer. dalar, yakaladığı topu tekmeleyip havaya dikmeye çalışırdı... Bu yüzden maçlarımız sık sık kesintiye uğradı. Bu futbol heveslilerini durduracak bir polis kuvveti bulunmadığından çok sıkıntı çekerdik...

İstanbul'un Anadolu yakasında yabancılara ait futbol takımlarının

İHI

22 • SİNAN MEYDAN

da top koşturan gençlerde, kafası ise kuracağı Türk takımındaydı. Kuracağı takımın, seyircilerin alkışları arasında sahaya çıkışını hayal ediyor, rakip kaleye attığı gollerin coşkusu yaşıyordu şimdiden.

Fuat Hüsnü Bey o günlerde eline geçirdiği bir topa gizli gizli antrenman yapmaya başladı. Futbol oynamak için gereken malzemeleri bulması hiç de kolay olmamıştı; çünkü o zamanlar İstanbul'da ne futbol topu, ne de futbol malzemesi satan bir yer vardı. Ama Fuat Hüsnü Bey ne yapıp etti, İngiliz arkadaşları sayesinde bir top bulup başladı çalışmaya. Kah boş bir arsa bulup topun peşinden koşuyor, kah topu gökyüzüne dikey, kay ayağında sektiriyor, kah bir duvarın karşısına geçip duvarı yıkmak istercesine durmadan şut atıyordu. Bir süre sonra futbol meraklısı İngilizlerle arkadaşlık kurup onlarla birlikte oynamanın daha faydalı olacağına karar verdi. Nasıl olsa İngilizcesi mükemmeldi, İngiliz gençlerle kolayca anlaşabilirdi.

Gidip futbol meraklısı İngiliz gençlerle konuştu ve onların arasında top oynamaya başladı. Futbol kültürü ve futbol tekniği artık iyice gelişmişti. Koskoca Dersaadet'in en iyi topa vuran Türk futbolcusu oydu.

Fuat Hüsnü Bey bir gün yine topunu alıp, Papazın Çayırı yakınlarındaki ilk okulun arka duvarında şut çalışması yapmaya gitti.

Meşin yuvarlağı ayağında birkaç kez sektirdikten sonra estetik hareketlerle duvara vurmaya başladı. Duvardan dönen topu ustaca kontrol edip, yine birkaç kere ayağında sektirdikten sonra biraz yükseltip kafasına aldı ve birkaç kez de kafasında sektirdi ve sonra tekrar duvara birkaç sert şut attı. Bu sırada çayırın köşesindeki yoldan çift atlı süslü bir zengin faytonu geçiyordu, arabacı ayağındaki topa duvarı döven Fuat Hüsnü Bey'i görünce önce biraz şaşırıp, sonra bir süre tuhaf bir yüz ifadesiyle kısa pantolonlu bu genci seyredip, "La havle!" çekip atları kırbaçlayıp geçip gitti. Bu sırada birkaç sıbyan mektebi öğrencisi utangaç kahkahalarla Fuat Hüsnü Bey'i seyrediyorlardı, içlerinden biri iyece sokulup, "Ben de oynayabilir miyim?" diye sormaktan kendini alamadı. Alnındaki ter tomurcuklarını elinin tersiyle silen Fuat Hüsnü Bey, hafifçe tebessüm ederek ayağındaki topu küçük futbol meraklısına doğru yuvarladı. Küçük afacan, biraz gerideki arkadaşlarının sessiz bakışları altında geri geri gidip hızla topa doğru koşmaya başladı. Koçtu,

23.SARI LACİVERT KURTULUŞ

koştı ve tam topa sert bir vuruş yapacağı sırada kendi eksenini etrafında dönerek kış üstü yere yığıldı. Kırmızı takkesi de yanı başına düştü. Top ona o topa bakarken arkadaşları topu yerinden kımıldatamayan bir de üstüne üstlük yere yığılan afacana ağız dolusu kahkahalarla gülüyorlardı. Fuat Hüsnü Bey gülmemek için kendisini tutarak, ağlamaklı haldeki küçük futbol meraklısına yaklaşp, minik kollarından tutarak yerden kaldırdı.

"Bir dahaki sefere topa nasıl vurman gerektiğini sana öğretilim, hadi şimdi arkadaşlarının yanına." diyerek çocuğu gönderdi. Bu sırada bir süredir çaktırmadan Fuat Hüsnü Bey'in top cambazlığını seyreden Reşat Danyal Bey çıkageldi. Fuat Hüsnü biraz geri çekilip duvara doğru sert bir şut daha atmak üzereydi ki;

"Hayrola Fuat Bey, yoksa duvarı yıkmaya mı çalışıyorsun?" diye bir cümleyle irkildi.

Fuat Hüsnü Bey gülerken; "Niyetim duvarı yıkmak değil, futbol talimi yaparak, futbol öğrenmek Danyal." diye karşılık verdi ve ayağındaki topu yavaşça Danyal Bey'in ayaklarına doğru yuvarladı. Top ağır ağır irili ufaklı taşlar üzerinde çok hafif sekerek Danyal Bey'in ayaklarının dibinde durdu. Danyal Bey, usta bir İngiliz muhacimi gibi rahat, ayağını topa basıp, topu kaldırdı ve birkaç kez sektirip kafayla Fuat Hüsnü Bey'e doğru gönderdi. Bu usta hareketler karşısında bir hayli şaşırıp Fuat Bey'in ağzından birdenbire şu sözler döküldü:

"Neden bizim de bir futbol takımımız yok! Gel biz de bir futbol takımı kuralım."

İki arkadaş, bir Türk futbol takımı kurma düşüncesiyle Papazın Çayırı'nın önünden geçen yola doğru yürümeye başladılar. Yanlarından geçen bir şekerden iki şeker alıp tatlı tatlı futbol konuşarak bir faytona atlayıp Kadıköy'e indiler.

Fuat Hüsnü Bey'in takım kurma düşüncesine Reşat Danyal Bey Çok sıcak bakıyordu. Günler geçtikçe her iki futbol aşığının heyecanı artıyor, Türk seyircilerin önüne çıkacakları ilk maçın özlemiyle yanıp kavruluyorlardı. Kim bilir belki de o maçta bir İngiliz ya da Rum takımını yenecekler ve birdenbire ahalinin sevgilisi olacaklar, omuzlarda taşınacaklardı, ama şimdi hayal kurma zamanı değildi... Fuat Hüsnü

24 -SİNAN MEYDAN

25»SARI LACİVERT KURTULUŞ

Bey hayallerin gerçeğe dönüşmesinin ancak çalışmakla mümkün olduğunu çok iyi biliyordu. Reşat Danyal Bey'i yanına alıp Kadıköy'den Mo-da'dan ve Fenerbahçesi'nden tanıdığı genç arkadaşlarıyla bu konuyu konuşmaya karar verdi.

Yaklaşık iki hafta kadar sonra Hurşit Ağa'nın kahvehanesinde toplanan gençler uzunca konuşup tartıştıktan sonra sabaha doğru ilk Türk takımını kurdular. O gece o masada Fuat Hüsnü Bey ve Reşat Danyal beylerin dışında Şevki Bey, Fahri Bey, Nurettin Bey, Emcet Bey, Hafız Mehmet ve Hafız Mustafa kardeşler, Kemani Nuri Bey ve Tamburacı Osman Pehlivan vardı. Kulübün kurucularının adları bir kağıda yazılıp teker teker imzalandıktan sonra Fuat Hüsnü Bey, elindeki kamyş kalemi, önündeki mürekkep okkasına batırıp, önünde duran kağıdın en tepesine, masadaki arkadaşlarının heyecan ve umut dolu bakışları arasında şu adı yazdı:

"Black Stoking"*

Uyanık Türk gençleri, kurdukları takıma İngilizce bir ad koyarak ve takımın kurucu kaptanı Fuat Hüsnü Bey de kendisine "Boby" takma adını vererek Sultan Abdülhamid'in ceberrut hafiyelerinden kurtulmayı amaçlarken, bir ayrıntıyı gözden kaçırmışlardı. Takımın adı ve bazı futbolcuların adları kamufle edilmişti, ama renkleri her şeyi ele verebilirdi. Kırmızı-Beyaz renk çok çabuk göze bataabilir ve takımın sonunu hazırlayabilirdi.

İlk Türk takımı Black Stoking'in ilk klüp lokali, Papazın Çayırı'nın yanındaki yolun üzerinde bulunan Hurşit Ağa'nın kahvehanesiydi. Kuruluştan bir yıl kadar sonra klüp lokalinde demli çaylarını yudumlayan Black Stoking'li futbolcular ilk maçlarını kiminle yapacaklarını konuşuyorlardı. Fuat Hüsnü Bey, "İngilizler çok profesyonel, onlarla oynarsak kesinlikle kazanamayız, en iyisi daha zayıf Rumlarla oynayalım." diyerek bir öneride bulundu. Bu öneri kabul edildi ve Rum gençlerinden kurulu bir takıma maç teklifi yapılması kararlaştırıldı.

İlk Türk takımı Black Stoking ilk maçına 28 Ekim 1901'de çıktı. Rakip, bu acemi Osmanlılardan çok daha deneyimli bir Rum takımını-

Black Stoking: Siyah Çoraplılar.

di. O gün Müslüman seyircilerin heyecanı görülmeye değerdı. İnsanlar sanki bir futbol maça değil de bir düğüne gidiyormuşçasma güzel giyinmişlerdi. Papazın Çayırı'nda adeta bir bayram coşkusu vardı. Yıllardır yabancıların maçlarını seyretmişlerdi ama bu sefer ilk kez bir Türk takımının maçını seyredeceklerdi. İçlerinden "Ya kazanamazlarsaT diye geçirmekten kendilerini alamasalar da samimi dualarla bu ihtimali azaltmaya çalışıyorlardı. Sahayı belirleyen çizgiler en beyazından kireçle belirginleştirildi, kale direkleri sağlamlaştırıldı; direk dipleri, ıslatılıp çığnendi. Her zaman olduğu gibi kale arkalarına ve yan cepheleere 7-8 yaşlarında futbol meraklısı top toplayan çocuklar yerleştirildi.

Önce Rum takımı çıktı Papazın Çayırı'na, sonra da saçları briyantınli, ortadan ikiye ayrılıp arkaya doğru yatırılmış, Black Stoking'in kaptanı Fuat Hüsnü Bey koşar adım, elindeki topu gök yüzüne doğru dikerek girdi sahaya, arkasından da diğer Türk futbolcuları onu takip ettiler. Müslüman ahali "Yaşa! Varo7/"çığlıkları arasında Türk futbolcularını çılgınca alkışlıyordu.

Birkaç ısınma hareketinin ardından maç Rum takımının vuruşuyla başladı.

Birkaç Saat Önce Boğaz'ın Öteki Tarafı

Zaptiye Celal, eline daha yeni ulaşan jurnali okuyordu. Önündeki masanın üzerinde bir yığın jurnal daha vardı. Konu, acil önlem alınmasını gerektirecek kadar önemliydi. Adeta anasından

çatık kaşlı doğan Zaptiye Celal'in "küçük dağları ben yarattım" diyen bir yüz ifadesi vardı. Kendi kendine, "Veletler, sanki yapacak başka işleri yok yine top peşinde koşturacaklarmış, üstelik bir de Türk takımı kurmuşlar!" diye mırıldanarak elinin altındaki zile dokunup nöbetçiyi çağırdı ve "Erler hazırlansınlar, hemen karşıya gidiyoruz?" dedi öfke yüklü bir sesle. Türk gençlerine futbolu yasaklayan Sultan İkinci Abdülhamid, bu yasağın uygulanması için Zaptiye Celal'i görevlendirmişti. Celal ardına taktığı iki tüfekli erle İstanbul-Kadıköy arasında mekik dokuyordu. Galatasaray Lisesi bahçesi olmak üzere Mahmut Baba Türbesi'ni, Papazın Çayırını ve Kuşdili Çayırını sürekli dolaşıp, futbol heveslisi gençlere göz açtırmıyordu. Ama Zaptiye Celal bu görevden hiç de memnun de-

26 • SİNAN MEYDAN

ğildi. Boğaz'ın iki yakasını birbirine bağlayan bir köprünün de olmaması özellikle rüzgarlı havalarda Celal ve adamlarını canından bezdiriyordu. Celal, Boğaz'ın hırçınlaşan sularında bir gün boğulup ölmekten korkuyordu. Kadıköylü gençler, Zaptiye Celal'in kötü havalarda karşıya geçmekte zorlandığını biliyorlar ve gönülleriyle top oynayabiliyorlardı. Nasıl olsa Celal gelinceye kadar maç biter, evli evine köylü köyüne giderdi.

Zaptiye Celal emrindeki erlerle baskın hazırlıkları yaparken, Black Stoking'in kurucusu Fuat Hüsnü Bey'in babası Hüseyin Hüsnü Paşa'ya da haber uçurulmuştu:

"Aman Paşa... Senin oğlan padişahımızın yasağını dinlemeyip top oynamakta... Zaptiye Celal baskına hazırlanmakta. Yetiş, oğlunu hapisten kurtar."

Zavallı Paşa, büyük bir telaşla faytonunu hazırlatıp, olay yerine doğru hareket ederken, Zaptiye Celal de emrindeki erlerle birlikte yola çıkmıştı. İkisi de aynı anda Papazın Çayırına ulaşacaklardı.

Zaptiye Celal ve erleri, Papazın Çaym'ın yanındaki yolun başından, biraz ilerideki alçalıp yükselen feslerini görebiliyordu. Heyecan dalgası, adeta çayırın uzak köşelerine kadar yayılmıştı. Rumlar 4-0 önde olmasına karşın, Türk seyirciler umutlarını koruyorlardı, takımlarından en azından bir gol bekliyorlardı. Bu sırada Fahri Bey'in kendi kalesi önünde kaptırdığı topu kovalayan Rum futbolcular beşinci golü buldular. Oyun yeniden başladı. Orta alanda Reşat Danyal Bey topu Süleyman Bey'e doğru yuvarladı, Süleyman Bey, önündeki Rum oyuncudan sıyrıldıktan sonra sağ açıktan çeriye doğru girip, topu ayağının ucuyla arka direkt bekleyen Fuat Hüsnü Bey'e doğru havalandırdı, havada yavaşça süzülen topu Fuat Hüsnü Bey kafayla direklerin arasına doğru yuvarladı. Papazın Çayırın yıkılacak gibiydi. Önde, ahşap sandalyeler üzerinde oturan Osmanlı aristokratları bile tüm ciddiyetlerini kaybedip ayağa fırlamışlar Fuat Hüsnü Bey'in Rum kalesine gönderdiği gölü çılgınca alkışlıyorlardı. Fuat Hüsnü Bey ise arkadaşlarına sarılmış çocuklar gibi zıplayıp, seviniyordu; ama bu tek golün sevinci uzun sürmeyecekti.

Bu sırada Zaptiye Celal, gri atını dört nala Papazın Çayırına doğru sürüyordu. Süngü takıp Allah Allah nidalarıyla at koşturan iki er de he-

27-SARI LACİVERT KURTULUŞ

men arkasındaydı. Nal sesleri biraz ilerideki coşkulu kalabalığın çılgın tezahüratları arasında eriyordu, henüz hiç kimse yaklaşan felaketten haberdar değildi.

Şevki Bey, sağ açıktaki top sürmeye çalışırken karşısında Rum futbolcuların yerine gri atıyla Zaptiye Celal'i ve süngülü erleri görünce önce şaşırıp, sonra topu Zaptiye Celal'e doğru şutlayıp arkasına bile bakmadan koşmaya başladı, Fahri Bey ve Reşat Danyal seyircilerin arasına daldı, seyirciler de çil yavrusu gibi öteye beriye dağıldı. Emcet Bey denize doğru, Nuri Bey ise mezarlık yönüne doğru kaçmaya başladılar. Rum futbolcular ise sahanın değişik yerlerinde durmuş olup bitenleri endişeli gözlerle seyrediyorlardı. Aslında Türkleri aralanna alıp onlarla futbol oynadıkları için Rum gençleri de suçluydu ama Zaptiye Celal'in gücü onlara yetmediği için o sadece Osmanlı gençlerini kovalıyordu. Fuat Hüsnü Bey ise bacağına kısa pantolon, ayağında futbol oynamaya uygun İngiliz pabuçları, sırtında kısa kollu ince gömlekle Papazın Çayırının kenarındaki toprak yola doğru koşuyordu, Zaptiye Celal ise Reşat

Danyal Bey'in peşinden gidiyordu. Fuat Hüsnü Bey, anayola çıktığında çayırın yukarıdaki ahşap binaların yanındaki kavak ağaçlarının arasında bir fayton gördü, can havliyle faytona doğru koşmaya başladı, bir de ne görsün, babası Hüseyin Hüsnü Paşa da orada; faytondan inmiş endişeli gözlerle ona doğru bakıyor! Fuat Hüsnü Bey'in şaşıracağı zamanı yoktu, korkusunu sarıp sarmalayan tatlı bir sevinçle adımlarını biraz daha sıklaştırarak babasına doğru koşmaya devam etti. "Kurtuldum!" diye geçiriyordu içinden.

Fuat Hüsnü babasının faytonuna atlayıp uçarcasına olay yerinden uzaklaşmıştı, ama kulübün ikinci kurucusu konumundaki Reşat Danyal Bey yakalanmıştı. Fuat Hüsnü Bey kurtulduğuna şükrediyordu a-rna, Zaptiye Celal, ufak bir soruşturmayla onun da adım öğrenmeyi başaracaktı.

Fuat Hüsnü Bey, Deniz Harp Okulu öğrencisi olduğundan askeri mahkemede yargılanacaktı. Fuat Hüsnü Bey birkaç gün sonra hakimın karşısına çıkarıldı.

Kaim siyah kaslarıyla göz kapaklarını örten yaşlı sorgu hakimi Re-Şid Bey, bir eliyle düzgün kesilmiş beyaz sakalını sıvazladı ve sakin bir ses tonuyla:

,r^1

28 »SİNAN MEYDAN

"Padişahımıza karşı bir tertip içine girmişsin!" diye sanığın ağızını yoklamayı denedi. Hakimın karşısında askerce duran Fuat Hüsnü Bey kendinden emin tavırlarla, "padişaha karşı bir tertip içinde olmadığını" kanıtlamak için başladı dil dökmeye, ama nafi! Ne söylese söylesin bir türlü hakimi inandıramıyordu!

"Futbol" diyor, "top" diyor, "takım" diyor, ama boşuna! Yaşlı sorgu hakimi hayatında futbol denilen şeyi ne duymuş ne işitmiş, top deyince de Fatih'in "Balyemez topu" gibi bir şey anlıyor. O kaim kaşlarını göz kapaklarının üzerinde adeta tek tek çatarak başlıyor Fuat Hüsnü Bey'i azarlamaya:

"Demek elinizin altında top bile var. Bre melunlar! Sarayı yıkacaksınız ha?" diye tutturuyor, bağırıp çağırıyor. Fuat Hüsnü Bey bakıyor olacak gibi değil, iş ciddiye biniyor:

"f/enc/imrdiyor, "Yüksek müsaadenizle suç aletinın yüce mahkemenin huzuruna getirilmesini istirham ediyorum T diye istekte bulununca Reşid Bey, o sakallı yüzünü örten kocaman bir şaşkınlıkla: "Oğlum sen şaşırдың mı? Hiç koca top mahkeme salonuna getirilir mi?

Fesuphanallah!.." diye karşılık veriyor başını sallayarak. Ama yine de sanığın bu teklifini kabul ediyor. "Suç aleti" mahkemeye getirilince anlıyor hakim bey futbol topuyla Fatih'in topunun farkını. Yalnız kafasına takılan bir soru daha var kurnaz hakim. Jurnal zaptında, "Fuat Hüsnü Bey'in de Rumlarla aynı kıyafet-i la-bisten giydiği" yazdığından, sanığın da Rumlarla tek tip kıyafet giydiğini düşünüyor:

"Kıyafetin de Rum kıyafetinin aynısıymış" diyor çok bilmiş tavırlarla. Fuat Hüsnü Bey, buna da çözüm buluyor. Reşid Bey'den izin isteyip futbol kıyafetini giyip geliyor mahkeme huzuruna. Yaşlı hakim, Fuat Hüsnü Bey'i bu garip kıyafetle görünce kahkaha atmamak için kendini zor zaptediyor. Çaktırmadan alt dudaklarını ısırarak kahkahasını yutup öglece şaşkın şaşkın bakıyor Fuat Hüsnü Bey'e. Karar anı gelip çatıyor. Yaşlı sorgu hakimi, sanığın sözlerine ve üzerindeki bu komik kıyafetine bakarak, Fuat Hüsnü Bey'in bir komitacı olmadığına hükmediyor.

"Komitacılık, ihtilalcilik ciddi iştir. Bu genç güpegündüz don gömlek gezdiğine göre olsa olsa kafadan sakattır." diye düşünüp takipsizlik

29»SARI LACİVERT KURTULUŞ

kararı veriyor, ama Fuat Hüsnü Bey'in gözünü korkutmayı da ihmal etmiyor:

"Kazık kadar adamsın. Bir de paşa çocuğu olacaksın. Böyle don paça gezmeye utanmıyor musun! Bir daha bu kılıkla karşıma çıkarsan Bekirağa'yı boylarsın haberin ola!"

İlk Türk futbolcusu Fuat Hüsnü Bey Abdülhamid istibdadından zor bela paçayı kurtarmıştı; ama takımın ikinci kurucusu dışişlerinin çiçeği burnunda memurlarından Reşat Danyal Bey

arkadaşı kadar şanslı değildi, Fuat Hüsnü, bir hafta kadar sonra arkadaşı Reşad Danyal'm Tahran Sefareti'ne gönderildiğini öğrenecekti.

Reşad Danyal, İran'a sürgün edilmişti. Suçu, futbol oynamaktı.

Fuat Hüsnü Bey'in içindeki futbol ateşi ise henüz sönmemişti, büyük umutlarla kurduğu ilk Türk takımı Black Stoking kısa süre sonra dağılmıştı, ama onun pes etmeye hiç niyeti yoktu. İstibdadın pençesinden kurtulur kurtulmaz soluğu İngilizlerin kurduğu "Kadıköy Spor Kulübü"nde aldı ve "Boby" takma adıyla İngilizlerin arasında top koşturmaya başladı.
:3e*.

II. BÖLÜM FUTBOL, ÖRGÜT ve İHTİLAL

1900'lerin Başında İzmir

Osmanlı'ya ilk futbol topunu getirenler İngiliz Levantenlerdi. İzmir'in ünlü Levanten aileleri, Giraudlar, Wihittaller, Charnaudlar Türkiye'de futbolun ilk tohumlarını atmışlardı. 1900 yılında İzmir'in yeşil alanlarında futbol oynamaya başlayan İngilizler çok geçmeden İzmir'in ilk futbol kulübü olan "Futbol and Rugby Club"ı kuracaklardı. İstibdat yönetimi

Müslümanların kulüp kurmalarını yasakladığı için İzmir liginde sadece yabancı takımlar boy gösterecekti. İzmir'de Rum, Yunan, Ermeni, İngiliz takımlarının sayısı her geçen gün artıyordu: Panianios, Pelops, Evangalis, Apollon, İskoş, Karavokiri, Midilli Karması adlı takımlara Garibaldi adlı bir de İtalyan takımı katılmıştı.

Müslüman Türklerin yoğun ilgi gösterdikleri maçlar kıran kırana geçiyordu. Öyle ki, Başpapaz Hrisostomos her maça gelerek, ateşli tezahüratlarına biraz olsun ara veren seyircilerin sessiz bakışları arasında Rum takımlarını takdis ediyor, rahipleriyle beraber, tribünün özel olarak hazırlanmış bir bölümünden maç boyunca ilahiler okuyordu. Başpapazın ağzından çıkan ruhani sözler, Rum Evangelidis Okulu'nun

32 • SİNAN MEYDAN

bando takımının maç boyunca durmadan çaldığı ezgilerle birleşip çok uzaklara, ta kordona kadar gidiyordu.

Fransız Devrimi sadece çok uluslu imparatorlukları değil, sporu da etkileyecekti. Devrimin yarattığı özgürlük havasını soluyan Türkler Batı-'mn yükselen değeri futbolla ilgilenmeye başlamışlardı. İzmirli Türklere futbolu tanıtan ve sevdiren İzmir Sultanisi Spor Öğretmeni Ermeni Me-likyan Efendi'ydi. Melikyan Efendi'nin girişimleriyle kurulan İzmir Sultanisi Takımı ilk maçını 22 Ekim 1910'da Pelops ile yapacaktı.

Türklerin gerçek anlamda futbolla ilgilenmelerini sağlayan İttihatçılardı. Eğitimcilerim genelde yurt dışında tamamlayan İttihatçılar, Paris, Londra gibi kültür beşiği Batı kentlerinden etkilenmişlerdi. Orada görüp öğrendiklerini Abdülhamid baskısından kurtarmaya çalıştıkları Osmanlı'da uygulamak istiyorlardı.

Avrupa'da, futbolun kitleleri peşinden sürükleyen bir oyun olduğunu görmüşlerdi ve şimdi futbolun bu özelliğinden kendi ülkelerinde yararlanmak istiyorlardı.

İzmir'deki ilk Türk futbol kulübü İttihat Terakki Cemiyeti'nin İzmir il binasında kuruldu. Adı, "Karşıyaka Gençlerbirliği"ydi. Kırmızı-yeşil renkli takım daha sonra "Karşıyaka Spor Kulübü" adını alacak ve yıllar sonra binlerce insanı peşinden sürükleyecekti.

1912 Balkan Savaşı sırasında yabancıların İzmir'i terk etmesiyle meydan Türklere kalmıştı. Rum takımlarının yerini şimdi Türk takımları alıyordu. Karşıyaka'dan sonra Hilal, onun ardından da Altay kulüpleri yeşil sahalarda renklerini sergilemeye başlayacaklardı.

Altay da Karşıyaka gibi İttihatçıların takımıydı. Nitekim İttihatçıların Maarif Nazırı Mustafa Necati Bey kendi odasını Altay'a tahsis etmişti. Daha sonra İttihat Terakki İzmir Katibi Umumisi Mahmud Celal (Bayar) Altay'a bir kulüp binası verecekti.

Altay, İzmir liginde fırtına gibi esmeye başlamıştı. Daha kurulduğu yıl Karşıyaka, Midilli ve Trablusgarp takımları arasında yapılan turnuvada şampiyon oldu. Altay'm bu zaferi İzmir sokaklarında davullu zurnalı eğlencelerle kutlandı. Altay aynı yıl Ermeni takımlarından

Armeni-on'u, Pakser'i, Rum karması Paniainios—Apollon takımlarını da yenince halkın sevgilisi haline geldi. Altay'm İtalyan Levantenlerin takımı Gari-

33«SARI LACİVERT KURTULUŞ

baldu'yi 10-0 yenmesi ise dilden dile dolaşacak, Osmanlı sınırlarını aşıp ta uzaklara, İtalya'ya kadar gidecekti. Hatta İtalyan konsolosu, "İtalyan milli kahramanı Garibaldi'yi küçük düşürme" gerekçesiyle kulübü kapatacağı.

O maçı unutulmaz kılan sadece farklı skoru değildi, o gün Garibaldi'yi darmadağın eden Altay'm kadrosunda sonradan Türkiye'de çok farklı alanlarda tanınacak olan iki önemli futbolcu vardı.

Bunlardan biri Evliyazade Nejat (Eczacıbaşı), diğeri ise kaleci Adnan (Menderes)'dı.

Genç Kurmay Mustafa Kemal

Kimi Türk gençleri İstanbul ve İzmir'in yeşil çayırlarında top koştururken, kimileri de Makedonya'nın sarp dağlarında elde mavzer vatan ve hürriyet şarkıları söylüyorlardı. Genç Mustafa Kemal ise İstanbul Harp Akademisi'nde askerlik mesleğinin inceliklerini öğreniyor, bilgi ve görgüsünü artırıp, değişen çağı anlamaya çalışıyordu; okudukça öğreniyor, öğrendikçe olgunlaşıyordu. Vatan ve hürriyet için savaşmaya kararlıydı, ama önce yüksek öğrenimi tamamlamalıydı.

1904'ün Aralık ayında Harp Akademisi'nden mezun oldu. OMu bitirdiğinde 24 yaşındaydı. Kurmay stajım Makedonya'da yapmak istiyordu. Şimdi heyecanlı bir bekleyiş içindeydi. Akademiden mezun olunca iki arkadaşıyla birlikte Sirkeci'de bir ev kiraladı. Staj yeri belli oluncaya kadar arkadaşlarıyla o eski evde kalacaktı.

Burası limana inilen yokuşun hemen birimindeki üst üste yığılı duran ahşap evlerden biriydi. İkinci kattaki daireye, bastıkça çatırdayan eski ahşap merdivenlerden çıkılıyordu. Üzerindeki zarif oymaları aşınmaya yüz tutmuş tahta kapıyı gıcırtyla aralayıp içeriye girince, kü-Çük bir hol ve iki küçük oda göze çarpıyordu. Odalar son derece bakımsızdı, duvarlarda yer yer çatlaklar ve dökülmüş sıva boşlukları vardı. Tabandaki tahta döşemeler iyice eskimiş ve kabarmıştı. Pencerelerinden birinin boydan boya çatlamış camından içeriye hafif deniz esintisi sızıyordu. Çağla yeşili pervazlar yer yer çürümüş ve dökülmüştü. Deniz tarafındaki büyük odanın ortasında eski bir masa ve pencerenin

34 • SİNAN MEYDAN

35«SARI LACİVERT KURTULUŞ

çevresi hayatın imkanlarından faydalanmaktadırlar. Başımızda kapitülasyon demlen bir bela vardır. Peki bununla neler olmuştur? Avrupa zenginleşti; Avrupa milletleri fabrikalarını yaptılar, fakat kapitülasyonların getirdiği iktisadi vaziyet bizim bunları yapmamızı men etti. Avrupa devletlerinin hakim oldukları topraklardaki öteki milletlerin fertleri de Avrupa milletlerinin fertleri için istihlal yapmaktadırlar. Bugünkü mevcut topraklarımız içindeki öteki milletler Avrupa'nın kendi emellerini tatbik edecekleri siyaset ile kendi vaziyetlerini tayin etmek siyasetini güdeceklerdir. Buna bağlı olarak da Osmanlı azınlıkları bağımsızlık için var güçleriyle mücadele edecekler.

Konuşma bittiğinde odayı kaplayan derin sessizlik, ince ahşap du-karşımdaki duvara yaslanmış eski bir dolap vardı. İçeride ise hep bir uğultu: Sokak uğultusu, martı çığlıkları, satıcı sesleri, vapur sirenleri ve bir de Babiâli yokuşundan aşağıya doğru koşan gazete dağıtıcısı çocukların iç karartan haberlerle ergenleşmeye yüz tutan sesleri bu eski evi kuşatıyordu.

Genç Mustafa Kemal yokuşun dibindeki o eski evde sabırsızlıkla çocukluk hayallerinin gerçeğe dönüşeceği günü bekliyordu, ama beklerken de boş durmuyor; okul yıllarındaki gizli çalışmalarına burada da devam ediyordu. Mustafa Kemal, iki ev arkadaşını ve en yakın arkadaşı Ali Fuat'ı da yanına alıp sabahlara kadar vatan ve hürriyet konulu sohbetler ediyordu. Neredeyse her akşam güneş battıktan sonra deniz tarafındaki odada bir gaz lambasının loş

ışığı altında o eski ahşap masanın yarlardan içeriye sızan sokak uğultusuyla bozuldu. Odanın içindeki gri etrafında toplanıp saatlerce konuşuyorlardı. Baskı rejiminden kurtul- sigara dumanı tavana doğru yükseliyordu. Mustafa Kemal biraz sinirli-mak ve demokratik bir yönetim kurmak için neler yapılması gerektiği- ce pencereye doğru yürüdü. Önce eski sicim perdeyi, sonra da pençeni tartışıyorlardı. Mustafa Kemal daha çok emperyalistlerin baskısıyla reyı ara[adı hafifçe Ahşap duvarlardan yükselen birbirine karışmış in-köşeye sıkışan imparatorluğun içinde bulunduğu durumu analiz ediyor san sesleri usulca aralık pencereden odaya girdi. Sokak bir hayli kala-ve çıkış yollarını sıralıyordu. Mustafa Kemal yine bir gece, akşam telaşı balıktı: Fesli sarıklı erkekler Sirkeci yönünde ilerliyorlardı Karşı kaldı-ve ezan sesleri arasında arkadaşlarının dikkatli gözlerine bakarak şunla- rında bir madam yürüyordu, başı önde; üzerinde kahverengi bir pele-rı söyledi:

rin vardı, elindeki şemsiyeyi rüzgara karşı korumaya çalışarak limana

"Siz yalnızca toprak kayıplarıyla meşgulsünüz, ama bunun mühim doğru iniyordu. Hava çok soğuktu, lapa lapa kar yağıyordu. Mustafa sebeplerine de bakmak gerekir. Tarihimizdeki vahim hataları iyi tespit Kemal, cam kenarında biriken kardan bir parça alıp avuçları arasında etmek ve ona göre vaziyet almak lüzumu vardır. İktisadi vaziyetimizi sıkıştırdı, pencereyi kapatıp ortadaki sobanın yanına geldi ve kar sula-askeri vaziyetimizden ve siyasi vaziyetimizden ayrı bir vaziyetmiş gibi rıyla ıslanan ellerini kurutmaya başladı.

görmek vahim bir hatadır." Elindeki yanlanmış sigaradan son bir nefes Sirl^HrUH ^ ^u; ,, ,a~ a- i - i i i i i , , , , , .} 1 f1 11

JirKeci deki o eski evde düzenlenen toplantılara katılanlar arasında

daha aldı, gri duman arasında ağızından şu sözler döküldü.

DİR de sıvü vardı Mı

F^ydı Tedirgin ve sessızdı Gözlerinde bir iz_

"Avrupa devletlerinin iç vaziyetimize müdahaleleri ile ve o vasıta ilik, bir öfke; yüzündeyse örtülü bir samimiyetsizlik ifadesi vardı Ali ile yürüttükleri siyaset bizi imparatorluğun kaybı tehlikesiyle karşı kar- .-uat bu durumdan rahatsız olacak ki, bir gün Mustafa Kemal'e gİ7lice şıya getirmektedir, iktisadi vaziyetimizin perişanlığını görmemek kabih&hty sordu: Mustafa Kemal> Fethfnin askerlikten çıkarıldığını yata-midirT Biten sigarasını izmarit dolu kül tablasına bastırdı, ağızından :ak yeri ve parası olmadığından burada kaldığını söyledi burundan dışarıya yayılan dumanı dişleriyle kesip Ali Fuat'ın gözleri- Ali Fua[endişlerinde haklıydı!

nin içine bakarak şunları söyledi:

R- , r

_ oırkaç halta sonra Mustafa Kemal, "yatacak yeri olmayan Fet-

Türklerin yaşadığı Doğu vilayetlerimizden Selanik ve Balkan cihetine ının" aslında bir

jurnalci olduğunu anlayacaktı Staj yerini beklerken kadar halk iktisadi vaziyetin

bozukluğunun azabını çekmektedir. An- *ndini hiç de beklemediği bir yerde, Bekirağanm

soğuk izbe zindan-cak mütegalibe denilen zümre ile çok az sayıdaki zümre ile saray

kından birinde bul kt o o

36 • SİNAN MEYDAN

37»SARI LACİVERT KURTULUŞ

Tutuklanma gerekçesi olarak pek çok neden ileri sürülüyordu

Okulda gazete çıkarmak ve zararlı fikirleri yaymak, Ramazan'm 15'ind Mustafa Kemal,

merkezi Selanik'te bulunan 3. Ordu'ya atanmak Hırka-i Şerifi ziyaret eden Abdülhamid'in

arabasına bomba atmak, Sitistiyordu.

keci'deki evde gizli toplantılar yapmak, gizli bir örgüt kurmak, Hat] Birkaç gün sonra

atamalar belli oldu. Mustafa Kemal ve yakın ar-Akademisi'nde öğrenciyken menfaat

sağlamak amacıyla arkadaşları arakadaşı Ali Fuat Şam'daki 5. Ordu'ya atandılar. Atamalara

sarayın el smda bir yardım sandığı kurarak ihtiyacı olan öğrencilere faizle parkoyduğu

belliydi, bu bir sürgündü.

vermek gibi eylemlerle suçlanıyordu. Sarayda uzun süre Askeri Okul Mustafa Kemal bu kararı öğrendiğinde mavi gözlerinde şimşekler Nazırı Zülüflü İsmail Paşa, Kabasakal Mehmet Paşa ve Mübayın Başksçaktı, içinden bir öfke dalgası geldi geçti. Sarı saçlarını, uzun kemikli tibi Tahsin Bey tarafından sorguya çekildi, fakat suçlamaları kanıtlayaparmaklarıyla düzeltip, öfkesini yutmaya çalışarak, mavi gözlerini Ali cak hiçbir belge yoktu. İyice abartılmış birtakım varsayımlar üzeriiFut'a çevirip kendinden emin şöyle dedi: kurulmuş bir sürü soru... "Pekala biz de bu çöle gider ve orada yeni bir devlet kurarız?"

Mustafa Kemal'in en yakın arkadaşı Ali Fuat da benzer suçlarda yargılanıp tutuklanmıştı. Bir Giz^ örgüt: İttihat ve Terakki

Mustafa Kemal, Bekirağa'da gün yüzü görmeyen soğuk taş hücre Mustafa Kemal ve Ali Fuat daha İdadi öğrencisiyken, ülkenin kur-sinde günleri ve geceleri tüketiyordu. Yayıları bozuk eski ranzadaki kulplusunun ancak bir ihtilalle mümkün olacağı düşünün Tıbbiye, Har-, lenmeye yüz tutmuş saman yatağın üzerinde boylu boyunca uzanmıbiye ve Mülkiye öğrencileri ihtilalci örgütler kurmaya başlamışlardı, yatıyordu, ne okuyacak bir kitabı ne de içecek bir sigarası vardı. BazeıOsmanlı Devletinin ilk ihtilalci örgütü Asker-i Tıbbiye-ı Şahane öğren-o eski yatağından kalkıp küçük hücrelerinde volta atıyor, ellerini yağlaitilerince Fransız İhtilalinin yüzüncü yılında kurulmuştu (1889). Son-mış sarı saçları arasında dolaştırırken ileride yapacaklarını düşünüyoiraları adından çok söz ettirecek olan bu cemiyet İttihat ve Terakki'ydi. du. Yorgunluğu yüzünden anlaşılıyordu, mavi gözleri adeta iki deriCemiyetin öncelikli amacı II. Abdülhamid'in istibdat rejimini yıkmak çukura yuvarlanmış gibiydi. Üstelik bir de o Şubat soğuşunda birkave meclisi açıp meşrutiyeti ilan ettirmekte, gecedir böbreklerinde dayanılmaz acılar hissediyordu. Cemiyet, hücre tipi örgütlenmeyle birkaç yıl içinde büyüdü. Saray

Mustafa Kemal, ancak haftalar sonra serbest bırakıldı. Bekiral892 yılında jurnalcileri sayesinde cemiyetin varlığını ortaya çıkardı, ğa'dan kurtulmuş olmasına karşın huzursuz ve tedirgindi. Tutuklu öjŞaray başlangıçta birkaç cemiyet üyesini tutukladı daha sonra da cemi-rencilerin askerlikten çıkarılacakları veya imparatorluğun uzak köseleydin kökünü kazımaya karar verdi. Cemiyet üzerindeki artan baskılar rine sürgün edilecekleri söyleniyordu. Pe^ çok cemiyet üyesinin yurt dışına kaçmasına yol açtı.

O günlerde Makedonya karmakarışıkıtı: Sırp ve Bulgar çetelei İttihatçıların pek çoğu özgürlükler ülkesi olarak gördükleri Fran-dağlara çıkararak Müslüman köylerini basıyorlardı. Arnavutluk'taki dusaya gittiler. Paris'te, meşrutiyetin askıya alınmasından sonra Abdül-rum daha da kötüydü. Ordu birlikleri iç güvenliği sağlamakla, eşkıy»an:ıid'e muhalefet etmek için yurt dışına çıkmış olan küçük bir Os-mn zararlı faaliyetlerini önlemekle zorlanıyordu. Bu nedenle Muşta?11311!1 grubu onları karşıladı. Kısa bir süre sonra Paris grubundan Halil Kemal ve idealist arkadaşları stajlarını Makedonya'da yapmak istiyof arıern ve İstanbul'dan kaçıp gelenlerden Ahmet Rıza birlikte hareket lardı. Üstelik Makedonya ve Selanik hürriyet mücadelesi veren Osman" erek "Meşveret" adlı Türkçe ve Fransızca bir gazete çıkarmaya başla-lı aydınlarıyla doluydu, Mustafa Kemal ve arkadaşları da bu mücadek ' ar' Ç°k geçmeden Ahmet Rıza Abdülhamid'e karşı gerçekleştirilen nin içinde yer almak istiyorlardı. areketin sembol isimlerinden biri haline gelecekti. Fakat Ahmet Rıza

?! bir pozitivistti; gerek materyalizme varan radikal görüşleri,

38»SİNAN MEYDAN

39^SARI LACİVERT KURTULUŞ

İttihat ve Terakki Cemiyeti üyeleri

gerek uzlaşmaz sert karakteri çabuk parlayan yıldızının çabuk sönmesi ne neden olacaktı. Yurt dışında Ahmet Rıza'mn liderliğinde örgütleneı bu muhalif Osmanlı aydınları kendilerini Jön Türk olarak adlandırıyorlardı. Onlar kendilerini klasik Osmanlı tebaasından çok farklı görüyor lardı, Fransız İhtilali'nden etkilenmişlerdi, özgürlük, eşitlik ve adalet is tiyorlardı, imparatorluğun ancak çağdaş değerleri benimseyerek kurtu-lacağına inanıyorlardı.

Jön Türkler, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin yurt dışındaki uzantı siydi.

İttihat ve Terakki Cemiyeti 1894-1896 yılları arasında çığ gibi büyümüştü. Cemiyet bir bakıma imparatorluğun bunalımlarından beste niyordu. Abdülhamid'in politikalarından memnuniyetsiz kitleler yat» ğını arayan dereler gibi cemiyete akıyordu. Doğu Anadolu'da başlaya* Ermeni olaylarının İstanbul'a sığraması, Güney Afrika altın madenleri» deki başarısız spekülasyonlar ekonomik bir krize yol açmıştı. Her ge çen gün artan muhalifler sessiz sedasız cemiyetin yolunu tutuyordu.

Bu katılımlarla yeterince güçlendiklerine inanan İttihatçılar 1896'da bir hükümet darbesi yapmaya karar verdiler. Fakat darbe hazırlığı önceden haber alan saray elini çabuk tutarak darbecileri yakalayıp uzak diyarlara sürgün etti. Saray, İttihatçı avına çıkmıştı, tutuklamalar ve sürgünler birbirini izliyordu. 1896-1897 yılındaki tutuklamalar örgütü bitirme noktasına getirdi. İttihatçılar her şeye yeniden başlamak zorundaydılar.

Abdülhamid istibdadına karşı yurt dışında mücadele eden Jön Türklerin en etkili üyesi Tıbbiye mezunu Doktor Nazım'dı.

Abdülhamid istibdadına karşı içeride mücadele eden İttihat ve Te-rakki'nin en etkili üyesi ise Selanik Posta İdaresi eski memurlarından Talat Bey'di.

Doktor Nazım 1872 yılında Selanik'te doğmuş, 1887 yılında Mek-teb-i Tıbbiye'de okumaya başlamıştı. Abdülhamid'in İttihatçılar üzerinde baskıyı artırdığı günlerde daha 21 yaşında gizlice Paris'e gitmek zorunda kalmıştı.

Talat Bey ise Selanik sürgünüydü, önceleri işsizdi, tek işi sabahları karakola gidip "ispatı vücut" için imza atmaktı. Sonra Selanik posta idaresinde çalışmaya başlamıştı. O günlerde Selanik'teki mason locala-: rının gizli örgütlenme yöntemlerini öğrenmiş ve aynı yöntemle İttihat Terakki Cemiyeti'ni örgütlemişti. İttihat Terakki Cemiyeti'nin en kilit adamıydı. Zeki, kararlı ve soğuk kanlı bir liderdi ve tüm İttihatçılar gibi ölümden korkmuyordu.

Abdülhamid istibdadım yıkmak için içerideki ve dışarıdaki örgütlerin birleşmesi gerekiyordu. Gerçi Selanik merkezle, Paris arasında önemli görüş ayrılıkları vardı. Talat Bey, Enver Bey ve birçok İttihatçıya göre anlaşmazlıkların temel nedeni Paris'teki İttihatçıların Makedonya'yı bilmemeleriydi. Paris merkezi ise işlerin sistemsiz ve acele yürütüldüğünden yakmıyordu. Gelinek noktada birleşmekten başka çare yoktu.

Alman karara göre Rumeli'deki durumu yerinde görmesi için Paris Şubesinin görevlendireceği biri gizlice Selanik'e gelecekti. Adı sır gibi saklanan bu kişinin kim olduğunu aslında tüm İttihatçılar biliyordu. Söz konusu kişi, Abdülhamid'in hakkında idam fermanı çıkardığı Dr. Nazım'dı.

L

40 • SİNAN MEYDAN

O gece Talat Bey'in Selanik'in arka mahallelerinden birindeki iki katlı ahşap evinde Dr. Nazım'ı getirme planının tüm ayrıntıları konuşuldu:

Plan, Dr. Nazım'a bir mektupla bildirildi Dr. Nazım Marsilya'dan bir gemiyle Yunanistan'ın Pire Limanı'na inecek, orada önceden ayarlanan Rum komitacılarca karşılanacak, herhangi bir aksilik halinde Atina'da kalacak, aksilik çıkmazsa sahte bir kimlikle, kılık değiştirerek Selanik'e sokulacaktı.

Birkaç Gün Sonra

Henüz ilk horoz ötüşlerinin duyulmadığı, Selanik esnafının uyanmadığı, alaca karanlığın daha yeni yeni yırtılmaya başladığı sabah saatlerinde Vardar Caddesindeki kapalı dükkanların önünden bir adam yürüyordu hızlı adımlarla. Tedirgin ve yorgun görünüyordu, yüz hatlarını örten sakalı, san saçlarını kapatan beyaz sarığı, sırtındaki işliğı ve yeşil cübbesi, ayağındaki çarığı ve elindeki iri taneli kocaman tespihi ile sıradan bir köylüye ya da bir din adamına benziyordu. Cebindeki kimliğe göre adı Hoca Ahmet Efendi'ydi; ama gerçekte bu gizemli adam Dr. Na-zım'dan başkası değildi. Bu haliyle onu yakın arkadaşı Mithat Şükrü bile tanıyamamıştı. Dr. Nazım, kafasındaki sarığı, sırtındaki cüppeyi ve; yüzündeki takma sakalı

çıkardığında Mithat Şükrü şaşkınlığını gizleye-; memiş, kahkaha atmamak için kendini zor tutmuştu.

Mithat Şükrü, arkadaşını derhal Frenk Mahallesi'nde bir İtalyan'dan kiraladığı eve götürdü. Dr. Nazım birkaç saat sonra orada İtti-1 hat Terakki'nin lideri Talat Beyle görüşecekti.

\ Bu iki istibdat savaşçısının yolları yıllar sonra bir futbol takımında, t Fenerbahçe'de kesişecekti.

Dr. Nazım, Fenerbahçe'ye başkan olurken, Talat Bey, siyasi gelece-^ ği için bir tehlike olarak gördüğü Fenerbahçe'ye karşı amansız bir mücadeleye girecekti.

Vatan ve Hürriyet Savaşçısı

Mustafa Kemal ve arkadaşı Ali Fuat 10 Şubat 1905 Cuma günü Galata rıhtımından kalkan bir Nemçe (Avusturya) vapuruyla Beyrut'a hareket ettiler. Nemçe vapuru sallana sarsıla ertesi gün İzmir'e ulaştı-

41 «SARI LACİVERT KURTULUŞ

Ege semalarında asılı duran buz mavisi bulutlar arasından kendini gösteren güneş, o soğuk kış gününde insanın içini ısıtıyordu. Genç subay adaylarının birçoğu İzmir'i ilk kez görüyorlardı. Vapur işlek İzmir limanında demirledi. Etrafta koşuşturan liman işçileri vardı, sırtlarındaki kilolarca yükün altında ezilerek ilerlemeye çalışıyorlardı.

Mustafa Kemal ve iki arkadaşı bir araba kiralayarak Kordonbo-yu'nu dolaştılar, araba Kordonboyu'nda ilerlerken nal seslerinin rutin tıkırtıları arasında Mustafa Kemal engin mavi gözlerini başka bir enginliğe, denize çevirdi. Sanki hayatında hiç deniz görmemiş, taşralı bir delikanlı gibi bir süre engin maviliği seyretti gelecekten habersiz. Nereden bilebilirdi yıllar sonra o engin maviliğin kıvılcığı boyanacağını? Nereden bilebilirdi, o gün faytonla dolaştığı Kordonboyu'nda yıllar sonra Yunan ordusunun katliamlar yapacağını? Ve nereden bilebilirdi yıllar sonra işgalci Yunan ordusunu denize döken kahraman orduların muzaffer başkomutanı olarak bu şehre tekrar geleceğini?

Mustafa Kemal ve kurmay arkadaşları eğlenceli ve rahat bir yolculuktan sonra Beyrut'a ulaştılar. Birkaç gün sonra da görev yerlerine dağıldılar. Ali Fuat Beyrut Süvari Alayı'na, Müfit 29. Süvari Alayı'na, Mustafa Kemal ise 30. Süvari Alayı'na atandı.

Mustafa Kemal, kader arkadaşı Ali Fuat'tan ayrılmanın acısını şimdiden duymaya başlamıştı, üzüntülüydü.

Mustafa Kemal Şam'da beklediğinden çok daha kötü koşullarla karşılaştı. Ordunun durumu perişandı, düzen ve disiplinden yoksun ordu içinde rüşvet alan subaylar bile vardı. Otorite boşluğu Dürzilerin isyanına davetiye çıkarıyordu. Halk ise birkaç yüzyıl öncesini yaşıyor gibiydi. Bir zamanlar ilk uygarlık tohumlarının yeşerdiği bu topraklarda zaman sanki tersine akmıştı. Gericiliğin kader zannedildiği bu topraklarda Arapların belirgin bir üstünlükleri vardı. Arap milliyetçiliği almış başını yürümüştü. Mustafa Kemal'i en çok kızdıran da buydu, Türklerin horlanıp dışlanmalarına içten içe büyük tepki duymaya başlamıştı.

Bir gün Şam'daki garnizonda basit bir nedenle kavga eden bir '•ürk diğeri Arap kökenli iki eri karşısına alan nöbetçi subay, kimin faksız olduğunu bile araştırmadan,"Sen kim oluyorsun da kavm-i ne-

42»SİNAN MEYDAN

43*SARI LACİVERT KURTULUŞ

cib'ten birine hakaret ediyorsun!" diye Türk erini suçlayıp aşağıladı. BM olaya tanık olan Mustafa Kemal nöbetçi subaya unutamayacağı bir ders verdi. Şam'da bulunduğu günlerde imparatorluk içindeki Arap egemenliğine karşı duyduğu tepki Türklük duygularını kamçıliyordu.

Şam'da bulunduğu sürede bölgeyi yaşanılmaz hale getiren Dürzi isyanlarını bastıran Mustafa Kemal'in son günlerde en çok düşündüğü, siyasi eyleme geçerek örgütlü mücadele etmekte.

Bir gece, Mustafa Kemal Şam'da tanıdığı genç subaylarla bir araya geldi. O gece genç hürriyet savaşçıları ülkeyi içine düştüğü bunalımdan kurtaracak bir ihtilal gerçekleştirmeye kadar mücadele edeceklerine yemin ettiler ve bu amaçla bir cemiyet kurdular. Mustafa Kemal bu cemiyete, "Vatan ve Hürriyet" adını verdiğinde saat sabahın üçünü, lambanın zayıf titrek ışığının aydınlattığı odanın çatlamış duvarında asılı duran maarif takvimi ise 1906 yılını gösteriyordu.

Mustafa Kemal'in "Vatan ve Hürriyet Cemiyeti" imparatorluğun gözlerden irak doğu topraklarında kısa sürede büyüyecek ama "aynı a-maç için mücadele eden iki cemiyetin yarardan çok zarar getireceği" düşünülerek imparatorluğun batısında ihtilal hazırlıkları yapan Talat Paşa'nın İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne katılacaktı.

İhtilal ateşinin kızgın alevi yaşlı sultanın Yıldız sırtlarındaki sarayını artık büsbütün tehdit etmeye başlamıştı.

Selanik'te İttihat ve Terakki Cemiyeti sultana karşı gerçekleştirilecek devrimin son hazırlıklarını yaparken, İstanbul'un karşı yakasının "hürriyetçi gençleri" başka bir devrimin hazırlıklarını yapıyorlardı.

Kadıköylü gençler Fenerbahçe'yi kuruyorlardı. j

1907 Bahar Aylan, Kadıköy

Adı Fenerbahçe, Renkleri de Papatyanın Renkleri Olsun!

İstanbul'a bahar gelmişti, Boğaz'm mavi suları kuzeyden esen sert Karadeniz rüzgarıyla alçalıp yükseliyor ve denize sokulan ahşap yalıların yosun tutmuş temellerini yalıyordu. Taksim'deki Beşçmar Bahçesi dolup taşıyor, burada hürriyeti bekleyen İstanbullu gençler, Pera'mn zengin tüccarları, yabancı sefirler, Rum ve Ermeni güzellerin kaçamak bakışları arasında viski sodalarını yudumluyorlardı. Süslü faytonların biri geliyor, biri gidiyor, özellikle bol güneşli Cuma günlerinde adeta İstanbul'un yarısı eğlenceli Galata'ya akıyordu.

İstanbul'un diğer yarısı ise Boğaz'm öteki tarafını tercih ediyordu...

Balıkçı teknelerine benzer küçük kayıklar ve çok daha büyük vapurlar, Eminönü ve Beşiktaş'tan Kadıköy ve Üsküdar'a insan taşıyordu. Daha çok İstanbul'un kalbur üstü yerli aileleriyle, biraz Anadolu havası almak isteyen memur ve eşraf aileleri, Kalamış, Moda ve Fenerbahçe-si'nin kuş sesleriyle çınlayan, çiçek kokan yemyeşil kırlarında ve gölgeli bahçelerinde bahar coşkusunu yaşıyordu.

1907 yılının o bahar aylarında İstanbul'un Anadolu yakası adeta papatyaların istilasına uğramıştı. Her taraf san-beyaz renklerle kaplanmıştı.

Abdülhamid'in 33 yıllık saltanatı yıkılmak üzereydi, Makedonya'da İttihatçılar yaşlı sultan tahtından indirecek ihtilalin son hazırlıklarını yapıyorlardı. Sultan Abdülhamid ise İttihatçılarla boğuşmaktan, futbol topu peşinde koşturanlarla mücadele etmeye artık zaman bulamıyordu.

1907'nin o bahar aylarında sarayın gözü kulağı Makedonya'daydı. İstanbul her gün bir suikast veya cinayet haberiyle çalkalanıyordu. Padişahın İttihatçı avı için Makedonya'ya gönderdiği paşalar İttihatçı kur-şunlarıyla can veriyorlardı.

Bu nedenle İstanbul'un öteki yakasında hürriyet rüzgarları erken esmeye başlamıştı.

Kadıköy'ün belalısı Jurnalci Şamil ve Zaptiye Celal de artık ortalarda gözüküyorlardı.

Ve o günlerde, yıllardır, Papazın Çayırı'nda ve Bakla Tarlası'nda İngiliz, Rum ve Ermeni futbol takımlarını imrenerek seyreden Osmanlı gençleri bir Türk futbol takımı kurma zamanı geldiğini düşünüyorlardı.

Bu konuda ilk adımları atan Kadıköy Saint Joseph Koleji'nin genç Türkçe Öğretmeni Enver Bey oldu. Enver Bey, 38 yaşında bir hafızdı; fakat aynı zamanda, iyi öğrenim görmüş, açık fikirli ve ileri görüşlü bir Osmanlı genciydi. Üstelik bu mürekkep yalamış dindar Osmanlı genci aynı zamanda ateşli bir hürriyet savaşçısıydı. Yıllardır, gizlice istibdada karşı mücadele ediyordu.

Öğrenciliğinde vatan ve hürriyetin önemi kavrayan Enver Bey öğretmenliğinin daha ilk yıllarında öğrencilerini vatan ve hürriyet konularında bilinçlendirmek için olağanüstü bir çaba harcıyordu. Görev

44 • SİNAN MEYDAN

yaptığı okulda bu tür çalışmalar yapması imkansız olduğundan ya kendi evinde ya da yakın arkadaşlarını birinin evinde gençlere hürriyet sevgisini aşılyordu, ama yine de tedirgindi, ya biri çıkar onun gizli çalışmalarını saraya jurnallerse vay haline! Saray peşini bırakmaz, eninde sonunda paçayı ele verir ve Bekirağa'yı boylardı!

Hürriyet aşığı genç öğretmenin bir başka aşkı da futboldu. Fakat Osmanlı'da futbol denilince yabancılar akla geliyordu. Tüm vatansever Osmanlı gençleri gibi yabancılarla içten içe bir tepki duyan Enver Bey bir Türk futbol takımı kurmaya karar vermişti. Bu sayede hem yabancılarla sahada kafa tutabilecek, hem de hürriyetçi fikirlerini daha güvenle yayabilecekti. Nasıl olsa kimse bir futbol takımının hürriyet mücadelesi verebileceğini düşünmezdi.

Enver Bey önce görev yaptığı Saint Joseph Koleji'nden eli ayağı düzgün, sportmen yapılı gençlerinden on on beş kadarını yanma alıp Papazın Çayırı'na getirdi ve bir süre onlara top oynayan İngiliz ve Rum gençlerim seyrettirdi. Bu maçları seyreden gençler en çok da o sırada bu takımlarda top koşturan Mehmet Ağa'nın oğulları, Hasan ve Hüseyin'e imreniyorlardı. Onlar da tıpkı Hasan ve Hüseyin gibi yeşil çayırdaki top koşturmak istiyorlardı. Enver Bey, maçlardan önce ve sonra bu on on beş Türk gencine spor ve futbol hakkında bilgiler veriyordu. Enver Bey'in bu futbol sohbetleri zamanla vatan ve hürriyet konulu sohbetlerin gölgesinde kalacaktı.

Genç öğretmen, kuracağı takımın alt yapısını hazırlamıştı. Şimdi sıra takımı kurmaya gelmişti.

Enver Bey, bir gün Saint Joseph'ten arkadaşları Nurizade Ziya Bey ve Ayetullah Bey'i de yanma alıp, Sami Paşazade Sezai Bey'in yeğeni Bahriyeli Necip Bey'in Moda'daki evine gitti. O gece, Moda Beşbıyık Sokak'taki 3 numaralı evin alt katındaki selamlık dairesinde milyonların sevgilisi olacak bir takımın temelleri atılmak üzereydi.

Odanın ortasındaki uzun masanın etrafında toplanan gençler, bir taraftan demli çaylarını yudumlarırken, diğer taraftan konuşuyorlardı. Necip Bey, demliği eline alıp Enver Bey'in boşalan bardağını doldururken, Ziya Bey'in ağzından şu sözler döküldü:

45.SARI LACİVERT KURTULUŞ

"Kuruyor muyuz arkadaşlar?"

Necip Bey'le Ayetullah Bey göz göze geldiler, başlarını hafifçe öne doğru eğip Ziya Bey'i onaylamışlardı ki Enver Bey:

"Kuruyoruz" diye karşılık verdi. Bu sırada Ayetullah Bey, elindeki çay bardağını yavaşça masanın üzerine bırakırken söze karıştı:

"Peki parayı nasıl bulacağız?"

Ziya Bey, hafifçe bıyık altından tebessüm ederek:

"Ben bulurum!" dedi kendinden emin bir şekilde..

Nurizade Ziya Bey dönemin zenginlerindendi, tüm masrafları o karşılayacaktı, bu durumda başkanlık da onun hakkıydı. Parayı veren düdüğü çalardı ne de olsa!

Enver Bey'in heyecanı büsbütün artmıştı. Öteden beri bir Türk futbol takımı kurmayı düşünüyordu. Kurduğu düşün gerçek olduğuna görünce, dayanamadı, göz pınarları nemlendi ve yanıklarından bıyıklarına doğru iki damla billur gözyaşı süzüldü yavaşça. Fark ettirmeden gözyaşlarını silen Enver Bey:

"Peki adı ne olacak!" dedi duygularını örtüp gizlemeye çalışarak.

İçerideki kısa süreli sessizliği dışardan gelen uzak köpek havlamaları bozdu. En zoru da buydu. Öyle bir ad bulunmalıydı ki, hem kulübü simgelesin, hem kulağa hoş gelsin, hem de çok beğenilsin, dillere pelesenk olsun! Peki ama ne?

Enver Bey:

"Buldum" dedi, iri siyah gözlerinin içi parlıyordu.

Herkes merakla Enver Bey'in dudakları arasından dökülecek harfleri bekliyordu:

"Fenerbahçe" dedi Enver Bey.

"Fenerbahçe, Fenerbahçe, Fenerbahçe..." O masanın etrafında bulunan herkes bu adı tekrarladı ilk kez duyuyormuşçasma. Yıllardır aşına oldukları bu ad onlara daha önce hiç bu kadar anlamlı, hiç bu kadar güzel gelmemişti. Enver Bey'in dudaklarından dökülen bu "Fenerbah-Çe" sözünün başka bir büyüsü vardı sanki.

"Çok iyi bir fikir!" dedi Ziya Bey,

46 ^SİNAN MEYDAN

47-SARI LACİVERT KURTULUŞ

"Yaşadığımız yerin, mahallemizin adı bu!" dedi Ayetullah Bey heyecanla, hafif öne doğru eğilerek.

Enver Bey, yüzüne yerleşen sevinci gururla dengelemeye çalışarak:

"Hepimize hayırlı olsun arkadaşlar!" dedi.

Çaylar tazelendi, Ayetullah Bey, artık boşalan demliği yere indirdikten sonra, ceketinin düğmelerinden birini gevşeterek:

"Renkleri ne olacak?" diye sordu sabırsızca.

Necip Bey, "Hımmmmmm..." diye alt dudağım ısırıldı hafifçe, sağ eli şakağında düşünüyordu.

Enver Bey, "Buldum!" dedi, tebessüm ederek.

"Kırmızı Beyaz" olsun.

"Black Stoking gibi mi?" diye karşılık verdi Necip Bey ve ekledi: "A-ma onun başına gelini biliyoruz. Bu renkler çok göze battığından takım Abdülhamid'in gazabına uğramıştı. Aynı hatayı tekrarlamamalıyız."

Ayetullah Bey söze karıştı:

"Necip Bey haklı bence başka renkler bulmalıyız; şöyle fazla göze batmayan; ama içinde bir uyum ve anlam barındıran renkler.

Bu sırada Enver Bey'in aklına papatyalar geldi. O yıl ne kadar da çok açmışlardı. Geçen gün öğrencileriyle Papazın Çayırı'nda maç seyretmeye giderken fark etmişti, papatya istilasını, hatta bu güzelliğe kayıtsız kalamamış, eğilmiş bir papatya kopartmış ve cebine ilişti.

"Papatyanın renkleri olsun!" dedi Enver Bey.

Ayetullah Bey biraz şaşkınca: "Papatyanın renkleri mi?" dedi. "Yanı, sarı ve beyaz mı?" diye de ekledi.

"Evet!" neden olmasın dedi, Ziya Bey, "Neden olmasın? Hem asil, hem uyumlu, hem anlamlı, hem de göze batmaz...?"

O gece kulübün renkleri "sarı beyaz" olarak kabul edildi; ama bu renkler daha sonra "sarı laciverte" çevrilecek, Fenerbahçe kuruluşundan itibaren kullanmaya başladığı o sarı lacivert çubuklu formalarla özdeş-leşecekti.*

Fenerbahçe'nin kurucuları

Gece bir hayli ilerlemişti, ay gökyüzünde tembel tembel yuvarlanırken, bahçedeki fener olup bitenlerden habersiz mehtaplı gecede denizi laciverte boyuyordu.

Enver Bey, Nurizade Ziya Bey, Ayetullah Bey ve Necip Bey 1907 yümm baharında Fenerbahçe'yi kurmuşlardı. Birkaç gün sonra onlara Hasan Sami ve Hintli Asaf da katılacak ve Fenerbahçe birdenbire büyü-meye başlayacaktı.

Fenerbahçe Kulübü'nün ilk başkam Ziya Bey ertesi gün kolları sıvadı. Bir an önce kulübün ihtiyaçlarını karşılamalıydı. Önce karşı yaka-ya geçip, soluğu tüneldeki İngiliz Baker'm dükkanında aldı. O zaman-

Fenerbahçe'nin renklerinin sarı lacivert olması hakkında farklı yorumlar vardır. Kimilerine göre Fenerbahçe sarı lacivert renkleri, Fenerbahçe burnunda-

ki fenerin sarı ışığı ile denizin lacivertinden alırken, kimileri bu romantik yaklaşımına karşı çıkıp, Fenerbahçe'nin forma siparişi verdiği Baker'm elinde 0 sırada sadece sarı ve lacivert

kumaş olduğundan formaları bu kumaştan diktiğini, bu nedenle renklerin sarı ve lacivert olduğunu belirtmektedirler.

48 • SİNAN MEYDAN

lar İstanbul'da ne futbol ayakkabısı ne de futbol topu vardı. En zoru da bir takıma yetecek kadar forma bulmaktı.

Anadolu yakasının ilk Türk takımı Fenerbahçe, elde dikilen iğreti formalarla sahaya çıkacak değildi ya! Hiçbir maçı kaçırmayan Rum ve Ermeni kızlarına madara olurlardı maazallah! Başkan Ziya Bey buna izin veremezdi. Bastırdı parayı en kalitelisinden bir takım forma siparişi etti. Baker sevinçle, "Yazlık mı olsun, kışlık mı? Uzun kollu mu olsun kısa kollu muT diye zincirleme sorular sordu. Ziya Bey, eli çenesinde, "Yazın nasıl olsa idare ederiz, kışın üşümeyselim" diye düşünüp, "Uzun kollu, kaim kumaştan olsun" dedi kendinden emin. Baker, ne olup bittiğini pek anlamasa da siparişleri aldı memnuniyetle. "Emrin olur Ziya Bey. Birkaç haftaya kalmaz formaların hazır olur." dedi, süslü giysilerinin altındaki hafif kambur bedenini düzeltmeye çalışarak. "Ama biraz kaparo isterim." diye de ekledi aldığı para kokusunu gizlemeyerek. Ziya Bey, cepkeninde taşıdığı cüzdanını çıkarıp, saydı kuruşları Baker'm eline, "Tas tamam 50 kuruş! Gerisini formaları teslim edince..." Baker'm, Anadolu'nun uzak köylerinin patika yollar kadar kıvrımlı çizgilerle kaplı yüzünde garip bir tebessüm belirdi, Ziya Bey, "En zorunu hallettik!" diye düşünerek çıktı dükkandan ve Beyoğlu'nun Arnavut kaldırımında yürüyen fesli sarıklı insanlar arasında gözden kayboldu.

Ziya Bey öğle yemeğini Sirkeci İstasyon Lokantası'nda yedi. Köşedeki masalardan birinde tanıdık biri daha vardı. Tek başına iştahla yemeğini yiyen bu yakışıklı İstanbul'a futbolu getiren James La Fontaine'di. Ziya Bey, La Fontaine'e Fenerbahçe'den bahsetti, uzun uzun konuştular. La Fontaine ligin düzenleyicisi olarak Ziya Bey'e gereken tüm desteği vereceğine söz verdi.

Ziya Bey forma siparişi vermişti vermesine de çok önemli bir ayrıntıyı unutmuştu.

Kulübün amblemi eksikti.

Kulübün amblemini, takıma futbolcu olarak alman penaltı kralı Topuz Cemil çizecekti.

Topuz Cemil derin düşünmüştü. Amblemi nasıl çizdiğini soranlara şunları anlatıyordu:

"...Resme merakım, biraz da yeteneğim olduğu için amblemi çiz-

49 «SARI LACİVERT KURTULUŞ

memi istediler. Çok heyecanlandım. Günlerce kafa yordum. Sonunda bir karar verdim. Önce bir yuvarlak çizdim, içine bayrağımızın renklerinden kırmızıyı, çevresine de beyazı yerleştirdim. Ortasına da stilize edilmiş bir kalp çizip, asaleti temsil eden lacivert renge boyadım. Çevresini de defne dalı ile süsledim."

Kulübün ilk lokali Kemal Aşkı'ntn evinin bahçesindeki bahçıvan kulübesiydi.*

Fenerbahçe, ilk antrenmanına Enver Bey'in vuruşuyla başladı. Enver Bey önce kısa fakat anlamlı bir konuşma yaptı. Bir ayağını topun üzerine koymuş öğrencilerine ders verircesine rahat konuşuyordu: Futbolun sosyal, ahlaki ve bedeni yararlarından söz ettikten sonra futbolun bir takım oyunu olduğunu hatırlatarak, futbolun birlikte hareket etme ve yardımlaşma ruhunu kazandırdığını ifade etti.

O günkü antrenmana sadece 6 futbolcu katılmıştı: Ziya, Ayetullah, Necip, Hasan, Sami, Galip ve Asaf..

Bu sembolik antrenmanı çok daha sıkı antrenmanlar takip edecek ve Fenerbahçe eksiklerini kısa sürede tamamlayacaktı.

Kadro da tamamlanmıştı. Fenerbahçe'nin ilk kadrosunda şu futbolcular vardı:

Asaf, Ziya, Sami, Ayetullah, Mahzar, Necip, Fethi, Galip, Hasan, Hüseyin ve Nevzat.

Şimdi herkes büyük bir heyecanla ilk maçı bekliyordu

İlk maçı da Enver Bey ayarladı.

İlk maç bir Cuma günü Fener'in arkasındaki çayırdaki amatör bir Rum takımıyla oynanacaktı.

Ziya Bey'in siparişi ettiği forma ve tozluklar da bu maça yetmişti.

Başkan Nurizade Ziya Bey solbek, kuruculardan Bahriyeli Necip sağbek, kuruculardan Hintli Asaf kaleci, Haflar ise Kara Hasan, Küçük İ912'de Kadıköy Altıyol'daki Çilek Sokak ile Söğütli Çeşme Caddesi'nin birleştiği köşedeki lokale geçilecekti. Kulüp büyüdükçe lokal dar gelmeye başlamıştı. 20 Mart 1914'te Kuşdili dere kenarındaki 2 katlı eve geçilecekti. Bu lokal 1932'deki yangına kadar kullanılacak ve Atatürk Fenerbahçe'yi 5 Mayıs 1918'de burada ziyaret edecekti.

50 • SİNAN MEYDAN

Hasan ve Çerkez Sabri beylerden oluşuyordu. Teknik direktör ise Da-laklı Hüseyin'di. Kasım ayının son günleriydi. Ağaçlar yapraklarını döküyordu, Havalarda bir hayli soğumuş olduğundan maçı seyretmeye birkaç meraklı dışında kimse gelmemişti. Oysaki Fenerbahçeli futbolcular neler hayal etmişlerdi: Sahanın etrafını hınca hınç dolduran coşkulu kalabalığın çılginca tezahüratları arasında sahaya çıkacaklar, en önde oturan Ermeni ve Rum güzellerinin hayran bakışları altında rakiplerini gole boğacaklardı. Ama gelin görün ki kenarda topu topu üç beş kişiden başka kimse yoktu, onlar da iliklerine kadar işleyen soğukla boğuşmaktan fırsat bulup doğru dürüst maçı bile seyredemeyeceklerdi.

Fenerbahçe'nin bir numaralı kurucu üyesi Enver Bey (oturan) ve aiksi

Rum futbolcular kendilerinden emin son hazırlıklarını yapıyorlar-] di. Fenerbahçeliler ise ilk maçın heyecanını gizlemeye çalışarak çayırda

51 «SARI LACİVERT KURTULUŞ

sağa sola koşarak ısınmaya çalışıyorlardı. Rum takımı Yunan bayrağının renklerinde mavi beyaz bir formayla Fenerbahçe ise papatyanın renklerinde sarı beyaz bir formayla çıktı sahaya.

İkinci yarının ortalarına doğru Fenerbahçeli Ziya Bey, ayağındaki topu biraz sürdükten sonra iki Rum futbolcunun arasından Necip Bey'e doğru gönderdi. Necip Bey ayağının içiyle yumuşattığı topu sağ açıktaki bekleyen Çerkez Sabri'ye doğru attı, Çerkez Sabri kıvrak bir çalımla Rum futbolcudan sıyrılıp, Galip Bey'i gördü, Galip Bey, başını biraz kaldırıp kaleye doğru şöyle bir baktı ve düzgün bir vuruşla kalecinin sağından topu iki direk arasından geçirdi. Öyle sert vurmuştu kale direklerinin arasından geçen top çok uzaklara neredeyse kıyıdaki fenere kadar gitmişti. Maçın sonlarına doğru Fenerbahçe bir gol daha bulacak ve sarı beyazlı ekip ilk maçını 2-0 kazanacaktı.

Daha yeni kurulan bir takımın böyle iyi futbol oynamasına en çok | da Rumlar şaşırılmıştı.

Kasımın o soğuk gününde Fenerbahçe'nin kazandığı bu sıcak gali-| biyetin yankıları birkaç gün sonra tüm İstanbul'a yayılacaktı.

Nisan 1908, Selanik... İttihat Terakki Genel Merkezi

Akşam saatlerinde Selanik'teki İttihat ve Terakki Genel Merkezi'ne bir şifre ulaştı. Edirne'deki kolordudan gelen şifreyi Mithat Şükrü okudu:

Arnavut Şemsi Paşa, yanında çok sayıda Arnavut silahşor olduğu hal-| de Selanik'e gelmek için üç gün içinde İstanbul'dan yola çıkacaktır. Bizzat sultanla görüşerek saraydan çok geniş yetkiler almıştır. Astığı astık, kestiği kestik biridir. Selanik'e İttihatçı avı için gelmektedir.

Yakaladıkları, idam istemi ile Divan-ı Örfi'ye sevk edilecektir. Arnavut Paşa, ayrıca Makedonya'daki Arnavutlardan da bir milis birliği oluşturmayı düşünmektedir. Gerekli tedbirlerin alınması için işbu şifreyle ' genel merkezi haberdar etmeyi uygun bulduk.

Edirne Kolordusundaki genç zabitan

İttihatçılar o gece Şemsi Paşa için alınacak tedbirleri konuşmak 1 toplanmışlardı. Son birkaç aydır genel merkezde neredeyse her ge-

K^«

52 • SİNAN MEYDAN

ce bir jurnalci ya da saray tarafından görevlendirilen bir paşa hakkmd; ölüm kararı veriliyordu. İttihatçılar artık alıştıkları bu duruma kendi aralarında, "silah oyunu" adını takmışlardı. Silah oyununu kazanma! için yine kendi tabirleriyle "yarıp çıkmak", "vurup

kurtulmak" gerekiyordu. Ve son birkaç aydır ittihatçılar silah oyunlarını hep kazanmış, lardı. Özellikle 3. Ordu Müşirliği'nde bulunan ittihatçı subaylar, İstan bulla yapılan tüm yazışmaları genel merkeze bildiriyordu. İbrahim Pa şa'nın yaveri Yüzbaşı Kazım Nami, İstanbul'dan gelen şifrelerin bire kopyasını genel merkeze veriyordu.

Talat Bey gülüyordu:

"Bu deyyuslar, kapılarının dibine kadar yaklaştığımızı göremiyorlar. Vay yaşlı kurt, demek silâhşor Arnavut Paşa'ya güveniyorsun h Bilmiyorsun ki, kuşlar çoktan haber uçurdular Selanik'e..."

Talat Bey (Paşa)

53 «SARI LACİVERT KURTULUŞ

Görünen o ki, paşayı kazanmak için çaba harcamak anlamsızdı. O halde geriye tek bir seçenek kalıyordu:

"Vurup kurtulmak..."

Sabah ezam okunurken genel merkez kararını verdi:

"Arnavut Şemsi Paşa'nın Rumeli'den geri dönmesi engellenecektir. Bu işin sorumluluğunu Niyazi Bey üzerine almıştır. Niyazi Bey'in önerisi üzerine işi bitirmekle Teğmen Atıf görevlendirilecektir."

Hortaç Dağı'nın arkasından yavaşça sıcak yüzünü gösteren Makedonya güneşinin mahmur ışıkları küçük pencereden ortadaki masanın kenarında duran Kur'an ve tabanca üzerine düşerken, Talat Bey şöyle dedi:

'Arkadaşlar! Artık yüzdük yüzdük kuyruğuna geldik. Bundan sonra dönüş mümkün değildir. Şu ana kadar bitirdiğimiz işler de pekala önemlidir. Ama bu seferki başkadır. Ötekilere benzemez. Paşa mutlaka öldürül-meli ve Teğmen Atıf mutlaka sağ salim kurtarılmalıdır. Arkadaşlar, bu ölüm kararlarını vermenin hiç kolay olmadığını biliyorsunuz. Biz de insanız. Ölüm kararı verdiğimiz insanların da sevdikleri, bekleyenleri var. Keşke buna mecbur kalmasaydık. Fakat ne yapalım ki bir ihtilal içindeyiz..."

Bir Avrupalı mütefekkirin dediği gibi üç şey kansız olmaz: Biftek, zıfak ve ihtilal... Girdin mi çıkamazsın... Ya vurup kurtulacaksınız, ya vurulup öleceksiniz..."

Teğmen Atıf Selanik'in Türk mahallesinde üç katlı cumbalı evlerden birinde oturuyordu.

Babası, o 10 yaşındayken Rum çeteleri tarafından öldürülmüştü. Asker olmasında, damarlarındaki kanı kaynatan bu intikam ateşinin büyük etkisi vardı. Onu annesi askeri okula yazdırmıştı. "Benim °8'unı, asker olacak, kahraman olacak, vatani ve milleti için gerekirse sa-VaŞacak." demişti. Teğmen Atıf, annesinin bu sözlerini hiç unutmadı.

Gözünü budaktan esirgemezdi. Uzun, zayıf bedenine rağmen ola- şanüstü bir kuvvete sahipti. Tek başına üç kişiyle baş ettiğini görenler olm

Kahkaha bulutu tüm odayı dolaştı. İttihatçılar, sanki hürriyet ila' Teğmen Atıf aşıktı. Sevdiği kız, postanenin karşısındaki ara sokakta edilmişçesine mutlu, ağız dolusu gülüyorlardı. Önce Şemsi Paşa'yı b; u«man cumbalı evlerden birinde oturuyordu. Renkli gözlerine sürme kararından vazgeçirmenin mümkün olup olmadığını tartıştılar; fak;! eker, belden kemerli uzun elbiseler giyerdi. Baş örtüsünün kenarından paşanın sicilinde dik başlı, saraya bağlı ve ihtirash olduğu yazıyor* Sarkıttığı bir tutam sarı saç güzel yüzüne tatlı bir anlam katardı.

Teğmen

54 • SİNAN MEYDAN

55-SARI LACİVERT KURTULUŞ

Atıf, sandığında sakladığı şık üniformalarını giyer, bayramlarda sevgi-" lisini ziyarete giderdi. Kısımense bir dahaki bahara evleneceklerdi.

Nazım Bey, geçen gece Teğmen Atıf a genel merkezin aldığı kararı bildirmişti. Teğmen Atıf gururluydu; böylesine önemli bir görev için düşünülmüş olması onurunu okşamıştı.

O gece bir türlü uyku tutmadı. Rumeli işi oymalı sandığını açtı. Hani şu köşedeki cumbalı evde oturan sevgilisini görmeye gittiğinde giyindiği bayramlık üniformalarını çıkardı. Ütüsü

bile bozulmamıştı. Daha sonra yeni iç giysilerini aldı sandığın dibinden, burnuna götürdü. Selanik dağlarının yamaçlarında açan keskin yaban çiçekleri gibi kokuyordu. Üniformasını, yatağının üzerine yaydı, ütü izlerine bastırdı. Sonra, yeni boyanmış, pırıl pırıl bayramlık çizmelerini çıkardı; Köşedeki bez parçasını alıp üzerine biraz tükürüp çizmelerinin tozunu aldı. Yeterince parlamamıştı, bir kere daha sürdü. Çizmelerinin üzerinde suratını görünceye kadar bu işleme devam etti. Ve sonra duvarda asılı duran kılıcına uzandı. Sapından kavradı. Sol elinin parmak uçlarıyla kılıcının soğuk çelik yüzeyine dokundu. Sonra öptü ve yemden duvardaki yerine astı. Bir süre kılıcını seyretti. Önce iç giysilerini, sonra pırıl pırıl ütülü üniformalarını giyindi. Sonra usulca yeni palaskasını ve silah kılıfını kuşandı. Palaskanın ve kılıfın beline tam oturması için birkaç kere yokladı, bastırdı. Sonra da gelinlik bir kız gibi nazlı, toplu tabancasını aldı eline. Sol elinin işaret parmağını tabancanın namlusunda gezdirdi. Soğuk, beyaz, Alman çeliğini okşadı yavaşça. "Baştan çıkartıcı, sevgilinin pürüzsüz teni gibi" diye de mırıldandı sessizce. Bu sırada okulda atış talimi derslerindeki hocasının sözleri yankılandı kulaklarında:

"Kuş gibidir, kabzayı sıktın mı, titrer, boğulur; çok bıraktın r& uçup gider... Hedefi bulamazsın..."

Elindeki tabancayı pencereye doğru çevirdi ve karanlık gökyüzündeki yıldızlara nişanladı. Tetiği yokladı, hafifçe. Şöyle bir topu döndürdü' Bu sırada ortaya saçılan tıktırlar iç gıcıklayıcıydı. Sonra teker teker kurşunları saydı. Tüm kıvrımlarım ezberlercesine dokundu soğuk çelik pal çalarına. Sonra kurşunlan öperek topa yerleştirdi, çevirdi, kapattı. Soru dudakları arasından bir kelime düştü yerdeki kırmızı kilimin üzerine:

"Hey MübarekT

Yatağının üzerine oturdu. Gaz lambasının fitilini biraz kaldırdı ve adeta silahıyla konuşmaya başladı.

Can dostum benim. Bazen, şu fani dünyada en çok neyi sevdim diye düşünüyorum. Kimseye söyleme, ama en çok seni seviyorum. Sen ve ben, kim bilir daha nereye kadar! Amma önce yarın çok önemli bir işimiz var. Önce bu işten yüzümün akıyla çıkmalıyız. Sonrası kolay. Yarın oturur konuşuruz. Sen ve ben...

Yatağının üzerinden yavaşça kalktı, silahının kılıfını adı. Topun değerek iz bıraktığı yeri yağladı ki kolay hareket etsin. Artık her şey hazırды. Sicim perdeleri kapadı. Üniformalarını itinayla çıkardı. Katladı ve sandığın üzerine koydu. Gaz lambasını söndürdü. Bir çocuk masumi-yetiyle yatağına girdi. Silahını, tavuk tüyü, bahar kokulu beyaz yastığının altına, başını da üstüne koydu ve yorgun göz kapaklarını yeşil gözlerinin üstüne örttü.

İlk horoz ötüşleriyle uyandı. Yatağından fırladı. Şöyle bir gerindi. Perdeleri araladı. Güneşin ilk ışıkları yüzüne düştü. Sonra yastığının altındaki tabancasını aldı, okşadı ve ortadaki küçük sehpanın üzerine bıraktı. Sonra da bir güzel yıkandı. Sandığın üzerinde duran şık üniformasını giyindi. Üniforma ince uzun bedenine yapışmıştı. Altına da pırıl pırıl çizmelerini çekti. Sonra da palaska ve omuzluğu yerleştirdi. Kılıfı palaskaya taktı. Tabancasını bir kere daha yokladı, bir kere daha sevdi ve kılıfına koydu. Gözlerini tabancasından ayıramıyordu. Birkaç kere tabancasını kılıfından çıkarıp tekrar elinde evirip çevirip yerine koydu. Bu hareketi her seferinde daha hızlı yapmaya çalışıyordu. Sonra eğildi, komedinin çekmecesinde duran karton kutulardan birinin kapağını araladı ve bir avuç yedek mermi aldı. Üniformasını bozmamaya dikkat ederek, mermileri yan ceplerine yerleştirdi. Üstü başına son kez çeki düzen verdi. Başı dik, evden çıktı.

Selanik'in yukarı mahallesinden, cumbalı evlerin sabah güneşiyle parlayan ön cephelerinin kesme taşlı kaldırımlara düşen gölgelerine basarak postaneye gitti. Şemsi Paşa'nın mabeyin ile haberleşmek için bili-^eri saatte postaneye gittiğini biliyordu. Teğmen Atıf postaneye vardı- S'nda diğer arkadaşlarının da hazır bulunduğunu gördü.

Herkes şaşkındı.

56 • SİNAN MEYDAN

57.SARI LACİVERT KURTULUŞ

Teğmen Atıf m öyle düğüne gider gibi süslenmesine bir anlam verememişlerdi. İçlerinden biri,

"Atıf tertibat tamam; ama anlamadığımız bir şey var!" dedi biraz tebessüm ederek.

Teğmen Atıf; "Nedir ol" diye sordu kasılarak,

"Böyle düğüne gider gibi şık giyinmeni anlayamadık."

Cevap kısıydı:

"Düğünün bundan alası mı olur?"

"Yani diyorsun ki vurulursam ve ölürsem cesedim yakışıklı olsun..." Gülüştüler. Sonra ikişerli gruplar halinde ağır ağır yürümeye başladılar. Biraz yürümüşlerdi ki tekerlek tıkırtıları duyuldu. Bu sırada kırmızı, süslü bir fayton, postanenin biraz ilerisinde durdu. Teğmen Atıf diğer arkadaşlarına başıyla bir işaret yaptı. Arkadaşları bir anda ara sokaklara dağıldı.

Tertibat tamamdı.

Paşanın, önce iri cüsseli iki muhafızı faytondan inip, şöyle bir etrafı kolaçan ettiler. Sonra içlerinden biri faytona yaklaşp paşaya bir şeyler söyledi. Paşa, üzerinde apoletli, madalyalı üniformasıyla faytondan indi. Rahat tavırları vardı. Kendinden çok emin görünüyordu sakın görünmeye çalışarak postaneye girdi ve mabeyinle haberleşmeye başladı. Bu sırada Teğmen Atıf, hızlı adımlarla postaneye doğru yaklaşıyordu. Yürürken, bir taraftan da toplu tabancasıyla konuşuyordu. Bir eli tabancasının kabzasındaydı. "Uslu dur bakalım. Daha vakit gelmedi; ama hazır ol. Birazdan sana çok iş düşecek. Beni utandırma." diye mırıldandı kendi kendine. Teğmen Atıf, rahat tavırlarla postanenin merdivenlerine tırmanıyordu; bir, iki, üç, dört... Paşa da bu sırada korumalarıyla postanenin kapısında göründü. Atıf, paşayı mermer merdivenlerin tam ortasında indirmeyi düşünüyordu. Taktik gereği, cebinden bir kağıt parçası çıkardı. Kağıt parçasını göstererek, birkaç adım daha attı. Bu sırada postanenin hemen önündeki yoldan arka arkaya iki fayton geçti. Nal sesleri ve tekerlek tıkırtıları uzaklaşırken, paşa, orta merdivenlere ulaşmak üzereydi. Bu sırada Teğmen Atıf usulca muhafızlara doğru eğilerek elindeki kağıdı uzatıp, "Paşaya acele haber var" dedi. Kağıt, özenle katlanmış, zarf süsü verilmişti.

Şemsi Paşa postanenin orta merdivenlerinden birinde durdu. Postanenin hemen köşesindeki dut ağacından dökülen birkaç yaprak paşanın ayaklarının hemen dibine düşmüş, birkaçı da diğer merdivenlere saçılmıştı. Muhafızlar kağıdı paşaya uzatırken, Teğmen Atıf dayanamadı: "Paşam, haber var!" dedi.

Paşa, kağıdı almak için uzanırken, Teğmen Atıf büyük bir hızla hareket ederek sağ eliyle toplu tabancasının kabzasından kavradı. Paşa, Teğmen Atıf m büyüyen göz bebeklerine kilitlenmişti ki, Teğmen Atıf, "Ya vatan, ya ölüm!" diye bağırarak sağ işaret parmağıyla tetiğe dokundu. Muhafızlar, donup kalmışlardı. Tabancanın namlusundan fırlayan soğuk çelik parçalan, havayı yırtarak ve tiz bir ses çıkartarak, müthiş bir patlama eşliğinde paşanın sağ göğsünün üzerinde minik delikler açtı. Yeşil üniforma yavaşça kızıla boyanırken, paşa olduğu yere yığıldı. Muhafızlar paşanın üzerine kapandılar.

Yaradan sızan kan merdiven üzerindeki dut yapraklarını kızıla boyarken, postanenin karşısındaki sokak birdenbire boşaldı, tenhalaştı. Teğmen Atıf döndü, tabancasını okşadı ve beline yerleştirdi. Bu sırada sokak aralarından fırlayan diğer fedailer muhafızları şaşırtmak için yaylım ateşine başladılar. Teğmen Atıf, arkasına bile bakmadan koşuyordu. Bu sırada paşanın muhafızlarından biri tabancasının tetiğine dokundu. Kurşun, havada kavisler çizerek Teğmen Atıfın sağ bacağına doğru yaklaşıyordu.

Atıfın sağ bacağı birden ağırlaştı.

Kan, teninde tatlı bir sıcaklık bırakarak, yavaşça çizmesine doğru kayıyordu. Düşer gibi oldu, dişlerini sıktı, yüzü acıyla kaplandı; fakat, umursamadı. Yaralı bacağına sürükleyerek köşeyi döndüğünde derme Çatma bir ayakkabı dükkanıyla burun buruna geldi. Topallaya topalla-ya,

oraya doğru uzun zayıf bedenini sürükledi. Bu karanlık köşedeki derme çatma dükkanda saklanabileceğini düşündü.

İçeriden çekiç sesleri geliyordu. Aralık duran tahta kapıdan içeri girdi. Toplu tabancası elindeydi. Acıyı yutarak, kendi kendine gülüm-Sedi, tabancasıyla konuşmaya devam etti: "Başardık. Bitirdik. Can yoldaşım benim" diye mırıldandı. Toplu tabancasını, orta yaşlı, başında eski beyaz bir sarık bulunan, bakımsız sakalları yüzüne dağılmış ayak-

â

58 • SİNAN MEYDAN

kabıcıya doğrulttu. Ayakkabıcı, dizlerine örttüğü önlüğü ve elindeki çekici sağ tarafındaki eski ayakkabıların arasına bıraktı ve ayağa kalktı. Teğmen Atif, yüzündeki acıyı gizleme ihtiyacı hissetmeden, ayakkabıcıya can havliyle bağardı:

"Sus, ses çıkarma, bağırırsan bittin. Çekil oradan, şöyle kenara geç, çalışır gibi yap" dedi ve kendisi tezgahın arkasına yattı. Ayakkabıcı şaşkındı. Tek kelime bile konuşmadan teğmenin söylediklerini yapıyordu. Tam bu sırada, dükkanın önünden koşarak paşanın muhafızları geçti. Bağırıyorlar, etrafa kurşun saçıyorlardı

Postanenin önü hareketlenmeye başlamıştı. Şemsi Paşa, ağır yaralı, merdivenlerde uzanmış yatıyordu. Sürekli de kan kaybediyordu. Muhafızlardan biri de başındaydı. Paşa, muhafıza, "Pusulada ne yazıyor!" diye sordu. Sözcükleri güçlükle seçebiliyordu. Muhafız, zarf şeklindeki kağıdı açtı ve okudu:

"Ya vatan, ya ölüm!"

Bu sözler, paşanın duyduğu son sözlerdi.

Bir saat sonra Teğmen Atif, diğer fedailerce cemiyet üyelerinden Mahmut Bey'in postane mmtikasmdaki evine götürüldü. Gece geç saatlerde de yer değiştirme yapıldı. Plan başarıyla uygulanmıştı. Bu cinayeti kimin işlediği bilinmeyecekti.

Şemsi Paşa'mn öldürüldüğü haberi ertesi günü İstanbul gazetelerinin manşetinde yer aldı. Abdülhamid kötü haberi duyduğu sırada gü-i veremlerini yemliyordu. Elindeki yem kasesini kanara bıraktı. Kafesle rin karşısındaki sandalyeye oturdu, gözlerini sabit bir noktaya odaklayarak dakikalarca öğlece kalakaldı.

Hürriyet ateşi Sarayı sarmaya başlamıştı.

İttihat Terakki Genel Merkezi, Selanik...

Genel merkez o gece olağanüstü toplandı. Odada derin bir sessizlik, koyu bir hüznün ve her an patlamaya hazır öfke bulutları vardı. Talat Bey. masanın başında her zamanki yerinde oturuyordu. Herkes pür dikkat Talat Bey'in ağzından dökülecek sözleri bekliyordu. Talat Bey, hafifçe

59-SARI LACİVERT KURTULUŞ

boğazım sıkın kravatını gevşetti, boğucu sıcakta terlemeye başlamıştı. Mendiliyle yüzünü ve alnını sildi, su dolu bardağa uzandı ve birkaç yudumla boğazını ıslattıktan sonra bardağı masaya bırakıp şöyle konuştu:

" Vakit geldi arkadaşlar. Beklediğimiz an geldi de geçiyor bile. Artık durulacak, veyahut başka şeylerle uğraşılacak zaman değildir. Birkaç gün içinde harekete geçmeye mecburuz. Bütün tertibatı ona göre almak zorundayız. Hürriyeti biz ilan edeceğiz" Masadakiler, hayret dolu gözlerle bakışırken. Talat Bey devam etti:

"Gerekirse, hürriyet bölge bölge ilan edilecek. Saraya bunu kabul ettirmek zorundayız. Saraya baskı yapacağız. Yaşlı kurdu tehdit edeceğiz. Ne yapıp edip hürriyeti ilan edeceğiz. Ama şurası muhakkak ki hürriyetin ilanından sonra yeni hükümet teşkili gündeme gelecektir. Kurulacak hükümet, mutlaka bizim etkimiz altında olmalıdır." Ağır vücudunu hafifçe yana doğru çevirip Mithat Şükrü Bey'e bakarak,

"Siz hemen gerekli temaslara başlayınız. Bu gece Niyazi Bey'e haber uçuracağız. Niyazi Bey zaten hazırlıklıdır. Haberimizi beklemektedir... Allah muvaffak etsin kardeşlerim."

Uzun bekleyiş nihayet sona ermişti. Ok yaydan, kurşun namludan çıkmıştı. O geceki toplantı erken dağıldı. Herkesin yüzünde, endişeyle harmanlanmış bir gurur vardı. Vatan ve hürriyet savaşının en önemli ve en zor aşaması başlamak üzereydi. Bu uğurda, öldürmek ya da ölmek var, ama asla dönmek yoktu.

Mithat Şükrü o gece derhal Serez'e hareket etti. Hürriyet ateşi Se-rez'de yakılacaktı. Serez'in ileri gelenlerinden Derviş Bey'in yanına gitti. Durumu Derviş Bey'e anlattı. O gece Derviş Bey'in evinde gizli bir toplantı düzenlendi.

Mithat Şükrü, iki gün daha Serez'de kaldı. Teftişteki Mutasarrıf Reşit Paşa'mın dönmesini bekledi. Paşa ikinci gün döndü. Mithat Şükrü, paşayı, şehrin ileri gelenlerinden teşkilat üyesi Akil Bey'in konağına davet etti. Mutasarrıf bu teklifi geri çeviremezdi; çünkü Mithat Şükrünün teşkilatın önemli isimlerinden biri olduğunu biliyordu. Daveti kabul etti. Mithat Şükrü, Reşit Paşa'ya genel merkezin aldığı kararı bildirdi. Paşa teftişteyken bazı duyumlar almıştı, ama şimdi her şeyi daha ^ anladı. Her ikisi de şu ortak kararda birleştiler:

60 «SINAN MEYDAN

"Gerekirse meşrutiyeti, bölge bölge ilan edeceğiz. Eğer başaramazsak, işi Abdülhamid'i düşürmeye kadar götüreceğiz." Aslında her ikisi de şaşkındı. Gülmemek için kendilerini zor tutuyorlardı. Tüm planlar şaka gibiydi... Tecrübeli bir paşa ve idealist genç bir adam oturmuşlar Abdülhamid'i düşürmekten bahsediyorlardı. Anlaşılan köprülerin altından çok sular akmış, imparatorlukta çok şey değişmişti. İhtilal yaklaşıyordu.

Saray, protesto telgraflarıyla sarsılırken, genel merkez, Resneli Niyazi'ye ve Enver Bey'e haber uçurdu. Şifre, tek kelimelikti:

"Qkm\"

Ertesi gün... Resne...

Süvari mülazımı Agah, üzerine yapışan üniformasının eteklerini çekiştirip, kendine çeki düzen verdikten sonra, topuklarını sertçe birbirine vurarak Niyazi Bey'i selamladı. Niyazi Bey, tepeden tırnağa kadar donanmıştı; belinde çifte toplu tabanca ve sırtında çapraz asılı mavzer vardı. Dudağında derin bir tebessüm kırığı eşliğinde yürüyordu. Tıpkı Teğmen Atıf gibi, düğüne gidercesine şık ve mutluysa. Agah'la sarmaş dolaş olup vedalaştı. Niyazi Bey, gerisin geri döndü, arkasına bile bakmadan kapının önünde bekleyen teri kurumamış doru atma atlardı. Sırtındaki mavzerini çıkardı, atının sırtına çapraz astı ve mahmuzlarını hafifçe dokundurdu... Doru at, sanki üzerindeki süvarinin niyetini biliyormuşçasına, bir fişek gibi, bir ok gibi yerinden fırladı ve gözden kayboldu. Geride, biraz toz bulutu ve gittikçe uzaklaşan nal sesleri kaldı. Saat sabahın beşini gösteriyor, Resne güneşi bütün haşmetiyle dağlan tepeleri aydınlatıyordu.

Ve Resneli Niyazi Bey hürriyet ateşim yakmak için dağa çıkıyordu..

Birkaç Hafta Sonra...

3. Ordu Karargahı, Selanik....

Mustafa Kemal nihayet baba ocağında, Selanik'teydi. Üstelik öteden beri hep görev yapmak istediği 3. Ordu'ya atanmıştı.

Üzerine oturan şık üniformasıyla içeri girerken düşünceliydi. Ar-

61 «SARI LACİVERT KURTULUŞ

kadaşı Ali Fuat'ı selamlayıp, köşedeki ahşap sandalyelerden birine oturdu. Şapkasını, hemen yandaki boş sandalyeye koydu. Temmuz sıcağında yapış yapış olmuş kısa sarı saçlarını düzeltirken, Ali Fuat, emir erini çağırıp, arkadaşına az şekerli bir kahve söyledi. Emir eri, yavaşça kapıyı çekip odadan çıkarken, Mustafa Kemal, biraz öne doğru eğildi ve arkadaşını Ali Fuat'a alçak bir sesle, "Herhalde son gelişmelerden haberin vardır?" diye sordu ve sandalyesini biraz ileri doğru çekip, Ali Fuat'ın oturduğu masaya iyice yaklaşarak, ekledi:

"Son günlerde genel merkez insiyatifi yitirmek üzeredir. İl merkezleri genel merkeze bile sorma ihtiyacı hissetmeden harekete geçmektedirler. Kanımca, devrim bir an meselesidir." Ali

Fuat, "evet" anlamına gelen bir baş işareti yaptı ve belki de artık yaklaşmakta olan hürriyetin heyecanımla, aslında Mustafa Kemal'in de çok iyi bildiği gelişmeleri sıralamaya başladı: "Bir hafta önce Kolağası Resneli Niyazi, halktan kişiler ve biraz askerle birlikte saraya karşı isyan bayrağını açmak için Resne Dağlarına çıktı. Manastır Merkezi kendisini güçleriyle destekliyor. Niyazi Beyden sonra, Ohri Milli Taburu Kumandanı Kolağası Eyüp Sabri, Yüzbaşı Bekir Grabene ve daha bazı genç subayların birlikleriyle dağa çıktıklarını biliyorum. Ha unutmadan, en sonunda Enver de, yanına aldığı bazı subaylarla birlikte, sınır boylarındaki askerleri ayaklandırmak için Selanik'ten ayrılmış." Mustafa Kemal, dudağındaki acı kahve tadından mı, Enver adını duymuş olmasından mı bilinmez, biraz yüzünü ekşitip ba-Şmı çok hafif iki yana salladı. Ali Fuat ise, kahve fincanını masaya bırakıp, konuşmaya devam etti: "Saraya telgraflar yağıyor. Meşrutiyetin geri verilmesi kesin bir dil-k isteniyor. Artık hükümet duruma hakim değil. Bu arada saray kaynamaya başlamış. Sadrazam, Avlonya'lı Ferit Paşa görevinden alınmış, padişahın Ferit Paşa'ya güveni kalmadığı anlaşılıyor. Geçenlerde sadaret bakamına, yedinci kez, Küçük Sait Paşa atanmış. Serasker Rıza Pa-Şa'nın yerine de, Harbiye Nazırı olarak Ömer Rüştü Paşa getirilmiş. Ka-mil Paşa da sandalyesiz nazır olarak kabineye girmiş." Mustafa Kemal kahvesini bitirdi. Boş kahve fincanını masanın hemen kenarına bırakıp şu yerde şöyle bir doğrularak şunları söyledi:

62 • SİNAN MEYDAN

63^SARI LACİVERT KURTULUŞ

"Öğle zannediyorum ki birkaç gün içinde hürriyet ilan edilecektir. Fuat. Manastır ve çevresi olağanüstü kumandanlığına atanan Müşir Taî tar Osman Paşanın, Eyüp Sabri ve Niyazi beyler tarafından dağa kaldırılmış olması ve Manastır Valisi Hıfzı Paşanın, Manastırdaki bütün askerlerin ve halkın devrimcilere katıldığına ilişkin saraya çektiği telgrafları padişahı yola getirecektir. Abdülhamid tecrübelidir. Meşrutiyeti ilan etmesi gerektiğini anlayacaktır. Çok yakında hürriyeti müjdeleyen ton seslerini duyarız kardeşim..." dedi. Kahve için teşekkür edip, odada ayrılırken, birden geri döndü, "Bu akşam Beyaz Kule'de buluşup, biraz konuşalım, ne dersin?" diye sordu. Ali Fuat, "Hay hay, akşam Beyaz Kule'de buluşuyoruz." diye karşılık verdi.

Mustafa Kemal, hürriyetin ilan edileceğinden emindi; fakat yüzünde de diğer İttihatçıların coşkusu yoktu. Sanki yıllarca hürriyet mücadelesi veren, istibdadı kafa tutan, sürgün edilen, karanlık zindanlarda tutuklu kalan, Harp Okulu yıllarından itibaren pek çok genç subay adayın vatan ve hürriyet mücadelesi fikrini aşıl原因an o değildi. Tüm İttihatçı subaylar meşrutiyetin ilan edilmesiyle imparatorluğun pek çok sorununun çözüleceğini düşünürken, Mustafa Kemal bambaşka şeyler düşünüyordu, bambaşka şeyler söylüyordu:

"Meşrutiyetin ilanı amaç olmamalıdır. Meşrutiyet sadece bir başlangıçtır!" diyordu. Yakın zamanlara kadar Balkan dağları Rum ve Bulgar çeteleriyle vuruşurken, devrimin yaklaştığı o günlerde, Selanik'teki birliğinde düzen ve disiplini sağlamak için çaba sarı ediyordu. Akşam, İttihat ve Terakki Partisi'nin yeminli üyelerinden Mustafâ Kemal ve Ali Fuat, Beyaz Kule'de buluştular. Gecenin ilerleyen saatlerinde onlara Salih de katıldı. O gece üç arkadaşın, soğuk birayla tatlı, nan tehlikeli sözlerini, Beyaz Kule, kalın sicim perdeleri arkasında saklayacak, dışarıya hiç ama hiçbir şey sızdırmayacaktı.

Masanın üzerinde, Abdülhamid'in yurda girişini yasakladığı yabancı gazetelerden, Temps, Matin ve Times'ın son sayıları vardı. Mustafa Kemal, Times'a göz attı. Orta sayfalardan birinde Reval Görüşmeleri hakkında bir yazı vardı. Yazıyı bitirdi. Gazeteyi katlayıp, masanın köşesine bıraktı ve şöyle konuştu:

Şöyle ya da böyle meşrutiyet ilan edilecektir. Yıllardır bu uğurda mücadele ettik. Şöyle ya da böyle bu mücadelemizin sonucunu alacağız. Anayasa yürürlüğe girecek, meclis açılacak. Arkadaşlar işte asıl mücadele ondan sonra başlayacaktır; ama görüyorum ki, İttihat ve Terakki Partisi o günleri hiç ama hiç düşünmüyor. Varsa yoksa meşrutiyetin ilanı! İyi de meşrutiyetin

ilanından sonra kurulacak olan yeni kabine nasıl teşkil edilecek? Reval'de Osmanlı'yı paylaşan Avrupa ile ilişkiler nasıl tanzim edilecek? İktisadi açıdan tamamen dışa bağımlı durumdayız. İttihatçılar, ülkeyi bu bağımlılıktan, bu kapitülasyon belasından nasıl kurtaracak? Genel merkez toplantılarında gördüğüm manzara, İttihatçıların meşrutiyet sonrasına ilişkin doğru dürüst bir programları olmadığı şeklindedir. Beni korkutan, meşrutiyetin ilanından sonra İttihatçıların acemice davranmaları, ülkeyi yeni bunalımlara sürüklemeleridir. İstibdat yıkılacak yıkılmasına, müstebit padişah Abdülhamid uzun saltanatının sonuna gelmiştir. Yıllarca bu uğurda mücadele ettik; ama beni korkutan yeni bir tür istibdat düzeninin kurulma ihtimalidir. Enver, Talat ve Cemal örgütün tüm dizginlerini ele geçirmeye çalışmaktadırlar. Kuşkusuz, üçü de vatansever, üçü de samimidir. Fakat, üçü de aceleci ve tecrübesizdir. Üçü de aşırı ihtiraslıdır. Meşrutiyetin ilanından sonra, örgüt bu üçlüden birinin kontrolü akma girecek olursa, bu sefer İttihat Terakki istibdadı başlayabilir. " "Bizi bekleyen asıl tehlike ise başkadır: Ordu ve siyaset hiç olmadığı kadar iç içe girmiştir. Makedonya'daki tüm subaylar ve askerler parti üyesidirler. Allah korusun, ileride bir savaş durumu olursa, askerler ve subaylar arasındaki siyasi farklılıklar bizim için bir felakete neden olabilir. Erat, komutanlarının emirlerini bile dinlemeyecek hale gelebilir. Ordunun asli görevi, vatan müdafaasıdır. Bunun için iyi eğitilmesi ve her an savaşa hazır bulunması gerekir. Geçen ocak ayında Selanik civarında Sedes Çiftliği etrafında yapılan askeri manevralara katılmışım. Orada da gördüm ki, ordumuzun mühim noksanları vardır. Bir an önce bunların tamamlanması gerekir. Bu yolda bilhassa biz genç subaylar üzerimize düşenden daha fazlasını yapmaya mecburuz. Beni düşündüren işte bu mevzulardır. Elimden geldiğince ordunun düzen, disiplin ve iyi eğitilmesine çalışıyorum. "Takımın Muharebe Talimi" adlı General Litzmann'dan çevirdiğim askerlikle ilgili bir kitap yayınladım. Eratı, asıl uğraşı olan askerliğin incelikleri konusunda da aydınlatmalıyız. Ben, yıllarca genç subayları hürriyet ülküsü etrafında

İtös

64 • SİNAN MEYDAN

birleştirmek için mücadele ettim. Genel merkez toplantılarında da pek çok kere bu konulara değindim; ama siz de şahitsiniz ki, ya duymazlıktan geldiler ya da beni susturmaya çalıştılar. Meşrutiyetin ilanından sonra bütün bu konuları münakaşa etmeliyiz. Arkadaşlar, bu vesile ile size bir düşüncemi de açıklamak istiyorum: Eğer İttihat Terakki Partisi, orduyla siyasetin birbirinden ayrılmasını-kabul etmezse, partiden ayrılmayı düşünüyorum. Salih, Ali Fuat'ın gözlerinin içine baktı. İki de şaşkındı. Mustafa Kemal, şimdi de fütursuzca İttihat ve Terakki'den ayrılmaktan bahsediyordu. Üstelik ihtilalin ayak seslerinin duyulmaya başladığı o günlerde; hem de onların hiç düşünmedikleri, bir konu yüzünden. Oysa ki, hem Ali Fuat, hem Salih, hem de pek çok itttihatçı subay o günlerde hürriyetten başka bir şey düşünmüyorlardı. Onlar için varsa yoksa meşrutiyetin ilanı, istibdadın yıkılmasıydı; ama Mustafa Kemal sanki başka bir çağda yaşıyordu. O hep birkaç adım önde gidiyordu. Nitekim, Mustafa Kemal ayrıldıktan sonra, Salih şöyle dedi:

"Mustafa Kemal, bir gün dünyayı ayaklarının akma alacakmış gibi konuşuyor."

Salih yanılmıyordu: O gece arkadaşlarını şaşırtan genç subay Mustafa Kemal bir gün dünyayı değil ama tüm emperyalist Avrupa'yı aya. larının altına alacaktı.

İhtilalden Bir Gece Önce,

İttihat Terakki Genel Merkezi... Selanik...

Talat Bey, şakaklarını ovdu. Kısık siyah gözleri her zamankinde daha parlaktı. Yavaşça ağır vücudunu kaldırdı. Dimdik ayakta durdu Odanın orta yerine doğru yürüdü. Bir sigara yaktı. Derin bir nefes aldı Sigara dumanı, iç içe geçmiş halkalar şeklinde geniş alnına ve siya! saçlarına doğru yükselirken, Talat Bey tekrar masaya doğru yaklaşp a önceki yerine oturdu. Masadaki İttihatçılar, büyük bir merak ve heye canla Talat Bey'in ağzından dökülecek sözleri bekliyorlardı: Talat Bey sigarasından bir nefes daha aldıktan sonra, sigarasını kül tablasının Vi narına iliştip, her zamankinden daha yumuşak bir sesle şöyle dedi:

" Vakit tamamdır. Tüm hazırlıklar bitmek üzeredir. Dağa çıkan kadaşlar ve tüm merkezler talimatımızı beklemektedirler. Talimatım

65-SARI LACİVERT KURTULUŞ

ulaşır ulaşmaz cemiyetimizin şubesinin bulunduğu her yerde hürriyet ilan edilecektir." Biraz bekleli. Sonra şöyle devam etti:

"Bu gece arkadaşlara durumu bildiriniz. Bundan sonrasını sultan Abdülhamid Han Hazretleri düşünsün!.."

O gece hürriyetin ilanı için yapılacak hazırlıklar konuşuldu. Tüm İttihatçılar şafağı bekliyordu...

Aynı saatlerde İttihat Terakki'nin Osküp Şubesi'nde de bir toplantı düzenleniyordu. 22 Temmuz gecesi yapılan o toplantıya, aynı gün Selanik'ten Üsküp'e gelen Mustafa Kemal de katılmıştı

İhtilalden Bir Gün Sonra, 24 Temmuz 1908 İstanbul...

Gazete dağıtıcısı çocuklar, Babıali Yokuşu'ndan koşarak Sultanahmet Meydanına çıktılar. Avaz avaz bağıyorlardı: "Yazıyor! Hürriyetin ilanını yazıyor... Meclis-i Mebusan'm yeniden açılacağını yazıyor! Anayasanın yürürlüğe girdiğini yazıyor! Yazıyor!..." Bir zamanlar yeniçerilerin "istemezük" nidalarının yankılandığı At Meydanı'nda, o gün öğlen saatlerinde, yaşlı imparatorlukta artık bir dönemin sona erdiğini müjdeleyen, on on bir yaşındaki çocukların masum ve tiz sesleri yankılanıyordu. Meydanı dolduran kalabalık içinden pek çok kişi, gazete satın alabilmek için gazete dağıtıcısı çocuklara doğru yöneldi. Birkaç dakika içinde, İkdam ve Tanin tükendi.

Gazeteler, o gün ancak öğlen saatlerine doğru çıkabilmişlerdi. Aslında atılan manşetler, günün coşkusunu yansıtmaktan uzaktı. Osmanlı matbuatı, ihtilalin o ilk gününde temkinli hareket etmeyi tercih etmişti. Otuz yıl boyunca istibdat sansürüyle sayfaları kararan gazetelerin, bir günde otuz yıllık kara lekelerden kurtulması olanaksızdı. O gün hepsinde kısa bir tebliğ vardı o kadar... Fakat bu kısa tebliğ bile her şeyin ulaşılması için yeterliydi. Kimileri, meşrutiyetin ilan edildiğini müjde-leyin tebliği gelişigüzel yırtarak gazeteyi bir kenara fırlatıyor; tekrar tekrar tebliğin yazılı olduğu gazete kupürünü okuyor, tüm bunların, ıra^ sonra bitecek bir rüya olmaması için dua ediyordu.

Babıali Yokuşu görülmeye değerdli. Eminönü'ne inen Arnavut kal-ü

dli h

l kğ bkan tenteli

ttır

bıali Yokuşu görüy ğ

yolun iki kenarına dizilmiş ahşap evler ve sokağa bakan tenteli

66 • SİNAN MEYDAN

dükkanlar, sanki birbiriyle konuşuyor; pencere pervazlarında, üst üste yığılı duran ahşap duvarların arasında, izbe odalarda ve tek pencereli çatı katlarında otuz yıldır saklanan hürriyet çığılıkları adeta bir anda tüm Babıali'ye yayılıyordu. İlk bayrağı, İttihat Terakki Cemiyeti'ni destekleyen İkdam astı. Sonra da diğerleri... Her yer kan kıvamında ay yıldızlı bayraklarla süslendi. Ve sonra, tüm bayraklar deniz tarafından esen tatlı temmuz rüzgarının ipeksi dokunuşlarıyla ahenkli ahenkli dalgalanmaya başladı... Tanin, Milliyet ve tabi ki Hürriyet gazeteleri de coşkuya ilk ortak olanlardandı. Tanin, birkaç saat içinde tükenmişti. İkinci baskıyı yapıyordu. Bu sırada Babıali yokuşunun başında, ellerinde beyaz bir bez üzerine Arap Harfleriyle, "Yaşasın Hürriyet!" yazılı bir pankartla Hukuk, Tıbbiye ve Mülkiye öğrencileri görüldü. Elleri havada bağıyorlardı. Ve hemen arkalarında genç zabitan, en yeni üniformalarıyla çalınmlı çalınmlı yürüyorlar, savaşa girmeden zafer kazanmış edasıyla İstanbul sokaklarında arz-ı endam ediyorlardı. Akşam saatlerine doğru Zaman ve Gayret Yayınevleri ile İkdam Gazetesi önlerinde gruplar halinde toplananlar gösteri yapmaya başladılar. Zaptiye Nazırı bu gösteriyi önlemek istediye de başanlı olmadı. Bunun üzerine caddelerde atlı polis

devriyeleri dolaştırılmaya başlandı; fakat tüm bu cılız önlemler, İstanbul'u saran hürriyet coşkusu bastırmaya yetmedi.

İstanbul kaynıyordu. Hürriyet sarhoşu basın, belki de henüz tara olarak Abdülhamid korkusunu üzerinden atmadığı için olsa gerek, günlerce, "Padişahım çok yaşa!" çığlıkları atarken, her yanda bayraklar dalgalanıyor, İstanbul sokaklarında davullu, zurnalı, mızıkalı gösteri alayları dolaşiyor, Babıali'de, Sultanahmet'te, Beyazıt'ta ve Kadıköy'de sokak konuşmacıları boğazlarını yırtarcasına söylevler veriyorlardı.

Yıllardır istibdada karşı mücadele eden, okul yatakhanelerinde gizli gizli Fransız İhtilali'yle ilgili kitaplar okuyan, Osmanlı İmparatorluğu'nun içine düştüğü tüm sıkıntıların sorumlusu olarak padişahı gören Mülkiye, Hukuk ve Tıbbiye öğrencileri, belki de yaşadıkları şokun etkisiyle, ilk günlerde, "Yaşasın hürriyet!" sloganlarını gölgede bırakan bir başka slogan daha atıyorlardı. Yaşlı sultanı hiç de heyecanlandırmayan bu slogan, "Padişahım çok yaşa!" sloganıydı O günlerde bir öğrenci olan Falih Rıfki (Atay) yıllar sonra anılarında şöyle yazacaktı:

67-SARI LACİVERT KURTULUŞ

Okulca sokaklara dökülüyoruz. İlk işimiz, Beyoğlu'na, Tepebaşı'na çıkmak! Sanki, Düvel-i Muazzama devletlerini yenmişiz, yere sermişiz gibi yabancı ve Hıristiyan mağazaları önünde bağırarak, çağırarak! Henüz ne marş var, ne hürriyet türküsü. İki de bir biz çocuklar ve bütün halk göğsümüzün bütün gücü ile, 'Padişahım çok yaşa' çığlığı kopartıp, dükkanlara ürküntüden kepenk indirtiyoruz.

Padişahın bir tebliğ ile meşrutiyetin ilan edildiğini açıklamasının ardından sokaklara dökülen öğrencilerin ve halkın, "Padişahım çok yaşa" sloganları, beş yüz yıllık bir saltanatın kokusunu taşıyan abidevi eserlerle süslü sokaklarda ve tıpkı otuz yıllık sahibi gibi kendi gölgesinden bile korkan Yıldız Sarayı'nın eski duvarlarında yankılanırken, tecrübeli padişah tüm bu coşkunun, tıpkı Avrupa'da olduğu gibi monarşik düzene, dolayısıyla saltanat sistemine ve bu sistemin başındaki adam olarak kendisine karşı yapılan bir ihtilalin sonucunda ortaya çıktığını görebiliyor ve sokaklarda, "Padişahım çok yaşa!" sloganları atanların, kısa bir süre sonra, "Kahrolsun padişah!" sloganları atacaklarını tahmin ediyordu.

Yıldız Sarayı önünde sevinç gösterilerinin yapıldığı o günlerde padişah, Şeyhülislam Cemalettin Efendi'ye, sarayın penceresinden dışarıdaki kalabalığı işaret ederek, "Sizin karşınıza irad-ı nutuk edenler, biraderin parası ile söz söyleyenlerdir. Tüm bunlar hep tahrikat (kışkırtma) eseridir" diyerek kuşklarını dile getirmişti. Şeyhülislam, başını hafif önüne doğru eğerek ve ellerini yeşil çüppesinin önünde birleştirerek, sakın bir sesle, "Padişahım, zannımca bu gösteriler, ihsan buyurduğunuz özgürlüğün yarattığı sevinçten kaynaklanmaktadır." diyerek Ab-dülhamid'i yatıştırmaya çalıştıysa da yaşlı padişah, bu sözlerle tatmin olmamış ve günlerdir sarayın önünden dağılmayan topluluğun meşruiyet konusunda kendisinden bir güvence istediğini zannederek; işin daha başında, kendince bazı önlemler alma yoluna gitti. Abdülhamid, Yıldız Sarayı'nın yüksek tavanlı geniş salonunda, el-rını yaşlı gövdesinin arkasında birleştirip, düşük omuzlarını dik tutmaya çalışarak ve yerdeki halıların karmaşık desenlerine bakarak, bir Saga bir sola yürürken, otuz yıldır en ufak bir fısıltıyı bile duyma kaygıyla iyice hassaslaşmış olan kulaklarında sarayın pencerelerini tırmala-^arı> "Yaşasın hürriyet, yaşasın padişah!" sesleri yankılanıyordu. Yıl-

68 • SİNAN MEYDAN

dız'ın önü, kıpkızıl bir gökyüzü gibi inip kalkan yüzlerce kırmızı fesle dolmuştu. Delici Temmuz güneşinin parlak ışıkları kalabalığın bir kenarındaki askeri birliklerin, parlak çelikten upuzun, dizi dizi süngülerine çarpıyor, padişahı korumakla görevli hassa bölüklerinin sırmalı üniformaları, yapılı Arnavut muhafızların beyaz giysileri ve Suriye'den getirilmiş olan zühafların bir ucu omuzlarına degen çağla yeşili poşuları parlıyordu. Yaşlı padişah ağır ağır yürüdü geniş pencerenin önüne gelerek hürriyet sarhoşluğuyla çığlıklar atan hareketli kalabalığı selamladı. Birkaç dakika pencerede kaldı. Kırışıklıklarla dolmuş yüzüne

yerleştirdiği sahte bir gülümseme arasından, geleceği gören bir falcı gibi kaygıyla bakıyor, bir zamanlar ona farklı bir ihtişam katan iri ve kemerli burnuyla, boyalı sakalı, şimdi bir orta oyununda yüzüne yerleşti-1 rilmiş, takma bir maske gibi onu komik ve güçsüz gösteriyordu. Sarayın ışıkları söndüğünde, İstanbul'un katran karası, ağır gecesi Yıldız Sarayı'nın tarih kokan dört duvarını sarıp sarmalarken, Yeni Camii önünde martılar, Belgrat Ormanı'nda baykuşlar ürpertici şarkılar söylerken ve Galata rıhtımı, sarhoş dalgaların şiddetli ve bilinçsiz vuruşlarıyla aşınırken, yaşlı padişah yatağına girdi. Kambur sırtını, düşük; omuzlarını örten beyaz geceliği topuklarına kadar uzanıyordu. İnce, yumuşak yaz yorganını başına, yorgun dizlerini karnına kadar çekip, \ ağır göz kapaklarını, yoğun kırışıklarla çevrelenmiş renkli gözlerinin üstüne örttü. Fakat uzun saltanatı boyunca pek çok şeyden korktuğu gibi son günlerde uykudan da korkar olmuştu. Uykuya daldığında altı', yüz yıllık Osmanlı saltanatının bütün ağırlığı omuzlarına çöker, kulaklarında isyankar yeniçeri çığlıkları, acımasızca öldürülen padişahlardan genç Osman'ın ve III. Selim'in feryatları yankılanır, sarayın karanlık koridorlarında, siyaseten katledilen sadrazamların morarmış yüzleri ve patlamış gözleri dolaşırdı O gece de benzer rüyalar gördü.

Yaşlı padişah, korkunç düşlerinin ne anlama geldiğim kısa bir süre sonra anlayacaktı.

Hürriyetin Ardından Mustafa Kemal ve Fenerbahçe

Fenerbahçe'nin kuruluşundan yaklaşık bir yıl sonra Sultan II. Ab-

69«SARI LACİVERT KURTULUŞ

dülhamid İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin baskısıyla II. Meşrutiyet'i ilan etmişti- İstanbul hürriyet coşkusuyla sarhoş olmuş gibiydi.

13 Nisan 1909'da İstanbul'da 31 Mart İsyanı patlak verdi. Rejim karşıtları ve Abdülhamid'i korumakla görevli avcı taburları "Şeriat isteriz!" diye ayaklandılar. Hürriyeti boğmak isteyen yağlı sarıklı, çember sakallı gerici çevreler ve padişah yanlıları İstanbul'un altını üstüne getiriyorlardı. Ellerinde yeşil bayraklarla İstanbul'un meydanlarına akan softalar cahil halkın da desteğiyle iyice kabarıp coşkun bir deniz gibi dalgalanmaya başlamışlardı.

Bu sefer softalar İstanbul'da İttihatçı avına çıkmışlardı. Kesecek baş, dökecek kan arıyor, İstanbul'un altını üstüne getiriyorlardı. İttihatçıların pek çoğu saklanmıştı.

Dr. Nazım Bey, başında kocaman bir sarık, sırtında yeşil bir cüb-beyle gidip İttihat ve Terakki'nin lideri Talat Bey'i buldu. Talat Bey, bu cüppeli, sarıklı adamı tanıyamadı.

"Kimsiniz?" diye sordu. Dr. Nazım bıyık altı gülerken başındaki sarığı, sırtındaki cüppeyi çıkarınca Talat Bey rahatladı. "Allah müştakım versin Nazım. Bu ne kılık!" diye gülerken Nazım'ı içeri buyur etti.

Dr. Nazım kapıdan girerken konuşuyordu:

"Gel birader, Sultanahmet'e gidelim. Softalar din adına yollara dökölmüşler. Senin de dini bilgin var. Bu yaptıklarının dini açıdan mahzurlu olduğunu anlatırsın. Buraya gelirken, bir grup isyancıyı durdurup, bir güzel vaaz verdim. Yola geldiler. Bunların çoğu cahil, ne dersin inanıyorlar..."

Bu düşünce Talat Bey'in aklına yattı. Talat Bey, "O zaman ne duruyoruz, hemen gidelim." deyip kapıya doğru hareketlenmişti ki Dr. Na-Zırfı, "Dur" dedi. "Böyle kravatlı, Frenk gömlek, setre pantolon ve ceketle gidersek bizi gavur diye linç ederler. Kılık değiştirip gideceğiz."

Birkaç dakika sonra Talat Bey'in evinden sarıklı cüppeli iki kişi ftktı. Çaktırmadan etrafi kolaçan ederek yürüyorlardı; ama küçük bir sorun vardı. Talat Bey sabahtan beri hiçbir şey yememişti ve şimdi kurt şibi acıkmıştı.

Göhlane'nin önündeki yokuşa geldiklerinde Talat Bey'in hassas Urnu işkembe kokusu almaya başladı. Talat Bey, Dr. Nazım'm şaşkını

70'SİNAN MEYDAN

bakışları arasında çevresine bakılmaya başladı. Kokunun geldiği yeri arıyordu. Koku bir aşevinden geliyordu. "Dur birader. Ben bir çorba içeceğim."

"Yahu delirdin mi? Biri tanır bizi çorbacıda. Gel şu meydana çıkalım. İşimizi bitirip kaybolalım."

Talat Bey, diretiyordu. Üstelik çok sakindi: "Acıktım. Öleceksem bari aç karnıma ölmeyeyim." Dr. Nazım da dayanamadı gülmeye başladı. İki molla ağır ağır aşe-vine süzüldü. "Selamünaleyküm!" diyerek dipteki masalardan birine oturdular. Dikkat ekmemeye çalışıyorlardı

Talat Bey, dışardan gelen bağrıış, çağrıış ve silah seslerinin arasında tam üç tas işkembeyi afiyetle midesine indirdi. O iştahla işkembesini içerken, Dr. Nazım, endişeyle Talat Bey'in çorbasını bitirmesini bekliyordu.

Yemekten sonra iki kafadar Sultanahmet Meydanı'na çıkarak yobaz öfkeye karıştılar. Talat Bey, dini bilgilerini kullanarak isyancıla yatıştırmaya çalışıyordu.

Dr. Nazım Bey

Ertesi gün Rahmi Bey, İstanbul'dan Selanik'e şifreli bir telgra çekti: "Adadayız. Cümlemiz sıhhatteyiz." Komutanlar telgrafa bil anlam veremeyince telgrafı Mustafa Kemal'e gösterdiler. Mustafa Kemal telgrafı okur okumaz bir sezgiyle mi bir öngörüyle mi bilin

71 «SARI LACİVERT KURTULUŞ

mez, İstanbul'da olağanüstü olaylar yaşandığını anladı. Sonra bir dedektif gibi olayı aydınlatmak için çalışmaya başladı. Daha önce Rahmi Bey'den gelen tüm telgrafları inceledi ve İstanbul'da büyük bir ayaklanma çıktığına karar verdi. Durumu Mahmut Şevket Pa-şa'ya bildirdi.

15 Nisan'da Selanik'ten İstanbul'a doğru hareket eden ordunun kurmay başkanı Mustafa Kemal'di. Ordunun adını da o koymuştu:

"Hareket Ordusu"

19 Nisan'da İstanbul'a ulaşan Hareket Ordusu kısa sürede gerici ayaklanmayı bastıracaktı. Meclis-i Mebusan ayaklanmada rolü olduğu gerekçesiyle Abdülhamid'i görevinden alacak ve o şehre, bir zamanlar dağlarında hürriyet rüzgarlarının estiği, kaldırımlarında genç subayların ayak seslerinin, sahilinde martı çığlıklarının yankılandığı, Selanik'e sürgün edecekti.* Abdülhamid'in tahtan indirilmesiyle 30 yıllık istibdat devri sona erecek ve her şey gibi futbol da özgür kalacaktı.

6 Eylül 1908

Anadolu Yakası, Kuşdili Çayın

Fenerbahçe ilk ciddi maçına çıkıyordu. Rakip Anadolu yakasının güçlü takımı Moda'ydı. Moda takımının en iyi futbolcusu Fenerbahçe'nin ısrarla transfer etmek istediği Fuat Bey'di. Fenerbahçe biraz da Fuat Bey'e inat bu maçı kazanmak istiyordu. İlk maça kıyasla o günkü maçı izlemek için çok daha fazla seyirci gelmişti. Seyirciler bu yeni Türk takımını henüz iyi tanımadıklarından temkinliydi; fazla bağırıp çağırmadan endişeli gözlerle sahaya çıkan Fenerbahçeli futbolcuları alkışlıyorlardı.

Maçın ilk dakikalarından itibaren seyirciler bu takıma güvenebile-Ceklerini anlamışlardı, Maçın ilk yarısında Moda'ya kök söktüren bu -ürk takımını şimdi daha coşkulu alkışlıyorlar, tempolu tezahüratlarla futbolculara moral veriyorlardı.

Maç bittiğinde Fenerbahçe Fuat Bey'li Moda'yı 2-0 yenmişti. Fe- Abdülhamid Selanik'te Alatini Köşkü'nde gözaltında tutulacaktı.

72 • SİNAN MEYDAN

73-SARI LACİVERT KURTULUŞ

nerli futbolcular, seyircilerin "Yaşa, varol!" sesleri arasında güle oynaya semtlerine, tecrübeli Fuat Bey ise hüznü Galatasaray'a gidecekti.

Fenerbahçe 10 Kasım 1908'de Kördere Çayın'nda İngilizlerin ünlü Imogene takımını 3-0 yenince artık İstanbul Ligi'ne girme zamanı geldiğine karar verdi.

Yabancılar maçlarını Pazar günü oynadıklarından onların ligine "Pazar Ligi" denirdi. Osmanlı takımları ise kendi tatil günleri olan Cumaları kapışıyorlardı. Bu nedenle İstanbul Futbol Ligi'nin resmi adı "Cuma Ligi"ydi.

Fenerbahçe bu lige kabul edilen ikinci Türk takımıydı.*

Fenerbahçe Cuma Ligi'ne kabul edilmişti edilmesine ama yine de işlerin pek yolunda gittiği söylenemezdi. Fenerbahçe'de iç çekişmeler yaşanmaya başlamıştı. Kulübün kasası durumundaki Ziya Bey ile önemli kararları alan Ayetullah Bey'in arasında öteden beri örtülü bir gerginlik vardı. Takımın sadece para kaynağı değil, aynı zamanda sol kanat oyuncusu olan Ziya Bey bu çekişmede kulüp içinde aradığı desteği bulamayınca öfkelenip sudan gerekçeler ileri sürerek istifa etti.

Ziya Bey sadece Fenerbahçe'den ayrılmakla kalmadı, takımın bazı önemli futbolcularını da ayartarak İngiliz ve Rumlarla anlaşıp yeni bir takım kurdu. "Union Clup" adı verilen bu takıma Fenerbahçe'nin h lan Kara Fıasan ve Küçük Hasan'ı ve Fenerbahçe'nin ilk teknik direktörü Dalaklı Hüseyin'i de transfer etti.

Allah'tan Ziya Bey kale direklerini de götürmemişti!

O zamanlar futbol sahası olmadığından kale direkleri kulüp tarafı dan yaptırılır ve kulübün ayakçılarınca maçın oynanacağı çayıra götür lürdü. Maç bitince de kale direkleri sökölüp kulübe getirilirdi. Direki kesinlikle çayırın ortasında bırakılmazdı; çünkü çayırın iki başında d ran bu direkleri birileri yakacak odun diye alıp evine götürebilirdi.

Fenerbahçe'nin para kaynağı durumundaki Ziya Bey'in kulüpten ay rılması Fenerbahçe'yi maddi sıkıntı içine soktu. Bir şeyler yapıp, en azı dan geçici bir süre kulübü ayakta tutacak parayı bulamak gerekiyordu.

Fenerbahçe'nin parasızlıktan kıvranan yöneticilerinin aklına "Tey-yare Piyangosu" gibi bir "Fenerbahçe Piyangosu" düzenlemek geldi. İkramiyeler önemsizdi ama Anadolu yakasında oturan Müslüman Türkler bunun Fenerbahçe'ye yardım için yapıldığını bildiğinden piyangoya büyük ilgi göstermişlerdi. Biletler birkaç gün içinde tükenmiş ve o zamanın parasıyla tam 42 lira toplanmıştı. Bu parayla Fenerbahçe'ye Altı-yol'da güzel bir lokal kiralandı.

Cuma Ligi 1909-1910 sezonu başlamıştı. Fenerbahçe Cuma Ligindeki maçlarını oynuyordu; ama Ziya Bey'in ayrılmasıyla sarsılan Fenerbahçe maç kazanmakta zorlanıyordu. Bu sıkıntılar içinde 17 Ocak 1909'da ilk Galatasaray maçına çıkan Fenerbahçe sahadan 3-0 mağlup ayrılacaktı.

Fenerbahçe 5 takımın katıldığı ligi 4 mağlubiyet 1 beraberlikle sonuncu olarak bitiriyordu.

Yediği 11 gole karşılık sadece 4 gol atabilmişti. İki maçı hükmen olmak üzere tüm maçlarını kazanan Galatasaray ise 1909-1910 sezonunu şampiyon olarak bitirmişti.*

Fenerbahçe'nin ilk kez katıldığı Cuma Ligi'ni sonuncu olarak bitir-

Fenerbahçe'nin ilk maçlarından biri

Cuma Ligi'ne katılan ilk Türk takımı Galatasaray'dı. 1906-1907 yılında katıldığı 5 takımlı Cuma Ligi'm Galatasaray 4. olarak bitirmişti.

Fenerbahçe'nin 1909-1910 sezonunda Cuma Ligi'nde mücadele eden kadrosunda şu futbolcular ardı: "Nuri Kamil, Tevfik, Hayrı, Galip, Hasan Sami, Mazhar, Fethi, Nevzat, Hasan, Dalaklı Hüseyin, Sabri, Yahya Berki, ^ İzzi, Heanny Nasuhi, Şevkati."

sı

74 • SİNAN MEYDAN

mesi takımın yeni başkanı Ayetullah Bey'i çok üzümüştü. Gelecek sezon daha başarılı olmak için kolları sıvayan Ayetullah Bey birkaç transferle takımını güçlendirdi. Yeni sezonda daha iddialı bir Fenerbahçe yarattığını düşünüyordu; ama evdeki hesap yine çarşıya uymayacaktı. 1910-1911 sezonu başlamıştı

O sezon Fenerbahçe Galatasaray'la oynadığı ilk maçı 5-0, ikinci maçı ise tam 7-0 kaybedecekti.

O gün İstanbul'da müthiş bir lodos fırtınası vardı.

Galatasaraylı futbolcuların neredeyse yarısı Kadıköy'e geçememişti. Kötü havaya rağmen Fenerbahçeli futbol severler kadınli erkekli, fesli sarıklı Papazın Çayırı'm hınca hınç doldurmuşlardı. Ateşli tezahüratlar bahçedeki fenere kadar ulaşıyordu.

Çok daha tecrübeli ve teknik futbolculardan oluşan Galatasaray maça 6 kişiyle başladı, İlk yarıda rüzgar da onların yanındaydı.

İlk yarıyı önde bitiren Galatasaraylı futbolcular çok fazla yorulmuşlardı, ikinci yarının çok çekişmeli geçeceği belliydi. İkinci yarı başlamak üzereyken, toz duman içinde bir fayton Papazın Çayın'na doğ'u yaklaşıyordu. Seyircilerin meraklı bakışları arasından faytondan inen Galatasaraylı futbolculardan Küçük Ali Bey'di. Galatasaray'ın çılgın futbolcusu Küçük Ali Bey, o kötü havada tüm tehlikeleri göze alarak Kadıköy'e geçmeyi başarmıştı.

Galatasaray şimdi 7 kişiydi. Bu sırada Fenerbahçe kalecisi Ali Sait başını direğe vurup oyundan çıktı, yerine daha kısa boylu İzzi geçti. Bu zorunlu değişiklik Fenerbahçe'ye çok pahalıya mâl olacaktı.

Fenerbahçe o maçı tam 7-0 kaybedecek ve bu yenilgi yıllar boyunca Galatasaraylıların Fenerbahçelileri kızdırmak için kullanacağı e11 önemli kozlardan biri haline gelecekti.

Fenerbahçe bu yenilginin rövanşını tam 93 yıl sonra 10 kişiyle Galatasaray'ı 6-0 yenerek alacaktı.

Fenerbahçe ligdeki ikinci sezonunu yine sonuncu olarak bitirirke11 2 gol atıp 22 gol yemişti. Ama çok değil birkaç yıl sonra yeterli tecrübeyi kazanan Fenerbah? müthiş bir takım kuracak ve Galatasaray'a tam 9 yıl hiç yenilmeyecekti

III. BÖLÜM MUSTAFA KEMAL ve SAVAŞAN FENERBAHÇE

Mustafa Kemal Trablusgarp Yollarında

Galatasaray-Fenerbahçe rekabetinin başladığı o günlerde Mustafa Kemal'de İstanbul'daydı. Ordunun siyasete karıştırılmasına duyduğu tepkiden dolayı İttihat ve Terakki Cemiyetinden kopma noktasına gelmişti

Mustafa Kemal 31 Mart İsyanı'nı bastırdıktan sonra 16 Mayıs 1909'da İstanbul'dan Selanik'e döndü. Cumalı Ordugahı manevralarına katıldı. Daha sonra 3. Ordu Piyade Subay Talimghahı Komutanlığına karıdı. Sonra da geniş yetkilerle Trablusgarp'a yollandı. Oradan döndükten sonra 13 Ocak 1910'da Selanik 2. Redif Tümen Kurmay Başkanlığına getirildi. Aynı yıl Fransa'da düzenlenen Picardia manevralarında Osmanlı Devleti'ni temsil etti. Oradan döndükten sonra ikinci ez Trablusgarp'a atandı; fakat yoldan çevrilip İstanbul'a çağırıldı ve Genelkurmay'da görevlendirildi.

Mustafa Kemal İttihat Terakki'den ayrılmak üzereydi; ama politi-an da uzak durmuyordu. Emrindeki subayları toplayarak onlara teji konusunda konuşmalar yapıyordu. İttihatçılar bunun altında si-

B*

sn ,1

!«-:'

76 • SİNAN MEYDAN

yasi bir amaç sezmiş olacaklar ki onu İstanbul'a jurnallediler. Harbiye Nazırlığı'na getirilen Mahmut Şevket Paşa'nın emriyle Mustafa Kemal yoldan çevrilip İstanbul'a atandı.

Burada Genelkurmay'ın gözetimi altında bulundurulacaktı.

32 Gün Sonra

Mustafa Kemal İstanbul Genelkurmayında görevliyken İtalyanlar Trablusgarp'a saldırdı. Sömürge arayışı içindeki İtalyanlar savunmasız durumdaki bu sıcak toprakları ele geçirmek için sabırsızlanıyordu. Mısır'ın İngilizlerde olması Osmanlı'nın Trablusgarp'la kara

bağlantısının kopmasına neden olmuştu, Abdülhamid döneminde donanma Haliç'te çürümeye terk edildiğinden, Osmanlı deniz gücünden de yoksundu.

Geriye tek bir seçenek kalıyordu.

İttihatçı usulü, gizli yollarla Trablusgarp'a gidip bölge halkını örgütlemek.

Mustafa Kemal 8 Ekim 1911'de gönüllü olarak İtalyanlarla savaşmak için Trablusgarp'a hareket etti. Kimliğini gizlemişti, "Şerif" takma adını kullanacaktı. Sözde sivil bir gazeteciydi. Uydurma belgelerle seyahat edecekti. Yanma İttihat ve Terakki'nin gözde hatiplerinden Şair Ömer Naci'yi de aldı. Son dakikada teşkilatın iki silahşoru de onlara katıldı. Bunlardan biri bir zamanlar Mustafa Kemal'i öldürmekle görevlendirilen Yakup Cemil'di. Mustafa Kemal bu yol arkadaşından hiç de memnun değildi.

Yola çıkmadan önce İstanbul'daki işlerini sonradan yaveri olacal Salih (Bozok)'a devretti.

Ona, annesine verilmek üzere bir miktar par' bıraktı, ama şimdilik gittiği yeri Zübeyde Hanım'a söylememesini istedi

Mustafa Kemal'in İstanbul'dan Trablusgarp'a doğru hareket ettiği günlerde İttihat ve Terakki'nin ihtiraslı üyesi Enver de birtakım ateş" genç subaylarla birlikte İtalyanlara karşı bir savunma hattı oluşturttK üzere Trablusgarp'a doğu hareket etmişti.

Mustafa Kemal Trablusgarp Bingazi'ye gidecekti, ama bunu iç'l'1 İngilizlerin elinde bulunan Mısır'dan geçmesi gerekiyordu. Mustafa Ke' mal, İngilizleri atlatılabilmek için Arap kılığına girip ilk fırsatta Batı Salı'

77-SARI LACİVERT KURTULUŞ

Mustafa Kemal Trablusgarp'ta (sağda)

raya doğru yola çıktı. İskenderiye'de hukuk öğrencisi küiğmdaki iki arkadaşı da ona katıldı.

Mustafa Kemal İngilizleri atlatıp, binbir güçlkle Trablusgarp'a oe'uiğinde Enver'i Arap şeyhi kılığında gösterişli çadırında Araplarla görüşürken buldu. Arap şeyhi küiğmdaki Enver Araplara altınlar ve artanlar dağıtarak onları İtalyanlara karşı savaşmaya çağırıyordu. Mustafa Kemal de Arap kılığına girerek ileri gelen Arap şeyhleriyle UŞtü Ve]-)azı kabilelerin desteğini almayı başardı. Derne ve Tob-"la İtalyanlara karşı bir savunma hattı kurdu. Günlerce sıcak kumla-

78 • SİNAN MEYDAN

rm üzerinde güneş altında savunma planları yaptı, eğittiği yerlilerde: oluşan kuvvetlerle İtalyanlarla dövüştü.

Birkaç ay sonra iyice zayıflamıştı, almacık kemikleri çıkmış, gö; çukurları derinleşmişti, günlerce tıraş olmaya fırsat bulamadığından sa kalları da uzamıştı; tıpkı bir gerillaya benziyordu.

1912 yılı sonlarına kadar Derne ve Tobruk arasında mekik dokudu. Bu sırada Enver'i yakından tanıma fırsatı da buldu. Enver'in zayı taraflarım gördü. Enver cesur ama mantıksızdı. Taktik ve stratejide: yoksundu, adeta düşler aleminde geziyordu.

Mustafa Kemal'in Enver hakkındaki yorumlarını tarih doğrulayacaktı.

Mustafa Kemal, tam 321 gün Trablusgarp çöllerinde kaldı. İtalyanlara karşı başarılı gerilla savaşları verdi. Tüm olanaksız koşullara rağmen İtalyanları bunalttı. 13 Ekim 1912'de Uşi Antlaşması'nım imzalanmasının ardından 24 Ekim 1912 Perşembe günü Trablusgarp'tan ayrıldı.

Mustafa Kemal Trablusgarp'tan dönerken, Rusya'nın kışkırtmasıyla harekete geçen Balkan devletleri Edirne'ye saldırmak üzereydi.

Fenerbahçe'nin İlk Şampiyonluğu

Fenerbahçe Cuma Ligi'ne gireli iki yıl olmuştu ama henüz dişe dokunur bir başarı elde edememişti. Üstelik bu ligin Fenerbahçe dışındaki tek Türk takımı Galatasaray'la yaptığı üç maçta toplam 15 gol yemiş ama tek bir gol bile atamamıştı.

Sarı lacivertli takım sıkıntılı günler yaşıyordu.

Ne yapılabilirdi? Kulübün iyi futbolcuları transfer edecek kadar parası yoktu. Darboğazdaki Fenerbahçe için tek çıkar yol başka bir takımla güç birliği yapmaktı.

O günlerde Anadolu yakasında iyi futbolcuları olan güçlü takım vardı. Bir çıkış yolu arayan Fenerbahçeli yöneticiler bu klüplerden biriyle güç birliği yapmaya karar verdiler. Böylece, hem İngilizleri, hem azınlıkları hem de şu Mekteb-i Sultanin Galatasaraylıları yenebilir, bit anda halkın sevgilisi haline gelebilirlerdi.

Ön görüşmelerin ardından Fenerbahçe ve Üsküdar Kulübü yöneticiler'

I

79-SARI LACİVERT KURTULUŞ

Üsküdar'daki bir gazinoda bir araya geldiler. Uzun tartışmalar oldu. Her-:s birleşmenin yararına inanıyordu. Pek çok konuda anlaşıldı; ama söz dö-,p dolaşım kulübün adının ne olacağına gelince ortalık birden kanştı. Ses-yükseldi, mimikler derinleşti, yüzler gerildi. Sayıca daha kalabalık olan küdarlılar ille de kulübün adının "Üsküdar-Fenerbahçe" olmasını istiyor-ıdı. Fenerbahçeliler ise buna şiddetle itiraz ediyorlardı. Fenerbahçelilerin karlılığı karşısında Üsküdarlılar başka bir fikir ileri sürdüler:

"Peki o zaman ne Üsküdar olsun ne Fenerbahçe. Üsküdar ile Fe-•rbahçe arasında bir sürü semt var. Onlardan birini seçip o isim altm-toplanahm."

Bu sözler Fenerbahçe Başkanı Ayetullah Bey'i çileden çıkardı. Üs-idarlılar, "Kulübün adı Fenerbahçe olmasın da ne olursa olsun istiri-ar." diye düşündü ve şu teklifi sundu:

"Takımın adı Fenerbahçe olarak kalsın, ama renkleri siz secini" Bu zler Üsküdarlıları şaşırtmıştı. İçlerinden bir kaçı adeta Ayetullah Bey'i ırkutmak istercesine yüksek ses tonuyla itiraz ediyorlardı. Mızımızlan-alar artınca masanın başında oturan Ayetullah Bey fesini düzelterek vaşça ayağa kalktı. Üsküdarlılara hükmeder bir tonda şunları söyledi.

"Fransa Kralı 14. Lui bir tarihte 'Ben devletim' demiş. Şimdi de ben m lafı edeceğim; 'Ben Fenerbahçe'yim.' Bu tekliflerin hiçbirini görüş-eye değer bulmuyorum. Birleşme de olmayacak. Toplantı bitmiştir."

Ayetullah Bey masadan kalktı, geri dönüp kapıya doğru yürürken, ğer Fenerbahçeliler de onu takip etti. Üsküdarlılar ise süt dökmüş di gibi arkadan sessizce bakıyorlardı.

1911 yılında Fenerbahçe'nin başkanlığına takımın kaptanı Kulak-Galip getirildi.

Saint Joseph çıkışlı Galip Bey aynı zamanda takımın antrenörü ol-1 ve tanıdığı iyi futbolcularla Fenerbahçe'yi güçlendirmeye başladı.

İlk iki sezonda önüne gelene yenilen Fenerbahçe şimdi eski hesap-ı kapatmaya kararlıydı. Fenerbahçe'nin yeniden yapılanmaya çalıştığı Şünlerde Galatasaray ise İstanbul'un sevgilisi olmuştu. Futbol meraklının takıma olan ilgisi o kadar artmıştı ki Galatasaray yönetimi i bir takım kurmaya karar verdi.

İstanbul Ligi'nde artık iki Galatasaray takımı vardı.

78 • SİNAN MEYDAN

79 «SARI LACİVERT KURTULUŞ

rın üzerinde güneş altında savunma planları yaptı, eğittiği yerlilerden oluşan kuvvetlerle İtalyanlarla dövüştü.

Birkaç ay sonra iyice zayıflamıştı, almacık kemikleri çıkmış, gö? çukurları derinleşmişti, günlerce tıraş olmaya fırsat bulamadığından sakalları da uzamıştı; tıpkı bir gerillaya benziyordu.

1912 yılı sonlarına kadar Deme ve Tobruk arasında mekik dokudu. Bu sırada Enver'i yakından tanıma fırsatı da buldu. Enver'in zayıf taraflarını gördü. Enver cesur ama mantıksızdı. Taktik ve stratejiden yoksundu, adeta düşler aleminde geziyordu.

Mustafa Kemal'in Enver hakkındaki yorumlarını tarih doğrulayacaktı.

Mustafa Kemal, tam 321 gün Trablusgarp çöllerinde kaldı. İtalyanlara karşı başarılı gerilla savaşları verdi. Tüm olanaksız koşullara rağmen İtalyanları bunalttı. 13 Ekim 1912'de Uşi

Antlaşması'nın imzalanmasının ardından 24 Ekim 1912 Perşembe günü Trablusgarp'tan ayrıldı.

Mustafa Kemal Trablusgarp'tan dönerken, Rusya'nın kışkırtmasıyla harekete geçen Balkan devletleri Edirne'ye saldırmak üzereydi.

Fenerbahçe'nin İlk Şampiyonluğu

Fenerbahçe Cuma Ligi'ne gireli iki yıl olmuştu ama henüz dişe dokunur bir başarı elde edememişti. Üstelik bu ligin Fenerbahçe dışında ki tek Türk takımı Galatasaray'la yaptığı üç maçta toplam 15 gol yemi| ama tek bir gol bile atamamıştı.

Sarı lacivertli takım sıkıntılı günler yaşıyordu.

Ne yapılabilirdi? Kulübün iyi futbolcuları transfer edecek kadai parası yoktu. Darboğazdaki Fenerbahçe için tek çıkar yol başka bir tal kımıla güç birliği yapmaktı.

O günlerde Anadolu yakasında iyi futbolcuları olan güçlü takımla! vardı. Bir çıkış yolu arayan Fenerbahçeli yöneticiler bu klüplerden bij riyle güç birliği yapmaya karar verdiler. Böylece, hem İngilizleri, hen azınlıkları hem de şu Mekteb-i Sultanili Galatasaraylıları yenebilir, bilj anda halkın sevgilisi haline gelebilirlerdi.

Ön görüşmelerin ardından Fenerbahçe ve Üsküdar Kulübü yöneticileri

Mühürdar'daki bir gazinoda bir araya geldiler. Uzun tartışmalar oldu. Herkes birleşmenin yararına inanıyordu. Pek çok konuda anlaşıldı; ama söz dönüp dolaşp kulübün adının ne olacağına gelince ortalık birden karıştı. Sesler yükseldi, mimikler derinleşti, yüzler gerildi. Sayıca daha kalabalık olan Üsküdarlılar ille de kulübün adının "Üsküdar-Fenerbahçe" olmasını istiyorlardı. Fenerbahçeliler ise buna şiddetle itiraz ediyorlardı. Fenerbahçelilerin kakarlılığı karşısında Üsküdarlılar başka bir fikir ileri sürdüler:

"Peki o zaman ne Üsküdar olsun ne Fenerbahçe. Üsküdar ile Fenerbahçe arasında bir sürü semt var. Onlardan birini seçip o isim akında toplanalım."

Bu sözler Fenerbahçe Başkanı Ayetullah Bey'i çileden çıkardı. Üsküdarlılar, "Kulübün adı Fenerbahçe olmasın da ne olursa olsun istiyorlar." diye düşündü ve şu teklifi sundu:

"Takımın adı Fenerbahçe olarak kalsın, ama renkleri siz secini" Bu sözler Üsküdarlıları şaşırtmıştı. İçlerinden bir kaçı adeta Ayetullah Bey'i korkutmak istercesine yüksek ses tonuyla itiraz ediyorlardı. Mızımızlanmalar artınca masanın başında oturan Ayetullah Bey fesini düzelterek yavaşça ayağa kalktı. Üsküdarlılara hükmeder bir tonda şunları söyledi.

"Fransa Kralı 14. Lui bir tarihte 'Ben devletim' demiş. Şimdi de ben aynı lafı edeceğim; 'Ben Fenerbahçe'yim.' Bu tekliflerin hiçbirini görüşmeye değer bulmuyorum. Birleşme de olmayacak. Toplantı bitmiştir."

Ayetullah Bey masadan kalktı, geri dönüp kapıya doğru yürürken, diğer Fenerbahçeliler de onu takip etti. Üsküdarlılar ise süt dökmüş Kedi gibi arkadan sessizce bakıyorlardı.

1911 yılında Fenerbahçe'nin başkanlığına takımın kaptanı Kulak-sız Galip getirildi.

Saint Joseph çıkışlı Galip Bey aynı zamanda takımın antrenörü ol-u ve tanıdığı iyi futbolcularla Fenerbahçe'yi güçlendirmeye başladı.

Hk iki sezonda önüne gelene yenilen Fenerbahçe şimdi eski hesap- rı kapatmaya kararlıydı. Fenerbahçe'nin yeniden yapılanmaya çalıştığı günlerde Galatasaray ise İstanbul'un sevgilisi olmuştu. Futbol merak- ttnın takıma olan ilgisi o kadar artmıştı ki Galatasaray yönetimi

1101 bir takım kurmaya karar verdi.

İstanbul Ligi'nde artık iki Galatasaray takımı vardı.

80«SİNAN MEYDAN

81 »SARI LACİVERT KURTULUŞ

Galatasaray B takımı şaibeli maçlar yüzünden adını Progres olara] değiştirmek zorunda kalacaktı. Takımın çoğu İngilizlerden oluşuyordu^

Galatasaray, maçlarda futbol oynamaktan çok boksla karışık güreş yapan Ayıcı Adnan Bey yüzünden ligden çekildi. Maçlarda rakip fut-j bolcularm kollarını, bacaklarını kıran Ayıcı

Hikmet yüzünden diğer ta-j kımlar, "Trablusgarp Savaşı'nda bile bu kadar zayıf vermedik." diye rek Galatasaray'la maç yapmak istemeyince bu konuyu gurur meselesi yapan Galatasaray o sezon ligden çekilmişti.

6 takımın mücadele ettiği 1911-1912 ligine Fenerbahçe fırtına gib girdi. Maçlarını tek tek kazanan Fenerbahçe şampiyon olmak için sor maça Stroggers'i yenmek zorundaydı. Maç öncesi Fenerbahçeli savunma oyuncularından Arif sakatlandı' Tüm İstanbul halkı o sezon yüzüp yüzüp kuyruğuna gelen Fenerbahçe'nin şampiyon olmasını istiyordu. Öyle ki ligden çekilen Galatasaray; bile bu düşüncedeydi; hatta birkaç oyuncusunu son maç için Fenerbahçe'ye vermeyi teklif etti. Fenerbahçeli yöneticiler ise Galatasaray'a teşekkür edip bu teklifi kibarca geri çevirdiler.

Fenerbahçe şampiyonluk maçına eksik kadroyla çıkıyordu.

Fenerbahçe'nin maçından bir esantene

Kadıköy Union Club'ta yapılacak maçın hakemi M. Jim La Fontaine'di.

Bir Fenerbahçe maçına ilk kez bu kadar fazla seyirci geliyordu. Her yer rengarenkti:

Vişneçürüğü fesler, lacivert ceketler, yeşil fularlar, turkuvaz baş örtüleri, mavi elbiseler ve kırmızı bayraklar maçı renklendiriyordu. Rum güzelleri yine en önde kendileri için ayrılmış bölümde maçı seyredeceklerdi: Maç öncesi son hazırlıkları yapan futbolcuları işveli bakışlarla süzüyorlardı. Ara sıra sahanın içine çocuklar dalıyor, futbolcuların arasına karışıp topu kapmaya çalışıyorlardı.

Maç, hakem La Fontaine'in düdüğüyle başladı.

İlk yarı 0-0 bitti.

İkinci yarının sonlarına doğru Fenerbahçe atakları sıklaşmaya başladı.

Gol pozisyonlarında Türk seyircilerin çığlıkları yükseliyor, "Bastır, daha hızlı, koşsana!" seslerine Rum seyircilerin, "Vire, yasu, zito, ka-to..." sesleri karışıyordu.

Maçın bitmesine sadece 8 dakika vardı. Seyircilerin gözlerindeki korku büsbütün açığa çıkmıştı. Umutlar tükenmek üzereydi ki sırtı Stroggers kalesine dönük olan sol sahada Sabri merkez muavin Sabri'den bir pas aldı. Sol ayağını omuzu yüksekliğinde kaldırıp, hafifçe geriye doğru yatarak topu sol köşeden rakip kaleye soktu.

Vegooooo...

1 dakika sonra hakemin son düdüğü çaldığında sevinçten adeta sarhoşa dönen seyirciler, bağırp çağırarak sahanın içine daldılar.

Gölü atan Sait, kollarına güvenen seyircilerin omuzlarında sahayı terk ediyordu.

1911-1912 sezonunda Fenerbahçe İstanbul Ligi'ni 21 puanla şampiyon olarak bitirmişti.

Şampiyon kadroda şu futbolcular vardı:

Arslanyan Hasan Kamil, Asaf, Galip, Kemal, Hikmet, Arif, Sait Selahattin, Sabri, Miço, Süreyya, Tevfik.

Fenerbahçe şeytanın bacağını kırmıştı. Futbolcular ve yöneticiler kendilerine çok daha fazla güveniyorlardı. Tüm takım, hatta tüm İstanbul yeni sezonu ipe çekiyordu. Ne de olsa

Fenerbahçe'nin Galata-

82-SİNAN MEYDAN

Saray'la görülecek bir hesabı vardı; ama Fenerbahçe bu hesabı görme için daha iki yıl beklemek zorunda kalacaktı.

Balkan Savaşları Başlıyor

Osmanlı Trablusgarp Savaşı şokunu atlatmadan Balkan bunalımıyla karşı karşıya kalmıştı.

Balkan ülkeleri Osmanlı başkentini tehdit ediyorlardı.

Bulgarlar Edirne'ye kadar gelmişlerdi. Gazeteler şehit ve yaralı haberleriyle doluydu. İstanbul acıya bulanmıştı. Şehit analarının ağıtı; İstanbul'un yedi tepesinde yankılanıyordu. Şehit ve yaralılar akın akın İstanbul'a taşınıyordu.

Balkanlar ağlıyor, İstanbul yas tutuyordu.

Bu acılı günlerde futbol maçlarına da ara verildi. 1912-1913 sezonu İstanbul Ligi tatil edildi.

Tüm gençler gibi Fenerbahçeli futbolcular da vatan savunması cepheye koştular. Fenerbahçe'nin kurucularından Hasan Bey Balkı Savaşı'na gönüllü yazıldı ve otomobilini orduya teslim etti. Asker! hizmetini de şoför olarak yaptı.

Mustafa Kemal, İstanbul'a ulaştığında I. Balkan Savaşı bitmek ü reydi. Rumeli'nin tamamı kaybedilmişti. Bulgarlar İstanbul sınırına dar gelmişler, Edirne ve Kırklareli'yi ele geçirmişlerdi.

Yunanlılar ise Selanik'i işgal etmişlerdi.

Düzenli gruplar halinde sert adımlarla Selanik'e giren Yunan o su, "Zitto, zito!" diye haykıran çılgın bir kalabalığın gül yağmuru; karşılandı. Pencerelerde, damlarda, mavi-beyaz Yunan bayrakları d galanıyordu.

Kırmızının içindeki ay yıldız ise büsbütün ortadan kalkmıştı.

Mustafa Kemal'in annesi Zübeyde Hanım ve kız kardeşi Makb Selanik'teki evlerini bırakmışlar, düşmandan kaçan Müslümanlarla likte İstanbul'un yolunu tutmuşlardı.

Mustafa Kemal'in içi kan ağlıyordu. Doğduğu ve çocukluğunu çirdiği şehir Yunan askerlerinin ayaklan altında çiğneniyordu. Üste! annesi ve kız kardeşinden haber alamamıştı.

83-SARI LACİVERT KURTULUŞ

Binlerce Selanik Türkü İstanbul'da camilere yığılmış, perişan, aç ve sefil halde iliklerine kadar işleyen kış soğuğuna direnmeye çalışıyordu.

Mustafa Kemal gözlerinin önünde pek çok Türk'ün can verdiğini gördü.

Sonunda annesini ve kız kardeşini buldu. Zübeyde Hanım evinden ve yurdundan uzak kalmanın acısıyla bitkin görünüyordu. Oturduğu yerde başını önüne eğmiş, sallanarak dizlerini dövüyordu. Makbule ise perişan ve bitkin halde annesinin gözyaşlarını siliyordu.

Fikriye de oradaydı. Zübeyde Hanım'm ölmüş kocasının yeğeni Fikriye artık iyice büyümüş, nerdeyse bir genç kız olmuştu.

Mustafa Kemal, onlara İstanbul'da bir ev kiraladı ve Genelkur-may'daki görevine döndü.

21 gün İstanbul'da kaldı. Bu sürede çeşitli görüşmeler yaptı. Bir ara Harp Okulu'nun karşısındaki 211 numaralı evde oturan Madam Corinne'i ziyaret etmeye başladı. Madam Corinne, Balkan Savaşı'nda şehit düşen Yüzbaşı Ömer Lütfi'nin dul eşiydi. Mustafa Kemal bu güzel, zeki ve kültürlü bayanla duygusal boyutlara varan sıkı bir dostluk kurdu ve 1917 yıla kadar Madam Corinne'le mektuplaştı.

Mustafa Kemal, 21 Mayıs 1913 Çarşamba günü Bolayır'a hareket etti.

Yeni görevi, Bolayır'da Gelibolu yarımadasının nasıl savunulacağını araştırmaktı.

I- Balkan Savaşı sonunda Bulgaristan diğer Balkan devletlerinden Çok daha fazla toprak alınca, emperyalist paylaşımındaki bu adaletsizlik II. balkan Savaşı'nın patlak vermesine neden oldu. Yunanistan, Sırbistan, Karadağ ve Romanya aralarında anlaşarak Bulgaristan'a savaş ilan ettiler.

Bu sırada Enver Talat ve Cemal Paşalar İttihat ve Terakki içinde uî'ü bir oligarşik idare oluşturdular. 1913'teki sivil darbenin ardından da ittihat ve Terakki diktatörlüğü başladı. Bulgaristan diğer Balkan ülkeleriyle savaşırken Türk ordusu Batıya doğru kaydırıldı. Edirne ve Kırklareli kurtarıldı. Plan gereği Türk ,, Su hep birlikte Edirne'ye girecekti, ama İttihat Terakki'nin ihtiraslı berinden Enver bu zaferi kendisine mâl etmek ve bu sayede yüksel-mek istiyordu.

w

s. ,>, ~

84 • SİNAN MEYDAN

85-SARI LACİVERT KURTULUŞ

Birkaç gün sonra Edirne bayram yerine dönmüştü. Büyük çarşı bay-J raklarla süslenmişti, şehrin değişik yerlerinde davul zurnalar eşliğinde insanlar halay çekiyordu. Asıl kalabalık ise Edirne'nin girişine toplanmış ellerindeki bayraklarla şehre girecek Türk ordusunu bekliyordu.

Öğlene doğru, beyaz bir at üzerinde yakışıklı genç bir subay gö-j rüldü uzakta. Arkasında bir müfreze vardı.

O günden sonra "Edirne kahramanı" olarak nam salacak olan bil genç subay Enver'den başkası değildi.

1913'te Türk ordusu Edirne'yi kurtarmış, İstanbul'un neşesi yerini gelmişti. Kadınlar, sinemaların, erkekler ise futbol oynanan çayirlara yolunu tutmuşlardı.

1913 sezonuna şampiyon olarak giren Fenerbahçe hiç yenemediğ Galatasaray'ı bekliyordu. Fenerbahçe'nin İlk Galatasaray Zaferi

Üç yıldır sabırsızlıkla Galatasaray'ı bekleyen Fenerbahçe 1913 yıl lında Galatasaray maçına çıktı. Savaşın yıpratıcı etkilerinden bir an önj ce kurtulmak isteyen İstanbullular bu maçı iple çekmişti.

Otomobil Nurili, Nüzhetli, Memişli Fener forveti yine gol atamadı fakat bu sefer gol de yemedi.

İlk maç 0-0 bitti.

Bu skora en çok şaşırın Galatasaraylılar oldu; onlar daha önce ol| duğu gibi yine çok kolay kazanacaklarını düşünüyorlardı; ama bu sefer karşılarında çok güçlü bir Fenerbahçe bulmuşlardı.

Bu beraberlik aslında Galatasaray'a bir uyarıydı; Bu erken uyarıdan ders almayan Galatasaraylılar ligin ikinci yarısındaki maçta çok daha fazla şaşıracaktı.

1913 yılı Aralık ayında Fenerbahçe ve Galatasaray Kadıköy'de karşı karşıya geliyorlardı.

Daha bir hafta öncesinden İstanbul ahalisi bu maçın havasına girmişti.

Kuşdili Çayırı sabahın erken saatlerinden itibaren dolmaya başla' mıştı. Coşkulu kalabalık sabırsızlıkla maç saatini bekliyordu. Öğlen 1' doğru acıkanlar stattaiki Lambon'un kırık camlı seyyar büfesine koş 1 l'

yordu. Burada kuyruğa girmek istemeyenler ya da kalabalıkta seslerini büfeciye duyuramayanlar, Kuşdili'nin tahta köprüsünden geçip soluğu hemen köprünün yanındaki piyazcıda alıyorlardı. Yemekten sonra da seslerinin açılması için manavların yanındaki turşucudan birer bardak biberli turşu suyunu devirdikten sonra stadyumun yolunu tutuyorlardı. Maç başlayıncaya kadar sohbet ediyorlar, takım tertiplerinden, futbolculardan, transfer dedikodularından, öteden, beriden konuşuyorlardı. Bir taraftan da gözücuyla saatlerini kontrol ediyorlardı.

Maç başlamak üzereydi.

Önce koşarak sarı kırmızı formalarıyla Galatasaraylı futbolcular sahaya girdi, arkadan da Fenerbahçeliler görüldü. Seyirciler tuttıkları takımın oyuncularını alkışlıyorlardı. Futbolcular bir süre ısınma hareketleri yaptı, Fenerli Hasan Kamil ve Sait Hikmet kale önünde ufak bir şut çalışması yaparken Galatasaraylı futbolcular da orta saha da pas çalışması yapıyorlardı. Hakem futbolcuları orta sahaya çağırdı, kaptanlar tokalaştı ve para atışı yapıldı. Kaleler seçildi ve heyecan kasırgası arasında ilk düdüğü duyuldu. Fenerbahçe Galatasaray derbisi başlamıştı.

Top bir süre nereye gideceğini bilmeksizin ortalarda dolaştı durdu. Her iki takım da sert oynamasına karşın Galatasaraylılar daha soğuk kanlı görünüyorlar, daha isabetli pas yapıyorlardı.

Bu sırada Nuri orta sahada kaptığı topu altı pasın üzerinden Hasan Kamil'e uzattı. Hasan Kamil penaltı noktası civarında kontrol ettiği to-pu düzgün bir vuruşla Galatasaray kalesine gönderdi.

Gooooool...

Fenerbahçe 1, Galatasaray 0.

Bu gol, kuşluk vaktinden beri tribünleri doldurmaya başlayan Fe-^erli taraftarları çılgına çevirdi. Bağıra çağıra birkaç Fenerli futbol sever endini tutamayarak sahaya dalıp

Fenerbahçeli futbolculara sarıldı. Ga-at-asaraylar yeniden oyuna başlayacağıya kadar alkış devam etti.

Aradan üç dört dakika geçmişti, Galatasaraylı futbolcular yedikleri &°le çok kızmışlar, işi daha sıkı tutmaya, daha organize hücumlar yapmaya başlamışlardı. Büyük Oberle Galatasaray'ın beraberlik gölünü at-6 Uda bu sefer sarı kırmızı renklerle süslenmiş tribün dalgalanmaya

86 • SİNAN MEYDAN

başladı. Fenerbahçeli seyircilerin yüzleri düştü, "ah, tüh" seslerini, yakınmalar, eleştiriler takip etti.

Fenerbahçe 1, Galatasaray 1.

Karşılıklı ataklar gol getirmeyince ilk yarı 1-1 berabere bitti.

Devre arasında tribünler boşaldı. Acıkan midelere soğuktan bayatlamış sandviçler indirildi afiyetle. Üstüne de tepesi zıpızıpı gazozlardan içildi, lıkır lıkır...

İkinci yarı başlamak üzereydi. Futbolcular hakemin düdüğünü bekliyorlardı.

İkinci yarı Fenerbahçelilerin vuruşuyla başladı. Bu sırada sicim gibi bir yağmur yeşil sahayı ıslatıyordu. Meşin yuvarlak ıslak çimler üzerinde şimdi daha hızlı hareket ediyordu.

İlk hücum Fenerbahçe'den geldi. İkinci de, üçüncü de... Fenerin genç forvetleri Galatasaray'ın daha yaşlı savunmasını sarsmaya başlamışlardı.

Gelişen bir Fenerbahçe atağında orta muhacim Hasan Kamil 2. golü attı, Galatasaray şaşırmıştı, Fenerbahçeli seyircilerin gol sevinci devam ederken sağ açık Miço bir gol daha attı.

Fenerbahçe 3, Galatasaray 1.

Galatasaray'ın ayakta kalan tek futbolcusu Oberle topu Fenerbah-; çe kalesine gönderince Galatasaraylı taraftarlar yeniden umutlandı. Maçın bitimine on beş dakika kala skor 3-2 Fenerbahçe lehineydi.

Son dakikalarda Fenerbahçe bir gol daha atınca maç 4-2 bitti.

Bu maç sadece Fenerbahçe'nin Galatasaray karşısındaki ilk zaferi değil, aynı zamanda Galatasaray'a karşı tam 9 yıl devam edecek Fenerbahçe üstünlüğünün de ilk işaretiydi.

İstanbul'un en gözde renkleri artık sarı lacivertti.

Sarayı ve Sultanı arkasına alan, alafranga üst tabakanın, orta sH nı hor gören Galatasaraylı gençleri ilk kez dize getirilmişti, Üstelik havalı gençleri dize getiren Anadolu yakasının yeni kurulan mütev; bir Türk takımıydı.

Fenerbahçe, 6 takımın katıldığı 1913-1914 liginde hiç yenilmede! 18 puanla şampiyon oldu.

87-SARI LACİVERT KURTULUŞ

İstanbulullar öteden beri ligdeki İngiliz ve Rum takımlarını yendiği için Galatasaray'a ilgi duyuyordu; ama Fransız destekli, Saraya yakın Mekteb-i Sultanili bu zamane gençlerine içten içe gizli bir tepki de besliyorlardı. Oysa ki Fenerbahçe çok başkaydı: Fenerbahçe o zamanlar İstanbul'un taşrası olarak görülen, Anadolu kokan Kadıköy'ün takımıydı. Galatasaray gibi üst tabakaları değil, sıradan halkı temsil ediyordu. Bu nedenle kısa sürede halkın sevgilisi olacaktı.

1914 yılında Osmanlı'da en ünlü takım Fenerbahçe'ydı.

Taraftar kitlesi hızla artıyordu. Ünü, Avrupa yakasında da duyulmuştu. Hatta bazı Galatasaraylılar artık Fenerbahçe'yi tutmaya başlamışlardı.

Bu süreçte Fenerbahçe kurumlaşmasını da tamamlıyordu. Ekonomik durumu düzelmişti. Artık futbolcuların kulüp başkanlığı yapmaları da gerekmiyordu. Fenerbahçe'ye olan ilgi arttıkça bu ilgiden yararlanmak isteyenlerin sayısı da artıyordu. Fenerbahçe'nin kapısını çalan asil, varlıklı ve siyaseten güçlü kişiler Fenerbahçe'ye başkan olmak için can atıyorlardı.

Osmanlı'da meşrutiyet ilan edilmiş, meclis açılmış; ama saltanatın gücü henüz tam olarak kırılmamıştı. Bu süreçte Şehzade Osman Fuat Efendi, Fenerbahçe'nin fahri başkanı oldu.

Osman Fuat Efendi V. Murat'ın torunu ve Şehzade Selahattin Efendi'nin oğluydu.

Halk takımı Fenerbahçe, sarayın ilgisini çekmeye başlamıştı. Artık Fenerbahçe maçlarını saraylılar da seyrediyordu.

Sonradan Fenerbahçe başkanlığına getirilecek olan Şehzade Ömer Faruk Efendi hiçbir maçı kaçırmayan çok koyu bir Fenerbahçeliydi.

Futbolun kitleleri peşinden sürükleyen bir spor olduğunu fark e-den sadece saraylılar değildi; iktidara sahip olan İttihatçılar da bu durumun farkındaydı.

İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Fenerbahçe Fenerbahçe'ye Karşı Altınordu

Halkın Fenerbahçe hayranlığını ilk fark eden İttihatçı, İttihat ve

88 • SİNANMEYDAN

Terakki Cemiyetinin lideri Talat Paşanın en yakın adamlarından Kara Kemal'di. Talat Paşa, en büyük sırlarını bile sadece bu Kara Kemal ile paylaşırdı. Kara Kemal dönemin iase nazırıydı. Talat Paşa saray yanlısı alaylı askere karşı bir denge unsuru oluşturabilmek için Kara Kemal'i kullanıyordu. Bu amaçla onun aracılığıyla "esnaf birliği" gibi sivil örgütler kuruyordu. Bu sivil örgütler İttihat ve Terakki'nin birer şubesi gibi çalışıyordu.

Kara Kemal müthiş bir örgütçüydü. Zeki, kurnaz ve çok cesur bir örgütçü... Ziya Gökalp onun için: "Yıllardır İttihat ve Terakki'deyim bizi büyük efendi mi yönetir, küçük efendi mi? anlayamadım." demişti.* Büyük efendiden kastettiği Talat Paşa, küçük efendiden kastettiği ise Kara Kemal'di.

Kara Kemal, önemli şeyler söyleyeceği zamanlarda yaptığı gibi yine geniş omuzlarını iyice dikleştirerek Talat Paşa'ya Fenerbahçe'den bahsetti.

"Ahali futbola büyük ilgi duyuyor. Özellikle Fenerbahçe herkesin sevgilisi olmuş durumda. Biz de futbolla ilgilenelim. Bir kulüp kuralım sen de başına geç. Ne dersin?" Talat Bey, elindeki sigaradan bir nefes daha alarak, pencereye doğru yürüdü. Sırtı odaya dönük, "Hazır Fenerbahçe varken, neden yeni bir takım kuralım? Onun başına geçsek..." dedi.

Kara Kemal de Talat Paşa'mn yanma geldi. O da Talat Paşa gibi pencereden sokağa bakarak yanıt verdi.

"Haklısın. En iyisi Fenerbahçe başkanı olmak; lakin bu iş kolay değildir. Fenerbahçe kolay kolay ele geçirebileceğimiz bir camia değildir. Çok büyümüştür. Başında, saraydan çok nüfuzlu kişiler vardır; kulübün fahri başkanı Şehzade Osman Efendi'dir."

Talat Paşa, biten sigarasını masadaki kül tablasına bastırmak v pencereden ayrılıp masaya yaklaştı. Ahşap sandalyeye otururken şö; dedi. "Bu dönemde sarayla sürtüşmeyi göze alamayız. En iyisi yeni kulüp kuralım, ya da mevcut kulüplerden birini ele geçirelim."

Talat Paşa, ekonomik bakımdan güçlük çeken bir kulüp bulup

12 Kara Kemal, Atatürk'e karşı düzenlenen İzmir Suikastı sanığı olarak arat] mış, fakat tam yakalanacağı sırada intihar etmişti.

89 »SARI LACİVERT KURTULUŞ

sına geçmek istiyordu. Kısa bir araştırmanın ardından, birkaç yıl önce Galatasaray B takımı olarak kurulan İngiliz ağırlıklı Progres'in sıkıntılı günler geçirdiğini öğrendi.

Dahiliye Nazırı Talat Paşanın Progres'i himaye altına almak istemesine önce kimse bir anlam veremedi, ama bir süre sonra her şey anlaşıldı.

Progres'in başına geçen Talat Paşa'mn ilk işi kulübün adını değiştirmek oldu.

İttihatçıların ideolojisi Türkçülük olduğundan, Ziya Gökalp takıma "Altmordu" adını verdi. Altmordu'nun renkleri kırmızı-lacivertti.

Altınordu ilk maçında halkın sevgi gösterileriyle karşılandı. Ne de olsa yeni bir Türk takımı kurulmuştu. İstanbul'un futbol meraklıları bu yeni takımı görmek için maça akın etmişlerdi.

Alkışlar arasında Talat Paşa da kulüp başkanı olarak saha kenarındaki yerini aldı. Fesini çıkarıp, hafifçe tebessüm ederek seyircileri selamladı. Coşkudan o kadar memnundu ki Kara Kemal'e şöyle dedi:

"Bu futbol çok iyi bir şeymiş. Neden daha önce akıl etmedik?"

Talat Paşa, kendini futbolun büyüüne kaptırmıştı.

O günlerde İttihatçuların öteden beri örgütlenmeye çalıştıkları şehirlerden İzmir'de Talat Paşa'nın emriyle bir takım daha kuruldu.

İttihat ve Terakki'nin İzmir genel merkezini lokal olarak kullanan bu takımın adı Karşıyaka'ydı.

İttihatçuların futbol sevgisi giderek artıyordu. Cemiyetin İzmir İl Başkanı Mahmut Celal Bey (Bayar) de Altay kulübünü kurmuştu.

Karşıyaka, Altay ve Altmordu İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin yeşil sahalardaki temsilcileriydi. Onlar iktidarı temsil ediyorlardı;

İttihatçılar, için futbol sadece bir oyun değildi. Onlar için futbolun siyasal bir anlamı vardı.

İttihatçılar, futbol sayesinde halka ulaşmak, halkla bütünleşmek ve böylece iktidarlarını sağlamlaştırmak istiyorlardı.

Talat Paşa Altınordu'ya çok güveniyordu.

Ne gerekiyorsa yaptı, kesenin ağzını açtı, ne kadar iyi futbolcu Varsa transfer etti ve şampiyonluğu beklemeye başladı.

Fakat Fenerbahçe Talat Paşa'nın hevesini kursağında bırakacaktı.

90 • SİNAN MEYDAN

91 -SARI LACİVERT KURTULUŞ

1913-1914 sezonunu Fenerbahçe şampiyon olarak bitirirken, ikti-j darın takımını Altmordu ancak ikinci olmuştu..

Koskoca Sultan Abdülhamid'i dize getiren İttihatçı Talat Paşa Fe-| nerbahçe'yi dize getirememişti. Kızgın ve öfkeliydi.

Talat Paşa sadece sahada değil, saha dışında da kaybetmeye başla-i mıştı. Siyasi arenada İttihatçularla başa çıkamayan muhalifler Talat Pa-I şa'ya saldırmak istediklerinde Altınordu'ya saldırıyorlar ve Fenerbah-J çe'yi tutuyorlardı. Hatta İttihat ve Terakki içindeki Talat Paşa karşıtları! bile gizlice Fenerbahçe'yi destekliyorlardı.

Üstelik, Altmordu kurulduktan sonra Fenerbahçe'nin taraftar kit-j leşi biraz daha artmıştı.

Talat Paşa, genel merkezde ellerini arkasında birleştirmiş volta atı-j yor, Fenerbahçe'yi nasıl durdurabileceğini düşünüyordu.

Talat Paşa'yı bu futbol işine bulaştıran Kara Kemal de oradaydı.

Birdenbire, "Şampiyon kim?" diye sordu.

Talat Paşa, başını kaldırıp, şaşkın şaşkın Kara Kemal'e baktı. Bu soruya bir anlam verememişti.

Kara Kemal kendi sorusuna yine kendisi yanıt verdi.

"Fenerbahçe..."

Talat Paşa dayanamadı, "Yani, ne demek oluyor bu?" diye sordu yüksekçe bir tonda..

Kara Kemal, çok bilmiş bir tavırla, "Demek ki en iyi oyuncular bu takımda." diye cevap verdi.

Talat Paşa, Kara Kemal'in ne demek istediğini anlamıştı. Şöyle dedi: "O halde Fener'in en iyi futbolcularını almalıyız. Öyle mi?"

"Aynen öyle!"

"Ya gelmezlerse!" diye sordu Talat Paşa.

"Gelirler, gelirler. İş isteyene iş, para isteyene para, ev isteyene! ev... Kesenin ağzını açtık mı bu iş tamamdır. Bu yokluk, yoksullukta] kimse bu tekliflere hayır diyemez."

Tam da bu sırada Talat Paşa'nın aklına bir fikir geldi. "Bu vaadim] güzel, ama bana kalırsa öyle bir vaatte bulunmalıyız ki asla reddedeme]j sinler."

Bu sefer Kara Kemal merakla sordu: "Ne gibi?"

"Mesela Altmordulu futbolcuların askere alınmayacakları gibi!"

Her ikisi de keyiflenmişler, hafifçe tebessüm ediyorlardı.

Eli ayağı tutan herkesin askere alındığı o seferberlik günlerinde bundan daha cazip bir teklif olamazdı.

Talat Paşa İttihatçı kurnazlığıyla Fenerbahçe'nin önemli futbolcularını Altmordu'ya çekmeyi başarmıştı.*

Altmordu ile anlaşılan Fenerbahçeli futbolcular geleneklere uygun olarak kulüp binasına gelerek kaptandan izin istediler.

Kaptan Kulaksız Galip Bey, karşısında suç işlemiş çocuklar gibi boynu bükük bir şekilde sessizce bekleyen futbolcu arkadaşlarının gözlerine bakmak istiyordu. Sabırla bekledi. Önce Bombacı Bekir, sonra da diğerleri yavaşça başlarını kaldırıp Galip Bey'e baktılar.

Galip Bey, arkadaşlarının gözlerinin içine bakıyordu. Nice gol sevinçlerini, nice zaferleri birlikte yaşamışlardı. Ne zor koşullardan geçip, ne güzel günlere gelmişlerdi; ama şimdi yolları ayrılmak üzereydi.

Galip Bey'in sözleri bir tokat gibi düşecekti odanın ortasına:

"Ne siz ne de sizlerin paşaları bu kulübü yıkamayacak. Sizler ve sizler gibilerin üç kuruşluk menfaate eğilen karakterleri ile bu kulüp yaşayacaksa ölsün daha iyi. Ağabeylerimiz ve bizler bu kulübü sizin gibi alçaklara payanda olsun diye kurmadık. Haydi şimdi gidin ve askerliklerinizi Altmordu'nun gölgesinde, saray masalarında yapın. Bu vatan bizimdir. Altmordu sizin olsun."

Galip Bey'in bu sözlerinden sonra futbolcular başları önlerinde odayı terk ettiler.

Gerçek Fenerbahçeliler kendini belli etmeye başlamıştı.

Dağılmak üzere olan Fenerbahçe'nin imdadına bu sefer Elkatip Mustafa Bey ile Emen Bey yetişecek, Saint Joseph'te futbol oynayan ne Kadar genç varsa hepsini alıp Fenerbahçe'ye getireceklerdi. Bu yetenek-

Fenerbahçe'den Altmordu'ya geçen futbolcular şunlardı: Nüzhet Öniş, Tevfik Balıkçı, Fitol Nuri, Refik Osman Top, Sadık, Cafer Çağatay, Haydar Malkoç, Cemil Kara, Bombacı Bekir, Otomobil Nuri.

92»SİNAN MEYDAN

93-SARI LACİVERT KURTULUŞ

li gençlerden iki Fenerbahçe takımı daha kuracaklar ve böylece Fenerbahçe'nin sadece o gününü değil, geleceğini de kurtaracaklardı.

Bu yeni Fenerbahçe eskisinden çok daha güçlüydü. Çok geçmeden Zeki Rıza, Alaattin gibi Fenerbahçeli yıldızlar rakip takımların kabusu olacaklardı.

Birinci Dünya Savaşı başlamak üzereydi. Talat Paşa'nın Altmordu-su yeni sezona şampiyonluk parolasıyla hazırlanıyordu. Seferberlik ilan edilmişti. Herkes askere alınırken Altmordulu futbolcular yepyeni malarıyla ve kramponlarıyla antrenman yapıyordu.

Fenerbahçe, 2 Ekim 1914'ten 12 Kasım 1915 tarihine kadar oynadığı 15 maçın hiçbirinde yenilmeyecek, iki yıl üst üste şampiyonluk kazanan bu efsane takım ancak Birinci Dünya Savaşı'na yenilecekti.

I. Dünya Savaşı Başlıyor

Galatasaray'ı yenerek İstanbul Ligi'ndeki ikinci şampiyonluğunu kazanan Fenerbahçe Kadıköy'ün gururu haline gelmişti. Artık Kadıköy-lüler sadece maçlara değil, antrenmanlara da giderek Fenerbahçeli futbolcuları alkışlıyorlardı.

O günlerde Moda'da oturan iki İttihatçı; Dr. Nazım ve Dr. Tevfik Rüştü de Fenerbahçe'nin başarılarından etkilenmeye başlamıştı.

Dr. Nazım, arkadaşı Dr. Tevfik Rüştü ile Moda'da aynı evi paylaşıyordu. İki arkadaş, eve gelip giderken maça giden coşkulu kalabalıklara rastlıyorlar, kahvelerde, vapurlarda çarşı pazarda, hatta cemiyet toplantılarında bile Fenerbahçe'nin adını duyuyorlardı. Ülke meselelerinden arda kalan zamanlarında onlar da artık Fenerbahçe'den söz ediyorlardı.

Anlaşılan Fenerbahçe hastalığı onlara da bulaşmıştı

Dr. Nazım İttihat Terakki Merkezi Umumi Üyesi, Dr. Tevfik Rüştü (Araş) ise İstanbul Sağlık Teftiş Heyeti başkanıydı.

Dr. Nazım Talat Paşa'ya, Dr. Tevfik Rüştü ise Mustafa Kemal'e ya' kındı.

Mustafa Kemal, hürriyetin ilanından sonra kendi içinde birkaç ftr' kaya bölünen İttihat ve Terakki'de subayların ağırlığının artmasında l l rahatsızdı.

1909 Kongresi'nde ordunun siyasete karışmaması gerektiğini ileri sürmüştü. Kongre Mustafa Kemal'in bu önerisini dikkate almadığı gibi üstelik cemiyet içinde her geçen gün Enver gibi subayların etkisinin artmasına da göz yummuştu. Zamanla İttihat ve Terakki içinde Enver'e yakın subayların Mustafa Kemal'e olan düşmanlığı artacaktı.

II. Balkan Savaşı'nda Edirne'nin geri alınmasından sonra iyice yıldızı parlayan Enver yükseldikçe yükselmiş, Harbiye Nazırlığı'na kadar gelmişti. Üstüne üstlük bir de Osmanlı sultanlarından biriyle evlenerek I saraya damat olmuş ve. Boğaziçi'ndeki bir sarayda krallar gibi yaşamaya [başlamıştı. "Hürriyet kahramanı", "Edirne kahramanı" derken Enver şimdi "Paşa" olmuş ve süratle diktatörlüğe doğru kayıyordu.

İçerden ve dışardan kuşatılan yorgun imparatorluğun tüm dizgin-llerini eline geçirmek üzere olan Enver, en büyük rakip olarak Mustafa I Kemal'i görüyordu.

Çünkü Mustafa Kemal yönetim bozukluklarına karşı sesini yükseltiyor, mektuplarla, raporlarla, sözlerle asker ve sivil yöneticileri uyarıyor, iktidar sahiplerini dolayısıyla Enver'i rahatsız ediyordu.

Bu nedenle Enver ne yapıp edip Mustafa Kemal'i merkezden uzak tutmalıydı.

Mustafa Kemal 27 Ekim 1913'te Sofya Ateşemiliterliği'ne atandı. Bu bir sürgündü.

Mustafa Kemal, Sofya'ya hareket etmeden önce Dr. Tefvik Rüştü'yle görüşerek İstanbul'da olup bitenleri mektupla kendisine haber irmesini istedi. Dr. Tefvik Rüştü'nün en iyi haber kaynağı ise bacana-S1 Dr. Nazım'dı. Dr. Nazım, Talat Paşa'ya yakın olmakla birlikte Mustafa Kemal'e de karşı değildi. O da orduyla siyasetin birbirinden ayrılma-sı gerektiğine inanıyordu. Mustafa Kemal 23 Kasım'da İstanbul'dan trenle Sofya'ya doğru hare-Ket etti, 25 Kasım'da Sofya'ya ulaştı ve Splendide Palas Oteli'ne yerleşti.

Birkaç gün sonra Mustafa Kemal Moda'daki arkadaşı Dr. Tefvik K-üştü'ye 17 sayfalık bir mektup gönderdi. Tefvik Rüştü zarfı alelacele açıp mektubu okudu.

Mustafa Kemal mektubunda, I. Dünya Savaşı'nın başladığını belir-r. savaşın nedenlerini sıraladıktan sonra güçlü Alman ordularına

94 • SİNAN MEYDAN

güvenilmemesi gerektiğini, ilerleyen günlerde bu gösterişli ordunun çok zor durumlarda kalabileceğini ifade ediyordu. Tefvik Rüştü'den, Osmanlının Almanya'nın yanında savaşa girmemesi için elinden geleni yapmasını istiyordu:

Ne yap yap partinin genel merkezindeki dostlarınıza, özellikle bacanağınız Dr. Nazım Bey'e bütün gayretinle anlatmaya çalış. Başlayan bu dünya savaşa biz asla karışmayalım. Senin de bu fikirde olduğuna şüphem yoktur. Elçi Fethi (Okyar) Bey de bu fikirdedir. Bu dünya savaşa memleketimizin karışmaması için elinden geleni yapmam isterim.

Mustafa Kemal'i derin derin düşündüren Dünya Savaşı 28 Haziran 1914'te Avusturya-Macaristan Veliahdı Franz Ferdinand'm Saraybos-na'da bir Sırp milliyetçisi tarafından öldürülmesiyle başlamıştı.

Aslında bu sadece bir kıvılcımdı.

1800'lü yılların sonunda Almanya ve İtalya'nın siyasi birliklerini tamamlamaları dengeleri altüst etmişti, dünyanın yeniden paylaşımı söz konusuydu. Avrupa'da her geçen gün artan fabrikaları besleyecek ham madde kalmamıştı. Pasta az; pay almak isteyen çoktu.

Bu durum çatışmayı kaçınılmaz kılıyordu

18. yüzyıldan beri büyük bir hızla sanayileşen Avrupa ülkeleri 1900'lerin başlarında "emperyalist kutuplaşmalar" oluşturmaya başlamışlardı. Almanya, İtalya ve Avusturya Macaristan İttifak Devletleri g-rubunu, İngiltere, Fransa ve Rusya ise İtilaf Devletleri grubunu oluşturmuştu.

Dr. Tevfik Rüşti mektubu bitirmişti, düşünceli bir yüz ifadesiyle beyaz kağıdı Dr. Nazım'a uzattı. Dr. Nazım, mektubu bitirdiğinde kapalı kapılar ardında birtakım oyunlar döndüğünü anlamıştı. O da mektubu Dahiliye Nazırı Talat Paşa'ya gösterdi.

Mustafa Kemal'in Sofya'dan gönderdiği mektup İttihat ve Terakki Genel Merkezi'ne bomba gibi düşmüştü. Talat Paşa, o gece bir toplantı düzenledi. Toplantıya Dr. Nazım da katıldı. Sabaha kadar devam eden tartışmalardan sonra Osmanlı'nın savaşa girmemesine karar verildi. Dr. Nazım ve Dr. Tevfik Rüşti bu kararı Moda'daki evlerinde konyak içerek kutladılar.

95«SARI LACİVERT KURTULUŞ

Aynı saatlerde Boğaz'ın öteki tarafında Yeniköy'de Sait Halim Paşa'nın yalısında gizli bir görüşme yapılıyordu.

Said Halim Paşa Meclisi Mebusan Reisi Halil Bey'le görüşüyordu. Halil Bey Enver Paşa'ya yakındı. Halil Bey'e, "Almanya'nın yanında savaşa girelim mi? Ne dersinizi" diye sordu. Halil Bey tereddütsüz yanıt verdi.

"İngilizler ve Fransızlarla yaptığımız görüşmeler sonuçsuz kaldı. En azından muhtemel bir Rus saldırısı karşısında savunma amacıyla Almanya'yla bir ittifak antlaşması imzalanabilir. Almanya'nın yanında savaşa girmek bu memlekete büyük hizmettir."

Sadrazam rahatlamıştı. Enver Paşa savaşmak istiyordu.

Enver Paşa, en ufak bir harekette maceraya atılmak için yayından fırlamaya hazır bir ok gibi bekliyordu; gergin ve kararlıydı.

Almanlar, Osmanlı'nın tüm dizginlerini eline geçiren bu yakışıklı ufak tefek Türk subayının psikolojik durumundan yararlanacaklar, bir oldu bittiyle savaş yorgunu imparatorluğu bir kere daha korkunç bir maceraya sürükleyeceklerdi.

2 Ağustos 1914'te Said Halim Paşa Yalısı'nda imzalanan gizli ittifak antlaşmasıyla Osmanlı İmparatorluğu Almanya'nın yanında savaşa girdi.

Koskoca Osmanlı İmparatorluğu savaşa girmişti; ama bu önemli karardan sadece 4 kişinin haberi vardı: Sadrazam Said Halim Paşa, Harbiye Nazırı Enver Paşa, Dahiliye Nazırı Talat Paşa ve Meclisi Mebusan Reisi Halil (Menteşe) Bey...

Osmanlı'nın savaşa girdiğinden Padişah V. Mehmet Reşat'ın bile haberi yoktu.

Acı ve gözyaşı bulutları bir kere daha İstanbul ve Anadolu semalarında görünmek üzereydi..

Osmanlı'nın Almanya'nın yanında savaşa girmesi Alman karşıtı İt-^natçüarın sinirlerini iyice germişti. Dr. Nazım, Taşkışla'da çıkan yananda ölen Alman işçileri için İttihat ve Terakki Cemiyeti adına Alman ği'ne taziye ziyaretine gitti. Alman Büyükelçisi biraz küstah-

Bize gelen bilgilere göre siz Alman düşmanı, Fransız dostuymuşsu-

" diye çıkışınca, İttihatçı damarı kabaran Dr. Nazım büyükelçinin

96 • SİNAN MEYDAN

gözlerinin içine bakarak, çok kararlı bir biçimde, "Ben ne Alman Fran sız dostu ne de Alman Fransız düşmanıyım, ben Türk'üm, Türk dostuyum." diye yanıt verdi.

İstanbul'da yine savaş hazırlıkları vardı. Yine istasyonlarında du man soluyan kara trenlerin ardından analar ağlıyordu. Atlı, yaya yüz. lerce asker uzak cepheler taşmıyor, İstanbul'un ara sokaklarında acı v< hüznün kol geziyordu.

İstanbul'un savaşa hazırlandığı 1914'ün o Aralık ayında Mustafa Kemal Sofya'dan arkadaşı Salih'e (Bozok) yazdığı mektupta gelece, görmüşçesine şöyle diyordu:

"Ben Almanların bu savaşı kazanacaklarına kesinlikle inanmıyorum!"

Teşkilat-ı Mahsusa

Nuruosmaniye'deki İttihat ve Terakki Cemiyeti Genel Merkezi'nin kafesleri kapalı pencerelerinin ardında o gece çok gizli bir toplantı yal pılıyordu.

İttihatçılar yeniden silaha sarılacaklardı.

Bu seferki hedef İtilaf devletleriydi. Düşmanla sadece cephede de ğil cephe gerisinde de mücadele edilmeliydi. İttihatçılar bu amaçla bil gerilla örgütü kurmayı düşünüyorlardı. Bu gizli gerilla örgütünün ad Teşkilatı Mahsusa'ydı.

Meşrutiyetten önce Abdülhamid'e karşı mücadele eden İttihat Tel rakkili fedailer bu örgütün çekirdeğini oluşturmuşlardı.

Makedonya'da sarayın görevlendirdiği paşaları öldüren ve meşrutiyetin ilam öncesi dağa çıkan yine bu İttihatçı tetikçilerdi.

"Teşkilat-ı Mahsusa" Harbiye Nezareti'nde Enver Paşa'ya bağlı olarak çalışacaktı. Teşkilatın görevi, düşman topraklarına yapacağı gerilli saldırıları ve sabotaj eylemleriyle düşmanı şaşırtıp yıldırma ve düşman hakkında bilgi toplamaktı.

Teşkilatın gözü kara tetikçileri arasında asker ve siviller, hatta mahkumlar bile vardı.

Görevlerinde başarılı olanların cezaları indirildi, hatta tamamen affedileceklerdi.

97.SARI LACİVERT KURTULUŞ

Teşkilat üyeleri sivil giyineceklerdi.

Teşkilatın 5 kişilik yönetim kadrosu vardı. Bu beşli, özel olarak seçilmişti. Beşi de daha önce hürriyetin ilanında aktif görev almışlar, yurt içinde ve yurt dışında vatan ve hürriyet adına kahramanca mücadele etmişlerdi.

Teşkilatın kahraman beşlisi şu isimlerden oluşuyordu:

Dr. Nazım, Dr. Bahaddin Şakir, Yüzbaşı Atıf, Binbaşı Süleyman Askeri ve Emniyeti Umumiye Müdür Muavini Azmi!

Teşkilatın bu korkusuz beşlisi 1914 yılında artık son nefesini vermek üzere olan bir imparatorluğu yaşatmak için sonunu asla tahmin edemeyecekleri bir maceraya atılmak üzereydiler.

Teşkilat, dahili ve harici diye ikiye ayrılacak, içeride halkı örgütleyerek, dışarıda düşmanın en sağlam kalelerine girerek olağanüstü bir mücadele verecekti. Teşkilat-ı Mahsusacılar dışarıda istedikleri sonuçları elde edemeseler de içeride oldukça başarılı olacaklardı. Öyle ki gün gelecek onların içeride verdikleri bu mücadele bir ulusun kurtuluş mücadelesine dönüşecekti.

Teşkilat-ı Mahsusa'nın başkanlığına Binbaşı Süleyman Askeri, başkan yardımcılığına ise hürriyetten önce Manastır'da Müşir Şemsi Pa-Şa'yı vuran Yüzbaşı Atıf getirildi.

Teşkilat-ı Mahsusa üyesi Dr. Nazım Moda'daki evden ayrılırken, Mustafa Kemal de Sofya'daki ateşemilerlik görevinden ayrılmak üzereydi.

1914-1915 sezonunu bekleyen Fenerbahçeli, Galatasaraylı ve Be-Şiktaşlı futbolcular ise değişik cephelerde savaşmak üzere İstanbul'dan ayrılmak üzereydiler.

Çanakkale Destanı Ağustos 1914, Adana...

Karpuz çatlatan Ağustos sıcakları tüm şiddetiyle devam ediyor, ^darıya adeta yanıp kavruluyordu: çarşı pazara bile çıkamayan insanlar, ^ bir çardak altında, ya bir ağaç dibinde ya da bir kahvehanenin asmaca kaph çardaklı bahçesinde soğuk limonata veya ayrılan serinleme-ye alışıyorlardı.

98-SİNAN MEYDAN

Öğlen ezanı okunduğu sırada birkaç asker şehrin en işlek yerlerine kocaman kağıtlar asmaya başladı. Bu sırada meydandaki eski kahvehanenin önünde demli çaylarını yudumlayarak namaz vaktini bekleyen ak sakallı, yeşil sarıklı masum yüzlü ihtiyarlar ne olup bittiğini anlamaya çalışıyorlar, kısıp gözlerle o yöne doğru bakıyorlardı.

Birkaç saat sonra bunun bir seferberlik çağrısı olduğu anlaşılacaktı. Duvarlara yapıştırılan kağıtlarda kocaman harflerle "Seferberlik var. Asker olanlar silah alma!" diye yazıyordu. O savaş kokan kağıtlardan birinin yapıştırıldığı meydandaki muhtarlık binasının badanasız duvarının önünde toplanan kalabalık içinden biri, uBen cepheden geleli, daha 15 gün oldu. 5 de çocuğum var." dedi gözleri nemlenerek.

O gün Mersinli Emin de oradaydı. Daha 20'sine bile basmamış, gencecik bir delikanlıydı, Mersin'deki sözlüsü Aliye'yle askerden sonra evlenecekti.

Sevinçliydi, gerçek bir savaşa katılma düşüncesi bir an kanını kay-natmıştı. Hemen koşup asker alma şubesine gitti ve gönüllü yazıldı. Heyecanla, gönderileceği cepheyi bekliyordu. Mersinli Emin, 4 arkadaşıyla birlikte Çanakkale'deki 48. Alay'a verildi.

Bir hafta sonra annesine sarılmış, tren istasyonuna doğru yürüyor-^ du. Çantasında biraz eski peynir, birkaç zeytin ve bir de bayat çavda ekmeğiyle iplik, çarık iğnesi, kösele, örs, çekiç ve kerpeten vardı. N< de olsa Mehmetçiğin babasından dedesinden öğrendiği iki amansü düşman vardı: Açlık ve ayakkabısızlık...

İstasyon, ana baba günüydü. Analarına sarılmış ağlayanlar, yavuk-j lularımın baş örtüsüyle gözyaşlarını silenler, minik yavrusunu öpüp koklayanlar istasyonu bir trajedi sahnesine çevirmişlerdi.

Olacıklardan habersiz, vagonları tika basa dolduran heyecanlı gençler bir süre sonra istasyondan uzaklaşan trenin pencerelerinden sarkmış sevdiklerine el sallıyorlardı.

O gün o trenden nemli gözlerle annelerine el sallayanların pek ç°] ğu gibi Mersinli Emin de bir daha annesini göremeyecekti.

99-SARI LACİVERT KURTULUŞ

18 Mart 1915, Cuma... Çanakkale Boğazı

Hık ve rüzgarsız bir gündü. Güneşin çekingen dokunuşları Çanakkale Boğazı'ndan sessiz sakın akıp giden denizin üzerinde oynayan parlak şeffaf pulcuklar oluşturuyordu. Bahar coşkusunu yaşayan kır çiçekleriyle süslenmiş tepelerin denize sokulan etekleri sakın gelgitlere kucak açıyor, yüzeyde oynayan balıklar tepedeki martıların iştahım kabartıyordu.

Çok değil, sadece bir gün sonra bu güzel manzara kana bulanacaktı.

Müttefik güçleri yapacakları çıkarmanın tüm hazırlıklarını tamamlamışlardı. Donanma verilecek saldırı emrini bekliyordu.

Akdeniz Filosu Komutanı Robeck sabaha karşı saat dörtte donanmaya "Hazır ol!" emri verdi.

İngiliz, Fransız, Avustralyalı ve Yeni Zelandalı Anzak askerleri savaş durumuna geçti.

Komutanlar aşağıdaki koşuşturmayı büyük bir gururla güverteden seyrediyorlardı.

"Demir al!" emriyle birlikte Bozcaada'da bekleyen müttefik güçleri Çanakkale'ye doğru hareket etti.

Sabah pusu daha yeni yeni kalkarken müttefiklerin 10 savaş gemisi iki sıra halinde açık maviliği yararak Boğaz'a girdi.

Kıyıda düşmanı bekleyen Türk tabyaları İngiliz zırhlılarım görebilirdi. Tabya başındaki Salih Çavuş biraz daha bekleyip düşman Zırhlıları iyice yaklaşınca ateş etmeyi düşünüyordu, eli ateşleme meka-nızrnasımın üzerinde son hazırlıkları yapıyordu. Bu sırada diğer tabya-ar. zırhlıları mermi ve top yağmuruna tutmaya başladılar. Zırhlılar da °ğaz'm iki yanındaki Türk tabyalarına bomba yağdırıyorlardı.

Kulakları sağır eden patlamaları arasında Salih Çavuş, gözüne kes-ıSİ İngiliz zırhlılarından birine nişan alıp, "Ya Allah!" diye bağırarak ateş etti.

Bazı zırhlılardan dumanlar yükseliyordu. Bu sırada Salih Çavuş'un

^

^fti

Yüzü kan içinde kaldı. Tabyası da havaya uçtu. Acıyla kendinden önce sağ eliyle yüzünü silmek istedi; ama nafile Salih Çavuş- sağ kolu kopmuştu.

İOCNSİNAN MEYDAN

101 -SARI LACİVERT KURTULUŞ

Yaralı bedeni ruhunu daha fazla taşıyamadı ve birden ağaçlar ara. sına devrildi. Kapanmak üzere olan gözlerindeki son resim, İng zırhlılarından sahile akan düşman askerlerin bulanık görüntüleri idi.

Saat 13:45'te Boğaz'ın tam ortasında müthiş bir patlama oldu Türk tabyası, Fransız zırhlısı Bouvert'in cephaneliğini vurmuştu. Koyu bir duman engin maviliğe doğru yayılıyordu. Bu sırada koca gemi yan yatmış hızla sulara gömülüyordu. Fransız askerleri, can havliyle kendilerini gemiden Boğaz'ın serin sularına atıyorlardı. Geminin 800 müret-tabından sadece 5 subay ve 56 er kurtarılabildi.

Çanakkale'de batan Fransız gemisi

Fransız gemisi Boğaz'ın dibini boylarken kıyıdaki Türk tabyalarının başında sevinç çılgınlıkları atılıyordu.

Bu sırada İngiliz donanmasının görkemli zırhlısı Inflexible Tün* mayın gemisi Nusret'in bir gece önce döşediği mayınlardan birine çat' parak yan yattı.

Güvenli bir geminin güvertesinden savaşı yöneten Akdeniz Şefe" Kuvvetler Başkomutanı Ian Hamilton şaşkına dönmüştü. Elindeki düf' bünle batan gemiye bakarken bu savaşın hiç de kolay kazanılamaz ğmı anlamıştı.

O korkunç anı, sonradan şöyle anlatacaktı:

Kanımız donmuş, bakışlarımız donuklaşmıştı. Gözlerimizi Inflexible'a dikmiş, geminin batıp batmadığını anlamaya çalışıyorduk. Maalesef batıyordu. Sonunda bütün mürettebat güvertede toplandı ve gemilerini terk emri beklediler. Inflexible ilk kurban, ilk şaşkınlığımızda Nusret'in mayınları o gün 2 geminin daha sonunu hazırlayacaktı.

18 Mart'm akşamında güneş batarken Boğaz'ın rengi kızıla dönmüştü. İngiliz donanması 3 büyük gemisini Boğaz'ın derinliklerinde çürümeye terk ederek çekilmeye başlamıştı.

Türkler deniz savaşlarını kazanmışlardı, ama müttefiklerin öyle kolay pes etmeye hiç niyetleri yoktu.

Boğaz'ı denizden geçemeyince, bu sefer karadan geçmeyi deneyeceklerdi.

Deniz'de Nusret'in mayınlarına çarparak dağılan düşmanı karada çok daha büyük bir tehlike bekliyordu.

Mustafa Kemal ve cesur Mehmetçikleri...

Mustafa Kemal Çanakkale'de

Enver Paşa, Mustafa Kemal'i genel merkezden ve İstanbul'daki siyasi ortamdan uzak tutmak istiyordu. Mustafa Kemal ise vatan topraklarının tehlikeye düştüğü o zor günlerde memleketinden uzakta politik bir görevde kalmak istemiyordu.

Sofya gazeteleri Osmanlı cephelerinin yarılmak üzere olduğunu yazıyordu.

Daha fazla bekleyemezdi, harbiye nezaretine bir mektup yazarak, ateŞemiliterlikten alınıp cephede bir göreve atanmak istediğini bildirdi.

Bir hafta kadar sonra harbiye nezaretinden resmi bir mektup aldı. Alelacele zarfı açıp, kısa mektubu okudu

Yeni kurulmakta olan 19. Tümen Komutanlığı'na atanmıştı. Derin ' lavi gözlerinin içi parlıyordu.

20 Ocak 1914 Çarşamba günü İstanbul'a geldi. Bu şehri daha ön- bu kadar hüznü görmemişti.

102-SİNAN MEYDAN

Atamasını yapanın Enver Paşa olduğunu öğrenince önce biraz şa. sırdı, sonra teşekkür etmek ve bu tümen hakkında bilgi almak için E ver Paşa'yı görmeye gitti.

Harbiye nezaretine girince kapıda Enver Paşa'yla karşılaştı. Eriv Paşa, yorgun ve bitkin görünüyordu. Çok zayıflamıştı, yüzü solrruj yanakları çökmüştü. 90.000 askerin hayatına mâl olan Sarıkamış hareketinin ağır bedeli omuzlarına çökmüş gibiydi. Fazla konuşmadılar.

Mustafa Kemal, "5u tümen nerdel" diye sordu. Enver Paşa, "Nerde olduğunu bilmiyorum. Nezarete sor, onlar gerekli bilgileri verir" dedi ve bir an önce uzaklaşmak istercesine, "İzninle*" diyerek merdivenlere doğru yürüdü.

Mustafa Kemal bir süre bu maceracı adamın arkasından baktı, sonra harbiye nezaretinin uzun koridorunda ilerlemeye başladı. O sırda Liman Von Sanders Paşa'yla karşılaştı. Osmanlı kuvvetlerini komuta edecek bu uzun boylu Alman generali Mustafa Kemal'i nezaketle karşıladı. Odasında ağırladı.

Liman Paşa, Bulgarların durumunu merak ediyordu. Sofya'dan dönen Mustafa Kemal'e kibarca şu soruyu sordu: "Bulgarlar hâlâ harbe girmeyecekler mi?" "Benim düşünceme göre henüz girmeyi düşünmüyorlar." "Niçin?"

"Benim anladığıma göre Bulgarlar iki ihtimalden biri anlaşılmeden harbe girmeyeceklerdir. Biri, Almanya'nın başarılı olabileceğine inandırıcı deliller getirmediği, ikincisi de harp kendi topraklarına sıçramadıkça." Bu yanıt Alman mareşalini sinirlendirdi. Sağ yumruğunu sıkarak elini havaya kaldırıp Alman ukalalığıyla şu soruyu sordu: "Bulgarların Alman başarısına güvenleri yok mu?" Mustafa Kemal, mavi gözlerindeki kararlılığı koruyarak, olac önceden görebilmenin rahatlığıyla şu yanıtı verdi: "Hayır ekselans!"

Liman Paşa, ne diyeceğini bilemiyordu, öfkeden yüzü kıpkı olmuştu.

103«SARI LACİVERT KURTULUŞ

Yine de asker soğukkanlılığını korumaya çalışarak, "Niçin?" diye tordu.

Mustafa Kemal, bu soruya bir anlam veremedi. Mareşalin hâlâ du-•timu anlamamasına şaşırılmıştı. Hiçbir şey söylemeden sorulu gözlerle paşaya baktı.

Liman Paşa, açıklama ihtiyacı hissetti. Daha da öfkelenmişti.

"Nasıl olur? Alman başarısına karşı güvensizlik? Nasıl olur?"

Mustafa Kemal, daha fazla bir şey söylemek istemiyordu. Geçişir-[iiek istercesine;

"Öyle efendim!" dedi.

Bu sarı saçlı, mavi bakışlı genç subay Liman Paşa'mn içine kurt lüştürmüştü. Paşa, Mustafa Kemal'in yüzüne dikkatle bakarak bükeme-diği bileği öpen centilmen sporcular gibi, "Sizin fikriniz nedir?" diye sordu yumuşak bir tonda.

Mustafa Kemal biraz düşündü. Türk vatanını savunma sorumluluğunu üzerine alan Liman Paşa'mn inancına gölge düşürmek istemiyordu; ama düşüncelerini de saklayamazdı. Kısa bir vicdan yoklamasından sonra inandıklarını söyledi:

"Bulgarların savaşa katılmama kararını doğru buluyorum."

Mustafa Kemal'in bu yanıtı paşayı çok kızdırdı. Paşa, öfkeyle ayağa kalkarak,

"Çıkabilirsiniz!" dedi.

Mustafa Kemal, sakın bir tavırla, "Müsaadenizle ekselans..." diye-ek paşayı askerce selamlayıp odadan ayrıldı. Harbiye nezaretine 19. Rumen'in nerede olduğunu sordu, ama hiç kimse bu tümenin yerini İmiyordu.

Mustafa Kemal o gün yaşadıklarını sonradan şöyle anlatacağı:

Şu hale bakın, ne garip durumdayım. Herkese 19. Tümen komutanı olduğumu söylüyordum.

Halbuki böyle bir tümenin varlığından bile kimsenin haberi yok. Adeta sahtekar vaziyetindeydim. Nihayet anlaşıldı ki tümen Gelibolu'dadır.

Mustafa Kemal, 24 Ocak 1915 günü Gelibolu'ya gidip tümenini eslim aldı. Ateş yağmuru altında siperden sipere koşmaya başladı.

104-SİNAN MEYDAN

Cephedeki Fenerliler

Çanakkale'de ateş yağmuru altında siperden sipere koşanlar ara! smda Fenerbahçeli futbolcular da vardı.

Formalar ve kramponlar çıkarılmış, üniformalar ve potinler giyil, misti. Sahalar boşalmış, siperler dolmuştu.

Seyirci tezahüratlarının yerini top ve tüfek sesleri almıştı.

Futbol öksüz kalmıştı...

Formalardaki yamalar gün geçtikçe daha da büyüyor, takımlar çoğu zaman farklı formalarla sahaya çıkmak zorunda kalıyordu. Savaş uzadıkça yokluk ve yoksulluk da artıyordu. İlerleyen dönemlerde rengarenk yamalı formaları bulmak da mümkün olmayacak, takımlar artık düz beyaz fanilalarla sahaya çıkacaklardı. Forma sıkıntısına çözüm bulunmuştu bulunmasına; ama bu sefer de top ve krampon sıkıntısı baş göstermişti.

Savaşın ikinci yılıydı. İngiliz kramponları piyasadan çekilmişti. Ne de olsa İngilizler düşmandı. Yeni dost Alınanlardı. Dolayısıyla İngiliz kramponlarının yerini şimdi Alman kramponları almıştı; ama onlar da ateş pahasıydı. O yokluk, yoksulluk içinde bu pahalı kramponlara para bulmak mümkün değildi.

Maçlar mecburen yerli toplar ve kramponlarla oynanıyordu.

Bu topların iç lastikleri çok kötü olduğundan sık sık patlıyor, maçlar yarıda kalıyordu. Futbolcuların çoğu herhangi bir cephede savaşıyordu; ama içlerinde iki cephede birden savaşanlar da vardı.

Onlar asker futbolculardı.

Cephelerde siperden sipere koşan, aylarca top yüzü görmeyen asker futbolcular at sırtında ya da trenle yaptıkları uzun yolculuklardan sonra Cuma maçlarına çıkarlardı; ama postallar içinde şişen ve nasır tutan ayaklarını eskisi gibi ustaca kullanmakta zorlanırlardı.

Fenerbahçe kaptanı Galip Kırıkkale'den, savunma oyuncusu Emir' zade Arif Keşan'dan, Ethem Bey Fikirtepe Uçaksavar Batarya Kuman-danlığı'ndan izinli geldiklerinde üniformalarını çıkarıp formalarını giyi' yorlardı.

105 «SARI LACİVERT KURTULUŞ

Birinci Dünya Savaşı yıllarında Fenerbahçe'de yöneticilik yapan Said Çelebi, o zor günlerin Fenerbahçe'sini şöyle anlatıyordu:

...Futbolcuların birçokları Çanakkale'de ve şurada burada dövüşürlerken, geride kalanlar binbir emekle, arkadaşlarının kurdukları bu kulübü ayakta tutmak için çok çalışmışlar ve bunda da çok muvaffak olmuşlardı....

Yaz günlerinin akşamlarına kulübün yanında Hamdi'nin gazinosunda akşamları saz başlar, mis gibi salkım ağaçları arasında sıralanan iskemlelerde ehli zevk keyfini yaparlarken, bizler de yandaki açık pencerelerde locada gibi oturarak bu alemi seyreder, dinlerdik. Sık sık maç dönüşlerinde bizim salonlardaki neşe ve zevk komşu gazinoya galip geldiğinden, bu sefer oradaki başlar bizim salona çevrilir. Hatta saz bile bir antrakt yapmak mecburiyetinde kalırdı. Böylece içli, dışlı bir vaziyete girdiğimiz bu gazinonun sahipleri de sazendeleri de bizim takımın müsabakalarıyla alakalı olmuşlardı.

O zaman her Cuma günü tekrarlanan maçların neticelerini, başta, şişman, kırmızı yanaklı, nar kırmızı fesli gazino sahibi Hamdi ve o yılların meşhur şarkıcısı Hafız Yaşar olmak üzere sazendeler ve garsonlara kadar herkes alaka ile bekler ve onlar da bizimle beraber neşelenirlerdi. Ve hele galip geldiğimiz günlerde müşterilere mezeler bol bol dağıtılır, saz tellerde kuş gibi sesler çıkararak şakrar dururdu.

Önümüzdeki Kuşdili çayırı, her akşam dolar boşalır ve piyasa akşam güneş batınca ve mehtaplar da bütün hızını arttırırdı.

Tahta köprüye bitişik kayıkhanede bütün gençler, fitalara (kayıklara) kurulur ve haydi kürek diyerek Kuşdili'nin o yıllarda bu kadar dolma-yan deresinin ağzına kadar kolaylıkla gider ve oradan Moda ve Kalamış arasında hep sarı-lacivert formalı gençler görülür ve hele kürek idmanlarında Şifa Tepesi'ne biriken kulüp taraftarlarının yüksek sesinden teşvik avazeleri durmadan tekrarlanıp geçerdi. O senelerde bizim Belkis adında bir kotramız ekseriya bu koyda demirli bulunur ve kulüpte geç vakte kadar topluluklar olduktan sonra, bu kotranın botuna biner ve gece serinliğinde bu koya iner ve kotranın yataklarında geceyi geçirirdim. Her gece kulüp dolar boşalır ve Kuşdili Çaym'nda dolaşan ahalinin yorgunluk alma yeri, bizim kulübün önünü saran sık parmaklığın önü olurdu.

Kulüpte yanan büyük bir lüks lambasının ışığı gece karanlığı için-

106«SİNAN MEYDAN

107.SARI LACİVERT KURTULUŞ

de biriken bu meraklıları meşgul edecek canlılıklar yaratırdı. Her Perşembe akşamı devam eden kulübün sahnesindeki temsillere bizzat 1b-nirrefik Ahmet Nuri eser hazırlar ve bu heyetin canlı idaresinin başında da Nasuhi Baydar ve arkadaşları bulunurdu. Birbirinden güzel bu temsiller devam ededursun o günden bugüne kadar, bu derece mükemmeline rastlamadığım bir jimnastikçi olan îlhami başta olmak üzere şimdi Tayyare Albayı Asım ve

arkadaşları, demirler üzerinde idmanlarını yaparlar. Bazen ortada yapılan boks ve güreş de programı zenginleştiren numaralardan olurdu.

Hele cepheden izinli gelen Galip, Arif gibi oyuncular arada olursa, o hafta daha canlı topluluklar tertip edilirdi.

Gece geç vakit bu eğlenceler sona erer ermez, çayırdaki birdenbire bir karışma başlar ve dondurmacıların sesleri karanlık içinde birbirin giren halkın arasında çınlar dururdu.

Yağmur başlayınca, soğuklar şiddetini arttırınca, toplantı yeri aşağıdaki salondan yukarıdaki salona çıkar ve benim yatağım da kotradan, bu müzenin yanındaki depoya taşınırdı.

Emektar büfeci Lambo, yırtık ve kırmızı suratı ile, bize her akşam pekmezli muhallebiler hazırlar ve gece kulübün emektarlar, karpit lambaları ellerinde yağmur çamur dinlemez, her gece bu odada toplanır. Maçlardan, takımlardan ve eski hatıralardan bahsolunur, gülüşme, eğlencelerden sonra muhallebiler de yenilir ve semaverde demlenen çaylar, çöreklerle içilip, gece geç vakit dağılırdı.

Fenerbahçe, o acı dolu savaş yıllarında İstanbul'un tek neşe kaynağı, tek yaşam pınarı, sürekli kanayan savaş yaralarının tek morfini, tek merhemiydi.

Fenerbahçe maçları, savaş yorgunu İstanbulluların moral kaynağıydı.

Fenerbahçe, sadece bir futbol takımı olmaktan öte komple bir ku-; lüp, hatta bir kültür ocağıydı. O yıllarda bile kürek, güreş ve boksla ilgilenen Fenerbahçeliler vardı. Kulüp lokali aynı zamanda bir tiyatro olarak kullanılıyor, Fenerbahçe kulübünde sık sık temsiller veriliyordu. >

Bahçedeki fenerin ışığı sadece yeşil sahaları değil, bir toplumu ay- j dmlatmaya başlamıştı. Savaşın ve Talat Paşa'nın tüm yıpratıcı etkilerine inat Fenerbahçe 1914-1915 sezonuna da fırtına gibi başladı

Gerçi Fenerbahçe lig öncesi bazı sorunlarla karşılaşmış; ama bu sorunların üstesinden gelmeyi başarmıştı.

O sezon Fenerbahçe'nin çok güçlü bir takım kurduğu söylentileri ortalarda dolaşmaya başlamıştı. Altmordu Başkanı Talat Paşa riske girmek istemiyordu. Bu nedenle Galatasaray'ı da yanına alıp, Fenerbahçe'ye karşı bir ittifak kurdu. Altmordu ve Galatasaray Fenerbahçe'nin lige girmesini engelleyeceklerdi.

Fenerbahçe İstanbul Ligi'ne kabul edilmemişti.

Fenerbahçe de yeni bir lig kurmaya karar verdi. Lige kabul edilmeyen diğer İstanbul takımlarını örgütleyip, İstanbul Şampiyonlar Li-gi'ni kurdu.

İstanbul Şampiyonlar Ligi'nde şu takımlar mücadele edecekti: Fenerbahçe, Darüşşafaka, Türk İdman Ocağı, Hilal ve Darülmualimin.

Fenerbahçe bu ligde hiç yenilmeden, 27 gol atıp sadece 5 gol yiyerek şampiyon oldu.

İstanbul Ligi'nde ise Galatasaray şampiyon olmuştu.

Talat Paşa'nın büyük umutlarla kurduğu Altmordu ise ancak 4. olabilmişti. Altmordu'nun Fenerbahçe'den transfer ettiği futbolcular o sezon ruhlarını kaybetmiş gibi oynamışlardı.

Osmanlı Devleti'ni Birinci Dünya Savaşı'na sokan İttihatçılardan Talat Paşa şaşkındı.

İstanbul ikiye bölünmüştü.

Anadolu yakasının şampiyonu Fenerbahçe, Avrupa yakasının şampiyonu ise Galatasaray'dı.

Peki ama İstanbul'un şampiyonu kimdi?

Bunu anlamanın bir tek yolu vardı:

Bir final maçı yapmak!

Savaş yorgunu İstanbul, Fenerbahçe ve Galatasaray arasındaki fi-ttal maçını beklerken cephelerden şehit futbolcuların cenazeleri geliyordu.

Fenerbahçe kulübünün önünde ağlayan analar vardı.

.İİ

108«SİNAN MEYDAN

Şehit futbolcular

Hava Üsteğmen Sadık Bey ve Yüzbaşı Fethi Bey, Sina-Filistin cephesinde şehit düşmüşlerdi. Çanakkale'de savaştan Teğmen Nurettin Bey, Arıburnu savaşları sırasında 12 Nisan 1915'te şehit düşmüştü. Henüz 23 yaşındaydı.

Çanakkale'de savaştan Halim Bey Nisan 1915'te Alçıtepe'de ağır yaralanmıştı. Halim Bey, Sahra Hastanesinde hayata gözlerini kapadığı- i da 21 yaşındaydı.

i

Çanakkale'de savaştan Teğmen Haldun Bey, Arıburnu savaşları sırasında 22 Haziran 1915'te şehit düşmüştü. Yaşı 21'di.

Çanakkale'de savaştan Yedek Subay Kemal Bey, Seddülbahir'de şe-) hit düştüğünde daha 20 yaşındaydı.

109«SARI LACİVERT KURTULUŞ

Çanakkale'de savaştan Teğmen Sabri Bey, 26 Temmuz 1915'de şehit düştüğünde 20 yaşındaydı.

Kafkas cephesinde savaştan Üsteğmen Münir Bey, savaşın sonlarına doğru, 1 Aralık 1917'de şehit düşmüştü.

Sarı lacivert renkler kan kırmızısına bulanmıştı.

Birinci Dünya Savaşı'nda Galatasaraylı ve Beşiktaşlı futbolcular da vatan uğruna can vermişlerdi.

4 Nisan 1918 tarihli Donanma Dergisi'nde, Burhan Felek şöyle diyordu:

Savaş yüzünden Fenerbahçe'de 2, Galatasaray'da 2, Süleymaniye'de 3, Anadolu'da ise 1 eski futbolcu kalmıştır. Cepheden döneceklerden de bir şey beklenemez... Dört mevsim harp, bizim futbol tarihimiz için pek parlak sayfalar teşkil etmeyecektir.

Birinci Dünya Savaşı devam ediyor; fakat Almanya ve Osmanlı'nın durumu pek de iç açıcı görünmüyordu. Sarıkamış bozgunundan sonra şimdi de Sina-Filistin ve Kanal cephelerinden kötü haberler geliyordu. Araplar İngilizlerle bir olmuş Osmanlı'yı arkadan vurmuşlardı. Arap çölleri Mehmetçiğe mezar olmuştu. Cepheler askere doymuyordu. Liseliler bile askere çağrılmış, okulların kapısına kilit vurulmuştu.

İşlerin yolunda gittiği bir tek cephe vardı:

Çanakkale...

Çanakkale'yi denizden geçemeyen müttefik güçleri bu sefer karaya asker çıkarmışlardı.

Düşman askerleri dikenli telleri aşmaya çalışıyorlardı. Çanakkale sırtlarına mevzilenmiş olan Türk askerleri ise düşmana kurşun yağdırıyordu, vurulup düşenler yamaçlardan denize doğru yuvarlanırken, sırtlara çıkmayı başaranlar süngü takıp Türklere saldırıyorlardı.

Çanakkale sırtlarında boğaz boğaza bir mücadele başlamıştı.

Yüz metrelik bir sahilde askerler acımasızca birbirlerini öldürüyorlardı. Liman Paşa'nın yanlış hesabı yüzünden düşmana hazırlıksız yakalanan Karatepe'deki bir avuç Türk askeri birazdan öleceğini bile bile canla başla sahili savunmaya çalışıyordu.

Bu sırada biraz kuzeyde Anzaklar çıkarmanın en kilit noktalarından Conkbayırı'm ele geçirmek için var güçleriyle hücum ediyorlardı.

110 • SİNAN MEYDAN

Kalabalık Anzak tümeni Conkbayırı'na doğru ilerlerken, karşısındaki Türk bölüğünün ihtiyat takımı da çarpışarak geri çekiliyordu. Saat 8'i 10 geçiyordu.

Geri çekilen Türk ihtiyat takımı, 19. Tümen komutanıyla karşılaştı: Mavi gözleri çakmak çakmak parlayan bu 34 yaşındaki komutan Yarbay Mustafa Kemal'di.

Kaçan askerlerin karşısına geçip, "Niçin kaçuyorsunuz?" diye sordu.

Tepenin arkasını göstererek, "Efendim! Düşman!" dediler. Mustafa Kemal, gözlerini hafifçe kısarak o tepeye doğru baktı. Gerçekten de düşmanın bir avcı hattı oraya doğru yürüyordu.

Mustafa Kemal kuvvetlerini biraz dinlensinler diye geride bırakmıştı. Onları çağıracak zaman yoktu. Düşman ise hızla yaklaşıyordu.

Mustafa Kemal biraz düşündükten sonra, bir mantık yürütmeye mi yoksa içgüdüyle mi bilinmez, kaçan askerlere bakarak; "Düşmandan kaçılmaz!" diye bağırdı. "Efendim, cephanemiz kalmadı." dediler. "Cephanemiz yoksa süngünüz var" dedi ve, "Süngü tak, yere yat!" emrini verdi.

Bu sırada düşman iyice yaklaşmıştı. Mustafa Kemal, askerleri yere yatırınca bunu gören düşman askerleri de yere yattı. Uzaktan top, tüfek sesleri geliyordu.

Mustafa Kemal, "Ateş!" diye bağırdı. Ortalık birden toz duman içinde kaldı. Kurşun vızıltıları karşı tepede yankılanıyordu. Her iki taraftan da vurulanlar oldu. Mehmetçiğin cephanesi bitmek üzereydi ki Mustafa Kemal geride bıraktığı bölüğün süratle yaklaşmakta olduğunu gördü. Rahatlamıştı.

Birkaç dakika sonra düşman neye uğradığını şaşırmış, arkasına bakmadan kaçıyor.

Yazar Alan Moorhead o anı sonradan şöyle anlatacaktı:

İttifak devletleri adına hareketin en kötü rastlantılarından biri bu deha sahibi küçük rütbeli Türk komutanın tam o anda o noktada bu-

111 -SARI LACİVERT KURTULUŞ

lunmasıydı. Çünkü aksi takdirde Anzaklar pekala o sabah Conkbayı-rı'nı ele geçirebilirler ve savaşın kaderi orada o anda belli olurdu. Oysa Mustafa Kemal o gün tam bir çılgınlıkla savaştı. Bir önsezi, talihinin dönmekte olduğunu ona hissettirmiş olmalıdır. Ya burada ölüp gidecek, ya da kendisini gösterecekti. Devamlı olarak en ön siperlerde çarpışmaktaydı.

Topları mevziye sokarken erlerine yardım ediyor, mermiler arasından kalkıp düşmanı kolluyor, askerlerini en ufak bir kurtuluş ümidi olmayan hücumlara kaldırıyordu.

Mustafa Kemal Çanakkale'de

Tam 8,5 ay boyunca göğüs güğüse çarpışmalar devam etti. Çanakkale sırtlarından Boğaz'a oluk oluk kan aktı. Tepeler cesetlerle kaplandı.

Müttefikler 1915 Ağustos'unda gizlice çekilip gittiklerinde Çanakkale'de yaklaşık 1 milyon genç "koyun koyuna yatıyordu."

Genç Yarbay Mustafa Kemal'in Çanakkale'de yıldızının parladığı o günlerde İstanbul'da Fenerbahçe Galatasaray'ın karşısına çıkıyordu.

112-SİNAN MEYDAN

11 Şubat 1916, Cuma... İttihat Stadyumu

Fenerbahçe'yle Galatasaray arasındaki büyük finalin heyecanı neredeyse Çanakkale zaferi coşkusunu bile gölgede bırakmıştı.

Tüm İstanbul bu maçı bekliyordu.

İstanbul basını bu maçla ilgili yorumlara günler öncesinden başlamıştı.

Maçın oynanacağı o Şubat soğukunda tüm İstanbul ahalisi İttihat stadına akıyordu. Sahanın etrafı hınca hınç dolmuştu. Faytonların biri geliyor biri gidiyor, fesli, sarıklı, genç, yaşlı, kadın, erkek ellerinde sarı, lacivert ve sarı kırmızı bayraklarla İstanbul'un değişik yerlerinden İttihat Stadı'na geliyorlardı.

Atları çözülen arabalar, içlerine halı, kilim serildikten sonra sahanın etrafına yerleştiriliyordu.

Sahanın dört bir yanı atlı arabalarla çevrilmişti. Bu arabalar o zamanın localarıydı. Özellikle soğuk ve yağmurlu günlerde zenginler bu süslü ve konforlu arabalardan maçları seyrediyorlardı. Arabaların sağ, solu futbolseverlerin istilasına uğruyor, çoluk çocuk salkım saçak, alt alta üst üste takımlarını alkışlıyordu.

Maç başlamak üzereydi. Hakem oyuncular saydıktan sonra seyircilerin heyecanlı bakışları arasında düdüğünü ağzına götürdü.

Fenerbahçe rahat bir oyunla ezeli rakibini 3-1 yenmeyi başardı ve Altınordu-Galatasaray ittifakına karşın o sezon da söke söke şampiyon oldu.

1917 yılında Rusya'da Bolşevikler Çar Romanofları tahttan indirip iktidara geldikleri sırada İstanbul'da Fenerbahçe ve Galatasaray yeni bir derbiye hazırlanıyordu.

17 Aralık 1917'de İttihatspor Stadı'nda* Fenerbahçe ve Galatasaraylı futbolcular sahayı çepeçevre kuşatan seyircileri selamlıyorlardı. Her iki takım da Alman marka ayakkabılar ve formalarla sahaya çıkmışlardı. Siyasi ittifak spora da yansımıştı.

Yöneticiler de döneme uygundu. Futbolun gücünden siyasette yararlanmak istiyorlardı. Bugünkü Şükrü Saraçoğlu Stadı'nın olduğu yer.

113«SARI LACİVERT KURTULUŞ

Fenerbahçe'nin başkanlığına bir zamanlar Moda'da oturan İttihat ve Terakki'nin çılgın entelektüellerinden Dr. Nazım getirilmişti.

Dr. Nazım, çok zeki ve ateşli bir İttihatçıydı. Ömrünün büyük bir bölümünü yurt dışında Fransa'da hürriyet mücadelesiyle geçirmişti.

Talat Paşa'nın yapamadığını Dr. Nazım yapmış Fenerbahçe'ye başkan olmuş ve İttihatçılar nihayet Fenerbahçe'ye sızmayı başarmışlardı.

Fenerbahçe o yıllardan itibaren iktidarın aynası olacaktı. İktidara gelenler bir şekilde Fenerbahçe'yle ilgileneceklerdi.

Türkiye'de iktidarın rengi hep sarı lacivert olacak, iktidarlar geniş halk kitlelerinin desteğini arkalarına almak için hep Fenerbahçe'nin etrafında dolaşacaklardı.

Osmanlı'da futbolun kitlesel özelliğini ilk fark eden siyasal hareket olan İttihat ve Terakki, halkın Fenerbahçe sempatisinden yararlanmak istiyordu. Halk, bir oldu bittiyile Osmanlı'yı Birinci Dünya Savaşı'na sokan İttihatçılara tepki duymaya başlamıştı. Böyle bir ortamda yeniden halk desteğini kazanmanın en kolay yolu Fenerbahçe'yle özdeşleşmekten geçiyordu. Aslında Dr. Nazım Fenerbahçe'ye başkan olarak İttihat Terakki içinde Talat Paşa'ya karşı da bir zafer kazanmıştı.

Dr. Nazım, taraftarlar arasından oturmuş, sahaya çıkan takımını alkışlıyordu.

Bazı futbolcuları şehit olan Fenerbahçe 11 kişiyi zar zor bir araya getirmişti.

Başkan Dr. Nazım, Fenerbahçe'nin Galatasaray'ın karşısına tam kadro çıkabilmesi için cephedeki futbolcuların komutanlarıyla temasa geçerek takım kaptanı Galib'i Kırıkkale'den, müdafî Emirzade Arifi Ke-Şan'dan, Ethem'i Uçaksavar Batarya Komutanlığı'ndan izin alarak İstanbul'a getirmişti.

Fenerbahçeli asker futbolcular, yorucu at ve tren yolculuğundan sonra son anda maça yetişebilmişlerdi. Ayağını tozuyla potinleri ve üni-'ormaları çıkarıp kramponları ve formaları giyip sahaya çıkmışlardı.

Fenerbahçe'nin 11 futbolcuyla sahaya çıkabilecek olmasına en çok sevinen takımın antrenörü Fuat Hüsnü Bey'di.

114.SİNAN MEYDAN

Hani yıllar önce "Black Stoking" adlı ilk Türk takımını kuran, sonra bir maç sırasında Papazın Çayırı'nda hafiyelere yakalanıp soluğu hakimın karşısında alan meşhur Fuat Hüsnü Bey...

Dr. Nazım'm başkanlığını yaptığı o Fenerbahçe'de yıllar sonra Türkiye'de önemli yerlere gelecek olan kişiler de futbol oynuyordu: Münir Nurettin (Selçuk), Burhan (Felek) gibi.

17 Aralık 1917'de oynanan maç Galatasaray 3-2 kazandı.

Dr. Nazım, teselli amacıyla futbolcularına sigara ikram etti.

Dr. Nazım Galatasaray'a yenilmişti; ama siyasette yenilmemek için mücadele etmeye devam edecekti.

Cemiyetler kuracak, gazete ve dergiler çıkararak, toplumsal aydınlanmanın peşinde oradan oraya koşturup duracaktı.

Cepheden Cepheye

Mustafa Kemal 10 Aralık 1915'te Çanakkale'den İstanbul'a döndü. Yorgun ve bitkindi. Bir süre, Beşiktaş Akaretler'deki 76 numaralı evde annesi Zübeyde Hanım, kız kardeşi Makbule, manevi oğlu Abdürrahim (Tuncak) ve Fikriye'yle birlikte kalacaktı.*

Çok zayıflamıştı. Cephede böbreklerinden de rahatsızlanmıştı. Akaretler'deki evin üst katında arkaya bakan odada yatıp dinlendi. Birkaç gün evden hiç çıkmadı. Zübeyde Hanım, oğlunun fazla zayıflamış

* Beşiktaşlılar, Mustafa Kemal bir süre Beşiktaş Akaretler'deki o evde oturduğundan "Atatürk Beşiktaşlıydı" diye iddia etmektedirler. Beşiktaşlılara şu soruyu sormak gerekir: Atatürk madem ki Beşiktaşlıydı, neden bir ke-recik olsun, hemen evinin yanındaki, yolunun üzerindeki Beşiktaş Kulü-bü'nü ziyaret etmedi de Boğaz'm öteki tarafındaki Fenerbahçe kulübünü ziyaret edip şeref defterini yazdı? Sadece masum bir soru, hepsi bu!

Oysaki Atatürk'ün Beşiktaş'ta oturmasının nedeni çok başkadır: O dönemde askeri ve siyasi faaliyetler içindeki Mustafa Kemal saraya, harbiye nezaretine ve mebusan meclisine yakın olmak istiyordu. Ayrıca İstanbul'un nabzını tutabilmesi bakımından. Pera, Galata ve Sultanahmet gibi merkezlere de kolayca ulaşabileceği bir yerde oturması gerekiyordu. Bu nedenlerle en doğru adres Beşiktaş'tı.

115 «SARI LACİVERT KURTULUŞ

olmasından çok büyük endişe ve üzüntü duyuyordu. Annesinin üzüldüğünü gören Mustafa Kemal, bir ara güçlkle yatağından kalktı ve annesinin yanına gelerek zoraki bir gülümsemeyle, "Bak işte iyileştim an-ne\" dedi. İyileştğini söyleyerek sevgili annesini avutmak istiyordu; a-jna hasta olduğu her halinden belliydi.

Mustafa Kemal İstanbul'da fazla kalmadı.

Aldığı bir davet üzerine bir süreliğine Sofya'ya gitti. Sofya'dayken Edirne'ye atandı. Oradan da merkezi Diyarbakır'da olan 16. Kolordu Komutanlığı'na gönderildi ve burada büyük başarılar göstererek 1 Nisan 1916'da Muş ve Bitlis'i Ruslardan geri aldı.

Mustafa Kemal artık generaldi..

Görev yeri değiştiğinde kısa bir süre İstanbul'a geliyor, ailesini ve arkadaşlarını görüp yeniden cepheye gidiyordu

Mustafa Kemal cepheden cepheye koşuyordu. Yeni görev yeri çok uzaklardaydı. Bu sefer de Hicaz Seferi Kuvvetler Komutanlığı'na atanmıştı; fakat bu toprakların kaybedildiğini biliyordu. Onun hayal peşinde koşacak zamanı yoktu. Bu görevi kabul etmedi. Bunun üzerine karargahı Suriye'de olan 7. Ordu Komutanlığı'na getirildi (5 Temmuz 1917).

Buradan gönderdiği mektup ve raporlarla Osmanlı yöneticilerini uyardı. Batılı emperyalistlerin Anadolu'yu işgal etmeye hazırlandıklarını belirterek, yöneticilerin ani bir saldırıya hazırlıklı olmalarının önemine işaret etti.

Emperyalist baskıya boyun eğmesini isteyenlere, makam ve rütbesi ne olursa olsun rest çekiyor, bağımsızlık uğruna elindeki kısıtlı imkanlarla mücadele etmeye çalışıyordu.

Mustafa Kemal, 15 Aralık 1917 - 4 Ocak 1918 tarihleri arasında Vah-^ettin'le birlikte Almanya gezisine çıktı. Bu gezi sırasında hem veliaht Vahittin! tanıdı, hem de biraz kafasını dağıtıp sakince düşünme fırsatı buldu.

Mustafa Kemal Fenerbahçe Kulübü'nde

Mustafa Kemal, 1918 Mayıs'ınm başlarında yine İstanbul'daydı. O günlerde kendisine ilginç bir görev verildi. Mustafa Kemal, "Os- Genç Demekleri Başkanlığı"na getirildi.

i

116»SİNAN MEYDAN

O şimdi adeta spordan sorumlu bir paşaydı.

"Genç Dernekleri", hürriyetin ilanından sonra kurulan derneklet. dendi. Kuruluş amacı, fakir ve kimsesiz çocukların sağlıklı bireyler ot rak yetiştirilmesiydi. Ayrıca genç nesillere sporun öneminin kavratı, ması ve gençlerin spor yapabilmeleri için gereken olanakların sağlan ması da derneğin amaçları arasındaydı.

"Genç Dernekleri", Talat Paşa'nın Altmordusu gibi tamamen "mili tarist", sadece İttihatçılarının sözcüsü durumunda siyasal bir kuruluş de ğildi. Eğer öyle olsaydı, İttihatçılarla yolarını ayıran, Enver Paşa'yl; kavgalı Mustafa Kemal dernek başkanlığına getirilmezdi.

Mustafa Kemal küçük yaşlardan beri sporla içli dışlıydı. Binicilik güreş, kürek gibi sporlar yanında o sıralar kitleleri peşinden sürükleyen futbolla da ilgileniyordu.

İttihatçıların Mustafa Kemal'i böyle bir göreve getirmelerinin nedeni onu politik ortamdan uzak tutmak istemeleriydi.

İttihatçılar zor günler yaşıyorlardı.

Birinci Dünya Savaşı kaybedilmiş, İttihatçı paşalar ülkeyi terk etmek üzereydi.

Artık İttihatçıların 1913'te kurdukları mutlak iktidar temelinden sarsılıyordu. Böyle bir ortamda bir de öteden beri hep çekindikleri, "İttihatçı karşıtı" Mustafa Kemal'le uğraşmak istemiyorlardı. Bu nedenle onu ya uyduruk bir görevle İstanbul'dan uzaklaştırıyorlar f da kendilerince "etkisiz" bir görev vererek onu oyalamaya çalışıyorlar di.

Mustafa Kemal'in "Genç Dernekleri Başkanlığı"na getirilmesi de böyle bir mantığın ürünüydü.

Onlara göre Çanakkale kahramanı, sporla ilgilenirken siyasetti uzak kalacaktı!

Osmanlı Genç Dernekleri Başkanı Mustafa Kemal, derneğin Ça'^ malarıyla ilgili saraya raporlar veriyordu.

Bu arada Velihaht Vahdettin'e eşlik ettiği Almanya gezisinden nerken yeniden böbrek ağrısı çekmeye başlamıştı. İstanbul'a geldiğ ağırları dayanılmaz bir hal aldı. Doktora gitti.

Doktorlar, İstanbul'da

i11

İ

117 «SARI LACİVERT KURTULUŞ

fininin mümkün olmadığını söyleyerek Viyana Cottage Sanatoryu-|U'na gitmesini önerdiler.

Karlsbad'daki Cottage Sanatoryumu'na gitme izni 3 Mayıs 1918 uma günü onaylandı.

Mustafa Kemal o gün çok anlamlı bir ziyaret için Boğaz'ın öteki ta-ıfındaydı.

Mustafa Kemal Paşa

2 Mayıs 1918, Çarşamba... Kadıköy...

Mustafa Kemal o gece, 1914-1915 yıllarında Fenerbahçe başkanlı-'yapan* yakın arkadaşı Sabri (Toprak) Bey'in evinde misafirdi.

O gece Sabri Bey Mustafa Kemal'e Fenerbahçe'nin kuruluşundan,

Sabri Toprak, 1924-1934 yılları arasında Fenerbahçe başkanlığı yapacaktı.

118-SİNAN MEYDAN

kısa sürede kazandığı başarılarından, cephede şehit olan Fenerbahçeli futbolculardan bahsetti.

Mustafa Kemal, Sabri Bey'i dinlerken tatlı tatlı tebessüm ediyordu.

Keyiflenmişti.

Birden şöyle dedi. "Sabri Bey siz benim Fenerbahçe'yi tanımadığı, mı mı düşünüyorsunuz?"

Sabri Bey, ne yanıt vereceğini bilemedi: "Paşam, düşündüm ki, savaşlar, cepheler, hükümet işleri arasında futbolla..."

Sabri Bey'in yarım kalan sözlerini Mustafa Kemal tamamladı.

"Futbolla ilgilenecek zamanım yok! Öyle mil"

Mustafa Kemal devam etti:

"Galiba benim "Genç Dernekleri Başkanı" olduğumu unuttun Sabri Bey! Sporla ilgilenmek benim işimi"

"Fenerbahçe'nin her tarafta konuşulan başarılarını çok duydum. Önümüzdeki günlerde kulübü ziyaret etmeyi düşünüyorum."

Ertesi gün Anafartlar Kahramanı Mustafa Kemal'in Fenerbahçe'yi ziyaret edeceği

duyulmuştu. Kadıköy'de büyük bir heyecan yaşanıyor.

Kuşdili dere kenarındaki beyaz badanalı kulüp lokali paşanın ziyaretine hazırlanıyordu. Her yer bir güzel temizlendi; masalar, sandalyeler yenilendi; camlar, çerçeveler silindi. Binanın bitişiğindeki bayrak direğine de yepyeni bir sarı lacivert Fenerbahçe bayrağı asıldı.

Tüm Fenerbahçeli sporcular ve yöneticiler kulüp önünde heyecanla Mustafa Kemal'i bekliyorlardı.

Kulüp dolup taşmıştı. Kalabalık sürekli artıyordu. İnsanlar paşa)'1 görebilmek için Kuşdili'ndeki iki katlı o binaya akıyordu.

3 Mayıs 1918 Cuma günüydü.

Mustafa Kemal ve koyu bir Fenerbahçeli olan eski başkan Sabi' Bey evden çıktılar. Güzel ve güneşli bir bahar günüydü. Sabri Bey, W tonu hazırlatmak istedi. Mustafa Kemal, "Hayır Sabri! Yürüyerek g\$z Um" dedi ve başını biraz yukarı kaldırıp derin bir nefes aldı.

"Baksana hava çok güzel hem biraz spor yapmış oluruz!"

Mustafa Kemal, Sabri Bey'le birlikte yol kenarındaki eski kaldır1111

119-SARI LACİVERT KURTULUŞ

dan Fenerbahçe Spor Kulübü'ne doğru yürüyordu. Yol boyunca, simitçiler, börekçiler ve ayakkabı boyacıları sıralanmışlar, nafakalarını çıkarmak için bağırıyorlardı. Yoldan at arabaları geçiyor, nal sesleri at kişnemelerine karışıyordu.

Mustafa Kemal, kulübün kapısında görününce bir alkış koptu. Burasının bir futbol kulübü olduğu her halinden belliydi. Eller kollar sallanıyor, insanlar şaşkıncı bir çılgınlıkla Mustafa Kemal'e tezahürat yapıyordu. En ön sıradaki genç kızlar aralarında fısıldaşarak kaçamak bakışlarla, üniforması içinde adeta bir masal kahramanına benzeyen genç paşayı süzüyorlardı. Mustafa Kemal önde, Sabri Bey arkada kulüp binasına girdiler.

Mustafa Kemal tek tek yöneticiler ve sporcularla tokalaştı. Sonra kendisi için özel olarak hazırlatılan ikinci kattaki odaya çıkıldı.

Mustafa El Katip Bey, "Paşam hoş geldiniz. Bizi ve kulübümüzü şereflendirdiniz. Bir şeyler içmek ister misiniz." diye paşayı karşıladı nezaketle.

Mustafa Kemal, "Çay lütfenV dedi keyifle.

Mustafa El Katip, kulüpteki fincanları beğenmedi, paşaya bu eski fincanlarda çay ikram etmek istemedi, derhal birini eve gönderip yeni fincanlar getirtti

Mustafa Kemal Paşa keyifle çayını yudumluyordu.

Daha sonra Mustafa Kemal ve Sabri Bey Fenerbahçeli yöneticilerle bir odaya kapanıp tam üç saat konuştular.

Dışarıda bekleyenler, üç saat boyunca kapalı kapılar ardında, gizlice neler konuşulduğunu tahmin edememişlerdi.

O gün o görüşmede neler konuşulduğu iki yıl sonra anlaşılacaktı: Üç yıl sonra İstanbul İşgal Kuvvetleri Komutanı General Harington "Fenerbahçelileri Anadolu'daki milliyetçilere silah kaçırmakla' suçlayıp kulübü kapatacağı

Nihayet gizli görüşme sona ermişti.

Mustafa Kemal kulüpten ayrılmadan önce maroken kaplı kulüp defterine şu unutulmaz satırları yazdı.

1

120-SİNAN MEYDAN

Mustafa Kemal Paşa'mn Fenerbahçe şeref defterine yazdığı satırlar

"Fenerbahçe Kulübünün her tarafta mahzar-ı takdir olmuş bulunan asar-ı mesaisini işitmiş ve bu kulübü ziyaret ve ebedi hamiyeti tebrik etmeyi vazife etmiştim. Bu vazifenin ifası ancak bugün müyesser olabilmıştır. Takdirat ve tebriklerimi buraya kayd ile mübahiyim.

3 Mayıs 1334 (1918)"*

Mustafa Kemal Paşa, öğleden sonra kulüpten ayrıldı. Bir kayıkl^

Atatürk'ün Fenerbahçe kulübünü ziyaret edip şeref defterine bu anlamlı sözleri yazmış

olmasını içine sindiremeyenler zaman zaman gülünç iddi- . alarla ortaya çıkabilmektedirler.

Örneğin Atatürk'ün Fenerbahçe Kulübü' nü ziyaret etmediğini, o tarihte yurt dışında olduğunu ileri sürenler vardır. Oysaki bu doğru değildir. Çünkü Atatürk 3 Kasım 1918'de İstanbul'dadır.

Mustafa Kemal'in Fenerbahçe Kulübü'nü ziyaret ettiği 3 Kasım 1918 Cuma günü tedavi için Karlsbad'daki Cottage Sanatoryumu'na gitme izni çıkmıştır. Atatürk 25 Mayıs 1918 Cumartesi günü İstanbul'dan hareket etmiştir. Sadi Borak, Atatürk'ün İstanbul'daki Çalışmaları, (1899-16 Mayıs 1919), 2. bs, İstanbul, Kaynak Yayınları, 1998, s. 125.

121 «SARI LACİVERT KURTULUŞ

karşıya geçmek istiyordu. Amacı silah kaçırılırken kullanılacak güzergahları belirlemektir. Mustafa El Katip Bey*'in kürek çektiği futaya binerken, geri döndü ve Sabri Bey'e bakarak, "Fenerbahçe'ye ebedi muvaffakiyetler dilerim" dedi.

Bu söz, Ata'nın Fenerbahçe'ye vasiyeti olarak kabul edilecek ve zıvaretin gerçekleştiği 3 Mayıs, daha sonra kulübün kuruluş tarihi olarak benimsenecekti.

Mustafa Kemal 25 Mayıs 1918'de tedavi için Karlsbad'a hareket etti. Oradan dönüşünde 7. Ordu'ya atandığını öğrendi. 2 Eylül 1918 Pazartesi günü 7. Ordu'nun merkezi Suriye'ye doğru yola çıktı.

Suriye'de İngilizleri püskürttü.

31 Ekim'de de Yıldırım Orduları Komutanlığı'na atandı.

Mondros Ateşkes Antlaşması hükümleri gereğince ordusu dağıtılınca İstanbul'a çağrıldı; ama yol parası yoktu.

Atlarını satarak biletini aldı ve 11 Kasım 1918'de Adana'dan İstanbul'a hareket eden bir trene bindi.

Sonun Başlangıcı

1918 yılının sonları gelmişti.

Rusya, Bolşevik İhtilali'yle savaştan çekilmiş, İtalya taraf değiştirmiş ve Amerika Birleşik Devletleri Almanya'ya karşı İtilaf devletlerinin yanında savaşa girmişti. Amerika, savaş sonrası yeniden şekillenecek Avrupa'da kendine sağlam bir yer bulmak istiyordu.

Savaşın sonlarına doğru Wilson ilkeleri yayınlandı. Amerikan Başkanı W. Wilson, "Yenen devletler yenilenlerden toprak ve savaş tazminatı almayacaklar, sorunlar barışçı yollarla çözülecek" diyordu. Aslında ^Wilson'un amacı kalıcı bir barıştan çok savaş sonrasında yeniden şekillenecek dünyada Amerika'yı söz sahibi yapmaktı.

Bulgaristan'ın savaştan çekilmesiyle Almanya ile bağlantısı kopan Osmanlı zor günler yaşıyordu; Çanakkale hariç tüm cephelerde hüsrana uğramıştı. İttihatçılar kara kara düşünüyor, "Yenenler yenilenlerden toprak almayacak" diyen Wilson İlkelerine sarılacaklardı.

122-SİNAN MEYDAN

İttihatçılar bir kere daha tecrübesizliklerinin bedelini ağır ödeye! çeklerdi.

Osmanlı Devleti, 30 Ekim 1918'de Limni Adası'nın Mondros Li-manı'nda demirli Agamemnon adlı bir İngiliz zırhlısında tarihinin en ağır antlaşmalarından birini imzalayarak savaştan çekildi.

Osmanlı adına bu anlaşmayı imzalayan Bahriye Nazırı Rauf Bey, İstanbul'a döndüğünde "kahramanlar gibi" karşılanacaktı.

İttihatçılar, Türkiye'nin sürüklendiği felaketi göremeyecek kadar kör olmuşlardı.

Osmanlı'nın savaştan çekildiği o yıl Altınordu şampiyon oldu; ama Talat Paşa takımının başarısına sevmemeye çekti.

O sıkıntılı günlerin birinde Talat Paşa, Osmanlı'yı bu savaşa sokan diğer İttihatçı arkadaşları, Enver ve Cemal paşalarla birlikte bir Alman denizaltısına binerek yurt dışına kaçtı. Yurt dışında vatan hasretiyle yanıp tutuşan Talat Paşa Fenerbahçe'yi bile özleyecek, "İstanbul'u bir görsem toprağını öpeceğim." diyecekti.

Talat Paşa maalesef bir daha İstanbul'u göremeyecek, Berlin'de bir Ermeni kurşunuyla can verecekti.

Talat Paşa'nın Altmordusu ise yıllar sonra 1941'de bir tüzük değişikliği ile Fenerbahçe'ye katılma kararı alacaktı. Fenerbahçeli futbolcuların gidişleri gibi dönüşleri de hazin olmuştu. Kaderin garip bir cilvesi işte...

1918 yılının sonlarında İstanbul'un yarısı Çanakkale kahramanı Mustafa Kemal'i, diğer yarısı ise Şampiyon Fenerbahçe'yi konuşuyordu.

Anadolu dışındaki tüm topraklarını kaybeden Osmanlı Devleti ise 600 yıllık oyunun sonuna gelmişti.

Perde kapanmak üzereydi.

IV.BÖLÜM SARI LACİVERT KURTULUŞ

13 Kasım 1918, Çarşamba...

İstanbul...

Şafak sökmek üzereydi. Köpekler acı acı uluyor, gece kuşları çığlık çığlığa şehrin üzerinde öylece savrulup duruyordu. İlk alacalık, şehrin yedi tepesine birden düşmüştü. Boğaz'daki yalılar, Sultanahmet'teki dikili taş, Eminönü'ndeki Yeni Cami, Aksaray'daki ahşap evler, Moda'daki zengin konakları, Kadıköy'de Kuşdili Çayırı, Taksim'de Tepebaşı Bahçesi, kısacası İstanbul'u İstanbul yapan ne varsa o gecenin bitmesini hiç istemiyordu. Büyük felaket yaklaşıyordu...

İtilaf devletlerinin 60 savaş gemisi İstanbul limanına girmek üzereydi.

Padişah Vahdettin, öğlene doğru Dolmabahçe Sarayı'nın geniş pencerelerini örten kalın perdeleri hafifçe aralamış, Boğaz'a bakıyordu. Üzerinde İngiliz ve Fransız bayraklarının dalgalandığı düşman donanmasını görünce bir an afalladı. Olduğu yere yığılmamak için kendini zor tuttu. Sonra her zaman yaptığı gibi ellerini arkasında birleştirip, göz kapakları-

124 • SİNAN MEYDAN

m kısık gözlerinin üstüne örterek pencereden uzaklaştı. Başı önde, bakışları yerdeki Acem halısının karmaşık desenleri üzerindeydi.

Alnındaki ter tomurcuklarını fark ettiğinde ilk aklına gelen cam ve tahtıydı.

Biraz ötede İstanbul limanında farklı bir telaş vardı; acı ve kan kokan garip bir telaş bu. İngilizlerin ünlü savaş gemisi Averoftan dalga dalga asker boşalıyordu. Limandan Taksim Kışlası'na kadar uzayan asker seli sert adımlarla düzenli guruplar halinde halkın ürkek ve kaçamak bakışları arasında göstere göstere vatan toprağım çiğniyordu. Gemilerin birçoğu silah ve cephane yüklüydü. Mitralyözler, toplar, tüfekler ve yüzlerce mermi sandığı, limana dağ gibi yığılmıştı. Bir gemiden, elleri eldivenli süslü madam ve matmazeller indi; şen şakrak, güle konuşa kendilerini bekleyen çift atlı saray faytonlarına doğru yürüyorlardı. Sanki tatile gelmişlerdi!

Biraz yukarıda Galata ve Beyoğlu'nda ise Ermeni ve Rumlar, "Zito, zito..." sesleri arasında ellerindeki bayrakları sallayarak müttefik askerlerini karşılamak için limana iniyorlardı.

Müslüman esnaf ise dükkanlarının önünde içi kan ağlayarak sessizce olup bitenleri seyrediyordu.

Aynı saatlerde Beyazıt'taki harbiye nezaretinin tepesinde hâlâ ay yıldızlı bir Türk bayrağı dalgalanıyordu.

Saat: 12.45

Haydarpaşa Tren İstasyonu

İstanbul'un derin bir yasa büründüğü o saatlerde Haydarpaşa İstasyonu'nu, yakınlarını bekleyen insanların buruk sevincini paylaşıyordu. Tüm gözler, bir yılan gibi uzayıp giden çelik raylara odaklanmıştı. Analar oğullarını, çocuklar babalarını, genç kızlar nişanlılarını, kardeşler ağabeylerini bekliyordu heyecanla. Sevdiklerine kavuşacak olmanın verdiği mutluluk, işgalin verdiği üzüntüyle birleşince yoğunlaşan duygular göz yaşı olup aktı yanaklardan.

Duman soluyan kara tren istasyona yaklaşıyor, pencerelerden sarkan yolcular istasyondaki kalabalığın içinde yakınlarını arıyordu.

Tren boşalmaya başladı.

I

125 • SARI LACİVERT KURTULUŞ

Trenden inen sivil, asker yolcular arasında yakışıklı genç bir subay göze batıyordu.

Bu yakışıklı subay Anafartalar Kahramanı Mustafa Kemal'di. Saat tam 12:45'i gösteriyordu Mustafa Kemal'i bir askeri müfreze karşıladı. Genç subay, yaveri Cevat Abbas'la birlikte ağır ağır limana doğru ilerlemeye başladı. Orada kendisini bekleyen Dr. Rasim Ferit Beyle birlikte rıhtımdaki Kartal istimbotuna bindi.

Mustafa Kemal, istimbota binerken limanı dolduran dev zırhlılara acı acı baktı. Sonra Cevat Abbas'm hafifçe nemlenen gözlerine çevirdi mavi bakışlarını, "Cevat" dedi.

"Endişelenme! Geldikleri gibi giderler."

Cevat Abbas şaşkındı. İçinden umutsuzca, "Nasıl olur?" dedi. "Nasıl olur da Boğaz'ı çelik mezarlığına çeviren bu dev zırhlılar kendiliklerinden çekip giderler? Veya neden giderler?"

Cevat Abbas, umutsuz gözlerle Bo-ğaz'ın mavi sularına bakarken kendi kendine sessizce düşünüyordu: Bu donanmanın kendiliğinden çekilip gitmesi mümkün olmadığına göre, kim gönderecek? Yeniden Türk, Alman ve Bulgar ittifakı kurmak da mümkün olmadığına göre bu koca donanmayı kim gönderecek? Yorgun, yılgın, yoksul Türk milleti mi gönderecek bunları bu ülkeden? İngiliz'i, Fransız'ı, İtalyan'ı, Ermeni'yi ve Yunanı tek başına bu millet mi kovacak?

Cevat Abbas'm dudakları arasında acıya bulanmış bir tebessüm kırığı belirmişti. Mustafa Kemal'e inanmak istiyor; ama inanamıyordu.

Mustafa Kemal ise kararlı ve inançlıydı. Cebinden çıkardığı tabakadan bir tutam tütün alıp ince bir sigara sararken belli ki yapacaklarını düşünüyordu.

Kartal istimbotu, dalgalarla dans ederek, düşman gemilerinin arasından geçip Galata rıhtımına yanaştı. Mustafa Kemal önde, yaveri Cevat Abbas arkada istimbottan inip, devriye gezen İngiliz askerlerinin tacizci bakışları arasından doğrudan Pera Palas Oteli'ne gittiler.

Kara Kemal'in Evi

Dr. Fahri, şafak sökerken soluk soluğa Kara Kemal'in evine doğru

126.SİNAN MEYDAN

yürüyordu. Eve yaklaşıncı, şöyle bir sağı solu kolaçan ederek, bahçe kapısından içeri girip ahşap merdivenlerden çıkarak tahta kapıyı çalıp beklemeye başladı. Bahçedeki köpek zincirini kırmak istercesine havlıyordu, Biraz sonra kapı hafifçe aralandı. Yaşlı kalfa ince sesiyle, "Kimdir o?" diye fısıldadı.

Dr. Fahri, bıyık altından güldü. "Kara Kemal'in konuşma tarzı bu kadına da sinmiş" diye düşündü.

"Ben Dr Fahri. Teşkilattanım. Küçük Efendi ile görüşmek isliyorum." Kapı ardına kadar aralandı. Kalfanın kuşkucu bakışları arasında Dr. Fahri içeri girdi.

Kara Kemal henüz yeni giyinmişti. Kahvesini içmiş, nargilesini fokurdatıyordu. Biraz acelesi var gibiydi.

Yaşlı kalfa masadaki boş kahve fincanını mutfığa götürürken ne-zaketen, "Bir kahve almaz mıydınız?" diye sordu isteksizce.

Bu sırada Kara Kemal, nargilesini bırakıp, "Hayrola Fahri nerden esti, böyle kuşluk vakti?" diye sordu.

Fahri oturduğu yerde biraz öne doğru kayıp, Kara Kemal'in gözlerinin içine bakarak; "Efendim, memleketin hali malumunuz. Size ben anlatacak değilim. Her gün uçuruma yuvarlanıyoruz. Bu vaziyet karşısında ne yapacağız. Onu sormaya geldim."

Kara Kemal Bey, ağır ama çevik vücudunu kaldırıp Dr. Fahri'ye doğru yürüdü ve hemen yanına oturdu, hiçbir şey söylemeden yerdeki kilime bakarak pos bıyıklarını yukarıdan aşağıya doğru şöyle bir taradı. Öfkelenildiğinde böyle yapardı.

Dişlerini sıkarak yumruğunu hışımla yanındaki mindere indirdi,

"Ne mi yapacağız! Elbette miskin miskin duracak değiliz. Elbette bir şeyler yapacağız. Göre göre vatani çiğnetecek değiliz ya!"

Yaşlı kalfa, elinde kahve fincanı, mutfağın kapısında bekliyordu. Küçük Efendi'nin sinirlenmesinden hep korkardı.

Dr. Fahri niyetini açıkça belli etti:

"Peki efendim, ben ne yapacağım? Artık beklemek istemiyorum-Yeni vazifem ne olacak? Bir an önce bir şeyler yapmak istiyorum."

127»SARI LACİVERT KURTULUŞ

Kara Kemal, sakinleşmişti. Genelde böyle olurdu; çabuk öfkelenir, arna bir o kadar da çabuk yatışırdı.

Yaşlı kalfa çekingen adımlarla Dr. Fahri'ye kahvesini uzatırken, Kara Kemal, pencere kenarına doğru yürüyordu. Pencereden, devriye gezen Fransız askerlerine bakarken konuşuyordu:

"Dayı Mesut'u tanır mısınız!"

"Şahsen tanımam ama adını duydum."

"Peki ya Yenibahçeli'yil"

Dr. Fahri, kahvesini yudumladıktan sonra yanıt verdi:

"Onu hem bilir, hem de iyi tanırım efendim." Dr. Fahri keyiflenmeye başlamıştı. Macera kokusu alıyordu.

"Yerlerini bilir misin?"

"Şimdiki yerlerini bilmem, ama eski yerlerini biliyorum."

Kara Kemal, ağır ağır ortaya doğru yürürken şöyle dedi:

"Bak delikanlı, Kadıköy Altıyol ağzında Fenerbahçe Kulübünün yanında itfaiye karakolu vardır. Onları orada bulacaksın. Benim gönderdiğimi söyleyeceksin. Onlarla çalışacaksın. Allah yardımcın olsun."

Dr. Fahri heyecanlanmıştı. Fincanı masaya bırakarak birden ayağa kalktı, sevinçle Küçük Efendi'nin eline sarılıp, öptü ve süratle oradan ayrıldı.

Yaşlı kalfa Dr. Fahri'yi uğurlarken, olanlara bir anlam verememiş olmanın şaşkınlığıyla doktorun peşinden bakıyordu.

Dr. Fahri doğruca Kadıköy'e gitti.

Altıyol'a geldi, kapısında sarı lacivert bayrağın dalgalandığı Fenerbahçe Kulübü'nün yanından geçerek itfaiye karakoluna girdi.

Dr. Fahri, Yenibahçeli'yle göz göze geldiğinde Kara Kemal evden Çıkmak üzereydi.

20 Kasım 1918 Pera Palas Oteli...

Mustafa Kemal, bir haftadır Pera Palas Oteli'ndeki 101 numaralı odada kalıyordu. Amacı işgal kuvvetlerinin uzun vadeli planlarını anlamak, düşman hakkında bilgi toplamaktı.

g

-1.

128-SİNAN MEYDAN

İki günde bir Akaretler'deki eve geliyor, annesini ve kardeşini gö. rüyor, onların ihtiyaçlarını karşılıyordu.

Yurdun neredeyse tamamı işgal edilmişti. Ordular dağıtılmış, s. lahları elinden alınmış, ülkenin haberleşme ve ulaşım araçlarına, gemilerine ve tersanelerine el konulmuştu. Sultan Vahdettin ve Sadrazam Damat Ferit işgale ses çıkarmak şöyle dursun, müttefik güçlerine sorun yaşamayacaklarına ilişkin güvence vermiş ve gizli, açık antlaşmalarla vatani kayıtsız şartsız İngilizlere teslim etmişlerdi.

Ülkenin tüm kurumları ve stratejik noktaları müttefiklerin kontrolüne bırakılmıştı. Anafartalar Kahramanı Mustafa Kemal'in yüreği yanıyordu. Pera Palas'taki odasından denizi seyrederken en kısa sürede Anadolu'ya geçme planları yapıyordu.

20 Kasım Çarşamba günü Pera Palas'ın lokantasında tek başına akşam yemeğini yedikten sonra kahvesini ısmarlamak üzereydi ki şef garson yanına geldi. Saygıyla eğilerek: Afedersiniz Paşam! Şu masadaki İngiliz generalleri beni çağırıp sizin kim olduğunuzu sordular. Ben de, 'Çanakkale kahramanı Mustafa Kemal Paşa' dedim. Bunun üzerine İngiliz generalleri sizi masalarına davet ettiler. 'Masamıza buyursun kahvelerimizi birlikte içelim' dediler. Garson sözlerini bitirmişti. Mustafa Kemal istifini bozmadan garsona bakarak şöyle dedi;

Önce bana bir kahve getir. Sonra da git İngiliz generallerine şunları söyle: 'Bizim geleneklerimize göre daveti ev sahipleri yapar. Onlar şimdi her ne kadar işgal kuvvetleri komutanları olsalar da bu ülkede yine de misafirdirler. Burada gerçek ev sahibi benim. Birlikte kahve içmek istiyorlarsa geleneklerimize uysunlar, onlar gelsinler; ev sahibinin masasında, benim masamda, benim davetlim olarak içsinler kahvelerini.

Bu sözleri duyan garson belli etmese de şaşırılmıştı. İçinden, "i durumda nasıl olur da İngiliz komutanlarına bunları söyleri" diye şünerek masadan ayrıldı.

Birkaç dakika sonra garson, Mustafa Kemal'in kahvesini getirirken Mustafa Kemal o günkü İstanbul gazetelerinden birine göz atıyordu.

129^SARI LACİVERT KURTULUŞ

Kendi kendine, "Basını da satın almışlar!" diye mırıldandı. Garson kahveyi getirdikten sonra İngiliz generallerin masasına gitti ve Mustafa Kemal'in söylediklerim kelimesi kelimesine generalere aktardı.

Başlarından adeta kaynar sular dökülen İngiliz generaller şaşkınca bakışırken Mustafa Kemal kahvesini yudumluyordu.

İşgal yıllarında Mustafa Kemal Paşa
Şişli'deki Ev

Mustafa Kemal, Pera Palas'ta yeterince kalmıştı. Artık buradan ayrılmak istiyordu. Asker, sivil dostlarıyla bazı gizli görüşmeler yapmayı planlıyordu. Bunun için bir eve ihtiyacı vardı.. Akaretler'deki evde kalamazdı; çünkü ailesini siyasi işlere bulaştırmak istemiyordu.

130 • SİNAN MEYDAN

Şişli'de bir ev kiraladı.

16 Aralık 1918 Pazartesi günü bu eve taşındı.

Mustafa Kemal, bu sırada İngiliz baskıları karşısında Türkiye'nin çıkarlarını savunamayacağını düşündüğü Tefik Paşa Kabinesi'nin güvenoyu almaması için çalışıyordu.

19 Kasım'da sivil giysilerini giyip Fındıklı'daki Meclis-i Mebusan binasına gitti. Milletvekili arkadaşlarının yardımıyla diğer milletvekillerini bir araya getirip onlara Tefik Paşa Kabinesi'ne güvenoyu vermemeleri gerektiğini anlattı.

Milletvekilleri Mustafa Kemal'e söz vermelerine karşın Tefik Paşa Kabinesi'ne güvenoyu verdiler.

Mustafa Kemal pes etmeyecekti, bu sefer de Tefik Paşa Kabinesi'ni devirmek için girişimlerde bulunmaya başlayacak; fakat bundan bir sonuç alamayacaktı.

Mustafa Kemal işgal İstanbul'undaki çalışmalarını sürdürüyordu. Bu sefer de Sultan Vahdettin'le görüşmek için girişimlerde bulunmaya başladı Birkaç kez Vahdettin'le görüştü. Bu görüşmelerde ülkenin içinde bulunduğu kötü durum ve hükümetin yetersizlikleri konusunda padişahı uyardı.

Mustafa Kemal, gecesini gündüzüne katarak kurtuluş çareleri ararken, halktan kopuk, Tanzimat kafalı Osmanlı aydınları Amerikan ve İngiliz mandası peşinde koşuyorlardı.

21 Aralık 1916'da Vahdettin Meclis-i Mebusan'ı dağıtarak ulusal irdeye son verdi.

Mustafa Kemal, artık İstanbul'da kalmanın anlamsız olduğunu düşünüyordu. Yapılacak bir tek şey vardı:

Anadolu'ya geçerek ulusal direnişi orada örgütlemek...

Mustafa Kemal, bu düşüncesini dostlarıyla ve güvendiği arkadaşlarıyla paylaştı.

Fethi Bey, Ali Fuat Paşa, Kazım Karabekir, Rauf Bey, Dahiliye Nazırı Mehmet Ali Bey, Damat Ferit, Harbiye Nazırı Şakir Paşa gibi saraya yakın veya uzak, asker ve sivillerle görüştü.

Bu görüşmelerin birçoğunu Şişli'deki evde yaptı. O evin gecelen sönmeyen ışıkları devriye gezen işgal askerlerinin dikkatini çekmişti-

131 -SARI LACİVERT KURTULUŞ

Mustafa Kemal, 30 Mart 1919'da Şişli'deki evde İsmet Paşa (İnö-nü)'yü ağırlıyordu.

İsmet Paşa, o güne kadar Mustafa Kemal'in çalışmalarından habersizdi.

"Gene ne var!" dedi, gülerek.

Soru sorarken yüzüne yayılan gülücük insana güven veriyordu.

ismet Paşa o günlerde İstihzarat-ı Sulhiye Komisyonu'nda mütehassıstı.

"Ne haberi" dedi, Mustafa Kemal Paşa.

"Tahmin edeceğin gibil"

Mustafa Kemal Paşa İsmet Paşa'ya yanındaki çekmeceyi göstererek.

"Şuradan bana bir Türkiye haritası bulup açar mısın? Üzerine konuşacağım."

İsmet Paşa, haritayı bulup açtı. Her zaman cebinde taşıdığı pergeli de çıkardı.

Mustafa Kemal hafifçe tebessüm ederek;

"Henüz pergellik bir şey yok. Mümkünse biraz pergelsiz görüşelim" dedi.

"Ne yapacaksın!"

Mustafa Kemal gözlerini harita üzerinde gezdirirken konuşuyordu:

"Mesela, hiçbir sıfat ve salahiyet sahibi olmaksızın Anadolu'ya geçmek ve orada milleti uyandırmak, kurtulma çarelerini aramak için en uygun mıntıka ve beni o mıntıkaya götürecek en kolay yol hangisi olabilir?"

İsmet Paşa, ümitli bir tebessümle Mustafa Kemal'in yüzüne bakıyordu:

"Karar verdin mil" diye sordu fısıldarcasma.

Mustafa Kemal, bakışlarını önünde duran harita üzerinde gezdirirken.

"Şimdilik bundan bahsetmeyelim. Bana, memleketi, milleti ve orduyu bilen, vaziyeti yakından gören, tehlikeden şüphesi olmayan bir arkadaş gibi cevap ver." dedi.

ismet Paşa, masanın kenarındaki sandalyeye ilişti. Düşünceli göz-

132-SİNAN MEYDAN

133-SARI LACİVERT KURTULUŞ

lerle haritaya bakmaya başladı. Bu sırada Mustafa Kemal, bir eli cebin] de, salonda geziyordu.

İsmet Paşa birdenbire gülerek yerinden kalktı ve Mustafa Kemal'in1 yanına geldi.

"Yollar çok! Mıntıklar çok." dedi.

Bu sırada hizmetçi kız kapıyı çalarak içeri girdi ve bazı misafirlerin geldiğini haber verdi.

Henüz haritayı kapamaya bile zaman bulamamışlardı ki, misafirler salona girdi. Bir süre farklı konularda konuşuldu.

Misafirler ayrılınca İsmet Paşa'yla Mustafa Kemal Paşa yine yalnız kaldılar.

İsmet Paşa, pencereye yaklaşp sokağa bakarken şöyle dedi. >, "Ne yapacağını bana ne zaman söyleyeceksin!"

j

Eğilmiş, masadaki haritayı inceleyen Mustafa Kemal, "Zamanında" dedi ve biraz bekledikten sonra şöyle devam etti.

Bu dakikada siz de düşünürsünüz ki verilmiş bir kararım varken onu hemen uygulamıyorum. Ben de hemen söyleyeyim ki ağır ve kesin bir kararın doğruluğuna inanmak durumu her köşesinden incelemek gerekir. Ağır ve kesin bir karar uygulamaya başladıktan sonra. 'Keşke şu tarafını da bu tarafını da düşünseydim. Belki bir çıkar yol bulurduk. Yeniden bunca kan dökmeye, bunca can yakmaya ihtiyaç kalmazdı' gibi tereddütlere yer kalmamalıdır. Böyle bir tereddüt, karar sahibinin vicdanında kanayan bir nokta olur ve onu yaptığının doğruluğundan da şüpheye düşürür. Budan başka, beraber çalışacak olanlar, yapılanlardan başka bir şey yapılmasının mümkün olmadığına inanmalıdırlar. İşte benim mütareke sırasında İstanbul'da 4-5 ay kalışım sırf bundandır.

Bu geçirdiğim zamanın bir kısmım da hazırlıklara ayırdım. Tahmin edersiniz ki fikir hazırlıkları, seferberlikte asker toplamak için davul zurna ile gerçekleştirilemez. Fikir hazırlıklarında tevazu ile çalışmak, kendini silmek, karşısındakilere samimi olduğunu göstermek gereklidir.

İsmet Paşa akşam üstü Şişli'deki evden ayrılırken, "Acaba başarabilir mi" diye düşünüyordu.

1 Mayıs 1919 İstanbul

Mustafa Kemal fırsat kolluyordu:

Bir ay önce Harbiye Nezareti'ndeki arkadaşlarıyla görüşerek onların yardımıyla Mirliya Kazım Karabekir'in Erzurum'daki 15. Kolordu Komutanlığı'na atanmasını sağlamıştı. Bu sırada Karadeniz kaynamaya başlamıştı. Türk ve Rum çeteleri arasındaki çatışmalar İngilizlerin dikkatini çekiyordu.

İstanbul Hükümeti bir an önce Karadeniz'deki asayişini sağlamak zorundaydı. Aksi halde İngilizler çok fena bozulabilirlerdi!

İşte bu ortamda Mustafa Kemal, harbiye nezaretindeki arkadaşlarının nüfuzlarını kullanarak 9. Ordu Müfettişliği'ne tayin edildi.

Görevi, Karadeniz'deki karışıklıkların sorumlusu olarak görülen Türklerin elindeki silahları toplamak, dağıtılmamış Türk ordularını dağıtmak; asayişini sağlayıp geri dönmektir.

Böylece İngilizler, sevgili padişahımıza "Aferin, böyle devam et!" diyeceklerdi!

Mustafa Kemal, Samsun'a gitmek için son hazırlıkları yapıyordu.

Topkapılı Cambaz Mehmet'in Evi

Topkapı'nın dar arka sokaklarından birinde koyu gölgeler bırakarak uzayıp giden ağaçlar arasında gizlenmiş iki katlı ahşap bir ev vardı. Dört bir yanı yüksek demir parmaklıklarla çevriliydi. İşgal yıllarının hüznü gecelerinde karanlığın ortasında korkunç bir hayalet gibi dim dik dururdu, işgalcilere inat, mandacılar inat tüterdi ocağı...

Küçük bahçesinin kenarında iki köpek kulübesi vardı. Kuş uçurt-mazlardı alim Allah!

Burası Topkapılı Cambaz Mehmet'in eviydi.

Topkapılı, İstanbul'un en ünlü kabadayılarından.

Namı almış yürümüştü.

"Çok zekidir. Şeytana pabucunu ters giydirir. Tazı gibi koşar. Silah ^ftıada, bıçak sallamada üstüne yoktur. Zalimlerin düşmanı, mazlum-arm dostudur. Verdiği sözü tutar. Ölümünden zerre kadar korkusu yok-

134-SİNAN MEYDAN

tur. İstanbul'da 50 bin silahlı adamı vardır. Gizli işlerin adamıdır. Padişahın amansız düşmanıdır."

En çok da bu sonuncuya kızardı. "Vay deyyuslar beni yem edecekler" derdi.

O gün büyük odadaki divana uzanıyor, dakikalarca gözlerini tavana dikerek düşünüyordu.

Mustafa Kemal'in çakmak çakmak gözleri belirdi tavanda.

Üniformaları giyip cepheye koştuğu günleri, ateş hattında İngiliz'le boğaz boğaza geldiği anları hatırladı.

Kendisine onbaşı şeridim takan Mustafa Kemal'in şu sözleri yankılandı kulaklarında:

"Göreyim seni Topkapılı"

Ve iki gün önceki üç buçuk saatlik görüşmeden sonra da aynı şeyleri söylemişti:

"Göreyim seni Cambaz Mehmet!"

Topkapılı, daldığı tatlı düşlerden, çalan telefonla uyandı.

Tazı çevikliğiyle doğruldu divanda, etrafına bakındı,

"Nurettin Bey telefona bakınız" dedi askerce.

Odaya üniformalı bir zabıt vekili süzüldü. Topuklarını sertçe birleştirip Topkapılı'yı selamladıktan sonra, çalmaya devam eden telefonun ahizesini kulağına götürdü. Kısa bir görüşmenin ardından merakla kendisine bakan Topkapılı'ya döndü.

"Efendim, Emin Ali Bey ve arkadaşları geleceklermiş."

Topkapılı, ayılmaya çalışırken, Nurettin Bey ahşap merdivenleri çatırdatarak aşağıya indi. Tabancasını çıkarıp eline aldı. Kapıya kulağını dayarken kesik kesik üç ıslık çaldı. Kapıyı açıp karanlığa bakarken iki çoban köpeği fırlayıp yanına geldiler. Başlarını okşadı hafifçe ses çıkarmamalarını istercesine.

İlerideki ağaçların arasına doğru bakarak beklemeye devam etti.

Yağmur çiseliyordu; ağaçların yaprakları, evin önünden geçen toprak yol, köpek kulübeleri, bahçedeki yaşlı çınar ağacı ıslanmaya başla' mıştı.

Birden bahçe kapısı aralandı gıcırtyla.

135.SARI LACİVERT KURTULUŞ

Köpekler havladı birkaç kere.

Nurettin Bey, biraz geriye çekildi, eli tetikte, binaya doğru süzülen siyah gölgeyi takip ediyordu sessizce.

Gölge yavaşça evin kapısına doğru kaymıştı ki, belindeki tabancayla irkildi.

"Parola" dedi Nurettin Bey sertçe.

"333"

Nurettin Bey, tabancasını çekti.

"Buyurun Yüzbaşı Emin Ali Bey!"

Emin Ali Bey'in arkasından birkaç kişi daha geldi.

Topkapılı tek tek misafirlerinin ellerini sıktı, hatırlarını sordu.

Kurtuluşun gizli örgütlerinden Mim Mim Grubu, Emin Ali Bey'in isteği üzerine o gün Topkapılı'nın evinde toplandı.

Emin Ali Bey arkadaşlarının gözlerinin içine bakarak şöyle dedi:

"Arkadaşlar, dün harbiye nezareti zat işleri başkanlığından sadrazamlık makamına gönderilen yazıyla gelen cevabı çaldırdım. Mesele şudur: Mustafa Kemal Paşa Dokuzuncu Ordu Müfettişliği'ne tayin oldu ve bu tayin sadrazamlık makamınca da onaylandı."

Topkapılı derin bir nefes aldı ve

"Allah'ım şükür!" diyebildi.

Emin Ali Bey, Mustafa Kemal Paşa'ya tayin emriyle birlikte ulaştırılan ve Anadolu'da yapacağı işleri gösteren talimatnameyi de çaldırmıştı. Okumaya başladı.

Padişah, asi Türkleri sindirmek için Mustafa Kemal Paşa'yı görevlendirmişti. Mim Mimciler ağız dolusu kahkahalarla gülüyorlardı.

Topkapılı ise sinirden gülüyordu: "Vay deyyus. Demek Mustafa Kemal Paşa isyancı Türkleri susturması için görevlendirdin ha! Yazık sana! İngilizlerden korktun tabi. Türkleri susturunca düşmanın çekilip gideceğini zannediyorsun ha! Vah vah!"

Topkapılı birdenbire derin düşüncelere daldı:

"Arkadaşlar. İtilaf devletleri bu tayini onaylamayacaklardır. Bunu önlemeye çalışacaklardır.

Ya da paşaya bir suikast düzenleyeceklerdir."

Binbaşı Kemal Bey Topkapılı'nın sözünü kesti:

136«SİNAN MEYDAN

"Ben böyle bir ihtimal düşünmüyorum." dedi. Topkapılı iyice ciddileşti:

"Olsun veya olmasın! Paşanın güvenliğini sağlamak için ne gerekiyorsa yapacağız. En değerli adamlarımız satıcı, hamal, polis, jandarma kılığına girip dikkat çekmeden görevlerini yerine getirecek. Polis elbiselerini emniyetteki arkadaşlar, jandarma elbiselerini de zabıt arkadaşlar sağlayacak."

Kemal Bey,

"Mustafa Kemal Paşa Samsun'a hangi yolla gidecek ki" diye sordu.

Mehmet Ali Bey, elindeki raporlara göz gezdirdikten sonra yanıt verdi:

"Deniz yoluyla gidecek. Bandırma Vapuru'yla 15 Mayıs'ta Galata rıhtımından hareket edecek."

Ertesi gün İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün ve Jandarma Komu-tanlığı'nın levazım depoları soyuldu.

Maltepe Endaht Mektebi

Mustafa Kemal, Pera Palas Oteli'ndeyken Teşkilat-ı Mahsusa üyesi İttihatçılarla gizli görüşmeler yapmıştı. Kara Kemal, Mithat Şükrü ve Yenibahçeli'yle görüşmüştü.

Enver, Talat ve Cemal paşaların ülkeyi terk etmelerinden sonra Teşkilat-ı Mahsusa epeyce şekil değiştirmişti. Gizli örgüt, Mustafa Kemal'in kontrolüne girmek üzereydi.

Kara Kemal, Mithat Şükrü ve Yenibahçeli artık misyonunu tamamlamak üzere olan İttihat ve Terakki'nin son kahramanlarıydı.

Son görevi Mustafa Kemal'den alacaklardı.

Onların teşkilatlandıracağı manavı, hamalı, hırsız, yan kesicisi, işga' güçlerinin depolanandan çaldıkları silahları Anadolu'ya göndereceklerdi.

Mustafa Kemal Pera Palas'taki görüşmede Yenibahçeli'ye;

"Siz Gebze yolunu tutmaya bakınız!" demişti.

O Yenibahçeli Şükrü Bey şimdi Maltepe Endaht Mektebi'nde rargahını kurmuş emrindeki asker, sivil teşkilat üyelerine emirler diriyordu:

137»SARI LACİVERT KURTULUŞ

"Gebze yolundan kuş uçmayacak. Uçan kuş da bizden sorulacak, öyle tertibat yapın. Eğer kuş uçarsa 'Vay sizin İttihatçılığınıza! Vay sizin delikanlılığınıza, vay sizin yürekliliğinize' derim. Buda size en büyük cezadır zannımca."

Yenibahçeli, Maltepe Endaht Mektebi'ndeki karargahında oturmuş emirler yağdırırken bir taraftan da Mustafa Kemal'in ne yapmak istediğini anlamaya çalışıyordu. Elindeki çakıyı evirip çevirirken, sanki kafasındaki düşünceler de dönüp duruyordu:

"Bu Mustafa Kemal Paşa, bu yolu neden tutunuz demiştir acaba?" Ara sıra elini çenesine götürüyor, bıyıklarıyla oynuyor, sonra kafasındaki karışık düşünceleri yemden sıraya dizmeye çalışıyordu:

"Acaba ne yapacak ki, bu yola ihtiyaç duyuyor? Yok yok, bunda bir iş var; ama ben akıl edemiyorum? Taş kafam benim! Koskoca Mustafa Kemal Paşa bu yolu tut dedi; ya tutamazsak, bu mahcubiyetle sokağa çıkamayız alim Allah. Eğer başaramazsak yuh olsun bizim İttihatçılığımıza!"

Kahvesini yudumlarırken içeriye giren nöbetçi subay, "Efendim, size haber var!" diyerek elindeki zarfı Yenibahçeli'ye doğru uzattı. Fincanı, yanındaki boş tabureye bırakan Yenibahçeli, merakla zarfı alıp şöyle bir evirip çevirdikten sonra alelacele yırtıp okumaya başladı.

Beyaz kağıdın üzerinde tek bir cümle vardı: "Bu gece kimseye görünmeden Fansaların eve gel."*

Yenibahçeli, önce ayağa kalktı, kendine çeki düzen verdi, sonra çocuklar gibi sevinmeye başladı. Nasıl sevinmesin ki, Mustafa Kemal Paşa onunla görüşmek istiyordu. Birden sağa sola bakmaya başladı. Mavzerini arıyordu.

Mavzerini kaptığı gibi Maltepe Endaht Mektebi'nin bahçesine çıktı.

Çavuşa: "Dik şu yumurtalan şuraya" dedi. Çavuş yumurtaları dikti.

Yenibahçeli uzak adımdan mavzeri omzuna oturttu, bastırdı. Mavzerin ucunu biraz yukarı kaldırarak şarjörü yerleştirdi ve nişan aldı, tetiğe dokundu.
Mustafa Kemal İstanbul'da bir süre de Fansaların evinde kalmıştı.

138 • SİNAN MEYDAN

Yumurtalar paramparça olup etrafa saçıldı.

Yenibahçeli çocukça bir gururla mavzerin namlusunu öptü. Bu sırada Dr. Fahri'de oradaydı. Birkaç dakika önce gelmiş, çaktırmadan Ye-nibahçeli'yi seyrediyordu.

Dr. Fahri'yle Yenibahçeli daha birkaç hafta önce tanışmışlardı; a-ma kısa sürede iyi arkadaş olmuşlardı.

Dr. Fahri, nüfuzlu arkadaşlarının yardımıyla Gebze'ye tayin olmuştu.

Yenibahçeli'den aşağı kalır mı hiç? Posta çavuşuna: "Koy iki yumurta" dedi. Yumurtalar koyuldu.

Dr. Fahri belindeki topluyu çekti, tetiğe bastı, iki soğuk çelik havayı delerek yumurtaları tuzla buz etti.

"Nasıl Yenibahçeli?.."

Yenibahçeli ertesi gün erkenden Haydarpaşa'ya indi.

Öğlen sıcağında Gar Lokantası'na girdi. Cam kenarındaki masalardan birine oturdu. Bir süre dışarıya baktı: Rumlar nasıl da dik yürüyorlardı. Yolun karşısında bir simitçi duruyordu.

Lokantanın önündeki kaldırımda üç beş kırmızı fesli genç konuşuyordu, hemen yanlarından yaşlı bir kadın geçti ağır bedenini sürüklemeye çalışarak. Çift atlı bir faytonun kocaman gölgesi lokantanın camından yavaşça kayarken garson, Yenibahçeli'ye, "Efendim ne alırdınız?" diye seslendi.

Masaya sürahi koydurmadı, bir şeyler atıştırdı; zaman geçmek bilmiyordu. Akşam Mustafa Kemal'le görüşecekti.

Yüreği kıpır kıpırdı.

"Mustafa Kemal Paşa acaba neden haber uçurmuştu gelsin diye?"

Karşıya erken geçmek istemiyordu. Ermeni ve Rumların bayraklı gösterilerini seyretmeye tahammül edemezdi. Dayanamaz çeker topluyu, birkaçını indirirdi maazallah. "En iyisi biraz daha buralarda oyalanayım" dedi kendi kendine.

Biraz gezdi dolaştı, sonra dayanamadı karşıya geçti. Yüksek kaldırımdan ağır ağır yukarıya tırmandı. "Bela çıkmasa bari!.." diye dua ediyordu. Birden kendini Beyoğlu'nda buldu.

Alafranga Beyoğlu'nda iğreti

139 «SARI LACİVERT KURTULUŞ

durduğunu fark etmiş olacak ki, ceketinin eteğini çekiştirdi, kırmızı fesini düzeltilti.

Fansaların evinin kapısını tıklatırken sokaklar boştu. Yalnızca karşı pencerelerin birinden Rumca şarkılar taşıyordu sokağa. Arada bir de kahkahalar boşalıyordu geceye. Hepsisi de işgal kokuyordu.

Yenibahçeli zor tuttu kendini. İşin ucunda Mustafa Kemal Paşa olmasaydı! Çekecek topluyu, basacak konağı!

"Ya sabır" dedi kapının önünde beklemeye devam ederken. Birkaç dakika sonra Yenibahçeli yaverlerin eşliğinde Mustafa Kemal'in bulunduğu salona alındı.

Mustafa Kemal, kumaşları yenilenmiş bir sandalyede oturmuş, elindeki sigarayı içiyordu.

Kenarda duran gümüş tabakaya uzanıp aldı, kapağını aralayıp bir sigara da Yenibahçeli'ye uzattı. "Buyurmaz mıydınız?" dedi. Gümüş tabakadan yansıyan lamba ışığı gözlerinin mavisini iyice

belirginleştirmişti.

Tabakayı yerine koyarken sordu:

"Şükürü Bey, Gebze ve Kocaeli civarındaki vaziyetimiz nedir?" Alacağı yanıtı bilircesine rahat, koltuğa yaslanıp, yarılanmış sigarasından

derin bir nefes aldı.

Yenibahçeli, kenarına iliştığı koltuğun ucuna kadar gelerek konuşmaya başladı:

"Bizimkiler oraları tutmuşlar; ufak tefek yaramazlıklar oluyorsa da kıymeti yoktur." Mustafa Kemal, bu "yaramazlıklar" lafından hoşlanmamıştı. Apansız söze karıştı.

"Ne tür yaramazlıklar?" diye sordu sigarasını kül tablasına bastırırken. Yenibahçeli "Tüh!" dedi içinden ve devam etti: "Önemli bir şey yok paşam. Rum çeteler bir şeyler yapmak isteseler de yol elimizdedir. Kuş uça haberimiz olacaktır. Arkadaşlarımıza söyledim. Yanımızda, tanıyıp güvendiğimiz Dr. Fahri de vardır. Tayinini Gebze'ye yaptırдық. Onun görevi yolu denetlemektir. Silahlarımız da vardır. Hücum taburundan kalan silahlardır. Gerekirse birkaç gün içinde yenilerim de temin edebiliriz."

140 «SINAN MEYDAN

Mustafa Kemal, çevik bir hareketle yerinden kalkıp yaverini çağırdı: "Haritayı getir."

Yaver, beyaz boru biçiminde sarılmış haritayı alıp geldi ve masanın üzerine açtı.

Yenibahçeli oturduğu yerde heyecanla olacakları bekliyordu Mustafa Kemal, mavi bakışlarını ve ince uzun parmaklarını haritanın üzerinde gezdirmeye başladı.

Gebze - Kocaeli tarafından bir kavis çizdi, yavaşça Anadolu içlerine doğru kayarken konuşuyordu:

"Bakınız Şükrü Bey! Bu yollar bizim için önemlidir. Buradan yapılacak işler mücadeleyi etkileyecektir. Bu yoldan kesinlikle istenilme-yenler geçirilmeyecektir. 'Geçmesin' dediklerimiz geçerse bozuşuruz. Fakat kuşumuz yoktur. Siz bu işleri iyi bilirsiniz."

Yenibahçeli'nin yüzü, bembeyaz kesilmişti. Paşanın yanında durmuş haritaya bakarken heyecandan titremeye başlamıştı. Bedenine engel olmaya çalıştı ve yemin edercesine,

"Paşam müsterih olun. Namus sözü: 'Geçsin' dedikleriniz 'geçecek' 'geçmesin' dedikleriniz geçmeyecek." dedi.

Mustafa Kemal, Yenibahçeli'yi dinlerken masanın üzerine eğilmiş haritaya bakıyordu. Birden doğruldu ve insanın içine işleyen mavi bakışlarını Yenibahçeli'ye çevirerek, elini omzuna attı ve bıyık altından hafif tebessüm ederek şöyle dedi.

Yenibahçeli o sahneyi ömrü boyunca unutamayacaktı:

"Şükrü Bey, bilirsiniz ki bir deyim vardır: 'İfşası idam muciptir' derler. İşte bu öyle bir meseledir. Sadece yanınızda bulunan Dr. Fahri bilecektir. Bu sizin en büyük sırrınız olacaktır. Muvaffakiyetler dilerim."

Yenibahçeli, adeta öteki dünya gidip gelmişti. Elini başına doğru götürüp askerce Mustafa Kemal'i selamladı.

Bu görüşmeye ilişkin son hatırladığı, Mustafa Kemal'in dudağında-ki o anlamlı tebessüm kırığıydı.

O gece Mustafa Kemal'in Fansaların evinde Yenibahçeli'yle yaptığı bu görüşme birkaç ay sonra Kurtuluş Savaşı'nın kaderini değiştirecekti.

141 «SARI LACİVERT KURTULUŞ

Birkaç ay sonra İsmet Bey, Adnan Bey, Halide Edip Hanım ve daha birçok vatansever Yenibahçeli'nin koruduğu bu yoldan Anadolu'ya, Anakara'ya Mustafa Kemal Paşa'nın yanına gidecekler ve kurtuluşun gönüllü askerleri olacaklardı.

15 Mayıs 1919 Galata Rıhtımı

İstanbul'un mavisine, bol pamuk beyazı katılmış gibiydi. Bulutlar güneşe yol verircesine sağa sola çekilmişlerdi.

O gün Galata rıhtımında Fenerbahçe-Galatasaray derbisini aratmayacak bir kalabalık vardı. Rıhtım, ayakkabı boyacıları, polisler, jandarmalar, hamallar, simitçiler, şerbetçiler, limonata satıcıları ve zerzevatçılarla doluydu.

Bunlar Mim Mim Grubu'nun silahlı adamlarıydı.

Topkapılı Cambaz Mehmet de bir köşeden, eli perdesüsünün altındaki tabancada, rıhtımı gözetliyordu. Sıra dışı bir durumda ortalık karışacağına benziyordu.

Bandırma Vapuru'na bakarken yanma bir genç yaklaştı:

Fısıldarcasma; "Topkapılı" diye seslendi.

"Denizdeki adamlarımız, geminin etrafında sandalla ve motorla gezmeye devam ediyorlar.

Geminin merdiven ağzında mürettebat kılığında üç silahlı adamımız var. 'Şüpheli kimi görürseniz kolundan tutup denize atın.' dedim."

Genç adam, fesini düzelterek oradan uzaklaşırken bu sefer de simitçi kılığında Emin Ali Bey geldi.

"Bir simit almaz mısınız" diye seslendi satıcı şivesiyle.

Topkapılı bıyık altı gülerek, "Ver bari" dedi.

Keyiflenmişti... Tertibat işliyordu.

Topkapılı simitten kocaman bir ısırık alıp, ağzında eritirken Emin Ali Bey çaktırmadan,

"Kaptan, bir hata yaptık sanırım." dedi. Topkapılı ağzındaki lokmayı adeta çiğnemedi mideye indirdi ve "Hata mı?" diye sordu endi-

|

142^SİNAN MEYDAN

"Geminin içinde önlem almayı unuttuk. Ya düşman içerdeyse?"

Topkapılı elindeki simitten bir ısırık daha aldı.

"O zaman biz de o düşmanı içerde bitiririz." dedi.

Topkapılı hınzırca gülüyordu.

Ona boşuna Topkapılı Cambaz Mehmet dememişlerdi: İyi yüz bilen, iyi silah kullanan birkaç adamı Bandırma Vapuru'nun hangarını saklamıştı.

19 Mayıs 1919 Maltepe Endaht Mektebi

Mustafa Kemal Samsun'a ulaşmıştı.

Yenibahçeli, "Bunu kutlamalıyım." deyip Maltepe'deki karargahın bahçesine çıktı, bir iki el havaya ateş etti. Sonra fazla dikkat çekmemek için içeri girdi.

"Nargilemi getir aslanım! Kutlama var." diye seslendi. Sonra birden suratı düştü, derin derin düşünmeye başladı. "Bırak" dedi, "Canım istemiyor, vazgeçtim."

Haberi getiren Dayı Maksut, şimdi her şeyi daha iyi anlamıştı. Mustafa Kemal'in bir ölüm kalım savaşıma girmek üzere olduğunu bilij yordu."

Yenibahçeli, Dr. Fahri'yi çağırttı.

Birkaç saat sonra Dr. Fahri soluk soluğa çıkageldi.

Dr. Fahri geldiğinde Yenibahçeli emrindekilerin komutanlarını toplamış, ip gibi dizmişti.

Garip bir tutkuyla sevdiği mavzer de elindeydi.

Komutanların önünde bir baştan bir başa yürüyor ve tek tek hepsinin gözlerinin içine bakarak emir veriyordu:

"Mustafa Kemal Paşa Samsun'a varmıştır. Gitmeden önce bize çok önemli bir görev vermiştir: Gebze yolu tutulmalıdır demiştir. 'Geç' denilen geçmelidir, 'geçme' denilen geçmemelidir demiştir. Mustafa Kemal Paşa'ya mahcup olmak var mıdır?"

Hep bir ağızdan, "Yoktur!" diye bir ses yükseldi tavana.

Yenibahçeli daha kararlı devam etti:

143«SARI LACİVERT KURTULUŞ

"Paşa'nın istemediği biri geçti mi bittiniz demektir. Neye göre bitti demektir. İttihatçılığa göre bittiniz demektir."

Komutanlar hürriyetin ilanından beri böyle ağır sözler duymamışlardı. Durumun ciddiyetini hemen kavradılar.

Adamları dağıttılar.

Üç İttihatçı; Yenibahçeli Şükrü, Dayı Maksut, Doktor Fahri baş başa kaldılar; tıpkı eski günlerde olduğu gibi:

Yenibahçeli olup bitenleri daha yeni yeni anlamıştı. Pos bıyıklarıyla oynarken şöyle dedi:

"Yahu Őimdi anladım. Mustafa Kemal PaŐa daha Pera Palas'ta, 'Sen Gebze yolunu tut.' demiŐti de benim aklıma bunların hićbiri gelmemiŐti. Mećer Anadolu'ya gećip 'yarıp çıkmayı' dŐŐunmektedir. Őimdi anladım ki hesaplamıŐtır her iŐi. Lakin Őu benim ittihatçı aklımın hâla almadıćı bir Őey var: TŐm bu palanları hangi arada, ne zaman yaptı, onu anlamıŐ dećilim." Ő de kakkahalarla gŐlŐyorlardı.

Sonra bahçeye çıktılar ve gecenin içine birkaç kurşun sıktılar; yumurtaları diktirip biraz silah oyunu oynadılar.

21 Kasım 1919 Fenerbahçe-Altınordu Maçı

Fenerbahçe o gŐn sahaya 10 kişi çıkıyordu.

Sakat ya da cezalı futbolcusu yoktu; ama Fenerbahçe yine de 10 kişiydi.

Arif yoktu;

Bir daha da hić olmayacaktı.

MŐlazımievvel Arif, Şehit dŐŐmŐŐti.

Fenerbahçe'nin ve İstanbul karmasının ũnlŐ savunma oyuncusu Arif Bey istihkam subayı olarak UlukıŐla'dan Nićde'ye dŐnerken Bor Ovası'nda kalbine isabet eden bir kurŐunla Őehit dŐŐti. (Haziran 1919)

Arif Bey, henŐz 28 yaşındaydı.

Arif Bey yoktu...

144-SİNAN MEYDAN

Fenerbahçeli Şehit futbolcu Arif

Bir sŐre sonra dićerleri de olmayacaktı:

Çanakale gazisi Fenerbahçeli futbolcular Şimdi de Kurtuluş Savaşı'na katılıyorlardı.

HŐsnŐ Bey, Mısır'daki esir kampından kurtulduktan sonra İslan-bul'a geldi. Birkaç gŐn sonra da eski ũniformalarını giyerek Kurtuluş Savaşı'na katılmak için Gebze yolunu kullanarak Anadolu'ya geçti.

HŐsnŐ Bey'i dićer Fenerbahçeli futbolcular izledi:

Formalar çıkarıldı, bir kere daha ũniformalar giyildi.

HŐsnŐ Bey, Demir Ethem Bey, Dr. Refik Bey, Baylar Nahit ve Kenan Or gizli yollarla Anadolu'ya gećip Kemal'in askerlerine katılacaklardı.

Sarı lacivert formalar bir kere daha Şehit kanlarıyla kırmızıya boyanacaktı.

Havacı Cevat HŐsnŐ 1922'de Cava Adası'nda, Havacı Őstećmen Zeki Bey 9 EylŐl 1923'te İzmir'de Őehit olacaklardı.

Mustafa Kemal'in ũnderlićinde İnŐnŐ'de Sakarya'da ve Dumlupınar'da kahramanca savaŐan Fenerbahçeli futbolcuların rŐtbeleri yükseltilecekti:

Kaleci Kenan deniz tećmenlikten albaylıća, Saćbek Ethem topçu aćk

145«SARI LACİVERT KURTULUŞ

Őstećmenlikten albaylıća, Solhaf Kamil ũstećmenlikten generalliće ve Refik de yŐzbaŐılıktan amiralliće terfi edeceklerdi.

KurtuluŐ SavaŐı'nda ateŐ ve Őarapnel yaćmuru arasında cepheden cepheye koŐan Fenerbahçeliler savaŐ sonrasında İstiklal madalyasıyla onurlandırılacaklardı.

Formalarındaki Fenerbahçe ambleminin yanında artık bir de İstiklal Madalyası vardı.

Fenerbahçeli savunma oyuncularından Nuri Bey, Kurtuluş Savaşı'nın tŐm cephelerinde savaŐmıŐ ve ũstŐn başarılarından dolayı İstiklal Madalyası'yla ũdŐllendirilmiŐti.

O zor işgal yıllarında bazı Fenerbahçeli futbolcular ise cephe gerisinde vatana hizmet ediyorlardı.

Bunlar, kurtuluşun gizli ũrgŐtlerine ũye olmuşlardı:

Mim Mim Grubu ve Teşkilat-ı Mahsusa'daki sarı lacivertli futbolcular 3 Mayıs 1918'de kulübü ziyaret eden Mustafa Kemal'e verdikleri sözü tutup, gizli yollarla Anadolu'ya silah kaçııyorlardı.

Samsun'dan Erzurum'a

Mustafa Kemal, 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktığı sırada İzmir düşman ayakları altında çiğneniyordu.

Yunan orduları, 15 Mayıs 1919'da İzmir'i işgal etmişti. Mavi beyaz bayraklarla süslü çelik zırhlılardan boşalan Yunan askerleri İzmir Kor-donboyu'ndan başlayarak şehrin arka sokaklarına kadar devam eden tarihin gördüğü en büyük katliamlardan birini gerçekleştirmişlerdi: Yunan askerleri kadın, erkek, yaşlı, genç demeden binlerce masum Türk'ü süngülerle, kurşunlarla delik deşik etmişlerdi.

O gün işgalci Yunan askerlerinin karşısına dikilen Hasan Tahsin'in sıkıldığı ilk kurşun bir ulusu uyandırıp harekete geçirecekti.

Kuva-i Milliye hareketi başlıyordu.

Yurdun dört bir yanında direniş cemiyetleri kuruluyor, halk kısıtlı imkanlarla şeref ve namus mücadelesi veriyordu. Ulus, yurdun dağlarında ovalarına kurtuluş ateşleri yakıyordu.

Bu dağınık çoban ateşlerini bir araya getirecek olan Mustafa Ke-

146 -SİNAN MEYDAN

1

mal, bölgesel karakterli namus ve şeref mücadelesini ulusal, karakterli bir bağımsızlık mücadelesine dönüştürecekti.

Mustafa Kemal Samsun'da 6 gün Mıntıka Palas Oteli'nde kaldı. Burada daha fazla kalmamalıydı: Denizde İngiliz torpidoları, karada İngiliz yüzbaşısı Hurst ve ajanları cirit atıyordu. Daha içerilere, daha güvenli yerlere, Anadolu'nun kalbine doğru gitmeliydi

Oradan 80 km içerdeki Havza'ya geçti.

Buna bahane olarak da Samsun'a geldiğinde yeniden başlayan böbrek ağrılarını gösterdi. Güya Havza'da kaplıcalara girecekti.

Mustafa Kemal, emrindeki subaylarla birlikte bozuk ve dönemeçli bir yoldan kıvrılarak Anadolu yaylasına doğru tırmanıyordu.

Mustafa Kemal, eski otomobiliyle çam ve köknar ağaçlarının tozlu yola düşen dağınık gölgeleri arasında sarsılarak ilerliyordu. Motor uğultusu çekirge ve kuş sesleri arasında kaybolurken, Mustafa Kemal'in eski otomobili daha yeni olgunlaşmaya başlayan mısır ve buğday tarlaları arasından geçip yükseklerle doğru tırmanıyordu. Mustafa Kemal, Ford'un ilk modellerinden olan üstü açık otomobilinden bakarken metrelerce aşağıdaki köy evlerini görebiliyordu.

Yolculuk sırasında araba birkaç kez bozuldu. En sonunda Mustafa Kemal arabadan indi ve arkadaşlarıyla beraber yaya olarak yürümeye başladı. Dağ çiçeği kokan hafif bir rüzgar esiyor, sık dallı yüksek ağaçlar doğal yelpazeler gibi serin havayı etrafa savuruyordu.

Anadolu yaylasının temiz havasını soluyup, bereketli toprağa basarak ilerleyen Mustafa Kemal birden subay arkadaşlanm şaşkın bakışlan arasında bir şarkı söylemeye başladı.

Subay arkadaşları da ona eşlik ediyorlardı: Bu, dumanlı dağlardan, ağaçlardan, kuşlardan bahseden romantik bir İsveç sarkışıydı:

Dağ başını duman almış,

Gümüş dere durmaz akar,

Yürüyelim arkadaşlar,

Sesimizi, yer, gök, su dinlesin,

Sert adımlarla her yer inlesin, inlesin

O gün o dağ yolunda Mustafa Kemal ve arkadaşlanm söyledikleri bu şarkı zamanla yaygınlaşacak, dilden dile dolaşp kurtuluşun türküsü] haline gelecekti.

147«SARI LACİVERT KURTULUŞ

Kurtuluş Savaşı yıllarında Mustafa Kemal Paşa

Mustafa Kemal 25 Mayıs 1919'da Havza'ya geldi.

Saraya ve harbiye nezaretine gönderdiği telgraflarla, işgallerin haksız olduğundan, işgallere karşı konulacağından, İngilizlerin buraları terk etmesi gerektiğinden, halkın özellikle İzmir'in işgaline duyduğu tepkiden, burada asayişsizliği yaratanın Müslüman halkı sindirmeye çalışan Pontus çeteleri olduğundan bahsediyordu.

İstanbul'dayken anlaştığı silah arkadaşlarına, Anadolu'da güvendiği asker sivil yöneticilere de telgraflar çekti. İzmir'in işgalinin mitinglerle protesto edilmesini, işgalcileri kınayan bildirimlerin yayınlanmasını ve yararlı cemiyetlerin sayısının artırılmasını istedi.

26 Mayıs 1919 Pazartesi günü Havzalıları topladı, yüksekçe bir yere çıkıp, şık üniformaları içinde halka şöyle dedi:

"Korkmayın, umutsuz olmayın, çalışacağız, direneceğiz! Bizi canlı canlı mezara atmak istiyorlar." Bulunduğu yerde sağa sola dönüyor kalabalığın tamamını kucaklamak istercesine insanların gözlerinin içine bakarak konuşuyordu.

148 • SİNAN MEYDAN

Etrafı halkalarla çevrilmiş o gözlerde inancı ve kararlılığı görmüştü

Havza'da 3 Haziran 1919 Salı günü Diyarbakır'dan getirilip Samsun üzerinden İstanbul'a götürülecek silahlara el koydu. O gece sabaha kadar silahları evlere taşıttı:

Halka: "Bunları saklayın! İleride bunlara ihtiyacımız olacak!" dedi.

Mustafa Kemal'in Havza'daki çalışmaları İngilizlerin dikkatini çekmişti. İstanbul Hükümeti de Mustafa Kemal'in çalışmalarından rahatsız olmaya başlamıştı.

Mustafa Kemal başka şeyler yapıyordu.

8 Haziran 1919'da harbiye nezareti, Mustafa Kemal'i İstanbul'a geri çağırdı.

51 gün sürecek olan resmi görevi sırasında sık sık tehditlerle, şantajlarla karşılaşacak, üstüne eşkıyalar saldırtacak, hakkında idam fetvaları çıkarılacaktı.

11 Haziran 1919'da Havza postanesine gitti. Padişaha çektiği telgrafta geri dönmeyeceğini, gerekirse resmi görevini ve sıfatlarını bırakacağını ve sine-i millete döneceğini belirtti.

İpler kopmak üzereydi.

Saray, Anafartalar Kahramanı'm etkisiz hale getirmeye kararlıydı.

İngilizler öyle istiyordu. Onlara göre İngilizleri öfkeliendirecek davranışlara izin verilmemeliydi!

23 Haziran 1919'da Dahiliye Nazırı Ali Kemal sancaklara ve vilayetlere bir genelge gönderdi. Genelgede şöyle yazıyordu:

"Mustafa Kemal Paşa, 9. Ordu Müfettişliği'nden azledilmiştir-Emirlerini dinlemeyiniz."

Mustafa Kemal, sarayın hamlelerine bir satranç ustası gibi karşıla veriyordu.

Dört gün sonra Anadolu'daki asker, sivil bütün yöneticilere henüz görevinin başında olduğunu bildiren bir genelge yayınladı, eğer bir gü° görevden alınacak olursa Anadolu'dan ayrılmayacağını ve "sine-i miHet' te, bir ferdi mücahit olarak" mücadelesine devam edeceğini bildirdi.

27 Haziran'da Sivas'ta, sözde Elazığ Valisi Ali Galip komplosuy'a karşılaştı.

149'SARI LACİVERT KURTULUŞ

Erzurum'a giderken 9 Temmuz 1919'da Erzincan'da saraydan çok şaşkırtıcı bir telgraf aldı.

Altındaki imza Sultan Vahdettin'e aitti:

"Devletin durumu zannedildiği gibi endişe verici değildir. Devletin istiklali (saltanatın devamı) güvence altına alındıktan sonra merkezden taşranın kurtarılması mümkün olur... İki ay hava değişimi isteyiniz ve dinleniniz. Devlet ve millet 15 yıl süreyle İngiliz yönetimine teslim edilecek böylece vatan kurtarılmış olacak."

Vahdettin, saltanatın devamıyla devletin istiklalini özdeşleştiriyor, teslimiyeti kurtuluş zannediyordu.

Mustafa Kemal, telgrafı bitirdiğinde dudağında alaycı bir tebessüm kırığı vardı. "Ulusun kaderinin kimlerin elinde kaldığını" düşünüyor, içten içe bu yoksul ulusun terkedilmişliğine ağlıyordu. Gözyaşları, vatan aşkıyla yanan yüreğine akıyordu. Mustafa Kemal, padişaha hiç unutamayacağı bir yanıt verecekti:

"Burada havalar güzel!"

Erzurum'a giderken o artık "Görüldüğü yerde tutuklanması istenen bir asiydi."

Saray, Doğu'daki 15. Kolordu Komutanı Kazım Karabekir paşa'ya da bir telgraf çekerek Mustafa Kemal'i tutuklamasını istemişti.

Kazım Karabekir Paşa, Mustafa Kemal'i, "Emrinizdeyim paşam!" diyerek karşılayacaktı.

Erzurum'a geldikten sonra da Mustafa Kemal'in üzerindeki baskı-'ar devam etti.

Mustafa Kemal, baskılara boyun eğmiyordu, bıkmadan usanmadan saraya yanıt veriyordu.

Erzurum'dan saraya çektiği bir telgrafta şöyle diyordu.

"Niçin ısrar ediyordunuz? Beni görevimden alacaksınız da İngiliz-lerden iyilik mi göreceksiniz? Yakup Şevki ve Ali İhsan paşaları görev-aei aldınız da ne oldu? Emperyalizm geriledi mi? İzmir'de Nurettin Pa->ayı görevden aldınız, teşekkür mü ettiler? İzmir bundan sonra işgal bilmedi mi?.."

"Beni buradan almak suretiyle ikinci bir hıyanete aracı olmayın. 2^f de millete bir fert olarak katılın, siz de buraya gelin."

150 • SİNAN MEYDAN

Mustafa Kemal son sözünü söylüyordu: "Gelemeyeceğim! Hem zaten millet beni bırakmıyor." Saray yine de pes etmiyor. Ne yapıp edip Mustafa Kemal'i İstanbul'a getirmeye çalışıyor, gülünç vaatlerle Anafartalar Kahramanı'm kandırmaya çalışıyor.

Harbiye nezaretinden gelen bir telgrafta aynen şunlar yazıyordu: "İngilizler, şahsınıza karşı onurunuzu kırıcı bir şey yapmayacaklar; bunu temin ederiz."

Mustafa Kemal şöyle düşündü: "Zavallı İstanbul, sorunu şahsi bir şeref sorunu sanıyor."

Harbiye nezaretine verdiği yanıt, Vahdettin'in üzerine karabasan gibi çökecekti.

"Umumi şerefsizliğin enkazı altında, şunun bunun şerefi de paramparça olur."

Mustafa Kemal, köprüleri tamamen atıyordu:

Erzurum'da 7-8 Temmuz gecesi makine başına geçti. Görevine • son verilmişti.

"Siz beni görevden alamazsınız; ben istifa ediyorum." dedi.

Mustafa Kemal, tam 51 gün sonra 9. Ordu Müfettişliği görevinden istifa etti, çok sevdiği üniformalarını çıkarıp sivillerini giydi. (7-8 Temmuz 1919)

O sırada mavi gözlerinden iki damla billur gözyaşı süzülüyordu yanaklarına doğru...

İstanbul, Beylerbeyi Berber Yunus'un Evi

Deniz Yüzbaşı İsmail Hakkı Bey, arkasındaki mindere yaslandı-Yeni bir sigara yakmıştı.

Dumanı ağızından burnundan salıverirken söy' le dedi:

"Silah ve cephanenin Anadolu'ya kaçırılması için iki güzergahta 11 yararlanabiliriz: Kara ve Deniz..."

Emin Ali Bey söze karıştı:

"Buna üçüncü bir güzergah daha eklenebilir." dedi ve şöyle devam ettiL

151 »SARI LACİVERT KURTULUŞ

"Karadeniz güzergahı... Kartal ve Pendik'ten küçük deniz araçlarıyla Mürsel'e, oradan da Anadolu'ya..."

Topkapılı da aynı şeyi düşünüyordu. Elindeki fincanı masaya bıraktıktan sonra düşüncelerini açıkladı:

"Emin Ali Bey'in teklif ettiği kanaldan, hafif silahlar için yararlanacağız" dedi ve Emin Ali Bey'e doğu bakarak, "Peki ağır silahları ne yapacağız Emin Ali Bey?" diye sordu.

Emin Ali Bey, yaslandığı minderden kıpırdayıp biraz ileri doğru kaydı, yeşil gözlerini

Topkapılı'nın iri siyah gözlerine nişanlayarak şöyle dedi:

"Efendim! Dikkatinizi çekerim. İtilaf devletleri arasında bazı önemli sıkıntılar var. Paris Konferansı'nda İzmir'in İtalya yerine Yunanistan'a verilmesi İtalya'yı kızdırmıştır. Nitekim, İstanbul'a gelen savaş gemileri arasında çok az sayıda İtalyan gemisi vardır. Kuşkusuz İtalyanlar Konya'yı, Antalya'yı işgal etmişlerdir; ama İngiltere, Fransa ve İtalya arasında bir uyuşmazlık olduğuna şüphe yoktur. Bu uyuşmazlıktan yararlanabiliriz. Biliyorsunuz İtalyanlar savaşçı değil, tüccar bir toplumdur." Konuşulanları baş köşede sessizce dinleyen Berber Yunus: "O zaman biraz bekleyip görelim. Bakalım İtalyanlar ne yapacak? Topkapılı, pos bıyıklarını tarayarak tekrar Emin Ali Bey'e döndü. Bu İtalya konusu ilgisini çekmişti. "Sizi dinliyoruz Emin Ali Bey... Nasıl olacak bu İtalya işi?" Emin Ali Bey, yemden arkasındaki mindere yaslandı. Düşüncelerini olanca açıklığıyla pencereleri sıkı sıkı kapatılmış odanın ortasına bo-şaltıverdi:

"kalyan vapur şirketlerinin İstanbul'da acenteleri vardır. Buralarda çalışan personelin çoğu da Türk'tür. Bunları elde ederek harekete geçebiliriz."

İsmail Hakkı Bey konuya yeni bir boyut kazandı: "Hadi diyelim ki gemi bulduk. Bu gemi ne işimize yarayacak. Daha önce yapılması gereken işler var. Önce depolardan silah ve cephanenin çalınması gerekir. Sonra bunlar ambalajlanmalıdır. Sonra da rıhtımdaki hamalların elde edilmesi gerekecek. Bu konuda en küçük bir

1

152.SİNAN MEYDAN

açık hepimizi ölüme götürür. İçimizde ölümden korkan yok; ama hiz- j met aksar, Mustafa Kemal Paşa'ya mahcup oluruz.

Topkapılı heyecanlanmıştı; fişek gibi yerinden fırladı, odanın orta-j smda dimdik ayakta durdu ve bir elini belindeki tabancanın üzerinde' gezdirerek şöyle dedi:

"Depolardan çalma işini bana bırakın. Göz açıp kapayana kadar bu işi hallederim Allah'ıma!" Başını biraz mahcupça öne doğru eğerek, "Ayıptır söylemesi İstanbul'un bütün hırsızları ve yankesicileri emrimdedir."

Mim Mim Grubu'nun bütün üyeleri kahkahalarla gülüyorlardı, j Yalnız Emin Ali Bey düşünceliydi. "Hırsız ve yankesicilerle bu işin nasıl j yapılacağına pek akıl erdirememiş" gibi bakıyordu.

Topkapılı, Emin Ali Bey'in içine biraz su serpmek istercesine, o-j nun gözlerinin içine bakarak şöyle dedi:

"Emin Ali Bey, siz bu kopuk takımını bilmezsiniz. Tüm elebaşları emrimdedir. Cephaneyi rıhtıma taşıma işine gelince... İstanbul'un bütün arabacıları ve hamalları emrimdedir." Sonra diğer arkadaşlarına ba-; karak konuşmasını sürdürdü:

"Arkadaşlar, lütfen küçümsemeyin! Bunlar hırsızdır, yankesicidir arabacıdır, ama en az bizler kadar vatanseverdir. Bundan hiç kuşum: olmasın."

Topkapılı sözlerini bitirirken Emin Ali Bey, elinin tersiyle nemle-j nen gözlerini siliyordu. Ertesi gün Mim Mim Grubu Topkapılı'nın gözlerinden irak evinde bir toplantı daha yapıyordu.

O gece Mim Mim Grubu'na yeni katılımlar oldu

Yüzbaşı Hakkı Bey, Mülazımievvel Abdülvahab Efendi, Yüzbaşı Bilal Bey, Yüzbaşı Zeki Bey, Piyade Mülazımievvel Saffet Efendi, Mülazımievvel Burhan Efendi, Kayyum Ahmet Efendi, Teğmen İzzet ve Necini efendiler, Muharebe Yüzbaşı Cavit Efendi, Fuad Efendi....

Bunlar yönetim kurulu içinde çalışacaklar ve direniş cemiyetlerim yöneteceklerdi.

O günkü toplantıya katılanlar arasında Fenerbahçeli bazı futbolcular ve yöneticiler de vardı.

153«SARI LACİVERT KURTULUŞ

Onların görevi Altıyol'daki kulüp binasından gizlice Anadolu'ya silah kaçırmaktı.

Kuva-i Fenerbahçe

İşgal İstanbul'unun kalburüstü ailelerine, Tanzimat kafalı bürokratlarına, alafranga zevklerinden ödün vermek istemeyen saray efendilerine, amerikan ve İngiliz mandacılarına, tahtının ve tacının kayıtsız şartsız İngiliz yanlılığıyla korunacağına inanan sultanına inat bir avuç gözü kara vatansever, Anadolu'da emperyalistlerle boğuşan Mustafa Kemal'e kayıtsız şartsız destek vermek için örgütlenmişlerdi...

"Teşkilat-ı Mahsusa", "Mim Mim Grubu" ve onun bir şubesi olarak çalışan "Karakol Örgütü" ölümle alay ederek, mavi gözlü genç bir adamın arkasında imkansızı başarmak için mücadele ediyordu.

O mücadeleye katılan örgütlerden biri, diğerlerinden çok farklıydı; onun tetikçileri, ellerinden çok ayaklarını kullanıyordu.

Örgüt aslında diğer örgütler gibi gizli de değildi; bu örgütün binlerce seveni vardı.

Adı, Fenerbahçe'ydi...

İstanbul'un sevgilisi Fenerbahçe Anadolu'ya silah kaçıracaktı.

Üstelik, bu görevi bizzat Mustafa Kemal'den almıştı.

Fenerbahçe, diğer örgütlerle koordineli bir şekilde çalışarak, Kurtuluş Savaşı'nın en sağlam ayaklarından birini oluşturacaktı.

Mustafa Kemal'in Samsun'a çıktığı günlerde Fenerbahçe'nin Altıyol'daki iki katlı kulüp binasında özel bir toplantı yapılıyordu.

Fenerbahçe'nin önde gelen yöneticilerinden Ali Naci Karacan ve bazı arkadaşları bir yıl kadar önce Mustafa Kemal'in de oturduğu o masanın etrafında oturmuş işgal boyunca nasıl bir politika izleyeceklerini tartışıyorlardı

Toplantının sonunda alman kararlar Fenerbahçe'nin yeşil sahalarda yapacağı maçların artık "ulusal çıkarlara" hizmet edeceğini gösteriyordu.

Ali Naci Karacan o gün alman kararları sonradan şöyle açıklamıştı:

1. Fenerbahçe'yi mütareke döneminin İstanbul'a döktüğü işgal kuv-
154^SİNAN MEYDAN

vetlerine mensup takımlarla çarpıştırarak, mümkün olduğu kadar galibiyetlere sevk etmek.

2. İngilizler, Fransızlar, İtalyanlar ve bilhassa Rumlar ve Ermeniler ve bunların muhtelifleriyle yapılacak maçları gazetelerde mümkün olduğu kadar anlatarak, Fenerbahçe'yi milli bir mücadele bayrağı haline koymak ve halka sevdirmek.

3. Bir taraftan ve mütemadiyen maçlar ve diğer tarafları, bu maçların gazetelerde propagandasını yaparak, büyük kitlelerin futbola karşı alakasını hareketlendirmek ve Fenerbahçe maçlarına mümkün olduğu kadar fazla seyirci gelmesine çalışarak hem hasılat temin etme, hem futbol merakını halk arasında neşretmek.

Bu son madde, işgal yıllarındaki sıkıntıları atlatmaya yönelikti; çünkü o yokluk yoksulluk yıllarında krampon ve forma bulmakta zorlanan, üstelik birçok futbolcusunu bir daha dönmek üzere değişik , cephelede savaşmaya gönderen kulübün eksiklerini tamamlaması için i paraya ihtiyacı vardı. Kurtuluş Savaşı'na destek olması da buna bağlıydı; çünkü parasız, zayıf bir kulübün işgal güçlerini yenmesi olanaksızdı.

Fenerbahçe aynı anda iki maça birden çıkacaktı:

Hem Dereağzı'ndan Anadolu'ya gizlice silah ve cephane kaçırarak Kurtuluş Savaşı'na sürekli aktif destek sağlayacak, hem de İstanbul'da işgal güçleriyle ve azınlık takımlarıyla yapacağı karşılaşmaları kazanarak halkın moralini yükseltip, ulusun kırılan onurunu bir nebze de olsa onaracaktı.

Aslında, "Vatan savunması" Fenerbahçe'nin kuruluş felsefesi idi. 1900'lerin başında Osmanlı Devleti emperyalist bir kuşatmayla çevrilmişti. Ruhun ve bedeninin sağlıklı gençlere ihtiyaç vardı. Fenerbahçe'nin Enver ve Zeki Bey gibi vatansever kurucuları bu durumun farkındaydı. Fenerbahçe'yi kurarken hem Abdülhamid istibdadına karşı mücadele etmeyi, hem de sporla uğraşan sağlıklı genç nesillerin yetişmesini amaçlamışlardı.

1913 yılında İdam Matbaası tarafından basılan Fenerbahçe tüzüğünün 2. maddesinde kulübün kuruluş amacı şöyle ifade edilmişti:

Madde 2: Kulübün takip ettiği amaç ve gaye; memlekette bedeni ve fikri terbiyenin yayılmasına çalışmak ve vatan gençlerini;

155«SARI LACİVERT KURTULUŞ

vatanın korunmasına, zorluklara ve askeri seferberliklere alıştırmaktır.*

Balkan ve Çanakkale savaşlarında cepheden cepheye koşan Fenerbahçeliler şimdi de bir ölüm kalım savaşında mücadele edeceklerdi.

Belki de dünyada ilk kez bir futbol kulübü bir ulusun bağımsızlık mücadelesinde bu kadar büyük bir etkiye sahip olacaktı.

1920'nin Başlan Cephanelikler Boşaltılıyor

Harbiye Nezareti Topçu Dairesi Başkanı Erzincanlı Yarbay Salih Bey o gece Topkapılı'nın evindeydi:

Kendinden emin: "Cephanelik emrinizdedir" dedi.

Aynı gece Topkapılı'nın adamları cephaneliği boşalttı.

1500 tüfek, 720 makineli tüfek, bir batarya top, 2 bin sandık cephane, 10 bin takım asker elbisesi, 100 bin takım nal ve mih, 15 bin matara, 500 ton kadar çeşitli malzeme Hasköy'deki bir depoya nakledildi.

Ertesi gün cephaneliği bomboş gören Salih Bey bile bu duruma şaşırılmıştı. Topkapılı'yı görünce şöyle dedi:

"Bir gecede bu kadar silah ve cephaneyi nasıl boşalttınız? Mustafa Kemal Paşa boşuna size güvenmemiş. Helal olsun sana Topkapılı."

Fenerbahçe Kulübü Müze Kurulu Başkanı Dr. R. Sertaç Kayserilioğlu bundan bir süre önce eski Türkçe harflerle yazılmış Osmanlıca "Fenerbahçe Kulübü'nün Suret-i Teşkili ile Maksudı" (Fenerbahçe Kulübü'nün Kuruluşu ve Amacı) kuruluş tüzüğünü Kadıköy'de bulunan tozlu raflarda gördüğünde dizlerinin bağı çözülmüş ve yine kendisinin ifadesine göre olduğu yere yığılmıştı. Dr. Kayserilioğlu kitabı satın aldıktan sonra ilk iş olarak tüzüğü günümüz Türkçesine çevirtmişti. Kulübün tüzüğü 1913 senesinde İdam Matbaası tarafından basılmıştı. Fenerbahçe Spor Kulübü ile bilmen ilk tüzük 1918 yılına aitti. Dr. R. Sertaç Kayserilioğlu 1913 yılına ait tüzüğü bularak Fenerbahçe Müzesi'ne önemli bir eser daha kazandırmıştır. Tüzük 35 maddeden oluşmaktadır.

156«SİNAN MEYDAN

İM gün sonra

Saraçhane Müdürü Bakırköylü Binbaşı Mehmet Halit, Maçka Kışlasının alt katındaki hurdalıkları boşaltmakla görevlendirilmişti.

Binbaşı, hurdalıkları boşaltma bahanesiyle üst kattaki silahları da araklayacaktı.

Plan hazırды.

Binbaşı, iki adamıyla birlikte planı uygulamaya geçirdi.

Tavan ustalıklı delindi ve silahların depolandığı üst kata çıkıldı.

Silah sandıkları, hurdalarla ve samanlarla gizlenmeye çalışılmıştı.

Binbaşı, bir taraftan üstünü başını temizlerken, diğer taraftan adamlarına bakarak bıyık altı gülüyordu:

"Bakın nasılda kuzu gibi yatıyor mübarek mal!"

On on beş dakika sonra kışlanın önünden hurda yüklü bir at araba hareket etti. Kapıdaki nöbetçi subay hurdalıkların altına gizlenmiş silah sandıklarından habersizdi. Araba kışladan uzaklaşırken binbaşı ve adamları kahaahalarla gülüyorlardı.

İşin zor bölümü tamamды.

Binbaşı Mehmet Halit, silahları Veliefendi'deki evine taşıdı. Birkaç gün orada sakladı sonra da Anadolu'ya sevk edilmek üzere karşı yakaya nakletti.

Saray, Maçka Kışlası'nın boşaltıldığını fark ettiğine çoktan iş işten geçmişti. Bu işi Binbaşı Mehmet Halit'in yaptığı belliydi. Hakkında i-dam fermanı çıkarıldı, Veliefendi'deki evi didik didik arandı ama en u-fak bir ize bile rastlanamadı.

Binbaşı Mehmet Halit ise çoktan ortadan kaybolmuştu.

İM hafta sonra

Mondros Ateşkes Antlaşması'na göre Anadolu'daki telsiz ve telgraf hatlarına el konulmuştu.

Mustafa Kemal'in güvenli bir haberleşme ağma ihtiyacı vardı. Bir şeyler yapılması gerekiyordu; ama ne?

Bu haberleşme sıkıntısı Topkapı'nın kulağına da gelmişti. Topka-pılı, Mim Mim Grubu'nu kendi evinde toplantıya çağırdı.

157 • SARI LACİVERT KURTULUŞ

Üç gece üst üste uzun toplantılar yapıldı.

Sonunda bir çare bulundu.

Ertesi gece Ahırkapı'daki muharebe deposuyla Selimiye Kışlası'ndaki telsiz araçları, bu araçları kullanan mürettebatla birlikte ortadan kaybolmuştu.

İstanbul Hükümeti durumu öğrendiğinde Murat Reis, Nemli Zade motorunun kaptan köşkünde, denize karşı sigarasını harlandırıyordu.

Ertesi gece Topkapılı Mim Mim Grubu'nu toplamış durum değerlendirmesi yapıyordu.

Topkapılı, gururla, "Telsizlerle birlikte mürettebatı da aldık." deyince, Emin Ali Bey, dayanamadı gülmeye başladı:

"Hadi telsizleri çaldınız, bari mürettebatı çalmasaydınız? Hadi mürettebatı çaldınız, telsizleri çalmasaydınız!"

Topkapı'nın evi bir kere daha Mim Mim Grubu'nun kahkahalarıyla yankılanıyordu.

Mustafa Kemal'in Anadolu'ya geçmesinden sonra ardı ardına gerçekleşen soygunlar padişah ve hükümet kadar işgal kuvvetlerini de tedirgin etmeye başlamıştı.

Bu soygunlara artık bir son verilmeliydi.

İşgal Kuvvetleri Komutanı General Harington'un kesin talimatı vardı: "Bu soygunları yapanlar mutlaka yakalanacaktı."

İngiliz gizli servisleri gece gündüz demeden soyguncuları arıyordu.

Bu, "vatansever soyguncular" arasında Fenerbahçeliler de vardı. Fenerbahçeli sporculardan Yavuz İsmet (Uluğ)* anılarında o dönemleri şöyle anlatacaktı:

Tıbbiye'nin beşinci sınıfına gelmişim. Fenerbahçeli futbolcu, atlet, boksör 14 sporcu Selimiye Kışlası'nın cephanelerine da-danmıştık. Gece olduğu zaman sessizce, başında nöbet bekle-

Yavuz İsmet (Uluğ) 1919 yıllarından başlayarak Fenerbahçe'de boks yaptıktan sonra kulüpte futbol da oynamıştı. 1962-1966 yılları arasında da Fenerbahçe'de kulüp başkanlığı yapmıştı.

158^SİNAN MEYDAN

1

yen cephaneliklere sokuluyor, esir Osmanlı ordusunun mavzer-

lerini teker teker çalarak sırtımızdaki çuvallar ile İbrahim Ağa ;

Çayırı'na taşıyorduk. Çayır'da milislerimizle buluşuyor, silah ;

çuvallarını onlara teslim ediyorduk. Onlar da Atatürk ordularına ulaştırmak üzere Karadeniz sahillerine götürüyorlardı. Cephaneliklerden silah çalmamız aylarca sürdü. Neredeyse boşaltmıştık.

Bazı Fenerbahçeli sporcular ise milli mücadeleye silah üretmek için Ankara'ya kaçıyor.

Çalman silah, cephane ve her türlü teçhizat Fenerbahçe aracılığıyla İnebolu veya Karadeniz üzerinden Anadolu'ya kaçırılıyordu.

Fenerbahçe Anadolu'ya Silah Kaçırıyor

Fenerbahçeli futbolcular, Kurbağalıdere'deki antrenman sahasında bir yandan antrenman yaparlarken, öte yandan gizlice kulüp binasına silah saklıyorlar ve gece karanlığında bunları Anadolu'ya gönderiyorlardı

Fenerbahçe Spor Kulübü

159«SARI LACİVERT KURTULUŞ

Kulüp binasının 8-10 metre ötesinde, motorların yanaştıkları bir iskele vardı.

Kulüp binasının kayıkhanesi ise, silah ve cephane deposu olarak kullanılıyordu.

Geceleri iskeleye gizlice yanaşan motorlara bu depodan yüklenen silah ve cephaneler, Anadolu'ya kaçırılıyordu.

Büyük bir dikkat içinde yapılmasına karşın bu "gizli faaliyet" bir süre sonra İşgal Kuvvetleri Komutanlığı tarafından duyulacaktı.

Aynı gün Yenibahçeli Şükrü, "gizli faaliyet"ın düşman tarafından duyulduğu haberim

Fenerbahçe'ye ulaştıracak, çarçabuk önlem alınmasını isteyecekti.

O gün antrenman yapmaya gelen futbolcuların bir görevi de çaktırmadan antrenman sahasından kaybolup, kayıkhanedeki silah ve cephaneyi gizlice evlerine götürmek ve orada saklamaktı.

Anadolu'ya silah kaçırın Fenerbahçeliler

Fenerbahçeli İki Futbolcu Şehit Oldu

İstanbul'un üzerine karabasan gibi çöken işgal gecelerinden biriy-

160-SİNAN MEYDAN

di. Kız Kulesi yalnızlıktan sıkılmış yine çaktırmadan Boğaz'm öteki tarafında ay ışığında parlayan ince uzun minareli camilerle konuşuyordu.

Deniz sakin ve sessizdi.

Gece kuşları ve martılar bile susmuştu.

Alacakaranlığın yavaş yavaş yırtılmaya başladığı o şafak vakti, Kadıköy Altıyol'daki Fenerbahçe kulüp binasında sabah ışıltılarının belir-ginleştirdiği gölgeler koşuşturuyordu.

Fenerbahçe Kulübü'nün dereye bakan arka tarafındaki balıkçı teknesinde ise çingene palamudu telaşı var gibiydi.

"Ağlar tamam mı ağalar!" diye seslendi kaptan! Yola çıkıldı çıkılacaktı..."Bismillah!" denildi, denilecekti. Ama yükle yükle tekne dolmu-yordu; "Bu Fenerli balıkçılar denizi mi kurutmaya niyetlidir ne?"

Aslında o sabah -daha önceki pek çok sabah gibi- tekneye yüklenen ağ değil, silahtı...

Olta yerine, uzun namlulu tüfek vardı...

Mermiler, yem niyetine kullanılacaktı.

Mustafa Kemal Paşa balığın en büyüğünü avlayacaktı denizi olmayan Anadolu bozkırında!

Yunan'ı, İngiliz'i, Fransız'ı, İtalyan'ı: Ne balık ama!

Tekne yüklenip, Boğaz'a acilindi mi mürettebat "Rasgele Mustafa Kemal Paşa!" derdi gülerek.

Tekne, top, tüfek ve bombayla doluydu... Şimdilerde olsa, bunlar trola çıkıyor dersin; fakat onlar, Anadolu'ya silah ve cephane taşıyorlardı.

Atatürk ve silah arkadaşları cephane bekliyordu; kurşun ata ata biterdi; ama bu kurşunlar hiç bitmiyordu!

"Ömür biter, kurşun bitmezdi": Sağolsun Fenerbahçe, cephaneyi eksik etmezdi...

Şafağın ilk aydınlığında sessizce gölgeleri dolaşan, yalnızca Fenerbahçe'nin balıkçı görünümdeki yurtseverleri değildi.

Her gün aynı saatlerde balığa çıkan Fenerlilerden şüphelenen bir Rum, kayıklara yüklenenlerin balıkçı malzemesi olmadığını anlamış ve Fenerbahçe'yi işgal güçlerine ihbar etmişti Düşman, askerleri sinsice kulüp binasına doğru sokuluyordu.

161 -SARI LACİVERT KURTULUŞ

İşgal güçleri Fenerbahçe'yi suç üstünde basmayı planlıyordu^, fakat sinsi sinsi sokulan üniformalı kalabalık, kulüp binasındakilerin dikkatinden kaçmadı.

Gözcüler, arkadaşlarım uyardı.,

"Çabuk olun, çabuk olun! Gelmek üzereler."

Son bir gayretle, son parti silah sandığı da tekneye yüklendi, Askerler kıyıdaki hareketliliğin hızlandığını görünce koşmaya başladılar. Ateş ederek ilerliyorlardı. Bu sırada kulüp binasının ikinci katındaki pencerelerden işgal askerlerine ateş edilmeye başlandı.

Fenerbahçe ne pahasına olursa olsun o silahları kaçıracaktı.

İşgal askerleri ikiye ayrıldı; bir grup, binayı kurşun yağmuruna tutarken, diğer bir grup binanın arkasındaki dereye doğru koşmaya başladı.

Tekne hareket etmek üzereydi.

Kulüpte ise Fenerbahçe'nin ikinci takımında futbol oynamış Refik ve Mustafa beyler düşmanı oyalıyordu.

Ancak, sayıca çok üstün olan İngiliz işgalciler; kısa sürede binaya girdiler ve tüm kurşunlarını Refik ve Mustafa beylerin üzerine boşalttı-verdiler.

Refik ve Mustafa beyler şehit olmuşlardı...

Ama, o arada tekne yola çıkarılmış, silahlar kurtarılmıştı.

Düşman, kulübün altını üstüne getirmiş; ama hiçbir ipucu bulamamıştı.

Fenerbahçeli iki futbolcu hayata gözlerini kapamadan, son cephaneye ve son kafile de Anadolu'ya doğru yola çıkmıştı.

Görev tamamlanmıştı.

Teknedekiler Boğaz'm ortasında "Yaşasın vatan!.. Yaşasın Fenerbahçe!.." diye bağıyorlardı.

İşgal kuvvetleri kulübün altını üstüne getirmişler; ama hiçbir kanıt bulamamışlardı. Doğrusu kanıt da ihtiyaçları yoktu. Onlar, adı üstünde işgalciydi. Bina tümüyle tahrip edilmişti, sahası ise topçu birliklerinin hayvanları için ahır haline getirilmişti.

Uzunca bir süre sonra, kulübün yanındaki antrenman sahası yeni-

162-SİNAN MEYDAN

den futbola açıldığı zaman, bu kez de tetanos mikrobu teşhisiyle kullanılamayacaktı.

Savaş acımasızdı...

Fenerbahçeli Kahramanlar

İşgalci baskını Fenerbahçe'ye pahalıya mâl olacaktı: İki şehit ve kulübün kapatılması dışında, Başkan Sabri Bey de bir gurup Fenerbahçeliyle birlikte Malta Adası'na sürgün edilecekti.

Mustafa Kemal'in yakın arkadaşlarından biri olan Sabri Bey (Toprak)'! en çok kahreden esir olmak değil, İngiliz askerlerinin Moda'daki evini basıp, onu çocuklarının gözleri önünde yaka paça dışarıya sürüklemeleriydi.

O anı ömrü boyunca hiç unutamayacaktı.

O Fenerbahçe'nin kurtarıcısıydı: En zor günlerde ortaya çıkar Fa nerbahçe'yi adeta yeniden kurardı.

1

Fenerbahçe 1915 yılında savaş koşullarından dolayı malzeme stoku kısıtlı yaşlıyordu. Sabri Bey, Baker'm dükkanına gidip, bir araba malzemeyle geri döndü.

Fenerbahçe'yi komple bir spor kulübü haline getiren de oydu. De. nizcilik şubesi açmaya karar vermiş, hatta bu iş için gereken tekneler bile kendisi bulmuştu.

Sabri Bey eski bir İttihatçıydı. Bu nedenle İttihat ve Terakki Cemi! yeti'nin kapanışı sırasında partinin eşyalarını kulübe getirmişti. Böylece bazı önemli belgeleri kurtarmıştı

Sabri Bey, Kurtuluş Savaşı'nda katılmış, Posta Telgraf Genel Müjürü olarak çalışmıştı.

Kurtuluş Savaşı'nın gizli örgütlerinde aktif görev üstlenen Fener-., bahçeliler de vardı.

Bunların en önemlilerinden biri Fenerbahçe'nin bir.; numaralı kurucu üyesi Enver Bey'di.

Enver Bey, öteden beri vatan ve hürriyet mücadelesi içinde olmuştu. Hatta Fenerbahçe'yi de bu amaçla kurmuştu. Kulüpteki gençleri, daha rahat bilinçlendirebileceğini düşünüyordu.

Babası Hulusi Bey en büyük oğlu Enver'i saraydan bir kızla evlen-

163-SARI LACİVERT KURTULUŞ

dirmek istiyordu. Enver Bey sonunda Zühtü Paşa Ailesi'nden Nedime Hanımla evlendi.

Nedime Hanım Nötre Dame Sion'da okumuş, aydın bir hanımefendiydi.

Enver Bey, Kurtuluş Savaşı'nda Sirkeci Gümrük Baş Müdürlüğü yaptı.

Aslında bu görev sadece bir kamuflajdı: onun gerçek görevi Anadolu'ya silah ve cephane kaçırmaktı.

Gümrük sorumlusu olması silah kaçırma işinde ona büyük bir kolaylık sağlıyordu.

Gümrükten geçirdiği silahları Fenerbahçe aracılığıyla Anadolu'ya sevk ediyordu.

İngiliz ajanları uzun süre sonra onu da yakalamışlardı.

Gümrükte çalışırken bir gün başına silah dayandı; fakat o buna aldırış etmeden gizli görevine devam etti.

Kurtuluş Savaşı'nda gösterdiği olağanüstü başarılarından dolayı İstiklal Madalyası ile

ödüllendirilen Enver Bey'e Mustafa Kemal, "Korkusuz Türk" unvanı verecekti.

İşgal yularında bir Fenerbahçe maçı

164-SİNAN MEYDAN

Bir Türk Ajanı Fenerbahçeli İngiliz Kemal

Asıl adı Ahmet Esat Tomruk'tu. 1887'de İstanbul Altınmermer'de doğdu.

Babası, Efka memurlarından Mehmet Reşit Bey, annesi ise Sıdıka Hanım'dı.

Babasını kaybettiğinde daha 5 yaşındaydı. Aileye dayısı yardım edecekti

Aile önce Beyoğlu'na sonradan da Emirgan'a taşınacaktı.

Esat Bey, denizciliğe meraklıydı. Emirgan'da sandalcı Fotiki'den denizciliğin inceliklerini öğrendi.

Okula Galatasaray Sultanisi'nde başladı. Yatak arkadaşların Ruşen Eşret (Onaydın) ona "Küçük" lakabını verdi.

Mirastan payına düşen birkaç altın alınca soluğu insan kaçakçılığı yapan bir Musevi'nin yanında aldı. Onun aracılığıyla gizlice İngiltere'ye gitti. Liverpool Limanı'nda gemiden indiğinde çok mutluydu.

Henüz 16 yaşındaydı.

Bir yandan çalışıp, okurken diğer yandan ünlü boksör Dixie Kid'-den boks dersleri alıyordu.

Çok geçmeden kolej şampiyonu olacaktı.

O sırada İngiltere'de tanıştığı iki yabancından ajanlık teklifi aldı; a-ma bu teklifi reddederek Paris'e gitti.

Birinci Dünya Savaşı başladığında İstanbul'a döndü.

Önce Maltepe İhtiyat Zabit Mektebi'ne, oradan da 5. Ordu Karar-gahı'na gönderildi.

Kaderini değiştirecek fırsatı ise Çanakkale'de yakaladı.

Çanakkale'de antrenman yaparken 19. Tümen Komutan Mustafa Kemal'le tanıştı.

O artık vatan için mücadele edecekti.

O şimdi bir ajandı.

Çanakkale'deki silah depolarının anahtarlarını millicilere teslim etti.

O, istihbaratçı klasik ajanlardan değildi; baskınlara katılıyor, sabo-

165'SARI LACİVERT KURTULUŞ

tapar yapıyor, elde silah ölüme meydan okuyup, maceradan maceraya anlıyordu.

Bir keresinde Duyunu Umumiye kasasını bile boşaltmıştı.

Kurtuluş Savaşı'na Biga'da katıldı.

Çeteci gibi giyinmişti. Belinde iki toplu tabanca vardı.

O artık bir Kuva-i Milliye'ciydi.

İzmir'de İngiliz bahriyelisi kılığına girip beyanname dağıttı. Önemli yerlere bomba ve tahrip kalıbı yerleştirdi.

İngilizler, kellesine 500 altın ödül koydu.

Milli harekete karşı mücadele eden çeteci Anzavur, bir gün onu beygire bağlayıp, sürükleyerek öldüreceğini söylüyordu.

Balıkesir'e ikinci gelişinde kimliğindeki adı Wood'du:

İngiliz Yüzbaşısı Wood!

Anakara'da Kazım Özalp ile buluştu. Kara Vasıfı da yanma alarak Mustafa Kemal'in Ankara Gar Binası'ndaki karargahına geldi. Orada Emir Subayı Mahmut Bey tarafından karşılanıp Mustafa Kemal'in huzuruna çıkarıldı.

İngiliz Kemal odaya alındığında Mustafa Kemal, sırtı odaya dönük pencereden istasyona doğru bakıyordu. Yavaşça odaya doğru dönüp, karşısında dimdik ayakta duran İngiliz Kemal'e baktı.

Koltuğa otururken, "Nasılsın Kemal?" dedi

"Üzerinize afiyet, iyiyim pašam."

Mustafa Kemal, gümüş tabakasına uzanıp, bir sigara yaktı, sonra tabakayı İngiliz Kemal'e uzattı. İngiliz Kemal rahatlamıştı.

Biraz eski günlerden konuştular. Sonra Mustafa Kemal onu İstihbarat Genel Müdürü Hamdullah Suphi'ye gönderdi.

Hamdullah Suphi ona çok önemli bir görev verdi.

"Düşman cephesine gideceksiniz. Düşman nerelere kadar uzanacak? Ne zaman taarruz edeceler, sayıları ne kadardır, ellerinde ne kadar silah ve cephane vardır. Acilen bize bilgi getireceksiniz."

150 lira yoluk aldı. Kılık değiştirdi. Artık Trablusgarplı Mehmet aid Bey'di.

Bu şekilde İtalyanların arasına sızmayı başardı.

166-SİNAN MEYDAN

İtalyan Konsolosluğu'nun kendisine verdiği bir arabayla giderken Burdur yakınlarında verilen molada şoförün dalgınlığından yararlanıp, cebindeki gizli evrakları çaldı ve Ankara'ya yolladı. Bu evraklardaki M:33 ve P.T.S şifreleri çözülecek ve Kurtuluş Sa-vaşı'nın taarruz planları bu doğrultuda yapılacaktı.

Bu sefer İngiliz Kemal İsmet Paşa'ya teslim edildi.

Tekrar İzmir'e gönderildi ve Naci Bey'le İzmit üzerinden İstanbul'a geçti. Bu seferki adı Henry Ville'di.

Amerikalı gazeteci Henry Vill!

Esat Tomruk ya da namı değer Fenerbahçeli İngiliz Kemal bokstaki ilk bilgileri Fenerbahçeli Fahri Ayad Bey'den almıştı.

İşgal yıllarında Fenerbahçeli futbolcular İstanbul'da İngiliz takımlarını yenerken, İngiliz Kemal de İngiliz boksörleri nakavt ediyordu.

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Mustafa Kemal, bu sportmen kahramanı alnından öperek, İstiklal Madalyası ile ödüllendirdi.

Erzurum'dan Ankara'ya

Mustafa Kemal, Erzurum'dan Sivas'a geçti. Orada ulusal boyutta bir kongre topladı.

4-11 Eylül 1919 tarihleri arasında Mustafa Kemal'in başkanlığında toplanan Sivas Kongresi, manda ve himayeyi kesin olarak reddetti.

Yeni parola, "Ya istiklal ya ölümdü."

Sivas'tan sonra yeniden Amasya'ya döndü. Ali Rıza Paşa Hüküme-ti'nin temsilcisi Salih Paşayla görüştü. Bu görüşmeler sonunda İstanbul Hükümeti Anadolu hareketini resmen tanıırken alman kararlardan sadece biri uygulanacak, İstanbul'da Son Osmanlı Mebusan Meclisi toplanacaktı.

Yapılan seçimlerde Mustafa Kemal de Erzurum milletvekili seçilecek; fakat İstanbul'daki meclis toplantılarına katılmayacaktı.

Son Osmanlı Mebusan Meclisi, Mustafa Kemal'in hazırladığı Mi" sak-1 Milli'yi ilan edince İngilizler çileden çıkacak ve çirkin yüzlerini herkese göstereceklerdi:

Meclisi silah zoruyla basıp, dağıtacak,

I

167«SARI LACİVERT KURTULUŞ

Bazı milletvekillerini tutuklayıp, Malta'ya sürgün edecek,
İngiliz yanlısı Damat Ferit Hükümeti yeniden göreve getirilecek,
Ve İstanbul resmen işgal edilecekti (16 Mart 1920).

Payitaht kan ağlıyordu.

Mustafa Kemal'in karşı hamleleri İngilizleri şaşkına çevirecekti.

Mustafa Kemal, Anadolu'dan İstanbul'a vergi gönderilmesini yasaklayacak, Geyve-Ulukışla demiryolunu havaya uçurtacak, Anadolu'daki bazı işgalci İngiliz subaylarını tutuklayacak ve seçimlerin yenilenmesi için genelge yayımlayacaktı.

23 Nisan 1920'de Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi açılacaktı.

Bu bir devrimdi.

Egemenlik kayıtsız şartsız ulusa veriliyor ve bozkırın ortasında yeni bir devlet kuruluyordu.

Bu sırada Yunan ordusu Afyon-Uşak üzerinden Ankara'ya doğru ilerliyordu.

İçeride ise İstanbul Flükümeti ve İngilizlerin kışkırtmalarıyla yurdun dört bir yanında ayaklanmalar çıkıyordu.

168 «SINAN MEYDAN

Padişah da boş durmuyor; Hilafet Ordusu ve Kuva-i İnzibatiye adlı kuvvellerle mülkileri yok etmenin planlarını yapıyordu.

1921 yılının o zor günlerinde İstanbul'da halkın bozulan moralini yine Fenerbahçe düzelterecekti.

Mustafa Kemal'in, cephede işgal güçlerini bozguna uğrattığı günlerde Fenerbahçe de onları sahada bozguna uğratiyordu.

Anadolu'da Fenerli Bir Şehzade: Ömer Faruk Efendi

İtilaf Devletleri, Mondros Ateşkes Antlaşmasından sonra tüm güçleriyle bereketli Anadolu topraklarının üzerine çullanmışlardı.

Osmanlı Devleti'ni idare eden padişah ve onun kontrolü altındaki hükümet ulusun çıkarlarını korumakta aciz kalmıştı.

Saray, kurtuluşu işgal güçleriyle birlikte hareket etmekte görüyordu. Bu nedenle Padişah Vahdettin ve Sadrazam Damat Ferit İngilizlerin bir dediğini iki etmiyor, bu doğrultuda Anadolu'daki mülicilere ateş püskürüyordu.

O günlerde Osmanlı Sarayı'ndaki genç bir şehzadenin ise çok başka düşünceleri vardı.

Şehzade Ömer Faruk Efendi Anadolu'daki millicileri destekliyordu.

Yakışıklı şehzade, uniformalarını çıkarıp çeteci giysilerini giyerek Kuva-i Milliye'ye katılmayı düşünmüştü.

1921 yılında resmen Kurtuluş Savaşı'na katılmak üzere Anadolu'ya kaçtı.

Önce bir gemiyle İnebolu'ya ulaştı.

Saraylı kadınların "Kasırga Dayı" adını verdikleri Ömer Faruk Efendi Ocak ayının dondurucu ayazında hayatını tehlikeye atarak, elinde bir tabanca kamarasının dolabında saklanarak İnebolu'ya ulaşmıştı.

Orada bir zengin konağına yerleşerek Anakara'dan gelecek haberi beklemeye başladı.

Şehzade Ömer Faruk Efendi umutluydu. Üstelik yanında Atatürk'ün silah arkadaşlarından Refet Paşa da vardı.

Birkaç gün sonra gelen haber, genç şehzadenin bütün umutlarını kıracaktı.

169«SARI LACİVERT KURTULUŞ

Mustafa Kemal, Kurtuluş Savaşı'na cephe alan Osmanlı siyasi otoritesinin bir temsilcisini Ankara'ya kabul ederek Ankara'daki saltanat yanlılarını güçlendirmek istemiyordu. Çünkü o, savaştan sonra egemenliği ulusa vermeyi; Cumhuriyet'i ilan etmeyi düşünüyordu. Bu nedenle saltanatı temsil eden Ömer Faruk Efendi'nin teklifini tereddütsüz reddetmişti.

Mustafa Kemal, bir yakınını İnebolu'ya göndererek, genç şehzadeye şu mesajı ilettili:
Ömer Faruk Efendi, bu şartlarda Ankara'ya gelmeniz işgal kuvvetlerini kızdıracak, İstanbul'u ve sarayı zor durumda bırakacaktır. Bir an önce İstanbul'a dönmenizi ve oradaki görevlerinize devam etmenizi öneririm.

Mustafa Kemal'den aldığı bu habere çok üzölen şehzade bir ilkbahar günü saraya döndü.
Şehzade Ömer Faruk Efendi'yi sevgili karısı Sabiha Sultan karşıladı.

Sabiha Sultan, Vahdettin'in güzelliği dillere destan kızıydı

Mustafa Kemal, güzel sultanın kocasını geri çevirmişti. Sabiha Sultan, anlamlı gözlerle kocasına bakarken, "Bu bir intikam!" diye düşünüyordu.

Güya iki yıl kadar önce Mustafa Kemal onunla evlenmek istemiş de o kabul etmemiş! Güya "tanınmış ve haris bir komutanla aile hayatı kuramayacağını" düşündüğü için Mustafa Kemal'in teklifini geri çevirmiş!

Mustafa Kemal de şimdi Ömer Faruk Efendi'yi Ankara'ya kabul etmeyerek ondan intikam alıyormuş!

Sabiha Sultan böyle düşünüyordu; ama gerçekler çok daha başkaydı.

Oysa ki bu evliliği isteyen Mustafa Kemal değil, Sabiha Sultan'ın babası Padişah Vahdettin'di. Vahdettin, bu evlilik sayesinde hem Mustafa Kemal'i kontrol altına almayı, hem de harbiye nazırı ve sadrazam olarak ondan yararlanmayı düşünüyordu.

Mustafa Kemal bu teklifi reddedince Vahdettin de onu Anadolu'ya sürmüştü.

170-SİNAN MEYDAN

171-SARI LACİVERT KURTULUŞ

Vahdettin, kızı Sabiha Sultan'ı da başka bir saraylıyla; Abdülme-cit'in oğlu Ömer Faruk Efendiyle evlendirmişti.

İşgal yıllarında Anadolu'ya gidemeyen Şehzade Ömer Faruk Efendi İstanbul'da kaldı ama bu sefer de kendini futbola verdi.

Şehzade Ömer Faruk Efendi Fenerbahçe'ye başkan olacak ve kurtuluşa, cepheden değil ama sahadan katkı sağlamaya çalışacaktı.

Aslında Fenerbahçe daha kuruluşundan beri siyasilerin ilgisini çekmişti. Osmanlı Sarayı da bu ilgiden nasibini almıştı.

Bazı Osmanlı şehzadeleri futbolun büyüü gücünü çoktan keşfetmişlerdi.

Son derece kapalı bir ortamda, "kafes hayatı" yaşayan Osmanlı şehzadelerinin sosyal ilişkileri son derece zayıftı. Veliht olmayan şehzadeler halk içine bile çıkmazdı. Dolayısıyla halk onları tanımazdı.

Sarayın kapılı kapıları ardında birbiriyle sessiz bir rekabet içindeki bu şehzadelerden futbolu ilk keşfeden Osman Fuat Efendi'ydi. Kulübe gösterdiği yakın ilgiden dolayı Fenerbahçe'ye fahri başkan yapıldı. Aslında bu biraz da İttihat ve Terakki liderlerinden Talat Paşa'nın Fenerbahçe'ye karşı savaş açmış olmasından kaynaklanıyordu. Fenerbahçeli yöneticiler Talat Paşayı Osman Fuat Efendi 'yi e durdurmayı planlıyorlardı.

V. Murat'ın torunu ve şehzade Selahattin Efendi'nin oğlu olan Osman Fuat Efendi 1911-1912 yıllarında Fenerbahçe'ye fahri başkanlık yapmıştı.

Fenerbahçe'nin en ünlü saraylı başkanı ise Şahzade Ömer Faruk Efendi'ydi. Önce Fenerbahçe'ye üye olan şehzade, 1920'den 1924'e kadar Fenerbahçe'ye başkanlık yapacaktı.

Ömer Faruk Efendi, Fenerbahçe'nin futbol dışındaki amatör branşlarına da öncülük edecek, tenis, boks, aletli jimnastik, eskirim, kürek, izcilik gibi dalların kurulmasını sağlayacaktı.

Bazı Osmanlı şehzadeleri kabuklarını çatlatmaya kararlıydılar. Futbol kulüplerini himaye ediyorlar, maçlar düzenliyorlar, hediyeler dağıtıyorlardı.

1920 yılında düzenlen "Şehzade Abdülhalim Kupası'nı Fenerbahçe kazandı.

I

Osmanlı şehzadelerinden Abdülhalim Efendi 1920 yılı Ekim ayını Spor Bayramı ilan etti. Genç şehzade bu bayramı bir futbol maçıyla renklendirmek istiyordu. Bu maçı kazanacak takım, şehzadenin adım taşıyan gümüş kupayı alacaktı.

Maç, Fenerbahçe ile Fransızlar arasında oynanacaktı.

Fransızlar, iki yıldır yenemedikleri Fenerbahçe'yi o maçta yenerek gümüş kupayı kaldırmanın hesaplarını yapıyorlardı.

Ama evdeki hesap çarşıya uymayacak ve Fenerbahçe işgalci Fransızları 4-1 yenerek alkışlar arasında gümüş kupayı kaldıracaktı.

Şehzade başkan ve Fenerbahçe hatırası

Fakat Fenerbahçe, hiçbir Osmanlı şehzadesini Ömer Faruk Efendi kadar mutlu etmeyecekti; çünkü Fenerbahçe'nin işgal kuvvetlerini darmadağın ettiği, 1920-1923 yılları arasındaki fahri başkanı oydu.

Mustafa Kemal'le Şehzade Ömer Faruk Efendi'nin Sabiha Sultan dışında bir ortak noktaları daha vardı: Fenerbahçe...

Garip bir tesadüf!..

172.SİNAN MEYDAN

Gerçek Avrupa Fatihi Fenerbahçe

1918-1919 ve 1919-1920 ligleri Birinci Dünya Savaşı ve mütareke nedeniyle yapılamamıştı.

1920-1921 İstanbul (Cuma) Ligi'ni Fenerbahçe 22 puanla şampiyon olarak bitirdi.

1921-1922 ligini ise Galatasaray 28 puanla şampiyon olarak bitirirken, Fenerbahçe 26 puanla ikinci olabildi.*

1922-1923 liginde ise tam bir Fenerbahçe fırtınası esecekti.

Fenerbahçe bu sezon hiç yenilmeden ve hiç gol yemeden 58 gol atarak 23 puanla şampiyon oldu.

O sezon 3 yıldır şampiyonluğa hasret kalan Altmordu'yu yeniden toparlanmış, büyük yıldızlarla kadrosunu güçlendirmişti. Şampiyonluk için tek engel Fenerbahçe'ydi.

Fakat, işgal güçleriyle yaptığı maçları kazanan Fenerbahçe şampiyonluğun en güçlü adayı olduğunu herkese göstermişti.

Altmordu'yla 0-0 berabere kalan, iki maçta Süleymaniye'ye tam 15 gol, Vefa'ya ve Hilal'e tam 13 gol, Anadolu ve Darüşşafaka'ya 5 gol ve Galatasaray'a 7 gol atan Fenerbahçe hiç gol yemeden şampiyon oldu.

Fenerbahçe'nin 58 gol atarak yenilgisiz şampiyon olan bu efsane kadrosunda şu futbolcular vardı:

Kaleciler Sekip Kulaksızoğlu, Fevzi.

Bekler Cafer, Çağatay, Hasan Kamil Sporel, Suat Kesin.

Haflar Fahir Yeniçay, İsmet Uluğ Kadri Göktulga, Ragıp Mağden, Adnan Ötüken.

Forvetler Zeki Rıza Sporel (Kpt), Alaaddin Baydar, Sabih Arca, Bedri Gürsoy, Ömer Tanyeri ve Galip Kulaksızoğlu.

O sezon Fenerbahçe'nin ve Türk futbolunun unutulmaz golcüsü Zeki Rıza Sporel 26 golle hem Fenerbahçe'nin hem de ligin gol kralı oldu.

İstanbul (Cuma) Ligi dışında o yıllarda bir de İstanbul Türk İdman Birliği Ligi kurulmuştu.

Bu ligde 1919-1920, 1920-1921 sezonlarını Beşiktaş şampiyon olarak bitirmişti.

173-SARI LACİVERT KURTULUŞ

Mustafa Kemal'in Anadolu'yu düşman ayakları altında çiğnenmekten kurtardığı o günlerde Fenerbahçe'nin şampiyonluğu'nun ayrı bir anlamı vardı.

1923 yılında Kurtuluş coşkusuna bir de Fenerbahçe coşkusu eklenmiş, kurtuluş san laciverte boyanmıştı.

Fenerbahçe sevgisi, İstanbul'un sınırlarını aşmış, tüm ülkeye yayılmaya başlamıştı. Bu sevginin tek nedeni Fenerbahçe'nin kazandığı şampiyonluklar değildi. Bu sevginin en önemli

nedeni o zor işgal yıllarında Fenerbahçe'nin İngiliz, Fransız, Rum ve Ermeni takımlarına karşı kazandığı olağanüstü başarılarıdır.

İşgal İstanbul'unda, horlanan, itilip, kakılan, öz yurdunda esir durumuna düşen Müslüman Türklerin tek avuntusu Fenerbahçe'ydi.

İşgal yularında bir Fenerbahçe maçını seyredenler

23 Kasım'da Fransız General Franche d'Esperey, Ermeni ve Rumların coşkulu alkışları arasında Sahte Fatih edasında beyaz bir atın

174.SİNAN MEYDAN

üzerinde İstanbul'a girmişti. Bu sırada silahını çekip yol kenarındaki Müslümanlardan birkaçını vurmuştu.

General d' Esperey'in en az kendisi kadar iğrenç askerleri de aynı gün İstanbul tramvaylarında güpegündüz Türk kızlarına tecavüz etmişlerdi.

İstanbul halkı dehşet ve korku içinde eve kapanmış, kafesli pencerelerin ardında bir umut ışığı bekliyordu. Birileri bu aşâğılık düşmana haddini bildirmeliydi.

İttihatçılar ülkeyi çoktan terk etmiş, Padişah Vahdettin ve İstanbul Hükümeti düşmana kayıtsız şartsız teslim olmuş, Osmanlı bütün kurumlarıyla iflas etmişti.

Fakat işgal İstanbul'unda henüz düşmana teslim olmayanlar da vardı.

Bazı gizli örgütlerin korkusuz elemanları ve bir de Boğaz'ın öteki tarafındaki Fenerbahçeli futbolcular düşmana unutamayacakları bir ders vermeye hazırlanıyorlardı.

Ve o Fenerbahçe daha işgalin ilk ayında düşmanın sınırlarını bozmaya başlayacaktı.

Fenerbahçe Fransız karmasını 3-1 yenmişti.

Bu zafer kırılması güç bir rekorun da ilk işaretiydi.

Fenerbahçe, işgalci takımlara karşı 50 maç yapacak; bunların 41'i-ni kazanıp, 4'ünde berabere kalırken sadece 5'ini kaybedecekti. Düşman filelerine 193 gol atan Fenerbahçe sadece 47 gol yiyecekti.

Fenerbahçe, ayrıca Ermeni ve Rum takımlarıyla yaptığı 16 maçın da tamamını kazanacaktı.

Toplam 66 maç yapan Fenerbahçe bunların 57'sini kazanmış, sadece 5'ini kaybetmişti.

Bu büyük başarı, gerçek bir Avrupa zaferiydi.

Bazı Fenerbahçelilerin gizlice Anadolu'ya silah kaçırdıkları, bazılarının elde silah cepheden cepheye koştukları dikkate alınacak olursa Fenerbahçe'nin işgal takımlarına karşı elde ettiği bu büyük başarının boyutu daha iyi anlaşılacaktır.

Şehitler çoğalınca Fenerbahçe çocuklaşıyordu. Uzun, yorucu ve acımasız savaş yılları ülkeyi olduğu kadar futbol takımlarını da yıpratı-

175«SARI LACİVERT KURTULUŞ

yordu. Cepheye giden futbolcular bir bir şehit olunca, ligler çocuk yaştaki futbolcularla oynanmaya başladı. Fenerbahçe kadrosunda 14-16 yaşlarında çok sayıda futbolcu vardı.

Fenerbahçe içi kan ağlayan İstanbul halkının yüzünü güldürüyordu.

Fenerbahçe'nin gösterdiği bu başarıyı Galatasaray, Beşiktaş ve Altı-nordu gibi takımlar gösteremeyince İstanbul'un Müslüman Türkleri sarı lacivertli takımın peşine takılıyordu.

Fenerbahçe'nin taraftar kitlesi her geçen gün çığ gibi büyüyordu.

Fenerbahçe Kuva-i Milliye ruhunun sembolü haline gelmişti.

Maçlarda sadece top oynanmıyor, her seferinde vatanın gerçek sahipleriyle işgalciler kapışıyordu. Bu bir hesaplaşmaydı.

Mustafa Kemal emperyalistlerle cephede hesaplaşırken, Fenerbahçe emperyalistlerle sahada hesaplaşıyordu.

Fenerbahçe'nin işgal güçlerine karşı kazandığı zaferlerin haberleri gazetelerde geniş yer tutuyordu.

Ve bir strateji dehası olan Mustafa Kemal, bu zafer haberlerinin y-er aldığı gazeteleri havadan, karadan Türk cephelerine ulaştırıyordu.

Cephedeki Mehmetçik Fenerbahçe'nin zaferleriyle moral buluyordu. Fenerin sahadaki zaferleri cephedeki Mehmetçiğin zafere olan inancım artıyordu.

Fenerbahçe, işgal kuvvetleriyle bir maça çıkarken

176«SİNAN MEYDAN

O günlerin Fenerbahçesi'ni Ali Naci Karacan şöyle anlatmaktadır: Mütareke devrinde halkın işgal kuvvetlerine hıncı o derece de idi ki Fenerbahçe'nin hemen her Pazar giriştiği bu maçlar, daha doğrusu, 'Futbol oynuyorum' diye yaptığı o milli kavgalar, inanılmaz bir ilgi uyandırdı. Fenerbahçe her oynayışında yüzlerce lira getiren bir takım olmuştu... Fenerbahçe öyle müthiş bir silindir haline geliyor ve maç yapa yapa öyle idmanlıyordu ki bu ecnebi takımlarından bir tanesi bile karşısında dayanamıyor ve sahaya çıkmaları ile birlikte kalelerine üzüm salkımları gibi goller takılıp asılı kalıyordu. Karşımıza çıkan işgal kuvvetlerini yenince bu sefer onların karmalarını yapmaya, kendilerinin karmalar halinde karşımıza çıkmaya sevk ettik ve bu sefer de karmalar halinde yenmeye giriştik. Aynı ayrı o kadar kolaylıkla yeniyorduk ki, maçların biraz enteresan olabilmesi için onları birbirleri ile anlaşarak kuvvetlendirmeye biz sevk ediyorduk. Sevk ediyorduk... Ve yeniyorduk!

Mütarekenin o ekim günlerinde, ıstıraptan bunalmış halka bu galibiyetlerin ne büyük teselli teşkil ettiğini ancak o maçlarda bulunanlar hatırlayabilir.

Fenerbahçe'nin sarı-lacivert görüntüsü içinde, Türk futbolu ilk defa olarak o zamanlar ki esaslı surette ecnebi takımların karşısında boy ölçüşmeye ve onlarla beraber Peralı Rumları ve Ermeni takımlarını da yenerek milli bir mücadele bayrağı haline gelmeye ve sevilen bir takım olmaya başladı.

Bu sevgi o kadar arttı ki, ecnebilerle Fener'e nazaran daha zayıf takımlarımızın maç yapmalarına bile tahammül olunmamaya ve tribünlerden 'Feneri'i isteriz.' diye bağırtilar da duyulmaya başladı. Her Pazar, Kadıköy tarafından gelen on bir çocuk, arkalarında sarı-lacivert formaları, öğleden sonra belli saatte alkışlar arasında Taksim Stadyumu'na çıkıyorlar ve karşılıklarına çıkarsa kendilerinden iki misli uzun ve bazen üç misli kalın İngiliz Conilerini, İngiliz kikiriklerini dört beş golle haklayıp, tekrar halkın alkışları arasında geldikleri yere, kulüplerine dönüyorlardı.

O tarihte bu çocukların bu haklı galibiyetlerinden sonra şu veya bu pastahanede bir çay içmeleri, en büyük mükafatları idi.

177-SARI LACİVERT KURTULUŞ

İşgalci İngilizlerin Anadolu'daki kabusu Mustafa Kemal, İstanbul'daki kabusu ise Fenerbahçe'ydi.

Ve İşgal Kuvvetleri Komutanı İngiliz Generali Harrington İstanbul'daki kabustan kurtulma planlan yapıyordu.

İşgalcilere İstanbul'u dar eden, kazandığı maçlarla Türk halkının milli hislerini okşayan, ulusa yeniden öz güven kazandıran Fenerbahçe'yi etkisiz hâle getirmek gerekiyordu.

Tam da o günlerde Fenerbahçe'nin Anadolu'daki millici çetelerle işbirliği yaptığı ve kulüp binasının arkasındaki derden gizlice silah ve cephane kaçırdığı ihbarları alınmaktaydı.

General Harrington beklediği fırsatı bulmuştu.

İşgal kuvvetleri 1920'nin Haziran'mda Fenerbahçe'nin Kuşdi-li'ndeki kulüp binasını basıp sıkı bir arama yaptı.

Aramadan sonra kulüp boşaltılıp kapısına mühür vuruldu.

İngiliz kuvvetleri kulüpten ayrılırken, yöneticilerden Ömer Nazım Bey'in eline bir bildiri tutuşturdular.

Ömer Nazım Bey, endişeli gözlerle elindeki bildiriye bakıyordu. General Harrington imzasını taşıyan bildiride şu kararlar vardı:

1. Fenerbahçe Spor Kulübü, İttihat ve Terakki Fırkası'nın bir şubesi olup, spor maskesi altında siyasi faaliyette bulunmaktadır.

2. Fenerbahçe müttefik kuvvetlere karşı düşmanca duygular beslemekte ve bunu her fırsatta ifade edip, ahaliyi kışkırtmaktadır.

3. Kulüpte yuvalanan bazı kimseler, Anadolu'daki asilere silah ve mühimmat sevk etmektedir.

4. Görülen lüzum üzerine Fenerbahçe Spor Kulübü süresiz olarak kapatılmış ve azaları her türlü sosyal faaliyetten men edilmiştir. Harrington, Fenerbahçe'den ebediyen kurtulduğunu düşünürken

hiç de beklemediği bir tepkiyle karşılaşacaktı.

İstanbul'un işgaline karşı bile sessiz kalan Müslüman ahali, Fenerbahçe'nin kapatılmasına karşı olağanüstü bir tepki gösterecekti.

İstanbul halkı ellerinde sarı lacivert bayraklarla meydanları doldurmuş, kulübün açılması için gösteriler yapıyordu.

178-SİNAN MEYDAN

İşgalcileri destekleyen gazeteler bile Fenerbahçe'nin kapatılmasını eleştirip, bunun Anadolu hareketine güç vereceğini yazıyordu.

Ülkenin işgaline ses çıkarmayan Osmanlı yöneticileri bile Fenerbahçe'nin kapatılmasına karşı seslerini yükseltmişlerdi. Kulüp Başkanı Şehzade Ömer Faruk Efendi ve bazı saraylıların araya girmesi İşgal Kuvvetleri Komutanı İngiliz Harrington'u bile şaşırtmıştı Harrington'u asıl şaşırtan ise Topkapılı Cambaz Mehmet olacaktı.

General Harrington'un Otomobili Neden Çalındı?

Mim Mim Grubu, Fenerbahçe'yi kapatan Harrington'a gözdağı vermek istiyordu. Öyle bir şey yapılmalıydı ki İşgal Kuvvetleri Komutanı önce işgal güçlerine sonra da tüm dünyaya rezil olsun!

Ama ne?

Topkapılı'mn evindeki toplantıda Mim Mim Grubu İngiliz İşgal Kuvvetleri Komutam Harrington'un makam otomobilini kaçırmaya karar verdi.

Yenibahçeli Şükrü, gülmemek için kendini zor tutarak Topkapılı-ya, "Peki bu arabayı ne yapacağız?" diye sordu. Topkapılı, bıyıklarıyla oynarken cevap verdi:

"Ne mi yapacağız? Tabi ki Mustafa Kemal Paşa'ya hediye edeceğiz."

Odada kahkahalar yükseldi.

Üstelik, Topkapılı bu işi, 7-8 yaşlarındaki küçük oğlu Ali'yle birlikte halledecekti. "Bu iş benim için çocuk oyuncağı!" diyordu

Ertesi gün örgütün en küçük üyesi Ali ilk görevine gidiyordu. Akşamın alacakaranlığında babasıyla, Kadıköylü şoför Murat arasında Te-pebaşı'na doğru yürüyordu. Başındaki küçük kırmızı fesle sanki büyümüşe küçülmüş bir bitirime benziyordu.

Tepebaşma varmışlardı. Uzak köpek havlamaları dışında çevrede en ufak bir ses yoktu.

Küçük Ali'nin minik yüreği, göğüs kafesini parçalamak istercesine atıyordu.

Topkapılı oğlunun yanma çömeldi. Elini küçük yavrusunun omzuna koyarak,

179«SARI LACİVERT KURTULUŞ

"Bak koca Ali" dedi.

"Şu karşıdaki binayı görüyor musun? Şu önünde otomobil duran bina?"

Küçük Ali, binaya doğru bakarken cevap verdi:

"Evet baba."

"Şimdi gidip otomobilin yanında ve binanın önünde kaç kişi var öğreneceksin!"

Ali, cesurca, "Peki baba" dedi ve duvar dibine sinerek İngiliz İşgal Kuvvetleri Komutanlığı'mn kapısına doğru yaklaşmaya başladı.

Binanın köşesine gelmişti, ama kalbi yerinden çıkacak kadar heyecanlıydı. Bir ara olduğu yere yığılacağı düşünüyordu.

On dakika sonra babasının yanına döndü.

O ayazda üstü başı sıırılsıklamdı.

Derin derin nefes alarak, "Üç silahlı nöbetçi var baba." dedi.

Topkapılı gururluydu. Hafifçe nemlenen gözlerini gizlice silerek, "Aferin koca Ali" dedi. Ali o kadar mutuydu ki? O da artık Kemal'in askerlerinden biriydi. İçinden, "Hele bir yarın olsun" diyordu. Olanları anlatıp, mahalledeki arkadaşlarına caka satacaktı.

Topkapılı, "Sen burada bekle oğlum" dedi.

Ali küçük bedenini o eski binanın duvarına yapıştırıp sessizce beklemeye başladı.

Kadıköylü şoför Murat ve Topkapılı Cambaz Mehmet, sessizce işgal kuvvetleri Komutanlığı'na doğru ilerliyorlardı.

Bu sırada içeride General Harrington, Yüzbaşı Bennet ve Pandik-yan Efendi ertesi gün İstanbul'da yapacakları yıldırım baskınları görüşüyorlardı.

Küçük Ali heyecanla ilerideki binanın girişine bakıyordu.

Teşkilatın iki gözü kara silahşoru karanlığın içinden süzülüp binanın kapısına geldiler, nöbetçiler hiçbir şeyden habersiz konuşuyorlardı. Topkapılı, "Soldaki benim!" dedi. İki dakika sonra karanlığın ortasında iki İngiliz askeri yatıyordu.

İki arkadaşı göz açıp kapayıncaya kadar binaya girmişlerdi.

180«SİNAN MEYDAN

Topkapılı, "Geç direksiyona dedi."

Kadıköylü Şoför Murat İşgal Kuvvetleri Komutanı Harrington'un makam otomobilinin direksiyonunda geçti. Bir iki zorlamanın ardından otomobili çalıştırdı. "Hay mübarek" diyerek gaza yüklendi. Otomobil garaj kapısını paramparça ederek dışarı çıkmıştı. Topkapılı başını uzatmış, "Koş Ali" diye bağıırıyordu.

Babasının sesini duyan Ali koşup geldi.

Otomobil son sürat Beyoğlu'nun arka sokaklarında ilerliyordu.

Ertesi gün General Harrington otomobilinin çalındığını öğrenince öfkeden deliye döndü. İşgal zaptiyesi İstanbul'un altını üstüne getirdi.

Bir hafta sonra otomobilinin Anakara'da Mustafa Kemal Paşa'ya hediye edildiğini öğrenince yumruğunu masaya vurarak şöyle diyecekti:

"Şu Türkler tam bir çılgın!"

Fenerbahçe Özgür Kalıyor

Harrington, tepkilere daha fazla dayanamadı, 70 gün sonra Fenerbah-| çe'nin yeniden açılması kararını imzalarırken içinden şöyle düşünüyordu:

"Bu ne tuhaf bir millet! Ülkelerini işgal ettik bu kadar tepki gösterme-1 diler. Feneri kapattık hepsi ayaklandı... Neredeyse silaha sarılacaklar."*

Fenerbahçe'nin atlattığı ikinci bir kapatma tehlikesi bu olaydan tam 41 yıl sonra yaşandı. Bu kez de bir Türk generali Fenerbahçe'yi kapatmayı deneyecekti. 27 Mayıs Darbesi'nin sıcak günleriydi. Fenerbahçe Ankara'da Gençlerbirliği ile bir lig maçı oynarken bazı tatsız olaylar yaşanır. 3-2 önde olan Fenerbahçe'nin attığı bir gol hakem tarafından iptal edilir. Fenerbahçeli futbolcular hakeme itiraz ederken sahaya giren sivil kıyafetli bir yarbay Fenerbahçeli futbolcular ile tartışır. Futbolculara tehditler savurur. Olaylar durunca maç devam eder. Maç biter ama etkisi sürer. Olaylar İstanbul Sıkıyönetim Komutanı Korgeneral Cemal Tural'm kulağına gider. Sonradan Genelkurmay Başkanlığı da yapacak olan Tural Paşa, Fenerbahçe'den hesap sorma görevini Albay Emin Alptekin'e verir. Albay, Fenerbahçeli yöneticileri çağırıp, azarlar: "Siz 27 Mayıs'a karşısınız. Fenerbahçe'yi kapatacağız" der. Bu sözler üzerine Fenerbahçe'nin duayenlerinden Rüştü DağlaroğH1 dayanamaz cevap verir:

"Atatürk'ün takımı Fenerbahçe'yi işgal kuvvetleri

181 »SARI LACİVERT KURTULUŞ

O yıllarda Fenerbahçe sadece Anadolu'daki millicilere yardım etmekle kalmamış ezeli rakibi Galatasaray'a da yardım etmişti.

Galatasaray'ın basılıp, aranacağı söylentilerinin ortada dolaştığı günlerde Fenerbahçeli yöneticiler Galatasaray'ın önemli evraklarını saklayabilecekleri söylerler. Bunun üzerine

Galatasaraylı yöneticiler de kulübün karar defterlerini ve önemli tarihsel dokümanlarını Fenerbahçe'ye teslim ederler.

Galatasaray'ın Fransızlarla yaptığı bir maçta kavga çıkmıştı. Maçın yapıldığı alanda bulunan Fransız askerleri Galatasaraylı futbolcuları dövmeye başladı. Galatasaraylı İhsan İpekçi dayak yerken etrafındaki Fransız askerlerinin bir bir düştüğünü görüyordu. Kafasını kaldırıncı kendisini kurtaranın Fenerbahçeli boksör Yavuz İsmet Uluğ olduğunu gördü.

Ezeli rekabet, ebedi dostluk işte...

Mustafa Kemal Paşa, mavzerle atış talimi sırasında komutanı General Harrington bile kapatamadı, siz mi kapatacaksınız?" Bu sözleri duyan Albay şaşkına döner. Tüm bu diyalogları Cemal Tural Paşa'ya iletir. Tural Paşa, düşünür taşınır ve kulübü kapatmaktan vazgeçer.

182.SİNAN MEYDAN

Kemal'in Askerleri

Mustafa Kemal'in düzenli ordusu Anadolu yaylasını Yunan'a dar etmeye başlamıştı. İsmet Paşa komutasındaki Türk kuvvetleri 1921 yılı içinde Yunanlıları iki kere önüne mevkiinde durdurmuştu.

İşgal güçleri arasındaki görüş ayrılıkları derinleşmeye başlamıştı, İtalya Anadolu'dan çekilme kararı almış, Fransa kara kara düşünmeye başlamıştı.

Askeri zaferler diplomatik zaferleri beraberinde getiriyordu: TBMM, Sovyet Rusya'yla Moskova Antlaşması'nı imzalayarak, siyasi yalnızlıktan kurtulmuş, üstelik bir de Rusya'dan silah ve cephane yardımı almıştı.

Bu gelişmeler İngilizleri tedirgin etmeye başlamıştı.

İngilizler, her geçen gün daha da güçlenen TBMM'yi diplomatik ; yollarla ikna etmeye karar verdiler; fakat bu amaçla düzenledikleri Londra Konferansından bir sonuç alamadılar.

Kütahya-Eskişehir yenilgisi İngilizleri yeniden umutlandırmıştı ki, düzenli ordunun kazandığı Sakarya Savaşı, Kemal'in askerlerinin öyle kolay kolay teslim olmayacaklarını gösterdi.

Mustafa Kemal, 5 Ağustos 1921'de meclis kararıyla yeniden üniformalarını giymiş, 6 aydır Ankara'da savaş planları yapıyordu

Büyük Taarruz için artık geri sayım başlamıştı.

1922 Temmuz Ortalan, Ankara Mustafa Kemal'in Karargahı

Mustafa Kemal, Büyük Taarruz öncesinde savaş planlarını diğer komutanlara anlatmak zorundaydı.

Ama nasıl? İşgal güçlerim kuşkulandırmadan diğer komutanlarla nasıl bir araya gelecekti?

O günlerde, telgraf emirleri, İstanbul Hükümeti'ne ya da işgal kuvvetlerine iletildiği için, bu yol tehlikeliydi. Kuryeler de zaman zaman düşman eline geçebiliyordu. Bu nedenle çok gizli emirlerin, doğrudan muhataplarına tek elden verilmesi gerekiyordu.

Mustafa Kemal, komutanları bir araya toplamaya kalksa düşman

183 »SARI LACİVERT KURTULUŞ

uyanıp tedbir alacaktı. Bu nedenle, sanki hiçbir şey olmuyormuş gibi, bir havanın estirilmesi gerekiyordu.

Peki ama ne yapılabilirdi? Düşmanı uyandırmadan Büyük Taarruz'un ayrıntıları nasıl diğer komutanlarla paylaşılabilirdi.

Çıplak, ıssız Anadolu yaylasında, donuk bir ay ışığı altında adeta büyülenmiş, kas katı kesilmiş, bir Temmuz gecesiydi.

Mustafa Kemal Paşa, Ankara'nın çıplak tepelerinden birinde boz renkli bir binanın sade ve dar bir odasının penceresinden düşünceli düşünceli ufka doğru bakıyordu. Elindeki kehribar tespit tanelerini parmakları arasında çevirirken kafasında yine çok ilginç düşünceler vardı.

Odanın tam ortasında üstü harita ile kaplanmış küçük bir masa vardı. Perdesiz açık pencereden sızan ay ışığına karışmış bir gaz lambası aydınlığı Mustafa Kemal'in yüzünü

aydınlatıyordu. Sonra yavaşça masaya doğu yaklaştı ve elini masadaki harita üzerinde gezdirmeye başladı. Biraz harita üzerinde çalıştıktan sonra masanın kenarındaki zile bastı. "Çocuğum! Bana derhal fırka kumandanını bulur musun!" dedi.

Birkaç dakika sonra fırka kumandanı içeri girdi. Topuklarını sertçe birleştirip Mustafa Kemal'i askerce selamladıktan sonra, "Beni emretmişsiniz paşam" diyerek Mustafa Kemal'in gözlerinin içine bakmaya başladı.

Mustafa Kemal, dudağında çok küçük bir tebessümle, "Futbolu sever misin" diye sordu. Kumandan şaşkın gözlerle, "Severim paşam!" diye cevap verdi. Neler olup bittiğini anlayamamıştı.

Mustafa Kemal, "Akşehir'de bir futbol maçı ayarlayın. Komutanlarla seyredelim." deyince kumandan daha da şaşırmıştı. Birdenbire, "Ne zaman" diye sordu.

Mustafa Kemal, biraz düşündü, sonra yine hafifçe tebessüm ederek, "Final maçı 28 Temmuz'da oynansın!" dedi.

Birkaç gün sonra Anadolu Ajansı, Mustafa Kemal'e bağlı ordu birliklerinin katılacağı bir futbol turnuvası düzenlendiğini haber veriyordu. Final maçı, 1. ve 2. Ordu takımları arasında oynanacaktı.

184.SİNAN MEYDAN

28 Temmuz 1922 Akşehir'de Bir Futbol Maçı

Anadolu Ajansı, bu turnuvaya özellikle önem veriyor. Mustafa Kemal'in emriyle bu maçla ilgili çok sık haberler yayınıyordu.

Fenerbahçe'nin başarılarına alışık olan Anadolu halkı da yavaş yavaş işin heyecanına kendim kaptırmıştı.

Giderek merak artıyordu.

Ajans, daha sonra Atatürk'ün ve tüm kuvvet komutanlarının bu final maçını izlemek için Akşehir'e geleceğini duyuruyordu...

O sırada, İzmir'i işgal altında tutan Yunanlılar, Türk ordularının Başkomutanı Mustafa Kemal'in bu futbol ilgisi karşısında alaylı alaylı gülüyorlar, "Kemal yenileceğini anladı, şimdi de futbola merak saldı" diye dalga geçiyorlardı.

İşgal ordusunun İngiliz generali Charles H. Sherril anılarında bu maçla ilgili şunları söyleyecekti:

Bu büyük futbol maçıyla ilgili haberler, gazetelerde ön planda yer alıyordu. Bu durumdan, Yunanlılar da hoşnut görünüyordu. Zira, Türk ordusunun, hiç olmazsa, yakın bir gelecekte, herhangi bir harekâta bulunması söz konusu olmayacaktı. Çünkü Türkler, şimdilik yalnızca futbolla ilgileniyordu.

Bir strateji dehası olan Mustafa Kemal'in taktiği tutmuştu...

Kendisinin ve bütün komutanlarının Akşehir'de toplanması, şüpheyeye yol açmayacaktı.

Maç vardı ve Mustafa Kemal Türk komutanlarıyla birlikte bu maçı seyredecekti.

Hepsi bu!

Nihayet, final günü gelip çattı..

Akşehirliler, maçın oynanacağı sahayı hıncahınç doldurmuştu. Fesli, sarıklı, yaşlı, genç, yüzlerce Müslüman hem Mustafa Kemal Pa-şa'yı görmek, hem de futbol coşkusunu yaşamak için toprak sahaya koşmuşlardı.

Akşehirliler 28 Temmuz 1922 tarihini unutmaları mümkün müydü?.. Mustafa Kemal Paşa, üstü açık eski otomobiliyle şehre girmiş>

I

185-SARI LACİVERT KURTULUŞ

Mustafa Kemal Paşa ile komutanlar Akşehir'deki maça giderken

sonra büyük bir kalabalığın beklediği Akşehir meydanında otomobilinden inmiş ve

kaymakamlığa doğru yürümüştü. Nasıl da yakışıklıydı, nasılda inançlı ve güçlü görünüyordu.

Mustafa Kemal, yanında Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa, Genelkurmay Başkam Fevzi Paşa, 1. Ordu Komutanı Nurettin Paşa ve 2. Ordu Komutanı Yakup Şevki Paşa ile birlikte, aynı anda sahaya geldi. Coşkun sevgi gösterileri içinde, kendilerine ayrılan özel tribüne yerleştiler.

Mustafa Kemal ve komutanlar, maçı seyrediyormuş gibi görünüyorlardı. Birlikte oyunu tartışıyorlarmış gibiydiler. Halbuki o sırada, Mustafa Kemal kuvvet komutanlarına, Büyük Taarruz'un 22 Ağustos'ta başlayacağını söylüyordu.

Emir anlaşılmıştı...

Üstelik bu bilginin başka yere sızması, asla mümkün değildi; çünkü çok gizli tarihi, yalnızca onlar biliyordu. Akşehir'deki maçta ahşap tribünde verilen "Büyük Taarruz" emrinden, hükümetin bile haberi olmamıştı.

186

• SİNAN MEYDAN

Mustafa Kemal, Akşehir'deki maçtan Nutuk'ta şöyle söz edecekti: O final maçında verdiğim taarruz emrinin tarihini, Vekiller Heyetine de bildirmemiştik. Artık, onlara resmî olarak duyurmanın zamanı gelmişti..

Plan başarıyla gerçekleştirilmişti. Hiç kimse, Türk ordusunun gizli hazırlıklarından haberdar değildi. Bu sırada Mustafa Kemal Paşa, bir taraftan da işgalcileri şaşırtıp, yanlış yönlendirmeye çalışıyordu. İstanbul basını Türk ordularının yenildiğini ve bir süre sonra silah bırakacağını yazmaya başlamıştı. İstanbul'da ölüm sessizliği hakimdi.

Oysaki ülke, Akşehir'deki o maçtan sadece bir ay sonra, kesin zafere kavuşacaktı, Akşehir'deki o maç, Mustafa Kemal'in hayatında resmî sıfatla seyrettiği ilk ve tek futbol maçıydı ve o maç Türkiye'nin kaderini değiştirecekti.

Futbol, ülkenin kurtarılmasındaki misyonunu tamamlamıştı...*

30 şehit, sayısız gazi vermişti...

Akşehir'deki stratejik görevi ile de Kurtuluş Savaşı'na imzasını atmıştı. İstanbul'un işgal yıllarında; Fenerbahçe'nin Fransız ve İngiliz-ler'le yaptığı maçlar; futbol maçından çok, bağımsızlık savaşı gibiydi. Fenerin sahadaki zaferleri Mehmetçiğin cephedeki zaferlerini müjdeliyordu.

Kurtuluş Savaşı'nda 11 futbolcusunu kaybeden Fenerbahçe; bu haliyle bile işgal ordularının futbol takımlarına kan kusturuyordu.

Önüne çıkan işgal takımını ezip geçiyordu,

İngilizler ve Fransızlar, "Belki bu sefer biz yeneriz!" diye durmadan Fenerbahçe ile maç alıyor, fakat her seferinde hüsrana uğruyorlardı.

Türk futbolu, ülke savunması karşısında üzerine düşen görevi, sayısız şehitler vererek yerine getirmiştir... Mustafa Kemal, onca telaşı arasında, futbol şehitleri için yazılan "Kin" adlı şiiri tümüyle ezberlemiş ve Ruşen Eşref Ünaydın'ın anlatımıyla "Kendi kendine olduğu anlarda, bağıra bağıra okumuştur..."

187.SARI LACİVERT KURTULUŞ

İlk Hedefiniz Akdeniz'dir İleri!

Oyunun sonu geliyordu.

Satranç ustası şah demek üzereydi.

Mustafa Kemal'in düşmanı bereketli Anadolu topraklarından atmasına sadece birkaç gün vardı.

26 Ağustos sabahı atıyla alaca karanlığın içinde Kocatepe'nin yumuşak zirvesine doğru ağır ağır ilerliyordu

Savaşı buradan yönetecekti.

Bazı erler ellerindeki iğreti fenerlerle yolu aydınlatıyor, bazı erler de koşum hayvanlarına ve atlara ışık tutuyorlardı.

Mustafa Kemal sessizdi.

Derin düşüncelere gömülmüştü besbelli! Durmadan ufka doğru bakıyordu. O sabah, mavi gözlerinde başka bir ışıltı vardı.

Kocatepe sırtlarında hafif bir kızılık belirmişti, Tutsak Anadolu yaylası birazdan özgür kalacağını bilmeksizin yavaşça ışığa boğuluyordu.

Başkomutan, elindeki dürbünle Yunan karargahına baktı bir süre ve sonra ilk emrini verdi. Sonra birden gürleyen bir gök gibi topçu baraj ateşi başladı. Yunanlıları uykularından uyandıran bir ateş....

Birçoğu daha yeni yeni Afyon'daki bir balodan dönüyorlardı.

Yunan generali yangın yerine dönen karargahına bakarken fısıldıyordu: "Mustafa Kemal! Fena kandırdı bizi! Fena tuzağa düşürdü."

Mustafa Kemal, yanında Fevzi ve İsmet paşalarla, birkaç kilometre ilerdeki büyük hücumu izliyordu.

Üst üste yığılı duran sarp tepelerde boğaz boğaza bir kavga başlamıştı.

Sabah 9:30'da ikisi dışında tüm hedefler Türklerin eline geçti. Öylene doğru da Afyon Kocatepe tamamen Türklerin eline geçti.

Mustafa Kemal, düşmanı üç taraftan sıkıştırmıştı. Düşmanın tek seçeneği vardı; ardına bile bakmadan kaçmak!..

Onlar da öyle yaptı; ardına bile bakmadan kaçmaya başladılar.

Mustafa Kemal, savaş alanındaydı.

188-SİNAN MEYDAN

Askerlerinin karşısına geçti ve onlara şöyle dedi. "İlk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri."

Türk ordusu düşmanı İzmir'e kadar kovalayacaktı.

Ertesi gün Akşam Gazetesi. 'Elhamdülillah İzmir Kurtuldu.' diye manşet atmıştı.

9 Eylül'de İzmir kurtarıldı. Yunanlılar kaçarken, Batı Anadolu'daki ekili tarlaları ve son olarak da İzmir'i ateşe vermişlerdi.

Mustafa Kemal ordunun arkasından İzmir'e girdiğinde yanık şehir büyük kurtarıcısını coşkuyla bağrına basıyordu.

Yunanlılar yenilmiş, Mudanya Ateşkes Antlaşması imzalanmıştı.

Son iki yüz yılın en büyük sömürgecisi İngiltere tarihindeki en büyük bozgunu yaşamıştı.

İngilizler kendilerine bu bozgunu yaşatan Mustafa Kemal'i yenme şansını kaybetmişlerdi; ama yine de ellerinde son bir şans vardı:

Gitmeden önce Fenerbahçe'yi yenerek acılarını biraz olsun hafifletmek istiyorlardı.

Bir İntikam Maçı ve Harrington Kupası

İşgal Kuvvetleri Komutanı General Harrington, "İstanbul'u şöyle bir ağız tadıyla işgal ettirmeyen" Fenerbahçe'den giderayak intikam almak istiyordu.

General Harrington, karargahında yakın mesai arkadaşlarına verdiği bir akşam yemeğinde bu düşüncesinden bahsetti.

Koskoca general masanın başında ayakta durmuş, "Bu Fenerbahçe'yi yenmeden gidersem gözüm arkada kalır." diyordu.

Diğer komutanlar şaşkındı. İçlerinden, "İyi de nasıl olacak bu iş? Fenerbahçe önüne geleni yeniyor. Hele vatanın kurtuluşuyla iyice moral bulan bu Fenerbahçe'yi yenmek ne mümkün!" diye düşünüyorlardı.

Fakat Harrington her şeyi düşünmüştü. Bir teknik direktör titizliğinde Fenerbahçe'yle yapmayı planladığı maça hazırlanıyordu. Şöyle dedi:

"Fenerbahçe ile bir maç alacağız. Fenerbahçe'ye açıkça maç teklifi yapmayacağız; gazetelere ilanlar vereceğiz. Maç yapacak takım arayacağız.

189-SARI LACİVERT KURTULUŞ

Sizce şu İstanbul'da kim bizimle maç yapmak ister. Âltınordu mu, Galatasaray mı, Beşiktaş mı? Hiçbiri! Sadece Fenerbahçe. Buna cesaret edebilir.

Ben İngiltere'den birkaç iyi oyuncu getireceğim. Futbolu Türkler bulmadı ya! Profesyonel İngiliz futbolcularına karşı ne yapabilirler ki?"

Generalin kararlılığını gören diğer komutanlar da bu düşünceyi olumlu karşıladı. Sonra galibiyetin şerefine hep birlikte kadeh kaldırıldı.

General Harrington hemen ertesi gün çalışmaya başladı. Önce, askeri görevli olarak İngiltere'den dört futbolcu getirdi. Hepsi de İngiltere Birinci Ligi'nde mücadele eden güçlü Chelsea Kulübü'nün profesyonel futbolcularıydı.

is

1 If

Spor Alemi dergisinin kapağı

Bir hafta sonra İstanbul'un en çok satan spor dergisi Spor Alemi'nde ve bazı Türk ve Rum gazetelerinde yarım sayfalık ilginç bir ilan çıktı.

Handa, İşgal Kuvvetleri Komutanı General Harrington, İngiliz kar-
190.SINAN MEYDAN

masının kendine güvenen Türk kulüplerinden biriyle maç yapmak istediğini belirtiyordu.

Kazanan özel olarak hazırlanacak 80 cm boyunda bir gümüş kupayla ödüllendirilecekti.

Haber aynı gün tüm İstanbul'un diline düştü.

Kahvehanelerde, camilerde, Tepebaşı ve Taksim bahçelerinde ve Boğaz'ın öteki tarafında Moda'da, Üsküdar'da herkes bu ilanı konuşuyordu.

Fenerbahçeli yöneticilerden biri elinde Spor Alemi Dergisi'yle koşar adım Kuşdili'ndeki iki katlı kulüp binasına doğru yürüyordu. Bu sırada bir taraftan da elindeki ilana baktığından az kalsın düşüyordu. Heyecanla kapıdan içeri girdiğinde nefes nefese kalmıştı.

"Gördünüz mü?" dedi ve elindeki dergiyi uzattı. İçeride birkaç Fenerbahçeli futbolcu vardı.

Yarım saat sonra kulübün yanındaki sahada antrenmanları vardı, onu bekliyorlar.

"Nedir o?" dedi golcü Zeki Rıza ve dergiyi alıp ilanı okudu.

Kral gülüyordu!

"Şu İngilizler yenilen güreşçi misali!" dedi.

Fenerbahçe yönetimi bu ilanın ne anlama geldiğini biliyordu. Bu kapalı davetin Fenerbahçe'ye olduğu belliydi.

Anlaşılan İngilizler yine kaşınıyordu!

Fenerbahçeli yöneticiler aynı gün İngilizlere yazılı bir cevap verdiler:

istanbul ve Havalisi Müttefik Kuvvetleri Komutanlığı Cenab-ı Alisine,

Fenerbahçe Spor Kulübü bütün kulüplere vaki davetinize muttali olmuştur. Kulübümüz arzu duyurulan futbol maçını, yine arzu buyrulan gün ve sahada yalnız kendi kadrosu ile oynamaya hazır ve cevabınıza muntazır olduğunu cenab-ı alilerine bildirmekle kesbi şeref eyler...

Fenerbahçe işgal kuvvetlerine bir kere daha meydan okuyordu. Kendi kadromla, üstelik nerede istersen orada, ne zaman istersen o zaman!...

Harrington mutluydu. Ona göre Fenerbahçe tuzağa düşmüştü.

191 »SARI LACİVERT KURTULUŞ

Planın birinci aşaması tamamı; maçın adı konmuştu:

İngiliz karması ve Fenerbahçe...

İstanbul bu haberle çalkalanıyordu. Kurtuluş Savaşı, Anadolu'nun, İzmir'in ve İstanbul'un kurtuluşu ve Lozan Görüşmeleri unutulmuş herkes bu maça kilitlemişti. Kahvede, yolda, bahçede parkta, düğünde, dernekte sabah akşam bu maç konuşuluyordu.

Rivatin bini bin paraydı!

Yok efendim İngilizler hakemleri satın alacaklarmış, yok efendim tüm futbolcuları

İngiltere'den getireceklermiş, yok efendim daha penaltıdan gol yememiş iki metre boyunda bir kaleci bulmuşlar, yok efendim müdafileri kemik kırarmış, yok efendim golcülerini bir keresinde öyle bir şut atmış ki kale direkleri yıkılmış! Daha neler neler...

Bu söylentiler İstanbul halkını endişelendirmeye başlamıştı. "İşgal yıllarında İngiliz takımlarına sahayı dar eden Fenerbahçe ya bu sefer yenilirse!" diye düşünenlerin gözüne uyku girmiyordu.

Bu söylentileri duyan Galatasaraylı yöneticiler bile endişelenmişler, ecnebler karşı mücadele edecek Fenerbahçe'ye başta Aslan Nihat olmak üzere en iyi oyuncularını teklif ettiler. Fakat Fenerbahçeli yöneticiler kararlıydı: Bu maça söz verdikleri gibi kendi kadrosuyla çıkacak ve onlara giderayak unutamayacakları bir ders daha vereceklerdi.

Yenibahçeli Şükrü gazetede şöyle bir haber gördü:

Fenerbahçe, İngiliz Muhteliti müsabakası 29 Haziran 1339 (1923) günü Taksim Stadyumu'nda icra edilecektir.

Maçın tarihi ve yeri de belirlenmişti.

Büyük maçtan iki gün önce 27 Haziran 1923'te Galatasaray, İngilizlerin ikinci takımıyla Taksim Stadı'nda karşı karşıya geldiler. İngiliz birinci takımından sadece iki oyuncunun oynadığı bu maçta Galatasaray buna rağmen 3-1 yenildi.

Bu kötü sonuç büyük maçı heyecanla bekleyen İstanbulluları daha da endişelendirdi.

"Ya Fenerbahçe'de yenilirse!" diye düşünmekten kendilerini alamıyorlardı.

Maçı bekleyenler için o iki gün tam bir kabustu...

192 • SİNAN MEYDAN

Dört Ay Önce Ankara

Türk halkı 1923 yılı Ekim ayının 29. günü, kabına sığmayan coşku gösterileriyle, emperyalizme karşı kazanılan olağanüstü bir zaferi kutluyor, inanılmazı gerçekleştiren adam Mustafa Kemal'i avuçları ka-narcasına alkışlıyordu.

Türk halkı o gün egemenliğini kendi avuçları arasına almanın, çağdaş bir yönetime kavuşmanın coşkusunu yaşıyordu.

O gün Cumhuriyet ilan edilmişti

Türk halkı o mutlu gününde uygar bir yaşam dönemine ilk adımını atıyordu.

Bu unutulmaz gününden tam 4 ay önce Türk halkı, bu kez yine bir Haziran ayının 29'unda, yine kabına sığmayan sevinç ve coşku gösterileriyle, yine kabına sığmayan bir gurur yaşamıştı.

Cumhuriyet'in ilanından tam dört ay önce, 1923 yılı Haziran ayının 29. günü, Fenerbahçe Futbol Takımı, İstanbul'daki İngiliz İşgal Kuvvetleri futbol takımıyla çok önemli bir maça çıkıyordu.

29 Haziran 1923 Taksim Stadı

Çok sıcak bir gündü...

İnsanlar ellerinde sarı lacivert bayraklarla Tarlabası'ndan Beyoğ-lu'na doğru yürüyordu. Yol kenarına limonata satıcıları ve şerbetçiler sıralanmıştı. Bu sırada çift atlı süslü Saray faytonu da görüldü. Fenerbahçe Kulübü Başkanı Ömer Faruk Efendi arkada sessizce oturuyordu.

Belli ki o da endişeliydi.

Taksim Stadı'nın ileri gelenleri ağırlayan özel ahşap tribünü salkım saçak insan doluydu. Her yer sarı lacivert ve ay yıldızı bayraklarla süslenmişti. Rumların ve Ermenilerin elinde ise tek tük İngiliz bayrakları vardı.

O ahşap tribünde kimler yoktu ki. Şehzade Ömer Faruk Efendi ve beraberindeki saray erkanı, General Harrington ve işgal kuvvetlerinin bütün generalleri, İstanbul'daki yabancı diplomatlar, İstanbul matbuatının bütün tanınmış isimleri ve kaçamak bakışlı güzeller...

193-SARI LACİVERT KURTULUŞ

Seyirciler

Sahanın kenarında başka bir tribün olmadığından bazı nüfuzlu seyirciler de sahanın etrafını çeviren kahve sandalyelerinde maçı seyredeceklerdi.

Ve sahanın dört bir yanı çeviren meraklı kalabalık, alt alta, üst üste maçın başlamasını bekliyordu.

Büyük maç alafranga saatle öyleden sonra 3:00'da başlayacaktı.

Bu maçtan önce Galatasaray ve Fenerbahçe'nin ikinci takımları bir dostluk maçına çıktılar.

Bu maçı Fenerbahçe 3-1 kazandı.

Taraftarların nerdeyse tamamı Fenerbahçe'yi tuttuğundan herkes keyiflenmişti; ama kimse bu maçın sonucuyla ilgilenmiyordu; herkesin gözü kulağı biraz sonra başlayacak büyük karşılaşmaydı.

Saat, 3:00'ı gösteriyordu.

Sahaya önce, "Gardlar Muhtelifi" adıyla İngilizler çıktı!

Yepyeni, gıcır gıcır formalar giymişlerdi. Kalp üzerinde beyaz bir yuvarlak içine (G) harfi yerleştirilmişti. Azınlıklar, "hurra" diye bağırıp, şapkalarını havaya atarak İngiliz takımını alkışlıyorlardı.

İngilizler Türk seyirciler tarafından pek de dostça karşılanmadı. "Yuh, yuh..." sesleri arasında İngiliz futbolcular rakiplerini beklemeye başladılar.

194-SİNAN MEYDAN

İngiliz karması işgal yıllarında kurulan Iron Duke, Esseks, Re-venge, Engiumeers, Comos Goldstrem, İngiliz Yıldırım gibi ünlü takımların en seçkin oyuncularından meydana geliyordu. En önemlisi bu takımda ünlü İngiliz kulübü Chelsea'nın en iyi dört oyuncusu vardı. İngilizler, sahada ısınmaya başlamışlardı. Müslümanlar, öfke dolu gözlerle İngiliz futbolcuları süzüyordu.

Bu sırada bütün gözler tribünün yanındaki ahşap merdivene doğru çevrildi. Fenerbahçeli futbolcular merdivenlerin başında görülmüşlerdi. Hasan Kamil Bey, elindeki topu havaya dikerek santraya doğru koşmaya başladı. Onu diğer Fenerbahçeliler izledi. Hepsi de heyecanlıydı. Tribünler yıkılacak gibiydi; Türkler çılgınca Fenerbahçe'yi alkışlıyorlardı. Fenerbahçeli futbolcular seyircileri selamladılar, sonra da iki, üç, beş düzeninde oyun alanına yayıldılar.

Nefesler tutulmuş, hakemin düdüğü bekleniyordu.

İlk akın İngilizlerden geldi; ama Fenerbahçeliler bu İngiliz akınına çabuk karşılık verdi. Zeki Rıza Bey'in sert şutu havada ani bir kavis çizerek büyük bir hızla İngilizlerin yan direkte patladı!.

Sakatlığı geçmeden oynayan Ömer Bey'in orta sahada kaptırdığı toplar Fenerbahçe seyircisinin yüreğini ağzına getiriyordu.

Bu sırada İngilizlerin bir şutu Fenerbahçe direğine çarparak geri döndü. Bu pozisyonda Türk seyirciler gözlerini kapatmışlardı.

Orta sahada topu kapan bir İngiliz futbolcu, güzel bir çalım ile iki Fenerliden sıyrılıp topu Chelsea'li solişçe uzattı, o da sert bir şutla topu Fenerbahçe ağlarına taktı. Kaleci Sekip olduğu yerde çakılıp kalmıştı. İngilizleri destekleyen taraftarlar şapkalarını havalara fırlatıyordu. İlk gol İngilizlerden gelmişti.

İngiliz karması 1, Fenerbahçe 0

İlk yarı bu skorla bitti.

Devre arasında sahada ölüm sessizliği vardı. Türk seyirciler asık yüzlerle ikinci yarıyı bekliyorlardı. Ne de olsa çıkmamış candan umut kesilmezdi'

195^SARI LACİVERT KURTULUŞ

Fenerbahçe forveti (soldan) Sahih, Alaattin, Zeki, Ömer ve Bedri Beyler

General Harrington kupasını alan Fenerbahçe takımı

Devre arasında, Nasuhi, Galip ve Tevfik beylerden kurulu 3 kişilik Fenerbahçe idare heyetiyle birlikte ilk Türk futbolcusu Fuat Hüsnü ve kuruculardan Sami beyler Taksim Stadı'nın giriş kapısının sağ tarafındaki o loş ve harap savunma odasına girdiler. İngilizler çok sert oynamışlardı. İdare heyetindekiler, yara bere içindeki Fenerbahçeli futbolculara sakin olmalarını, daha fazla pas yaparak, kaleye daha fazla şut

196«SİNAN MEYDAN

atmalarını söylediler. Binlerce Müslüman Türk'ün kendilerinden bugün de büyük bir zafer beklediğini, bu zaferin sadece iyi oynamakla değil, sabır ve serinkanlılıkla kazanılabileceğini ifade ettiler.

İkinci yarı başlamak üzereydi.

Fenerbahçe idare heyeti, 11 sarı lacivertli futbolcuyla teker teker alınlarından öperek gönderdi sahaya.

11 sarı lacivertli aslan yeni bir umutla Taksim Stadı'ndaki yerini aldı.

Hakem Kratky'in düdüğüyle ikinci yarı başladı.

Fenerbahçeli futbolcular sağlı sollu akınlarla İngiliz savunmasını sarsmaya başlamıştı.

İki İngiliz savunmacı tarafından kontrol edilmeye çalışılan Zeki Rıza (Sporel) 2. yarının 15. dakikasında İngiliz defansım yararak ceza çizgisine geldi, sol ayağıyla mermi gibi bir şut çekti. Top havada süzülerek sağ üst köşeden İngiliz ağlarına takıldı.

Şimdi de fesler havalarda uçuyordu. Türk seyirciler, "Yaşa! Varol! Aslanlar! Bir tane daha!" diye bağırıp, ellerindeki bayrakları dalgalandırıyorlardı. Birkaç Türk futbol sever heyecandan saha kenarındaki sandalyelerinden düşmüşlerdi.

Fenerbahçe dengeyi kurmuştu.

Kaleci Şekip'in gönderdiği topu ceza çizgisi üzerinde yakalayan Cafer başını kaldırıp sağ içteki İsmet'i gördü, İsmet, önündeki İngiliz futbolcudan güzel bir çalımla sıyrılıp topu Bedri'ye doğru yuvarladı. Bedri topu ayağının ucuyla arka direkte bekleyen Alaaddin'e doğru yükseltti. Alaattin'in kafa şutu seyircilerin heyecanlı bakışları arasında kaleye doğru süzülürken İngiliz kaleci müthiş bir refleksle köşeye giden topu çelmeyi başardı.

Fenerbahçe İngilizleri ezmeye başlamıştı.

O dakikadan sonrasını Rüştü Dağlaroğlu şöyle anlatmaktadır:

Dakikalar ilerledikçe halk yığınları sağa sola dalgalanıyor, tel örgüler arkasındakiler ise birbirlerini çığnıyorlardı. Saha kenarındaki yüzlerce koltuk ve sandalyelerdeki rengarenk kıyafetli işgal orduları mensupları ve eşleri de artık yerlerinde oturamaz olmuşlar, başta Malta valisi

197-SARI LACİVERT KURTULUŞ

Lord Plummer olarak, onlar da mücadeleyi heyecan ve asabiyet içinde, ayakta izlemeye başlamışlardı.

İşte 74. dakikaya gelinmişti. Kaptan Zeki, santra haf İsmet'in uzattığı topla müdafayı yine yardı. Sağ ve solundaki iki yapışkan markajcısıy-la beraber yine 18 üzerine gelmişti ki, bütün gücüyle yine bir sol şut savurdu. Blackpool'un o namı kalecisinin ok gibi planjouunu beyhude idi. Çünkü Türk futbol tarihinin o. kıymettar ve eşsiz santrforunun sol bacağından o şiddetli darbeyi yiyen meşin yuvarlak, kaleciden çok daha çabuk uçmuş ve bu sefer sol üst köşeden ağlarla kucaklaşmıştı. Bu öyle bir goldü ki kurtanlamazdı. Bu öyle bir goldü ki hiçbir benzeri bu derece içten ve gönülden alkışlanmamıştı. Ve nihayet bu öyle bir goldü ki Türk'ün zaferini ve Fenerbahçe'nin düşman karşısında yenilmezliğini ilan etmişti.

İngilizler, bütün varlık ve aylar boyu bütün emeklerini seferber ettikleri bu meydan okumada da yenilmişlerdi... Çabalar boşa gitmiş, prestij, Fenerbahçe azmi karşısında yine kurtarılmamıştı. Sarı lacivertli yuvanın muzaffer çocukları Taksim ufuklarını saran şiddetli alkış ve tezahürat arasında haki üniformalı ve göğsü rengarenk şerit ve madalyalarla kaplı bir generalden tarihi kupayı aldılar. İngiliz Generali, o çok muhteşem (Harington Kupası'nı muzaffer Fenerbahçe'nin kıymetli kaptanı Zeki Rıza (Sporel)'e verirken çenesi ve elleri tir tir titriyordu.*

Fenerbahçe, İngiliz karmasını 2-1 yenmiş, işgal kuvvetlerine karşı 41. zaferini kazanmıştı. Hakemin son düdüğünü çaldığında Türk seyirciler kırmızı feslerini havaya fırlatarak sahaya daldılar. Birbirine sarılanlar, olduğu yerde zıplayanlar, halay çekenler... Taksim Stadı ana baba günüydü.

Seyirciler, "Şampiyon" tezahüratları arasında Fenerbahçeli futbolcuları omuzlarına aldılar.

General Harrington, gümüş kupayı Fenerbahçe kaptanına verirken, bir Teşkilat-ı Mahsusa üyesi telgrafhaneye doğru koşuyordu.

14 yıl Fenerbahçe formasını giyip oynadığı 352 maçta tam 470 gol atan Zeki Rıza Sporel'in Harrington Kupası'nda İngilizlere attığı o iki gol yıllarca unutulmayacaktı.

Mİ

198»SİNAN MEYDAN

General Harrington ve İsmet Paşa

Elinde şifreli bir telgraf vardı.

Bir an önce Ankara'ya müjdeyi vermek istiyordu; çünkü, Mustafa Kemal Paşa da heyecanla maçın sonucunu bekliyordu.

Mustafa Kemal Paşa şifreli telgrafi alınca gülümsedi. İyice keyiflenmişti. Elindeki telgrafi özel kalem müdürüne uzattı.

"Bu telgrafi derhal Lozan'a, İsmet Paşa hazretlerine gönderin!" dedi.

Bir sigara yaktı, sonra uzaklara doğru daldı! Kurtuluş Savaşı sırasında sahada ve cephede kahramanca çarpışan Fenerbahçe'yi düşünüyordu. Renkli gözlerinin derinliklerinde Fenerbahçe Kulübü'nü ziyaret ettiği o 3 Mayıs canlanmıştı.

İsviçre, Lozan Ouchy Şatosu

İsmet Paşa aylardır Lozan'da İtilaf devletleriyle bu sefer masa başında mücadele ediyordu.

Mustafa Kemal Paşa'nın kesin talimatı vardı: "Kapitülasyonlar ve Ermeni yurdu konusunda asla taviz verilmeyecek" demişti Paşa.

İsmet Paşa savaşıyordu! Pes etmeye niyeti yoktu: Musul diyordu, sınırlar diyordu, azınlıklar diyordu, Boğazlar diyordu, ekonomik bağımsızlık diyordu...

199»SARI LACİVERT KURTULUŞ

İsmet Paşa savaşıyordu! Bazen bunalıyordu!. Bir keresinde Lozan'da kaldığı otelin balkonuna çıkmış ve kendini oradan boşluğa bırakmayı bile düşünmüştü.

İsmet Paşa kazanacaktı. Onun imzaladığı Lozan Antlaşması Kurtuluş Savaşı'nı taçlandıracak, Yeni Türk devleti dünyaca tanınacaktı.

İşte o zor günlerin birinde Lozan'daki Türk heyetinin başkanı İsmet Paşa Ouchy Şatosu'nda devam eden görüşmeleri beklemekteydi.

Şatoda kimler yoktu ki: Marki Gorani, Lord Curson, General Pelli gibi ünlü Batılı politikacılar bir gün önce yarım kalan görüşmelere devam etmek için Türk heyetini bekliyorlardı.

Toplantı nerdeyse başlamak üzereydi; ama İsmet Paşa ortalarda görülmüyordu. Üstelik İsmet Paşa dakikliğiyle tanınırdı, asla randevularına geç kalmazdı.

İsmet Paşa, Ankara'dan bir haber bekliyordu!

Lobide oyalanıyor, sık sık resepsiyona bir şeyler soruyordu. Diğer heyet üyeleri de heyecanla aralarında bir şeyler konuşuyordu.

O sırada otelde bulunan gazeteciler neler olup bittiğini anlamaya çalışıyordu; ama nafile, Türk heyetinin bu garip hallerinden kimse bir sonuç çıkaramıyordu.

Bu sırada bir görevli İsmet Paşa'nın yanına yaklaşarak,

"Efendim, size Ankara'dan bir telgraf var!" diyerek elindeki kağıdı uzattı. İsmet Paşa, heyet üyelerinin merak yüklü bakışları arasında elindeki telgrafi okumaya başladı.

Telgrafi okumayı bitirdiğinde İsmet Paşa'nın yüzüne yavaşça tatlı bir gülümseme yayıldı.

Türk heyeti heyecanla paşanın ağzından dökülecek sözleri beklemekteydi.

İsmet Paşa birden "Yaşar diye bağırdı! Sonra da parlayan gözlerle Türk heyetine bakarak; "Arkadaşlar, Fenerbahçe kazanmış. General Harrington Kupası'm almış! Artık gidebiliriz." dedi.

Haberi duyan heyet üyelerinden bazıları şapkalarını çıkarıp sallarken, bazıları havaya fırlattı.

Otel personeli ve gazeteciler, "Neler oluyor

200«SİNAN MEYDAN

bu Türklere?" diye şaşkın şaşkın düşünürken, İsmet Paşa başkanlığındaki Türk heyeti toplantıya gidiyordu.

Türk heyeti toplantıya bir hayli geç kalmıştı, buna karşın heyet üyeleri hiç olmadıkları kadar da neşeli ve mutluydular.

İsmet Paşa, bıyık altından gülüyordu. İtilaf devletleri temsilcileri ise bu duruma fena halde kızılıyordu.

Lozan'da İsmet Paşa'nın belalısı olan İngiliz temsilcisi Lord Curson hemen yanında oturan General Pelli'nin kulağına eğilip şöyle dedi:

"Bu Türklere anlamak mümkün değil. Bunların hepsi birer çılgın!"

Görüşmelerden sonra otele dönen İsmet Paşa alelacele İstanbul'a, Fenerbahçe Kulübü'ne bir telgraf çekti.

İkinci adam, telgrafında şöyle diyordu:

"Heyetimiz adına meserretle gözlerinizden öperim.

tm7a- İsmet"

Atatürk Fenerbahçe Burnu'nda

SONUÇ FENERBAHÇELİ ATATÜRK

Mustafa Kemal'in Harp Okulu'na başlamak için İstanbul'a geldiği 1899 yılında ilk Türk futbolcusu Fuat Hüsnü Bey Kadıköy'de "Blacak Stoking" adlı bir futbol kulübü kurmuştu. Fuat Hüsnü Bey ve arkadaşları futbolu yasaklayan Sultan Abdülhamid'e yakalanmamak için, kurdukları takıma "Siyah Çoraplılar" anlamına gelen "Blacak Stoking" adını vermişlerdi. 1899 yılında Atatürk Pangaltı'ndaki Harp Okuluna kaydolarken, "Blacak Stoking" de Papazam Çayırında ilk maçına çıkılıyordu.

Atatürk'ün İstanbul'a geldiği o yıl Fuat Hüsnü Bey'in Kadıköy'de kurduğu "Black Stoking" Fenerbahçe'nin alt yapısını oluşturacaktı. Gerçi "Blacak Stoking" fazla uzun ömürlü olmayacaktı. Bir baskın sonucunda futbolcuları tutuklanacak ve takım dağılacaktı; ama Fuat Hüsnü Bey ve arkadaşlarının kolay kolay pes etmeye niyetleri yoktu. 1902 yılında bir kere daha örgütlenip bu sefer "Kadıköy Futbol Kulübü" adlı bir takım kuracaklar; fakat o da kısa süre sonra dağılacaktı.

1899 yılında Blcak Stoking'i, 1902'de de Kadıköy Futbol Kulü-bü'nü kuran gençlerin bir kaçı 1907 yılında Fenerbahçe'yi kuracaklardı.

202«SİNAN MEYDAN

Kuruluştan sonra hızla büyüyen Fenerbahçe Spor Kulübü, kısa zamanda İstanbul'un sevgilisi haline geldi.

Futbolun kitleleri peşinden sürükleyen bir oyun olduğunu fark e-den İttihatçılar Fenerbahçe'yle ilgilenmeye başlamışlardı. Eğer Fenerbahçe'yi ele geçirebilirlerse iktidarı ele geçirmelerinin ve orada uzun süre kalmalarının çok daha kolay olacağını düşünüyorlardı. Fakat İttihatçılardan önce Fenerbahçe'yle ilgilenen başkaları vardı.

Öteden beri içe kapalı bir yaşam süren Osman şehzadeleri halkla bütünleşebilmek için o günlerde Fenerbahçe'ye yaklaşmaya başlamışlardı. Önce Şehzade Osman Fuat Efendi, sonra da Şehzade Ömer Faruk Efendi Fenerbahçe başkanlığı yapacaklardı.

Son dönem Osmanlı tarihinin en önemli isimlerinden İttihat ve Terakki Cemiyeti lideri Talat Paşa ise Fenerbahçe'yi ele geçiremeyince yeni bir takım kurarak Fenerbahçe'yi zayıflatmaya çalışacaktı. Talat Paşa, Fenerbahçe'ye adeta savaş açmıştı.

Altmordu bu amaçla kurulmuştu. İttihat ve Terakki'nin, yani iktidarın takımıydı; fakat Altmordu hiçbir zaman halkın takımı olmayı başaramayacaktı.

O yıllarda bir ara Atatürk de İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin üyesiydi. Dolayısıyla İttihatçılardan futbol merakından haberdardı. Fenerbahçe'nin başarılarını ve halkın sevgilisi olduğunu da duymaya başlamıştı. Fenerbahçe'yi kuranların vatansever, hürriyetçi gençler olduğunu da biliyordu. Genç subay Mustafa Kemal gizliden gizliye Fenerbahçe'yle ilgilenmeye başlamıştı. Özellikle 1916'da "Genç Dernekleri Başkanlığı" yaptığı dönemde

Fenerbahçe'yi daha fazla tanıma fırsatı bulmuştu. Derneğin amacı fakir ve kimsesiz çocuklar başta olmak üzere genç nesillere sporun önemini anlatmak ve gençleri spor yapmaya özendirme idi. O yıllarda Osmanlı'da en hızlı gelişen sportlardan biri de futboldu. İzmir'i ve İstanbul'da önce Rumlar ve İngilizler, sonra da Türkler futbol oynamaya başlamışlardı. Her geçen gün maçlardaki seyirci sayısı artıyordu. Genç Demekleri Başkanı Mustafa Kemal, Türk gençlerinin bu maçlarda sadece seyirci olmasını istemiyordu. Türk gençlerinin ruhen ve bedenen sağlıklı bireyler olarak yetişmesi için s-por yapmalarını istiyordu.

203-SARI LACİVERT KURTULUŞ

Halkın sevgilisi Fenerbahçe Türk gençleri için en güzel modeldi. Atatürk,Türk gençlerinin Fenerbahçe'nin sportif başarılarından etkilendiğinin de farkındaydı.

1910'lu yıllarda Osmanlı Devleti sürekli savaşlara girmekteydi. 1911 Trablusgarp, 1912-1913 Balkan, 1914-1918 I.Dünya Savaşlarında Fenerbahçeli, Beşiktaşlı ve Galatasaraylı futbolcular da savaşmıştı.

Fenerbahçe Atatürk'ün önderliğinde gerçekleştirilen Kurtuluş Sa-vaşı'nda iki cephede birden savaşacaktı. Bir taraftan İstanbul'da işgal güçlerine karşı sahada mücadele eden Fenerbahçe, diğer taraftan Anadolu'ya gizlice silah kaçırarak ve cephede mücadele eden Fenerbahçe... Fenerbahçe'nin işgal İstanbul'unda İngiliz, Fransız ve Rum takımlarına karşı kazandığı maçları duyan Atatürk keyifleniyordu. Fenerbahçe ulusun tek moral kaynağıydı ve o zor günlerde Türk ulusunun fazlaca morale ihtiyacı vardı.

Fenerin sahadaki başarısı, bir bakıma Mehmetçiğin cephedeki başarısını müjdeliyordu. O ölüm kalım günlerinde Atatürk'ün en önemli yardımcılarında biri de bu sarı lacivertli takımdı.

Öteden beri Fenerbahçe'yi seven Atatürk artık Fenerbahçe'ye gönül vermişti.

Kurtuluş Savaşı'nın önderinin, Kurtuluş Savaşının en faal takımına gönül vermesinden daha doğal ne olabilirdi ki!

Atatürk Fenerbahçeliydi. Özellikle 1930'lu yıllarda pek çok kez bunu bizzat kendisi ifade edecekti.

Atatürk döneminde 20'li ve 30'lu yıllarda Fenerbahçe çok başarılı sonuçlar alıyordu Atatürk'ün sağlığında en çok şampiyon olan takımlardan biri Fenerbahçe'ydı. Fenerbahçe Atatürk'ün sağlığında ezeli rakibi Galatasaray'a 5 yıl hiç yenilememişti. (1929-1933) Fenerbahçe Galatasaray'ı 1933'de 5-1, 1936'da ise 6-1 gibi farklı skorlarla yenmişti. Fenerbahçe İstanbul Liginde 1932'den 1937'ye kadar üst üste dört kez şampiyon olmuştu.Fenerbahçe, 1936, 1937 sezonunda ise büyük bir rekor kırmıştı. Hiç yenilmeden ve hiç berabere kalmadan 47 gol atıp,sadece 1 gol yemişti.Atatürk, tuttuğu takımın bu başarılarından içten içe gurur duyuyor, fırsat bulduğunda Fenerli olduğunu açıkça ifade ediyordu.

204-SİNAN MEYDAN

Atatürk öncelikle gerçek bir sporseverdi. O sadece Fenerbahçe'yi değil tüm kulüplerin gelişmesini, güçlenmesini istiyordu. O Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu olarak tüm kulüpleri seviyordu.

Karşıyaka ve Altay kulüplerinin defterine duygularını yazmıştı, Beşiktaşlıları evinin camından seyretmiş, onlarla bir kez konuşmuştu, Galatasaray'ın maç davetine teşekkür mektubu yazmış, bir kez maçını izlemiş Güneş Kulübünün iki kez çayına gitmişti. Tüm bunlar onun Türk gençliğini Türk sporcularını ve spor kulüplerimizi ayrı ayrı çok sevdiğini göstermektedir.. Zaten Türkiye Cumhuriyeti'ni gençlere emanet edişinden de bu özel sevgi ve güven anlaşılabilir.

Ancak aynı Atatürk'ün Fenerbahçe'ye olan sevgi ve muhabbetinde farklı bir boyut vardır. Tüm hayatı boyunca "açık" olmaya özen gösteren Atatürk, tuttuğu takımı söylemekten de kaçınmamıştır. Atatürk, tavır, davranış ve sözleriyle hangi takımı tuttuğunu defalarca ifade etmesine karşın bu gün bu konuda bir kafa karışıklığı vardır. Oysaki her şey çok açıktır.

Atatürk Fenerbahçe Kulübü'nü sadece ziyaret etmekle kalmamış, hatıra defterine duygularım yazmış, maçına gitmiş yaz balosuna katılmış, yangından sonra kulübe maddi yardımda bulunmuş, Yalova Ter-mal'deki gösteri maçına Fenerbahçe su topu takımını davet ettirmiş, Fenerbahçe stadına büstünün konmasına izin vermiş, Fenerbahçe kulübü mensuplarının deniz sporları ile de ilgilenmesini istemiş hatta bu konuda direktif vermiştir. Her şeyden önemlisi tüm bunları hiç hesaba katmamıza gerek bırakmayacak şekilde birkaç kez açıkça Fenerbahçeli olduğunu ifade etmiştir.

Bir keresinde dönemin ünlü gazetecilerinden ve Atatürk'ün yakın dostlarından Ruşen Eşref Onaydın, Atatürk'ün "Ben de Fenerbahçeliyim, "dediğini duymuştu.

Atatürk 1928 yılı 10 Ağustos akşamı herkesin içinde "BEN DE FENERBAHÇELİYİM.." diyerek sarı lacivert renklere gönül verdiğini belli etmiştir.

ATATÜRK ve SPOR KRONOLOJİSİ

1915- Osmanlı Genç Cemiyetleri Başmüfettişi oldu. Hazırladığı raporda gençlerin köylerde de spor yapabilmesi için spor tesislerinin yapılmasını önerdi.

1918- Fenerbahçe Kulübü'nü 3 Mayıs günü ziyaret etti. Amacı hem gönül verdiği kulübü onurlandırmak, hem de Kurtuluş Savaşı sırasında Anadolu'ya sevk edilecek silahların, kulübün arkasındaki Kurbağlıdere vasıtasıyla kaçırılışını planlamaktı. Silahların kaçırılış yolunu izlemek için, kulüpten tekneyle ayrıldı. Bir yıl sonra da Samsun'a gidip Kurtuluş Savaşı'nı başlattı.

1920- Muhafız gücü, askeri bir spor kulübü olarak kuruldu. Çok ciddi başarılarla imza attı. General İsmail Hakkı Tekçe, kuruluşundan itibaren 5 Eylül 1940 tarihine kadar hiç aralıksız yirmi yıl kulübün başkanlığını yaptı. Sporcuları arasında birçok generaller hatta Genelkurmay başkanları çıktı.

1921- Topraklarımızda faaliyet gösteren Genç Erkekler Hristiyan Birliği, spor karşılaşmaları ve organizasyonları düzenliyordu. Amacı, Türkiye'nin Amerikan mandasına girmesini sağlamaktı. Atatürk bu oluşuma karşı Türkiye İdman İttifakları Cemiyeti'nin güçlenmesi için, mali katkıda bulundu ve bu cemiyetin güçlenmesini sağladı.

1922- Bizi zafere götürecek Büyük Taarruz'un başlayacağı tarih ve saati

206 »SINAN MEYDAN

komutanlarına bildirmek için, Birinci ve ikinci Ordu arasındaki final maçı için Akşehir'e gitti. Hayatında seyrettiği ilk futbol maçı Türkiye'nin tarihinin ve talihinin değiştiği stratejik bir maçı.

1923- Osmanlı Genç Dernekleri Başmüfettişi iken önerdiği ancak yaşama geçirilemeyen projelerini bu tarihte çıkardığı Köy Kanunu ile devreye soktu. Köylere tesis yapmaya mali gücü yetmese de güreşlerin yapılmasını zorunlu kıldı.

1924- Tam 14 yıl boyunca ardı ardına düzenli olarak devam edecek olan ilk Spor Kongresi'ni topladı.

1924- Türkiye'ye uygulanan Olimpiyat ambargosunu kaldırttı. Türkiye daha önce Olimpiyatlarda, sporcuları yarışmasına rağmen devlet statüsünde değerlendirilmiyordu. Kişisel başvurular kabul ediliyordu. 1912 ve 1916 Olimpiyatlarına böyle katılmıştık. 1920'de ise kişisel başvurulara savaş suçlusu olarak boykot yedik. Atatürk'ün ısrarı üzerine, görüşmelerde hem boykot kaldırıldı hem de Türkiye'nin ilk kez devlet statüsünde katılması kabul edildi. Böylece 1924 Paris Olimpiyatlarına resmi statüde ilk kez katılmış olduk.

1925- At ve At Yarışı İslah Encümeni'ni kurdu. Ankara Hipodromu'nu inşa ettirdi.

1925- Altay Kulübünü ziyaret etti. Daha sonraki yıllarda Altay'ın İngiliz Donanması'm 1-0 yendiği maçta büyük sevinç duymuş, soyadı kanunu çıktıktan sonra bu maçı birlikte izlediği Fahrettin Paşa'ya Altay soyadını vermişti.

1926- Atatürk'ün isteği ve Ömer Besim Koşalay'm çabalarıyla ilk bayan

atletlerimiz faaliyetlere başladı. Nermin Tahsin, Emine Abdullah, Mübeccel Hüsametdin, Türk kadınlarının ilk sporcuları olarak tarihe geçti.

1927- Kürekte Şeref Nur, Vecihe, Leyla, Melahat, Nevlihal ve Kamran hanımlar devreye girdi. Teniste ise Vecihe Taşçı, Mediha Bayar, Adriyel Satak ve Hidayet Karacan gibi balanlar ön plana çıktı. Dünya'da bayanların ilk kez 1928 yılında Olimpiyata katıldığı göz önüne alınırsa, Atatürk'ün Türk kadınlarını spora yönlendirme açısından oldukça erken davrandığını görülür.

207-SARI LACİVERT KURTULUŞ

1927- At yarışlarının en büyüğü Gazi Koşusu'nu başlattı.

1928- Türk futbolunda ilk kez Gençler Ligi'ni kurdu. Ölümü ile birlik-te bu lig kaldırıldı. Leblebi Mehmet, Olimpiyatlarda futbol oynamış ilk ve tek Türk futbolcu olarak tarihe geçti. 1930- Türkiye Binicilik Federasyonu'nu kurdurdu.

1930- Galatasaray Lisesi'ni ziyaretinde spor salonu olmadığını gördü.

Yakında cami bulunduğu için mescidin yerine spor salonu yapılmasını istedi.

1931- New York'tan hareket ederek, Okyanusu geçip İstanbul'a inerek dünya rekoru kıran Amerikalı havacıları Yalova'da kabul etti. Rekor denemesinin tüm masraflarını Türkiye karşıladı. Böylece Atatürk Türkiye tarihinin ilk sponsoru oldu.

1932- Çocuk Esirgeme Kurumu yararına Ankara'da düzenlenen güreş-leri seyretti. Burada rastladığı Kurtdereli Mehmet Pehlivan'ın maddi sıkıntılar içinde olduğunu öğrenince dönemin çok büyük parası olan bin liralık maddi destekte bulundu. İş Bankası tarafından ödenen bu para Atatürk'ün emriyle kendi maaşından kesildi.

1932. Fenerbahçe Spor Kulübü binası yanınca kendi cebinden bağışta bulundu.

1932- Katıldığı Uluslararası Nice Kupası'nda ikinci olan binici Saim Polatkan'a, Çankaya isimli atı iki yıllık iase bedeliyle armağan etti.

1933- Çankaya adlı atla Ankara'daki konkurhipik yarışlarına gayrires-mi olarak katıldı. Parkuru engel devirmeden tamamladı.

1935- Anadolu ve Rumeli Fenerleri tahlisiye istasyonları arasında, Ox-ford-Cambridge arasındaki rekabete benzeyen kürek yarışları vardı. Kabotaj Bayramları nedeniyle yapılan bu yarışları düzenli olarak izlemeye başladı.

1935- Türk Havacılık sporuna çok önemli bir katkı sağlayacak Türk Kuşu'nu kurdu.

1935- Beşiktaş Kulübü Başkam Ahmet Fetgeri'nin 19 Mayıs'ın her yıl Gençlik ve Spor Bayramı olarak kutlanma önerisini kabul etti.

208 «SİNAN MEYDAN

1935- Türkiye İdman İttifakları Cemiyeti'nin adı Türk Spor Kurumu oldu ve doğrudan CHP'ye bağlandı. .

1936- Berlin Olimpiyatları'nda ilk altın madalya kazanan güreşçi Yaşar Erkan'a çektiği telgrafta, şükran duygularım sundu..

1936- Fenerbahçe Kulübü'nün Kalamış koyuna bakan kısmına spor tesisi dışında hiçbir tesis yapılmamasını şart koştu. F.Bahçe ve G.Saray'ın bugün o bölgede sahip olduğu tesisler, Atatürk'ün vasiyeti sonucudur.

1938- Binicilikteki Mussolini Kupası'nı kazanan ekipteki dört sporcu, Atatürk'ün süvarileri olarak tarihe geçti.

1938- 19 Mayıs gösterilerinde çok sevdiği genç sporcuları son kez seyretti.

BİBLİYOGRAFYA

Kitaplar

Ahmet İhsan, Matbuat Hatıralarım, (1883-1923), İstanbul, Ahmet İhsan Matbaası, 1930-1931.

Aksin, Sina, Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi, C.1,11, Cumhuriyet Gazetesi Yayınları, 1997.

Aksin, Sina, İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele, İstanbul, Cem Yayınları, 1976.

Aktar, Yücel, // . Meşrutiyet Dönemi Öğrenci Olayları (1908-1918), 2.bs. Ankara, Gündoğan Yayınları, 1999.

Atatürk, Komutan, Devrimci ve Devlet Adamı Yönleriyle, Ankara, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, 1980

"Atatürk ve Fenerbahçe", Fenerbahçe Dergisi, Mart 2003.

Atay, Falih Rıfki, Çankaya, .C.I, Cumhuriyet Gazetesi Yayınları, 1999.

Aydemir, Şevket Süreyya, Tek Adam, C.I, İstanbul, Remzi Kitabe-vi, 1974.

Berkes, Niyazi, Türkiye'de Çağdaşlaşma, İstanbul, Doğu-Batı Yayınları, 1978.

Borak, Sadi, Atatürk'ün İstanbul'daki Çalışmaları (1899-16 Mayıs 1919), Ankara, Kırmızı Beyaz Yayınları, 2004.

Dağlaroğlu, Rüştü, Fenerbahçe Kulübü Tarihi (1907-1987), Duran Ofset, 1987.

210»SİNAN MEYDAN

Doğan, Yalçın, Fenerbahçe Cumhuriyeti, İstanbul, Tekin Yayınevi, 1989

Duman, Selahattin, "Fenerbahçe'nin Gizli Tarihi", Sabah, 22 Ağus-tos-7 Eylül, 1996.

Duru, Kazım Nami, İttihat ve Terakki Hatıraları, İstanbul, 1957.

Hanioğlu, M.Şükrü, Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Jön Türklük (1889-1902), İstanbul, İletişim Yayınları, 1985.

Hiçyılmaz, Ergun, Gizli Teşkilatlar, İstanbul, Altın Kitaplar.

Hiçyılmaz, Ergun, Ömrüm Seni Sevmekle Nihayet Bulacak Fenerbahçe, 3.bs.İstanbul, Bilge Karınca Yayınları, 2004.

Hiçyılmaz, Ergun, Sporda Batılılaşma Hareketleri, İstanbul, Pera Orient Yayınları.

Hiçyılmaz, Ergun, Türkiye'de Futbol'un Öyküsü, Doyuran Matbaası.

İlhan, Atilla, "Black Stoking'V Siyah Çoraplılar", Cumhuriyet, 22 Ocak 1999.

İşgal ve Mütareke Senelerinde Bir İstanbul Gencinin Yaptıkları, İstanbul, Kanaat Kitabevi, 1340 (1924).

İttihat ve Terakki'nin Kurucusu ve 1/1 No'lu Üyesi İbrahim Te-mo'nun İttihat ve Terakki Hatıraları, İstanbul, Arba Yayınları, 1987.

Kinross, Lord, Atatürk, Bir Milletın Yeniden Doğuşu, çev. Nejdet Sander, İstanbul, Altın Kitaplar, 1994.

Kökütürk, Yalın İstenç, Atatürk'ü Anlamak, İstanbul .Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 1999.

Paloğlu, Mustafa Kemal, Müdafaa-i Hukuk Saati.İstanbul, Bilgi Yayınevi, 1998.

Resneli Niyazi Bey, Resneli Niyazi Bey'in Hatıraları, İstanbul, Çağdaş Yayınlan, 1975.

Sahşık, Selahattin, Kurtuluş Savaşı'nın Gizli Örgütü, MM. Grubu, İstanbul, Kaynak Yayınları, 1999.

San, Haluk, Belgeleriyle Türk Spor Tarihinde Atatürk, 1981.

San, Haluk-Dağlaroğlu, Rüştü, Türk Futbol Tarihi, Türk Ticaret Bankası Yayınları, 1960.

211 -SARILACİVERT KURTULUŞ

Soley, Şevket, Spor Yıllığı, Hatıralar ve Düşünceler.

Sorgun, Taylan, Bekirağa Mahkumları, Mütareke Dönemi, İstanbul, Kum Saati Yayınları, 2003.

Sorgun, Taylan, Devlet Kavgası, İttihat ve Terakki, 2.bs. İstanbul, Kum Saati Yayınları, 2003.

Uşaklıgil, Halit Ziya, Saray ve Ötesi, İstanbul, Özgür Yayınları, 2003.

Onaydın, Ruşen Eşref, Galatasaray ve Futbol, Yemlik Basımevi 1957.

Yalçın, Soner, Efendi, 7.bs. İstanbul, Doğan Kitap, 2004.

Yamak, Oygur, Fenerbahçe, Sinerji Yayınları, 2001.

Yıldız, Doğan, Türk Spor Tarihi, Eko Matbaası, 1979.

Zürcher, Erik Jan, Milli Mücadele'de İttihatçılık, İstanbul, Bağlam Yayınları,1993.

Dergiler

Fenerbahçe Dergisi Spor Alemi Dergisi, Yeni Mecmua

Elektronik kaynaklar

[http://www. Altyapi.org/fbahçetarihi 1. htm](http://www.Altyapi.org/fbahçetarihi.1.htm) <http://www. Turkfutbolu.net/yaymlar/sehit/sehit.2.html> Kutlu Merih, "Kuva-i Milliye Gücü Olarak Futbol", [http://www. verkaç. org/](http://www.verkaç.org/)
<http://www.fenerbahcem.ch/tarihce.htm>

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.

9. 10. 11. 12. 13. 14.

TRUVA / BİREYSEL GEÜŞİM

ÇOCUKLAR DERİN DÜŞÜNÜR

Mehmet Murat Döğüşgen DEĞİŞİME VAR MISINIZ?

Nancy Christie Çev. Esra Makara

TRUVA / DÜNYA EDEBİYATI / ÖYKÜ

AŞKI SEVEN BEŞ KADIN (Öykü) İhara Saikaku Çev. Sevdâ Kubilay

TRUVA / DÜNYA EDEBİYATI / ROMAN

DA VİNCİ ALDATMACASI (Roman)

Thomas Swan Çev. Serhan Nuriyev (3 baskı)

KUTSAL KADIN (Roman)

Qaisra Shahraz Çev. Deniz Arslan

ÇÖL KAHRAMANI (Roman)

Donya Al-Nahi Çev. Serhan Nuriyev

ATTİLA- Tann'nın Kılıcı (Roman)

Ross Laidlaw Çev. Selim Yeniçeri (2 Baskı)

ADOLPHE (Roman)

Benjamin Constant Çev. Mehmet Murat Döğüşgen-Ergün Büke

BEYAZ MOĞOLLAR (Roman)

William Dalrymple Çev. Enver Günsel

MATHILDA'DAN KALANLAR (Roman)

Marcia Willett Çev. Özlem Toprak

KRAL FİDYESİ (Roman)

James Grippando Çev. Enver Günsel

AKBABA FONU (Roman)

Stephen W. Frey Çev. Deniz Arslan

GÜMÜŞ ÇANLAR (Roman)

Luanne Rice Çev. Safiye Gül Avcı - Murat Özpınar

BİLDİĞİM BİR SIR VAR (Roman)

Marcia Willett Çev. Safiye Gül Avcı

SAKLI MABET (Roman)

Stephen W. Frey Çev. Banu Sadıklar - Esra Makara

DANS ET BENİMLE (Roman)

Luanne Rice Çev. Aslı Türk - Nilgün Eker

İP CAMBAZI İMPARATOR (Roman)

Su Tong Çev. Derya Öztürk

15. TAYFUN (Roman)

Qaisra Shahraz Çev. Deniz Arslan

16. UYANMIŞLAR TARİKATI (Roman) Jacques Attali Çev. İlhan Güllü
17. MİLYON DOLARLIK GİZEM (Roman) James Grippando Çev. Filiz Göktaş
18. TAŞ YÜREK (Roman) Luanne Rice Çev. Mesut Şahin
19. AMERİKA 2014 (Roman) Dawn Blair Çev. İrem Özel

TRUVA/EKONOMİ

1. AÇIK TOPLUM - Küresel Kapitalizmde Reform

George Soros Çev. Doğan Selçuk Öztürk

TRUVA / INCELEME-ARAŞTIRMA

1. MOR BAKIŞLAR - Kadının Sırtından Sopa Eksik Olmuyor Cahide Günay (2 Baskı)
2. ATATÜRK'TEN İNSANUĞA YOL GÖSTEREN SÖZLER Derleyen: Selman Kılınç (2 Baskı)
3. PRENSES DIANA CİNAYETİ - Yüzyılın Yalanı Noel Botham Çev. Sevda Kubilay - İrem Özel
4. MEDYA İMPARATORLUĞU - İhtilaller, İhaleler ve 28 Şubat'ın Kutsal İttifakı Hamit Karalı
5. YENİÇAĞ'DA DÜŞÜNCE GÜCÜ VE HOLİSTİK SAĞLIĞA AÇILAN PENCERE
Özer Uçuran Çiller
6. PİRİ REİS HARİTASININ ŞİFRESİ Metin Soylu (4 Baskı)
7. ATATÜRK VE KAYIP KITA MU Sinan Meydan (4 Baskı)
8. ATATÜRK'TEN TÜRKİYE'YE IŞIK TUTAN KONUŞMALAR Derleyen: Doç. Dr. Halil Bal (2 Baskı)
9. PİRİ REİS'İN HAZİNELERİ Metin Soylu (2 Baskı)
10. ŞAFAKTA KIZIL GÖKYÜZÜ
James Gustave Speth Çev. Semih Türkoğlu
11. SON TRUVAULAR Sinan Meydan (2 Baskı)

TRUVA/KÜLTÜR

ŞAHSENEMİN MUTFAĞINDAN ÖZBEK YEMEKLERİ

Şahsenem

TRUVA/METAFİZİK

DÜNYANIN SONU 2009 - Mesih ve Armagedon Kehanetleri Peter Lorie Çev. Attila Berkeoğlu (4 baskı) NOSTRADAMUS 2003-2025 KEHANETLERİ - Geleceğin Tarihi Peter Lorie Çev. Seda Çöl

TRUVA/POPÜLER

SAMİMİYSEN KONUŞALIM

Dilek Kavkılar

LUCIFER'DEN KADINLARA ŞEYTANİ TAVSİYELER

Deniz S. Vincente

MEFİSTO'DAN ERKEKLERE ŞEYTANİ TAVSİYELER

Deniz S. Vincente

EV ERKEĞİNDEN SANAL SOHBETLER

Haluk Kesim - Aydın Denizci

BAFOMETTEN HERKESE ŞEYTANİ TAVSİYELER

Deniz S. Vincente

EV ERKEĞİNDEN AŞK MASALLARI

Haluk Kesim - Aydın Denizci

SIRADAN SÖYLEMLERE KARİZMATİK CEVAPLAR

Polat Labar

DRUİDLER'DEN YÜRÜTTÜĞÜM POPÜLER BÜYÜLER

Deniz S. Vincente

AÇI - Felsefi Kaçık Komedi

Abdullah Koçoğlu (J°ker Abdul)

1. 2.

DİYET Mİ? NİYETMİ?

Memduh Bayraktaroğlu GÜZELLİĞİN SIRLARI

Sevgi Anık

TRUVA/SAĞLIK

TRUVA/SANAT

1. İŞİĞA TUTUNMAK Bünyamin Aygün

2. ÇANAKKALE SAVAŞI KARİKATÜRLERİ

Halil Ersin Avcı

TRUVA/SİYASET

1. ŞEYTANA SON - Terörde Savaş Nasıl Kazanılır? Richard Perle-David Frum

Çev. Gökçe Kaçmaz

2. HAYDUT MİLLET - Dünyanın Bilmediği Amerika Peter Scowen Çev. Attila

Berkeoğlu

3. BÜYÜK ORTADOĞU PROJESİ VE TÜRKİYE Abdullah Şahin

4. KISIRDÖNGÜ-Türkiye'de Üniversite Ve Siyaset Prof. Dr. Ali Arslan

5. CASUSLUK - 20. Yüzyılın En Büyük Casusluk Operasyonları Ernest Volkman

Çev. Sevda Kubilay-Melike Atik

6. MODERN SAVAŞLARI KAZANMAK - Terörizm ve Amerikan İmparatorluğu

General Wesley K. Clark Çev. Attila Berkeoğlu

7 SİSTEM DE ÇÖKTÜ İNSAN DA ÇÖKTÜ

Memduh Bayraktaroğlu

8. DARAĞACINDA BİR BAŞBAKAN - Menderes! Menderes! İsmet Bozdağ (3

Baskı)

9. TARİHİN SEYRİNİ DEĞİŞTİREN GİZÜ AJANLAR Ernest Volkman Çev.

Enver Günsel

10. BÜYÜK ORTADOĞU PROJESİ VE TÜRKİYE ÜZERİNE STRATEJİK

ANALİZLER Prof. Dr. Mahir Kaynak (4 Baskı)

11. AMERİKAN ÜSTÜNLÜĞÜ HAYALİ - Yanlış Kullanılan Amerikan Gücünün

Düzeltilmesi

George Soros Çev. Doğan Selçuk Öztürk

12. GİZÜ DÜNYA İMPARATORLUĞU - Dünyayı Yöneten Gizli Güçler Jim

Marrs Çev. Selim Yeniçeri (3 Baskı)

13. TARİH BOYU SAVAŞ VE STRATEJİ

E. Tuğgeneral Nejat Eslen (Genişletilmiş 3. Baskı)

14. BAŞARISIZ BAŞARI - Bir İstanbul Macerası Ergun Göknel

15. TAPINAĞIN GİZLİ KAPISI Halil Ersin Avcı

16. MASKELİ BALO - Türkiye, ABD ve Diğerleri Prof. Dr. Mahir Kaynak (2

Baskı)

17. POLİTİKADA ŞİDDET Taha Akyol

18. SIRLAR OPERASYONU - Terör mü? Politika mı? Jim Marrs Çev. Pınar Bulut

19. - KÜRESEL HAMLELER ANAHTAR STRATEJİLER

E. Tuğgeneral Nejat Eslen (Gözden Geçirilmiş 2. Baskı)

20. BARIŞISTİYORSAN SAVAŞA HAZIR OL - Savaşta ve Barışta Stratejinin

Mantığı Edward N. Luttwak Çev. Melike Atik

21. HAYALET SAVAŞLARI Steve Coll Çev. Enver Günsel

22. İSTİHBARAT RAPORLARINA GÖRE İSRAİL'İN GAP SENARYOSU -
Tevrat'ta Yazılanlar Uygulamaya Mı Konuluyor? (3 Baskı)
Hasan Taşkın
23. KARANLIĞIN SAVAŞÇILARI
Ernest Volkman Çev. Aslı Türk - Halime Çetin
24. BAŞIMIZA ÇUVAL GEÇİRENLER Prof. Dr. Mahir Kaynak
25. ŞU DERİN DEVLET Hasan Taşkın (3 Baskı)
26. BEYAZ CAMIN KARA KUTUSU Kadir Çelik (2 Baskı)
27. KÜRESEL İSTİHBARAT - Günümüzde Dünya Gizli Servisleri Paul Todd -
Jonathan Bloch Çev. Enver Günsel
28. 2000 YAŞINDA BİR DÜNYA GÜZELİ Ergun Göknel
29. KONUŞAN TÜRKİYE Murat Erdin
30. TERÖRİZM
Barry Davies, Çev. Pınar Bulut
31. KISKAÇ - Askeri Stratejiye Göre Kaostan Çıkış Hasan Taşkın
32. ORTAK PAZAR'DAN ABYE HAYATIM AVRUPA Erol Manisalı (3 Baskı)
33. YENİDEN ŞEKİLLENEN DÜNYA
E. Tuğgeneral Nejat Eslen
34. PARA İMPARATORLUĞU - Kontrol Kimin Elinde? Prof. Dr. Mahir Kaynak (2
Baskı)
- TRUVA/SOSYOLOJİ
1. AVRUPA YOLUNDA BATILAŞMA YA DA BATILILAŞMA - istanbul'da
Sosyal
Değişimler Dr. İlbeyi Özer
2. MİLENYUM TARİKATLARI - Batı'da Yeni Dini Akımlar Prof. Dr. Ali Köse
- 3 OSMANLI'DAN CUMHURİYETE YAŞAM VE MODA
Yrd. Doç. Dr. İlbeyi Özer
- TRUVA /TARİH
- 1 SÜRGÜNDE ÜÇ ÖLÜM - Enver, Talat ve Cemal Paşaların Bilinmeyen Yönlen
Emir Sekip Arslan Haz. Ömer Hakan Özalp (4 Baskı)
2. CEHENNEM DEĞİRMENİ - Siyasi Hatıralarım Rauf Orbay (2 Baskı)
3. HEDEFTEKİ SULTAN II. ABDÜLHAMİD - Bir Siyası Tarih Denemesi Dr
Vahid Çabuk (2 baskı)
4. HAREM PENCERESİNDEN II. ABDÜLHAMİT İsmet Bozdağ
5. KÜRT İSYANLARI İsmet Bozdağ
6. BİLİNMEYEN ATATÜRK - Celal Bayar Anlatıyor İsmet Bozdağ (4 Baskı)
7. KIZIL MEYDANDAN TAKSİM'E - Siyasette, Kültürde ve Sanatta Türk-Sovyet
İlişkileri
Raşid Tacibayev
8. OSMANLI'NIN İLK YAHUDİ SOSYALİSTİ - Avram Benaroya ve Faaliyetleri
Emre Polat
10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. .18. 19. 20. 21. 22. 23.
LATİFE VE FİKRİYE - İKİ AŞK ARASINDA ATATÜRK - Atatürk'ün Başyaveri
Salih Bozok Anlatıyor
İsmet Bozdağ (5 Baskı)
- ATATÜRK'TEN HİÇ YAYINLANMAMIŞ ANILAR
Prof. Dr. Yurdakul Yurdakul (4 Baskı)
- KUTSAL ERMENİ PAPALIĞI - Eçmiyazın Kilisesi'nde Stratejik Savaşlar
Prof. Dr. Ali Arslan
- KAYIP TOPRAKLAR - Ortadoğu'da Türk Askeri

Burak Artuner

ATATÜRK'ÜN SOFRASI

Derleyen: Oğuz Akay (2 Baskı)

AVRUPA'YLA AŞKIMIZ

Burak Artuner

GAZİ - Fikriye'yle Neden Evlenmedi? Latife'yle Neden Evlendi?

Derleyen: Oğuz Akay

OSMANLI'DAN CUMHURİYETE RUM BASINI

Prof. Dr. Ali Arslan

SOYKIRIM MI? HODRİ MEYDAN! - Atatürk'ten Soykırım İddialarına Cevaplar

İsmet Bozdağ

ROSSLYN VE KUTSAL KASENİN SIRLARI

Mark Oxbrow - Ian Robertson Çev. Enver Günsel

ORTADOĞU'DA IRK VE KÖLELİK

Prof. Dr. Bernard Lewis

AVRUPA'DAN TÜRKİYE'YE İKİNCİ YAHUDİ GÖÇÜ

Prof. Dr. Ali Arslan

HEDEF GELİBOLU

Oğuz Akay

MUSTAFA KEMAL'DEN ATATÜRK'E

Prof. Dr. Yurdakul Yurdakul

SARI LACİVERT KURTULUŞ

Sinan Meydan

1. 2.

1. 2. 3. 4. 5. 6.

7.

8.

9. 10. 11.

TRUVA / TÜRK EDEBİYATI / ANI

HATA YAZIP ÇİZECEK BİRKAÇ SATIRIM KALDI (Anı) Tamer Şahin

TRUVA / TÜRK EDEBİYATI / ÖYKÜ

PERİ MASALINDA GÜZEL (Öykü) Ayça Atçı

UYUŞTURUCU TARİKATI - PIT (Öykü) Selena Özen - Uygur Özen

TRUVA / TÜRK EDEBİYATI / ROMAN

DERYALARI DİZE GETİRENLER (Roman)

Raif Karadağ

SAHTE MELEKLER - Hortumcuzadeler (Roman)

Memduh Bayraktaroğlu

ANTİKACI ARAGO"NUN GÜNLÜĞÜ (Roman)

Mehmet Murat İldan

KAFKAS RULETİ - Fırat'ın Ayak Sesleri (Roman)

Selman Kayabaşı (2 Baskı)

PARİSTN ALTINDAKİ GÜLLER (Roman)

Mehmet Murat İldan

AMERİKA DÜŞERKEN (Roman)

Mustafa Karnas

AYTEN (Roman)

Burhan Cahit Morkaya

MİSYONERLER SAVAŞI

Mustafa Karnas

TÜRKİYE'İN GÖZYAŞLARI (Roman)

Selman Kayabaşı

ÖFKEYLE VALS Birinci Yarım (Roman)

Çetin Ağaşe

HZ. SÜLEYMAN'IN ANAHTARI - Gerçek İsa Peygamber Kim? (Roman)

Mustafa Karnas

Arka kapak yazısı:

sarı lacivert

KURTULUŞ

...Harrington, tepkilere daha fazla dayanamadı, 70 gün sonra Fenerbahçe'nin yeniden açılması kararını imzalarken içinden şöyle düşünüyordu:

"Bu ne tuhaf bir millet! Ülkelerini işgal ettik bu kadar tepki göstermediler. Feneri kapattık hepsi ayaklandı... Neredeyse silaha sarılacaklar."

Fenerbahçe sadece bir futbol kulübü değildir.

Fenerbahçe geçmişte "vatan ve özgürlük mücadelesi" vermiş bir ulusal teşkilatın adıdır.

Fenerbahçe, emperyalizme karşı verilen ilk bağımsızlık savaşının aktif katılımcısı, emperyalist kuşatmayla çevrilen bir ulusun tek moral kaynağı, tek umut ışığıdır. Fenerbahçe, Mustafa

Kemal'in önderliğinde gerçekleşen Kurtuluş Savaşı'nın sarı-lacivert rengidir. Fenerbahçe, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal'in gönül verdiği takımdır.

Elinizdeki kitap, Fenerbahçe'nin gizli tarihini Atatürk'ün hayatıyla paralel olarak

incelemektedir. Bu kitapta Fenerbahçe ve Atatürk'le birlikte Kurtuluş Savaşı, bu savaşın gizli kahramanlarının penceresinden anlatılmaktadır.

ISBN 11MM-175-23-0

9 789944 975230

-r~ (<Ntruva>tarih İRİMonline satış: HuobSta: www.truvabookstore.com

www.truvayayinlari.com

Sinan Meydan _ Sarı Lacivert Kurtuluş

Deryam 34